

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1954

ANDRA KAMMAREN

Nr 2

19—20 januari.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 19 januari fm.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.	3
Under denna överläggning besvarades interpellationer av:	
herr von Seth i anledning av de svårigheter, som drabbat ägare av stormskadad skog	20
herr Vigelsbo i anledning av stormskador å skogar i Västmanland	20

Tisdagen den 19 januari em.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	80	
I samband härmed besvarades en interpellation av herr Wedén ang. åtgärder i syfte att göra den statliga bostadspolitiken mera ägnad att stimulera särskilt effektiv och kostnadsbesparande byggnadsverksamhet, m. m.		108

Onsdagen den 20 januari.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)	138
Ändring av kammarens ordningsstadga	223

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 20 januari.

Ändring av kammarens ordningsstadga	223
---	-----

Tisdagen den 19 januari.

Kl. 10.00.

§ 1.

Justerades protokollen för den 11, den 12 och den 13 innevarande januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att fru Anna-Lisa Lewén-Eliasson till följd av Sinusititis Maxillar. sin (varbildning i vänster käkhåla), varför hon av mig behandlats, är fr. o. m. den 18/1 t. o. m. den 25/1 oförmögen att tjänstgöra, intygas.

Huddinge den 18/1 1954.

Olov Lundahl
prov.-läk.

Kammaren beviljade fru Lewén-Eliasson ledighet från riksdagsgörö-målen från och med den 18 till och med den 25 innevarande januari.

§ 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen
m. m.

Föredrogos för remiss till utskott i ett sammanhang Kungl. Maj:ts på kam-marens bord liggande propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1954/55, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet *Sköld*, hade tillkännagivit, att han i samband med remiss till utskott av ovanstående propositioner hade för avsikt att besvara dels herr Vigelsbos interpellation i anledning av stormskador å skogar i Västmanland, dels ock herr von Seths interpellation i anledning av de svårigheter som drabbat ägare av stormskadad skog.

Vidare hade chefen för socialdepar-tementet, herr statsrådet *Sträng*, till-kännagivit, att han hade för avsikt att vid samma tillfälle besvara herr We-déns interpellation angående åtgärder i syfte att göra den statliga bostads-politiken mera ägnad att stimulera sär-skilt effektiv och kostnadsbesparande byggnadsverksamhet, m. m.

Efter föredragning av propositioner-na anförde:

Herr *OHLIN* (fp):

Herr talman! Den ekonomiska utveck-lingen under 1953 har varit lugn. Inga större överraskningar har mött på vä-gen. Utvecklingen har inte mycket av-vikit från den väntade. Finansministern konstaterar ena gången efter den andra, att vad han sagt ett år tidigare i stort sett gått i uppfyllelse. Det är tydligen tillåtet för en regeringsledamot att göra sådana tillbakablickar och jämföra med tidigare förutsägelser och planer. Men hur många gånger tidigare har inte op-ositionens påpekanden att utveckling-en bestyrkt riktigheten av vår kritik bemötts med ogillande och surhet. Jag kan väl föreställa mig att herr Sköld svarar att »när jag super är det rätt». Eller det kanske passar honom bättre att använda den bekanta latinska sen-tensen: »Vad som är tillåtet för Jupiter är inte tillåtet för en ox.» Jag känner mig likväl av finansministerns exempel uppmuntrad att göra några tillbakabic-klar på den ekonomiska politiken under efterkrigsåren. Att det kanske kommer att ge herr Sköld mindre anledning till belåtenhet kan inte hjälpas. Innan jag — i slutet av mitt anförande — kommer fram dit, har jag emellertid några andra saker att framföra.

Finansministern räknar med att den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

statliga inkomstskatten nästa budgetår skall ge ett mindre belopp än innevarande år. Detta är naturligtvis överraskande med hänsyn till att beräkningarna har grundats på ett antagande att bruttonationalinkomsten skall stiga med $3\frac{1}{2}$ procent eller cirka en och en halv miljard per år. Detta borde ju medföra en ökning av den statliga inkomstskatten med 150 å 200 miljoner fränsett andra tillskott till statskassan. Hur kan då nästa budgetår — naturligtvis med fördrag för vissa nytillkomna poster som sjukförsäkringsavgifter — en minskning av inkomstskatten inträda? Jo, säger finansministern, kvarstående skatt, som gäller 1952/53 års inkomster och som inflyter innevarande budgetår, väntas uppgå till större belopp än motsvarande kvarskatt för inkomsterna från budgetåret 1953/54, som inflyter nästa budgetår. Samtidigt väntas återbetalningen av för mycket erlagd preliminärskatt öka. Även andra förhållanden inverkar, t. ex. att investeringsskattebetalningarna 1953 är avdragsgilla. Dessutom betyder det väl något, att fastighetsskatten reducerats, trots att 3 procent-schablonen väl har ett inflytande i motsatt riktning.

Det är inte lätt att bedöma i vad mån dessa transaktioner på ett tillfälligt och godtyckligt sätt påverkar skatteflödet under ett visst budgetår. Men det är möjligt att de bland annat innebär, att staten nästa budgetår får återbetala ovanligt stora belopp, som vissa skattebetalare inbetalt för mycket under 1953. I verkligheten är måhända nästa budgetår statsfinansiellt starkare och det innevarande något svagare än vad siffrorna utvisar. Säkert är i varje fall, att medborgarna — om konjunkturförutsägelserna håller och skattesatsen enligt finansministerns önskan förblir oförändrad — kommer att åläggas att betala mer inkomstskatt nästa finansår än det nuvarande. När detta inte avspeglas i bokföringens nettobelopp efter alla justeringar, tycks utfallet av de senare in-

nebära en tillfällig bokföringsmässig belastning på nästa budgetår. Härmed må förhålla sig hur som helst, dessa slumpvisa ökningarna och minskningar av olika justeringssiffror medför i varje fall att slutresultatet i samma mån blir godtyckligt.

När man som finansministern vill tala om *reell* över- och underbalansering genom justering av siffrorna med hänsyn till förbrukningen av reservationsmedel, måste jag påpeka att det därvid framkommande resultatet har kvar alla de verkningar, som dessa ojämnheter i fråga om kvarskatt, överskjutande skatt och en del transaktioner med kommunalskatte medel åstadkommer. Det är knappast möjligt att undgå sådana kastningar med det system vi har för skatteuppbörden. Men dessa kastningar kan mycket väl medföra formella över- och underskott på ett eller annat hundratal miljoner kronor. Det finns därför anledning att pröva en kompletterande uppställning. Man kan ju utgå från de skattebelopp, som medborgarna faktiskt har debiterats under tidigare år och som de väntas bli skyldiga betala på grund av sina inkomster under nuvarande och kommande finansår. Strängt taget är det denna skatteinkomst, som staten varje år kan förbruka utan att försämra sin förmögenhetsställning.

För några år sedan framlade jag i klarhetens intresse ett förslag om att finansministern skulle skilja ut kommunernas pengar från statens inkomster och utgifter. I stort sett har detta liksom en del andra förbättringar numera genomförts. Jag är tacksam därför, men jag tillåter mig uppmana finansministern att underlätta en bedömning av statsfinansernas utveckling också genom kompletterande beräkningar av den art jag här pekat på.

Det mest sensationella inslaget i budgetförslaget är utan tvivel, att finansministern räknar sig till godo som inkomst hela värdet av de äldre tilläggs-lån som genom fjolårets beslut gjorts

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

räntebärande, en siffra som överstiger ett hundratal miljoner och efter visst fråndrag inte ligger mycket under 100 miljoner kronor. Det betyder att det statliga lånebehovet ökas med motsvarande belopp för finansiering av bostadskrediter. De medel till nya tilläggs-lån, som utlämnas nästa år, får alltså i samma mån anskaffas genom lån i stället för genom beskattning.

Denna effekt är exakt densamma som den som skulle ha blivit följden, om riksdagen i fjol hade antagit folkpartiets förslag om avskrivning och täckning med skattemedel av endast en del av de nya tilläggs-lånen. Men i fjol hade inte herr Sköld ord nog hårda för att fördöma en sådan lånefinansiering av denna del av bostadsbyggandet. Det tycks vara så, att ju kraftigare regeringsbänken kritiserar våra ändringsförslag, desto säkrare är det att man senare tar upp och genomför samma eller närbesläktade åtgärder, naturligtvis i passande förklädning.

För min del fasthåller jag vid att från 1954 en övergång bör ske till räntesubvention i stället för ordningen med statliga räntefria lån, ty då ser man vad stödet kostar staten. Genom tidigare avskrivningar på tilläggs-lån och tertiär-lån har staten i verkligheten skaffat sig vad riksräkenskapsverket kallar en riskfond, vilken enligt mina beräkningar uppgår till över 800 miljoner kronor. Detta bör räcka för att täcka riskerna under rätt lång tid framåt, och det är därför naturligt att man nu övergår till ordningen med räntesubvention i stället för räntefria lån. Ett sådant förslag har ju också för tilläggs-lånens vidkommande framlagts av en enhällig sakkunnig-kommitté.

Med tillfredsställelse noterar jag, att socialministern ställer i utsikt en steg för steg skeende avveckling av den extraordinära stödform tilläggs-lånen utgör. Det överensstämmer med den uppfattning som från vårt håll liksom från regeringspartiernas sida framfördes re-

dan i fjol. På denna väg kan man undvika de risker och de stora hyreshöjningar, som skulle ha uppkommit, om högerens förslag om en radikal operation år 1953 hade gått igenom.

Jag tänker inte här diskutera det bilskatteförslag, som utarbetats av härads-hövding Nitelius. Jag kan inte tänka mig annat än att finansministern kommer att radikalt göra om förslaget, så att det blir mera rimligt.

Finansminister Sköld har genom sitt budgetförslag själv avslöjat hur oberättigat och oklokt det var att försöka åstadkomma en speciell sammankoppling av spritskatternas höjning och sjukförsäkringen. Om de nya icke automatiska utgiftstegringarna på 61 miljoner kronor hade saknats, skulle statsinkomsterna i allt väsentligt räckt till för att täcka övriga utgifter, inklusive sjukförsäkringen. Det enligt finansministern förefintliga behovet av nya inkomster beror alltså främst på om dessa nya utgifter blir beslutade eller icke, och om den saken vet man ju ännu ingenting.

Manövern att av den Henrikssonska kommittén beställa indirekta skatter på 160 miljoner kronor med hänvisning till sjukförsäkringen har misslyckats. I vad mån ansvaret för detta försök får bäras av herr Sköld eller av kommittéordföranden Henriksson lämnar jag därhän. Ingen kan väl nu bestrida det berättigade i den av herr Kollberg i kommittén intagna ståndpunkten att vänta med att rekommendera höjda skatter, till dess man ser om de behövs.

Frågan om storleken av höjningen av alkoholbeskattningen får ses ur olika synpunkter, där inte minst hänsyn till penningvärdets fall synes mig förtjäna beaktande — vilket jag redan i höstas framhöll, utan att då eller nu ta ställning till några siffror. Den saken kommer vi tillbaka till litet senare. Jag måste emellertid än en gång understryka, att skäl finns för en justering med hänsyn till penningvärdet inte bara av de skatter, som i så fall bör

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ändras uppåt. Man bör också överväga en justering nedåt av de skatter, vars reella tyngd ökat genom prisstegringen. Finansministerns ögon tycks vara så konstruerade, att de lättare upptäcker de förra skatterna än de senare. Det är ett synfel, som inte är ovanligt bland finansministrar. Det är kanske rent av något av en yrkes sjukdom.

Jag tänker härvidlag först och främst på den statliga inkomstskatten, som i dag drabbar mycket hårdare än avsikten var, när den beslöts år 1947. Sedan dess har levnadskostnaderna nämligen stigit med ca 35 procent. Den person, vars inkomst i pengar har ökat med 35 procent, har alltså en oförändrad realinkomst, men på grund av skattens progressiva form får han eller hon nu betala väsentligt mera i skatt. Låt mig ta några exempel från ortsgrupp 3 och på grundval av en kommunal uttaxering på 10 kronor 1947 och 11 kronor 1953. Siffrorna kompletterar dem, som jag i höstas anförde med 1946 som bas.

En ogift person utan barn med 4 000 kronor i inkomst år 1947 och med 5 400 kronor nu har fått den statliga inkomstskatten höjd från 203 till 386 kronor. Även efter en justering med hänsyn tagen till penningvärdeförsämringen har skatten höjts med fyra tiondelar. För en person med 6 000 kronor i inkomst 1947 och 8 100 kronor nu har den statliga inkomstskatten höjts från 492 till 762 kronor. Den reella stegringen av skattetrycket blir här ca 15 procent. För flertalet personer med högre inkomster än de nämnda blir den reella stegringen 10—16 procent.

Ser man på gifta personer utan barn, så blir skattetryckets skärpning för den, som nu har 5 400 kronor, ca 31 procent och för 8 100-kronorsfamiljen ca 20 procent i reell skattehöjning. Där ovanför blir stegringen avsevärt svagare.

Nu skulle jag vilja fråga finans-

ministern: Var det skattetryck, som riksdagen antog på förslag av dåvarande finansminister Wigforss, alltför lågt? Var det för lågt i stort sett på det sätt, som dessa siffror visar? Om inte, bör väl en justering nedåt genomföras!

Man bör lägga märke till att 1952 års skattereform grundades på en utredning, som utgick från ett annat penningvärde än vi nu har fått, även om skillnaden var mindre än jag nu anför. Både skatteavvägningen och skattetryckets tyngd har därigenom blivit annorlunda än den Adolv Olssonska kommittén avsåg år 1951. Dessutom är ju som bekant uttagningsprocenten en tiondel högre än kommittén tänkte sig. Summan av det hela är, att trots herr Skölds formella skattesänkning 1952 har inkomstskatten under de senaste sex åren blivit avsevärt skärpt.

Med hänsyn till dessa förhållanden och med tanke på att penningvärdet för närvarande tycks vara tämligen stabilt, finns det all anledning att nu på allvar ta upp frågan om en sänkning av skattetrycket. Möjligheter därtill bör skapas främst på två vägar. Den första är en successiv reduktion av utgifter av subventionskaraktär och allmänna besparingssträvanden, bland annat en avveckling av priskontrollen, som inte längre tjänar något nyttigt ändamål. Skulle vissa folkgrupper drabbas av subventionsminskning mer än andra, t. ex. barnfamiljerna, finns det möjligheter att ta hänsyn därtill vid utformningen av barnbidrag och skatter.

Den andra vägen är att en väsentlig del av statskassans framtida automatiska inkomststegringar reserveras för skattesänkningar. Om produktionsökningen fortsätter i ungefär samma takt som före kriget och under de senaste åren, skulle statskassan vid oförändrade skattesatser i genomsnitt varje år tillföras ett med ca 300 miljoner ökat

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

belopp. Detta är mer än dubbelt mot de verkliga s. k. automatiska utgiftstegringarna, också enligt de beräkningar, som herr Nothin gjort för åren 1945—1948. Även om hänsyn toges till de statsanställdas berättigade krav på andel i standardstegringen och vissa andra ofrånkomliga stegringar, bör ett icke ringa belopp bli disponibelt. Läggas härtil de nyssnämnda besparingarna, bör det vara möjligt att göra upp en fast plan för skattesänkning.

Däremot ser jag med skepsis på tanken att utbyta direkt beskattning mot allmänna konsumtionsskatter, vilket lekt många i hågen inte bara på högerhåll utan även inom regeringspartierna. Det är mycket naturligare att i stället tänka sig en successiv minskning av större delen av subventionerna. Bland annat medför detta inte alls de kostnader och krångligheter, som allmänna konsumtionsskatter åstadkommer.

Dessutom är det väl troligt att den justering av tulltaxan, som väntas ske om ett eller ett par år, kommer att medföra en höjning av tullinkomsterna. Som jag ofta framhållit är jag en bestämmd anhängare av en fortsättning av den svenska lågtullpolitiken, och jag anser ingalunda att ett återställande av de genom inflationen reducerade kvantitativa tullsatserna till förkrigstidens reella höjd är generellt motiverad. Jag tror dock att den nya tulltaxan kommer att tillföra statskassan ett ökat belopp även om man, som sig bör, beaktar önskvärldheten av att levnads-kostnaderna inte väsentligt påverkas. Liksom tidigare anser jag att en provisorisk tullhöjning på vissa punkter av regeringen hade bort förberedas och föreslås årets riksdag — detta såväl av hänsyn till våra förhandlingsmöjligheter med utlandet som vår sysselsättning i ett skärpt konkurrensläge.

Det är beklagligt att höstriksdagen avböjde att begära en plan för framtida automatiska inkomststegringar för

statskassan och en analys av olika utgiftsförslag i anslutning därtill. På en sådan plan, kompletterad i av mig angiven riktning, kunde ha byggts beslut att reservera vissa belopp för en successiv skattesänkning.

Finansministern har gjort en intressant reträtt från tidigare positioner och tendenser genom att förklara, att skattetrycket inte kan ytterligare höjas. Han syftar där, såvitt man kan förstå, både på direkta och indirekta skatter. Detta är alltid ett framsteg, men enligt min mening bör man gå vidare i den nu angivna riktningen. Tillåt mig emellertid fråga finansministern: Yttrandet om att skattetrycket inte får höjas gäller väl inte bara under de allra närmaste åren till och med andra kammarvalet 1956, utan det gäller väl även framöver? Vad skall i så fall den Henrikssonska kommittén nu arbeta med? Detta har väckt en del spekulationer, och det vore intressant att höra finansministern kommentera vad denna viktiga kommitté nu skall ha för arbetsuppgifter.

Emellertid vill jag tillägga en sak, som är en förutsättning för en skattesänkingspolitik av den art jag anfört. Nya statliga utgifter och utgiftshöjningar får för framtiden tillgripas i väsentligt långsammare takt än hittills. Visserligen tror jag ingalunda, att det är berättigat eller önskvärt med en så kallad reformpaus, men jag menar, att under åtskilliga år framåt stor återhållsamhet är motiverad i fråga om nya större statliga utgifter, de må nu vara sociala eller andra. Mycket viktigt reformarbete kan utföras i alla fall. Mot denna bakgrund får man se den inställning, som man på vårt håll har intagit till försvarsutgifterna och den befarade stegringen av fjärde huvudtiteln till belopp långt utöver två miljarder. Enligt min mening är landet och försvaret bäst betjänt av att i allt väsentligt en politisk samling kan ske

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i försvarsfrågan kring en utgiftsram, som folkets stora massa finner rimlig.

Årets statsverksproposition ger tyvärr en bekräftelse på att fjolårets riksdag inte till fullo informerades om den statsfinansiella innebörden av tidigare beslut och planer. I tilläggsstaten för innevarande år äskar försvarsministern ett betydande belopp, 40 miljoner kronor, för betalning av äldre, genom prisstegringen fördyrade leveranser, varigenom årskostnaderna bringats upp till ett högre belopp än riksdagen i fjol tänkte sig. Varför lämnades inte upplysningar härom i våras eller åtminstone i höstas när saken debatterades? Sedan dess har ju ingen prisstegring eller kostnadsfördyring ägt rum, herr försvarsminister! När jag i höstas frågade statsrådet Nilsson låtsades han inte förstå vad saken gällde. Låt oss nu höra vad försvarsministern har att säga härom. Jag hoppas att han vidgår sitt ansvar och inte försöker skylla på andra, ty inför riksdagen svarar vederbörande statsråd för sitt fögderi. Försvarsministern tycks i denna sak ha följt sin företrädare i detta avseende dåliga exempel — jag hoppas för sista gången.

Medan jag talar om försvarsfrågorna vill jag ännu en gång efterlysa ett besked från regeringen om åtgärder för att förbättra våra transportmöjligheter västerut i händelse av en spärr i Skagerack. Det är flera år sedan denna fråga fördes på tal, och den har många gånger varit uppe. Tyvärr synes regeringen under mycket lång tid inte ha visat tillräckligt intresse och erforderlig energi vid handläggningen av dessa frågor. Jag hoppas att regeringen i dag skall vara i stånd att skingra detta intryck.

Över huvud taget är våra nordiska kommunikationer aktuella på flera punkter. Låt oss inte dröja med att ordentligt utreda projektet med en bro över Öresund — naturligtvis med en

prövning av olika alternativ och i samverkan med andra.

Det är inte min avsikt att i dag närmare gå in på jordbrukspolitiken. Vad folkpartiets ståndpunkt beträffar kan jag fortfarande hänvisa till yttranden från vårt håll under remissdebatten i höstas och under förra vårriksdagen. Jag hoppas att statsrådet Norup haft tillfälle att läsa igenom protokollen från remissdebatten. I så fall har han sett i hur hög grad han pratade i luften när han tillskrev folkpartiet ståndpunkter, som vi aldrig intagit. Se efter vilka ändringsförslag folkpartiet har framställt i riksdagen, herr statsråd! Det är en lång rad konkreta förslag, som bl. a. har den egenskapen att bättre tillgodose det mindre jordbrukets berättigade intressen. Glöm sedan inte bort att i åtskilliga fall har regeringen ett år efter förslagens framställande sett sig föranlåten att modifiera sin politik i av folkpartireservanterna angiven riktning. Jag hänvisar till vetepriset, clearingkassan för fettråvaror m. m.

Det som mer än något annat har utmärkt höstmånadernas jordbrukspolitiska debatt här i landet sådan den drivits fram i de särskilt från bondeförbundet härstammande beskyllningarna mot folkpartiet för »jordbruksfientlighet», är den ringa uppmärksamhet som man har ägnat våra konkreta förslag i debatten. Man har i allmänhet funnit det inopportunt att angripa dessa förslag. I stället har allmänna ogrundade påståenden framförts, t. ex. att folkpartiet övergivit grundtankarna i 1947 års beslut. Tydligen hoppas man genom kampanjen kunna skrämja folkpartiet från att framföra kritik mot regeringens förslag. Här framträder en strävan efter ett odemokratiskt nedtystande av den offentliga debatten och oppositionens kritik. Men dessa försök kommer inte att lyckas. Vi står i folkpartiet fast vid riktlinjerna för jordbrukspolitiken, den likvärdiga standarden och den tryggade livsmedelsförsörjningen, sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tidigt som vi underkastar regeringens felbedömningar en hårdhänt kritik. Det förhåller sig helt enkelt så, att herr Norup inte är ofelbar. Vi vill försöka hejda honom när han vandrar på vilsna stigar och återföra honom till rimligare färdvägar. Sedan må gärna bondeförbundets talesmän kalla varje kritik mot herr Norup för angrepp på jordbruket, ty det lurar i längden ingen.

Det är min fasta övertygelse, att de hänsyn till det mindre jordbruket och till konsumenterna, som tagit sig uttryck i folkpartiets förslag, på lång sikt skulle gagna hela jordbruket. Det gäller nämligen för jordbrukets folk att hos övriga folkgrupper vinna en fast förankring för jordbrukspolitiken, och detta mål uppnås endast, om de breda lagren bevarar en känsla av att en rättvis avvägning eftersträvas.

I höstas tillät jag mig kritisera regeringen för att den preliminärt anslutit Sverige till den internationella vetepoolen som importör av vete i händelse av prisfall på världsmarknaden, trots vårt stora överskott av vete. Nu frågar jag statsrådet Norup: Har regeringen verkligen för avsikt att föreslå riksdagen att godkänna denna svenska anslutning till vetepoolen på importörsidan? Om det skulle vara fallet, synes det mig vara uppenbart att här ett allvarligt misstag har blivit begånget. Skulle regeringen lägga fram förslaget för riksdagen, hoppas jag i varje fall att riksdagen vägrar sin medverkan och på det sättet räddar regeringen ur klämman.

På tal om jordbruksfrågorna kan jag inte underlåta att fråga herr Norup om en sak till. Jag har sett i pressen, närmast i Vestmanlands Läns Tidning, att en lantbrukare Valde Olsson i Sörstafors för mer än två år sedan har köpt ett jordbruk, tagit det i besittning och brukat det under ett par år, men att det ännu är ovisst om han skall få sitta kvar, då kronan eventuellt skall använda sin förköpsrätt. Utan att an-

nars här diskutera förköpslagen som sådan vill jag fråga jordbruksministern: Är det rimligt att tillämpa lagarna på det sättet, att en människa skall leva i ett ovisshetstillstånd under mer än två år, som denne jordbrukare nu har fått göra? Hur motiverar jordbruksministern att denna fråga drivits i långdrag på ett sådant — man har svårt att inte säga upprörande sätt?

Vi står nu vid årets riksdag inför uppgiften att fortsätta arbetet på den stora sjukförsäkringens utbyggnad. Vi har tillfälle att avhjälpa vissa brister i fjolårets beslut. Som en väsentlig sak betraktar jag att lagen läggs så till rätta, att en försämring av sjukförmånerna undgås för de stora grupper, som redan har saken ordnad. Jag hoppas, att enskilda avtalsförhandlingar kommer att föras i denna anda.

Övergångssvårigheter de närmaste åren kommer inte att kunna undgås. Särskilt allvarligt för många år framåt tror jag det är, att vi i Sverige har ett relativt ringa antal läkare — långt mindre än i t. ex. England och Danmark. Det ungefärliga läget anges väl — även om siffrorna inte är exakta — av att man i England har en läkare på ca 900 invånare, medan i Sverige motsvarande siffra snarare är omkring 1 300. Inrikesministern kommer snart att tillsätta en utredning rörande utbildningen av läkare. Personligen är jag övertygad om att det vore klokt att en tid framåt tillåta svenskar att utbilda sig i utlandet vid förstklassiga medicinska fakulteter. Särskilda stipendier för mindre bemedlade blir nog erforderliga för att täcka extrakostnaderna för sådana studier. För tjugo år sedan ivrade jag för detta för tandläkarnas del. Tyvärr lades allehanda hinder i vägen för utbildning i utlandet, vilket starkt inskränkte användningen av denna utbildningsväg i stället för att man bort uppmuntra till densamma. Annars skulle inte bristen på tandläkare vid folkvandvården i dag ha va-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

rit så allvarlig som den är. Det vore tillfredsställande om inrikesministern här ville lära av erfarenheten och göra vad han kan för att undvika en motsvarande utveckling inom sjukvården i övrigt.

Regeringen dröjer alltjämt med till sättande av den begärda utredningen rörande de konstitutionella frågorna. Kanske avspeglas här det konservativa drag, som blivit allt mer framträdande i dessa ting särskilt på socialdemokratiskt håll. Det brådskar inte, menar man. Jag uppmanar regeringen att inte längre dröja och att ge utredningen en vidare syftning än fjolårets riksdagsbeslut innebar. En verklig provosten på regeringen blir det om frågan om enkammarssystem medtages eller inte. Vågar den svenska socialdemokratien inte ens låta utreda detta spörsmål? Är den kvardröjande majoriteten i första kammaren, uppbyggd på en minoritet av väljare, så kär för socialdemokratien, att man vill försvåra till och med den offentliga debatt om enkammarssystem, som en utredning skulle leda till?

För övrigt skall jag endast hänvisa till fjolårets riksdagsdebatt och tillägga, att möjligheten att ha val endast vart tredje år synes mig vara väl förtjänt av uppmärksamhet.

Jag förmodar att den konstitutionella utredningen får börja med frågan om en definitiv valordning för alla politiska val. Det provisorium, som regeringen kommer att föreslå för årets landstings- och kommunval, är enligt mitt förmenande i flera avseenden inte tillfredsställande. Emellertid har jag vid förhandlingar mellan partiledarna likväl anslutit mig till detta förslags huvuddrag. Vid dessa förhandlingar har regeringspartiernas företrädare nämligen på viktiga punkter tillmötesgått önskemål från oppositionpartierna. Det är väl inte ofint, om jag härvidlag överräcker en blomma såväl till statsminister Erlander som till inrikesminister Hedlund med den motiveringen,

att detta varit inte bara glädjande utan också i någon mån överraskande. Jag tillägger att herr Hjalmarsons värdefulla talanger som förhandlare är väl kända.

Regeringsrepresentanterna har gått med på garantier för att antalet landstingsvalkretsar reduceras, och man har kommit överens om att verka för att antalet kretsar kommer så nära kommittéförslagets 159 kretsar som möjligt. Vidare har minimiantalet mandat per krets väsentligt höjts. Sist men inte minst har förslaget fått karaktären av provisorium, vilket enligt vår mening är en väsentlig sak.

Att den definitiva reformen bör gå efter andra linjer än provisoriet synes mig vara klart. Det finns ingen anledning att vare sig vid första- eller andrakammarval eftersträva en överrepresentation för det största partiet, vilket blir resultatet av provisoriet. Överrepresentationen blir större eller mindre allteftersom slumpen gynnar det ena eller andra partiet. En sådan överrepresentation kan nämligen i många lägen försvåra en lösning av regeringsproblemet, t. ex. genom att åt en grupp av mellanstora partier med majoriteten bland väljarna ge endast en minoritet i riksdagen eller en otillräcklig majoritet. Hänsyn till regeringsbildningen motiverar alltså ingalunda, att det största partiet ges en systematisk överrepresentation. En sådan överrepresentation innebär ett avsteg från huvudprincipen att varje röst såvitt möjligt bör väga lika.

Jag kommer nu till några avslutande anmärkningar angående den ekonomiska politiken efter kriget.

Med den alltmer omfattande betydelse, som det allmänna finanser har fått i samhället, är det inte möjligt att diskutera skattepolitiken på annat sätt än i samband med den allmänna ekonomiska politiken. Det är ju den ekonomiska och finansiella politiken i dess helhet, som påverkar nationalinkoms-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tens utveckling och därmed statsfinanserna och utrymmet för offentliga utgifter och skattesänkningar. När man diskuterar olika alternativ i fråga om den ekonomiska politiken, är det inte avgörande vad deras verkningar skulle bli eller har varit under sex eller tolv månader. Långt viktigare är frågan hurudan utvecklingen blir på längre sikt med en viss politik. Hur skulle det ha gått om en annan politik hade förts än den, som det socialdemokratiska partiet, på sistone med stöd av bondeförbundet, har genomdrivit i vårt land?

Jag skall försöka belysa dessa ting genom att ange några av de fel och brister, som efterkrigsårens ekonomiska politik enligt vår mening har haft. Jag hoppas därigenom kunna göra tydligt och troligt, att en gynnsammare utveckling hade varit inom räckhåll, vilket bl. a. skulle ha möjliggjort ett lägre skattetryck. Även om dessa misstag har påtalats från vår sida när de var aktuella, kan det vara berättigat att någon gång göra en överblick över de viktigaste skillnaderna mellan vad man på vårt håll har rekommenderat och vad regeringen har genomfört.

Först och främst har denna politik i alltför hög grad använt regleringar, som kanske en gång var behövliga på grund av kris- och krigsförhållandena, och alltför länge bibehållit dem. Jag tänker då inte bara på ransoneringarna de första åren efter kriget, som utvecklades endast dröjande, utan jag vill särskilt peka på byggnadsregleringen. Denna har uppmjukats endast långsamt, och den har utan tvivel lagt hämmande band på den produktiva verksamhet det här gäller. Erfarenheterna från England tyder på att man med ökad frihet kan uppnå en betydande ökning av bostadsproduktionen med i stort sett oförändrat antal arbetare. Den svenska bostadspolitik har i motsats till den engelska under senare år inte försökt så mycket som möjligt utnyttja de ekonomiska stimulanserna för att förmå

till ett effektivt och billigt byggande. Stegringen av den engelska bostadsproduktionen från 200 000 till 300 000 hus beror naturligtvis delvis på andra förhållanden men till inte ringa del på vad jag här har anfört.

Socialminister Sträng tycks nu ha prutat ned målsättningen i fråga om bostadsbyggandet till 50 000 lägenheter eller däromkring. Han gör det med utgångspunkt från ett resonemang av samma art som det, vilket ledde engelska labourregeringen att begränsa sig till en siffra långt under den som en friare politik visat vara möjlig att uppnå.

Regeringen har enligt vår mening fäst alltför ringa vikt vid penningpolitiken och därvid särskilt vid en smidig räntepolitik för att i stället tillgripa kapitalmarknadsreglerande åtgärder genom mer eller mindre frivilliga överenskommelser. Jag är naturligtvis glad över att finansministern denna gång uttalar sig långt mera positivt om penningpolitikens betydelse än tidigare, men en snarare omvändelse skulle säkert ha på ett gynnsamt sätt påverkat den ekonomiska utvecklingen. För övrigt skall man på tal om regleringsökonomien inte tänka bara på de ekonomiska verkningarna. Ett lika starkt skäl mot regleringsökonomien är det element av godtycke, som den innefattar, vilket i många fall kan medföra en känsla av rättsosäkerhet för den enskilde.

Regeringens politik har i flera avseenden svängt från den ena överdriften till den andra, vilket naturligtvis inte är önskvärt. Jag nämner som exempel att byggnadsverksamheten under åren 1946/47 tilläts att expandera långt utöver våra ekonomiska förutsättningar för att sedan plötsligt och häftigt bromsas in. Importen tilläts länge att vara relativt fri, trots att den ekonomiska politiken i övrigt inte uppfyllde de krav, som stod i harmoni med en sådan handelsfrihet. På det sättet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gick större delen av guld- och valuta-reserven förlorad och hårdhänta importrestriktioner blev följden. Vem kan bestrida, att en konjunkturdämpande politik på hösten 1946 skulle medfört en jämnare utveckling och en i valutahänseende starkare ställning? Även inom jordbrukspolitiken är det inte svårt att finna exempel på häftiga kastningar, t. ex. höjningen av vetepriset från den låga siffran 30 kronor till den överdrivet höga siffran 53 kronor per 100 kg. De från vårt håll framställda varningarna beaktades inte, men en nedjustering visade sig snart erforderlig.

Regeringen har fäst alltför liten vikt vid penningvärdets stabilitet. Inflationen i Sverige från 1950 till 1952 har som bekant varit starkare än i de flesta jämförbara länder. Det första grundläggande felet begicks emellertid när man släppte loss prisstegringen åren efter 1946, då vi haft fyra års prisstabilitet och därigenom hade ett gynnsamt utgångsläge. Ifall regeringen under denna tid sört för att investeringarna hållits inom ramen för sparandet vid full sysselsättning och någorlunda stabila priser, skulle utvecklingen blivit lugnare och för alla parter gynnsammare.

När dessa ting beröres talar regeringen ofta om att de stora folkgrupperna fått kompensation. Detta är riktigt, men det finns ganska många människor här i landet med fasta eller föga rörliga inkomster, som genom inflationen sett sina inkomsters köpkraft och sitt sparkapitals värde sjunka väsentligt. Till denna grupp hör många smärre inkomsttagare. Vem vill bestrida, att inflationen på detta sätt medfört många skriande orättvisor? Regeringen har tagit alltför lätt på denna fråga. Mina upprepade uppmaningar åt regeringen att utreda inflationens verkningar har hittills lämnats obeaktade. Jag tänker då inte på den pågående teoretiska utredningen om olika principfrågor utan

på en konkret prövning av vad som faktiskt skett under senare år.

Både genom denna sin inställning och i skattepolitiken har regeringen tagit alltför litet hänsyn till sparviljans uppehållande och stärkande och därmed behovet av ur ekonomisk och social synpunkt viktiga investeringar. Regeringen åberopar allmänhetens intresse av att inte ens tillfälligt räntesatserna får stiga såsom ett skäl till att penningpolitiken inte i högre grad använts som ett vapen mot inflationen. Man har också hänvisat till att skattelättnader för dem som bildar kapital skulle medföra högre skatter för andra. Jag finner detta vara ett kortsynt resonemang. En politik, som mera slagit vakt om penningvärdet även till priset av tillfälliga påfrestningar och som även i övrigt tagit mer hänsyn till sparandet, skulle möjliggjort större investeringar och en snabbare framstegstakt. Detta är mycket viktigare för de breda lagrens levnadsstandard än de små olägenheter, som rent tillfälligt följer med en sådan politik. Om produktiviteten växer med 2 ½ procent om året i stället för 2 procent per huvud beräknat eller med 3 procent i stället för 2 ½ procent, så betyder det efter ett årtionde, att en genomsnittlig arbetarinkomst ligger ca 600 à 700 kronor högre än den eljest skulle gjort. Även om framstegstakten skulle ökas något mindre än denna halva procent, är det ingen överdrift att säga, att en sparvänlig politik är till stor fördel även för de människor som inte själva nämnvärt sparar.

En politik, som mera beaktat alla dessa nu nämnda ting, skulle lett till en större nationalinkomst och skulle därmed skapat underlag för ett lägre skattetryck.

I viss mån skulle vi kunnat undgå de påfrestningar på skattemoralen, som efterkrigstiden medfört och därmed följande allmänna och statsfinansiella nackdelar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Regeringen tog som jag nyss nämnde åren 1946/47 alltför lätt på frågan om vår valutareserv. Genom att inte begränsa inflationen har man dessutom låtit vårt näringslivs internationella konkurrensförmåga sjunka. Detta betyder risker för exporten och sysselsättningen i tänkbara framtida lägen. Genom lånepolitikens utformning har en likviditet skapats det senaste året, som i en framtid kan öka inflationsriskerna och ytterligare minska vår konkurrensförmåga. Den förda politiken har gjort att vår valutareserv är mindre än 1946 och mindre än den borde ha varit i ett land, vars exportvaror åtnjuter stor efterfrågan i utlandet. På så sätt begränsas möjligheterna till utländsk kreditgivning, vilket visat sig vara en allt större nackdel i den hårdnande internationella konkurrensen.

Vissa risker för en naturlig utveckling av våra internationella handelsförbindelser beror också på att inflationen snedvidit vår tulltaxa. Våra förhandlingsmöjligheter inom ramen för en lågtullpolitik är också alltför små, vilket Exportföreningen framhållit med skärpa. Även härigenom kan vårt näringsliv och våra försörjningsmöjligheter skadas.

Det är naturligtvis omöjligt att uppskatta den samlade effekt, som en kloke ekonomisk politik efter kriget skulle haft. Men säkert är att vårt läge i dag både i fråga om kronans köpkraft, näringslivets konkurrensförmåga och skattetryckets höjd skulle varit gynnsammare.

I ett avseende har regeringens politik emellertid blivit mindre skadlig än man strax efter kriget kunde befara. Socialiseringsplanerna, vilkas första etapp redovisades i 27-punktsprogrammet, har regeringen inte vågat söka förverkliga.

I denna kammare har de i princip socialiseringsvänliga partiernas majoritet gått förlorad. Socialdemokrater

och kommunister — som hur olika de än är i flertalet avseenden bägge har en socialistisk inställning — hade länge omkring 57 procent av väljarna. Vid senaste valet var siffran 50 $\frac{1}{2}$ procent. Detta har inte bara för närvarande gjort slut på socialiseringslusten hos socialdemokraterna utan har också ökat deras benägenhet att — låt vara dröjande och sent — avveckla en rad regleringar. I en demokrati som vår är det — lyckligtvis — folkets mening, som i sista hand och i stora drag blir avgörande för den politik som föres.

I det parti som jag företräder ser vi det som en huvuduppgift att befrämja en fortsatt opinionsförskjutning bort från socialismen för att därigenom trygga en framstegspolitik i liberal anda med tonvikt på frihet och rättvisa. Utvecklingen efter kriget visar, att detta arbete ingalunda är utsiktslöst. Jag hoppas och tror tvärtom, att 1950-talet skall bli övergången till en period, då svensk politik grundas på samverkan i en eller annan form mellan samtliga demokratiska partier. Jag tänker här inte närmast på regeringens sammansättning utan på det politiska arbetet i stort. Vem vet? Kanske är regeringspartiernas villighet till uppgörelse rörande ordningen för årets val en svala, som förebådar en sommar av allmänt erkännande att i svensk politik den socialdemokratiska dominansens era är definitivt slut och tiden snart inne för en bredare samverkan.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Det är närmast en förströdd finansplan, som finansministern försett oss med. Allt det vanliga finns där: överbetygen åt den egna politiken, tabellerna med komprimerad kunskap om vad som skall hända, de alltid lika övertygande skälen för att den förda politiken inte behöver omprövas och så — naturligtvis — »det pedagogiska hjälpmedel», som nationalbudgeten numera uppges vara.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Trots detta får man en stark känsla av att finansministern låtit publicera vad kritiken brukar kalla »en mellanbok».

Den politik, som accepterade engångsinflationen och i praktiken betydde investeringsavgift, byggnadsreglering, kreditransonering och begränsad avskrivningsrätt, påstås främst ha varit inriktad på »att stärka den svenska industriens internationella konkurrenskraft». Regeringens säregna kreditransoneringspolitik befordras i förbifarten till penningpolitik. Riskerna för överinvesteringar, som i realiteten finns i den offentliga verksamheten, får vara motiv för ingrepp i de enskildas frihet. Riksbanksledningen förmanas till självständighet. Av herr Sköld!

Modernt socialdemokratiskt språkbruk tycks vara att inte säga vad man menar och inte mena vad man säger. Det är bara en av simulanterna som har dött i natt, sa' den gamle sjukvårdskorpralen när han rapporterade för regementsläkaren vid morgonvisitationen.

Att nu igen taga upp den diskussion om den ekonomiska politiken, som pågått sedan det socialdemokratiska maktövertagandet, kan inte vara särskilt angeläget. Vi vet av erfarenhet var vi har regeringen, och regeringen anser ju enligt statsministern att vi endast till det yttersta utnyttjar de svårigheter, som uppkommer på grund av utifrån kommande impulser till störningar i näringslivet. Då nu herr Sköld har lovat herr Erlander att några sådana störningar i år inte skall inträffa, så behövs alltså statsministern inte ha några bekymmer för oppositionen, utan han kan helt koncentrera sig på vården av bondeförbundet och dess pågående ideologiska omskolning. Statistiskt sett visar nämligen herr Hedlunds parti en oroväckande självständighet, enligt folkpartister som kan räkna på handens alla fingrar.

Låt mig, herr talman, bara få konstatera tre ting.

Vi i högerpartiet menar något annat än regeringen när vi talar om generella, automatiskt verkande medel i den ekonomiska politiken. Vi avser en penningpolitik med rörlig ränta, en finanspolitik, som utgår från möjligheten att också sänka statens utgifter, en investeringspolitik, som räknar med räntabilitetskravet även vid offentliga investeringar. Vi förutsätter också målmedvetna åtgärder för att öka det enskilda och frivilliga sparandet, och vi lägger i botten en prisbildning, fri från godtyckliga administrativa ingrepp. Generella medel i socialistisk mening är däremot tydligen i väsentlig utsträckning ingenting annat än polerad regleringspolitik.

Inom högerpartiet godtar vi icke regeringens metod att finansiera ett växande statligt utgiftsöverskott genom att anlita ett likviditetsöverskott, som staten själv bidrar till att skapa. Detta är en finansiering enligt principerna för perpetuum mobile, och på den maskinen har veterligt ingen ännu fått patent av ett vederhäftigt patentverk. Vi varnar nu som tidigare för följderna av detta äventyrliga och riskfyllda sätt att skaffa pengar och frånsäger oss allt medansvar för de ingrepp i människornas dagliga liv som ett systematiskt utnyttjande av ett konstgjort sparande kan medföra i framtiden.

Inom högerpartiet tar vi allvarligt på riskerna för arbetslöshet. Vårt land kan icke en gång till köpa sysselsättning genom att försämlra penningvärdet. Vi måste räkna med helt eller regionalt växlingsbara västeuropeiska valutor, som plötsligt kan vara en realitet. Vi kan varken slå oss till ro i hoppet om en förstärkning av vår valutareserv, som kommer av sig själv, eller i medvetande om mer eller mindre konkreta planer på allmänna arbeten.

Målet måste vara en sysselsättningsutjämnande politik, som hinner och håller — hinner verka i tid för att förebygga arbetslöshet och håller under

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en lång tid av påfrestningar. Man måste då komma ihåg, att möjligheterna att bekämpa arbetslöshet med offentliga arbeten är mycket mer begränsade nu än för 20 år sedan. Den tekniska utvecklingen har komplicerat problemen. Vårt ökade beroende av utlandet ställer mycket större krav på storleken av valuta-reserven. Kapitalbehovet per arbetare har oavbrutet vuxit från den tid, då man kunde utgå från en man och en spade. Det statsfinansiella utgångsläget är annorlunda. Omställningsproblemet är värre. Slutsatsen är inte, att man skall avstå från tanken på offentliga arbeten, utan att den förebyggande verksamhet, som har formen av ett betryggande utrymme för produktiva investeringar, nu måste väga tyngre än någonsin. Det gäller att i normala tider skapa goda förutsättningar för framgång i kampen om arbetstillfällena.

Får jag fråga herr talmannen om en sak? Har ni, herr talman, också observerat att regeringen »medvetet avstått» från statsinkomster, som är större än statens utgifter? Detta måste betyda, att herr Sköld medvetet har avstått från att höja priset på en liter Skåne från 16 kronor 10 öre till omkring 25—30 kronor och nöjt sig med ett vänpris på 20 kronor 65 öre. Om detta beror på hembygdskänsla eller på att en sådan höjning icke skulle vara förenlig med den spritprisernas »anpassning» till industriarbetarlönen som man numera talar om i socialdemokratiska kretsar eller på att herr Norrman i LO enligt Sveriges största tidning hållit herr Sköld i hämpan, överlämnar jag med fullt förtroende till samhällsvetenskapliga forskningsrådet att avgöra.

Men, herr talman, jag måste uttala min beundran för karaktärsstyrkan hos våra statsråd. De icke endast finner sig i ödets hårda slag utan anser sig också ha varit spinnmästare, när ödets trådar spanns.

Det är inte någon stark budget finansministern signerat. Den saknar, såvitt

man kan se, reserver. De redovisade besparingarna gör intryck av att snarare vara nedskrivningar av anslag i hopp om att något skall hända än verkliga besparingar. Finansministern tillgriper bokföringstillgångar av engångsnatur, men trots detta är utgifterna endast formellt sett täckta av inkomster. Utvecklingen har blivit herr Sköld övermäktig, den utveckling, som härleder sig ur vanföreställningen, att staten kan och skall allt bestyra. Överbalanseringen har fött underbalansering, och försöken att köpa väljarnas gunst med statsanslag har bryggt en bitter dryck, som medborgarna nu får svälja.

Mot denna bakgrund måste man med kallt misstroende se på regeringens bragdelöfte att undvika skattehöjningar »under de närmaste åren». Att viljan finns betvivlar vi inte. Om inte annat så är den ofrånkomlig som resultat av ett faktum som alla erkänner — numera — och ett som alla kommer att erkänna — snart. Den direkta skatten går inte att höja. Möjligheterna att ta ut mera pengar av människorna genom att smyga in skatterna i priserna är långt mera begränsade än någon hittills räknat med. I denna situation borde det bara finnas en sak att göra: se verkligheten i ögonen och gripa sig an med problemet om statens ständigt svällande utgifter.

Högerpartiet ställer in sitt riksdagsarbete på att lägga fram praktiska förslag till sådana begränsningar i statens utgifter, att beslut i vår skall kunna fattas om en sänkning av den direkta skatten med tio procent. Lyckas vi, kommer vi att kräva skattesänkning med tio procent, oavsett vad majoriteten trumfar igenom. Misslyckas vi, skall vi inte dra oss för att öppet erkänna detta. Vi har inte makt att bestämma — det behöver man inte från majoritetens sida påminna oss om — men vi har rätt att på ett för alla gripbart sätt lägga fram vad vi vill — det borde vi inte behöva påminna majoriteten om. Endast under en enda förutsättning,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

men också endast under den, finns det kanske i och för sig inga alldeles avgörande argument mot att i nuvarande läge ta risken av statsinkomster, som inte räcker till utgifterna: endast under den förutsättningen att underskottet uppkommer genom en skattesänkning och inte genom fortsatt statlig utgifts-expansion.

Mot ett verkligt underskott har finansministern tydligen ingenting att invända. De utomordentligt försiktiga holländarna genomför just en skattesänkning trots att den resulterar i en budget som inte går ihop. Den framgångsrike tyske finansministern hävdar bestämt, att det allmänna tjänar igen en skattesänkning på två år. Den skattelättnad vi talar om betyder egentligen att människorna själva under *ett enda år* får behålla välståndsstegringen i fred för staten. Den mest angelägna sociala reformen just nu är att äntligen bryta det ständigt ökade statliga förfogandet över människornas inkomster. Nu tar det allmänna hand om inemot en tredjedel av normalfamiljens pengar. Den stund skymtar då 40 procent är i farozonen, och fortsätter utvecklingen riskerar vi, att hälften av vad en vanlig familj skulle ha att leva på försvinner ur dess åsyn innan den kan börja täcka sina personliga behov.

Skattesänkingskravet är alltså så tungt i sig självt — icke minst nu när konkurrensen i världen hårdnar och nya initiativ behövs — så tungt att det skulle väga upp betänkligheter av mera allmänt finanspolitisk natur. Men i högerpartiet vidhåller vi, jag understryker det, vår avsikt att redovisa de skattesänkningar vi föreslår i verkliga besparingar. Vi gör det med hänsyn till det låsta och riskfyllda läge på kreditmarknaden som regeringspolitiken slutat i. Vi gör det framför allt därför att vår politik syftar till att undan för undan lätta det tryck skatter och statliga avgifter lägger på alla medborgare i detta land.

Också bostadsfrågan har sin statsfinansiella sida. I viss mån kommer det naturligtvis alltid att vara så. Visserligen bör vi driva en ekonomisk politik och en skattepolitik, som medverkar till en produktionsutveckling, vilken kan ge alla arbetsföra inkomster, som gör det möjligt för dem att betala en tillfredsställande bostad; men vissa grupper människor kommer alltid att finnas för vilka vi gemensamt måste bestrida vad en bostadssocial verksamhet, värdig ett kultursamhälle, kostar. Att några av sociala skäl bereds verklig lättnad i sina bostadskostnader är en sak. En helt annan är det att försöka dölja vad det i själva verket kostar att bo för flertalet hyresgäster genom ett lika svåröverskådligt som till sina verkningar oberäkneligt system med fasta hyresutgifter på skattsedlarna. Målet måste vara bostäder, som människor med normala inkomster kan betala och är villiga att betala även i vetskap om vad de verkliga lägger ut i hyra. Det fria konsumtionsvalet måste återspeglas också i fråga om den tyngst vägande nyttigheten — bostaden. Den dirigerande bostadspolitiken har varken förmått avskaffa bostadsbristen eller bemästra kostnadsutvecklingen. Den har låtit en exklusiv säljarnas marknad växa fram, som i sin tur lett till ransonering och svart börs. Den har nödgats finna sig i byggnadskostnader, som varken de hyressökande eller samhället har råd att betala — hyreskostnader, som börjar bli prohibitiva och därigenom begränsar efterfrågan. Den vägen kan naturligtvis bostadsbristen avskaffas, men det var väl inte meningen. En omprövning från grunden av hela bostadspolitiken är ofrånkomlig. Låt mig i ett fåtal korta punkter få sammanfatta några synpunkter för en sådan.

Bostadsbyggandet måste avbyråkratiseras. Vad som hänt under de senaste åren vid bostadsstyrelsens skötsel av sin rådgivning illustrerar dess oförmåga att planera sin egen verksamhet. Mot

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den bakgrunden verkar det inte särskilt troligt att en statlig dirigering av en över tusentals orter spridd verksamhet skulle kunna vara rationell. Byråkratiseringen har kostat alla hyresgäster pengar, men kanske mest dyrbar har den varit för de många som ville bo i egna hus. Föreskrifter, som myndigheterna själva inte kunna klara förutsättningarna för, har hejdat byggandet. Onödiga och tyngande bestämmelser har fördyrat det. Detta är särskilt betänkligt eftersom det här rör sig i all huvudsak om människor, som trots mycket begränsade inkomster demonstrerat sparsamhetens allt sällsyntare dygd.

Riskmomentet måste på nytt få aktualitet för dem som bygger och dem som handlar bostäder. Tyvärr är det så att ganska många med ganska stor rätt nu kan säga, att det är staten som betalar. Ingen tror på att det i själva verket är han själv. Betingelserna för en skärpt konkurrens, en fri konkurrens och en konkurrens på lika villkor måste återställas. En rikare variation av hus typer och lägenhetstyper måste inte bara tillåtas utan stimuleras fram. Föreskrifter som hindrar praktiska experiment med nya och billigare konstruktioner, med nya och effektivare materialsorter, med nya metoder, måste avlägsnas. Det måste inte bara bli möjligt utan lönande att söka nya vägar både när det gäller den särskilda lägenhetens planlösning, valet av hustyp och lösningen av de rent tekniska problem, på vilka bostadens slutliga kostnad i så hög grad beror. Byggnadsföreskrifter och lånevillkor skall inte binda mer än som är absolut ofrånkomligt. Framför allt skall de varken hejda eller försena utvecklingen mot ett mer rationellt byggande. På intet område är det viktigare att ge det friska initiativet och påhittigheten fritt svängrum än i fråga om en- och tvåfamiljshusen. Endast därigenom kan man få fram den kostnadsnedpressning, som där är särskilt angelägen.

Motståndet mot rationaliseringen mäs-

te brytas varifrån det än kommer. Hyresgästerna måste också få del av rationaliseringsvinsterna. Jag har, herr talman, inte någon önskan att ställa byggnadsarbetarkåren i gluggen, men eftersom det än från det ena och än från det andra hållet ute i landet kommer bestämda påståenden om att denna kår begagnar sig av sin mycket starka ställning på ett ur allmänna synpunkter icke godtagbart sätt, så vill jag fråga: Har regeringen den uppfattningen, att utformningen och tillämpningen av byggnadsfackets avtal, då särskilt dess ackordsprislistor, är ägnade att motverka rationaliseringsarbetet? Vet regeringen huruvida det förekommer att byggnadsarbetare byter arbete med varandra för att på ett inte avsett sätt utnyttja avtalens traktamentsbestämmelser? Självfallet har jag den uppfattningen att statsmakterna inte skall diktera avtalsuppgörelserna på den privata arbetsmarknaden, men människorna har starkt motiverade anspråk på att få reda på vad som verkliga händer i den verksamhet, där hundratals miljoner av deras skattepengar kommer till användning.

Vidare: Själva begreppet standard måste omprövas. På intet område är konventionalismen större i det hänseendet än när det gäller bostäder. Vi måste komma ifrån standardföreställningarna om standarden, ge mera utrymme åt utrymmet och försöka få fram bostäder, som det stora flertalet människor med rimliga uppoffringar av andra önskemål orkar betala. Några får inte bo bra på allas bekostnad. Alla måste kunna bo hyggligt på egen bekostnad.

Sammanfattande betyder vad jag nu anfört ett krav på friare, rationellare och enklare byggande under omedelbart och påtagligt ansvar för den som bygger och den som låter bygga. Hyresgästen måste få en chans att bli kund igen — en kund om vilken man konkurrerar, en kund som kan få den vara hans

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

plånbok godkänner även om den, som de flesta plånböcker, är tämligen tunn.

För att kunna bygga mer måste vi bygga billigare. Vi måste spara mer.

Herr talman! Vilket förslag som än framlägges i vårt land i syfte att stimulera sparandet, är det på förhand underkänt av »experterna». Nästan överallt på jorden går det att främja frivilligt sparande, bara inte i Sverige — där är det omöjligt och omöjligt med besked.

I och för sig har jag ingenting emot att allsköns experter talar om, vilken idiot jag är. Det ökar min känsla av att sitta i samma båt som alla andra dödliga, vilka inte heller förunnats att läppja på den vishetens bägare, som tydligen måste finnas bland de svenska riksregalierna. Därför tillåter jag mig trots allt att framkasta tanken på särskilda bostadsobligationer eller bostadskonton, som kredit- och sparinstitutet skulle ha rätt att ställa till sina kunders förfogande och som människorna skulle ha rätt att begagna intill ett visst *andragsgillt* maximibelopp. Medlen skulle vara disponibla när innehavaren behövde pengarna för att finansiera en godtagbar lösning av sin bostadsfråga, men ville han för annat ändamål ta ut dem, skulle han vara skyldig att ta upp dem till beskattning.

Naturligtvis kan denna rättighet missbrukas — det kan alla rättigheter. Men därför avskaffar man dem inte. Man lutar på människorna. Det måste man göra, om man inte vill förvandla hela samhället till ett enda stort restriktionssystem.

Vad det är fråga om är ju i själva verket att skapa nya och mera allmänt spridda sparvanor, att försöka mobilisera den vilja, som ensam kan förvandla sparandet från en restpost i nationalbudgeten till en aktiv kraft i våra strävanden mot en säkrare och än mera givande framtid.

En intensivare och allmännare sparvilja är en av förutsättningarna för att

rationaliseringsarbetet inom svenskt hantverk, svensk handel, svensk industri och icke minst svenskt jordbruk ostört skall kunna fortgå. En annan är att stat och kommun begränsar sina anspråk. Det är svårt att genomföra denna begränsning. Det vet vi. Icke desto mindre är det ofrånkomligt. Vi kan inte fortsätta att höja det allmännas standard, om vi därmed riskerar att komma efter i konkurrensen, riskerar sysselsättning och inkomster. Det säger sig självt, herr finansminister, att vi med våra utgångspunkter, med vår uppfattning om det oupplösliga sambandet mellan starka företag och goda arbetstillfällen, inte kan godta förslaget att begränsa den fria avskrivningsrätten.

Finansministerns argumentering på denna punkt gör på mig ett beklämmande intryck och jag kan inte se att denna hans argumentering stämmer med hans allmänna utgångspunkter. Snarare skulle vi för vår del vilja skapa ett slags fri avskrivningsrätt även för enskilda personer, genom rätt till skattefritt sparande, vilket betyder vidgat personligt ägande.

Herr talman! Socialism i vår tid! Vad är det? I teorien förmodligen något alldeles sjuvärdeles med förutseende, planering, solidaritet, respekt för individen, vidgad frihet för de många och annat mycket mer. I praktiken oavbrutet ökad bestämmanderätt för de politiskt maktägande, oavbrutet vidgad statlig förfoganderätt över inkomster och tillgångar, oavbrutet ökat beroende för enskilda och organisationer av en statsmakt som endast alltför ofta inte tycks veta några gränser för sina anspråk på makt och medel.

Det är, herr talman, i själva verket förunderligt att det svenska bondeförbundet vill dela ansvaret för en sådan utveckling. Innan man stiger på, tar man väl i alla fall reda på vart tåget skall gå.

Om man bortser från korsstygnbroderierna har bondeförbundets ledning

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

presterat två skäl för att den låtit sig städslas i kanslihuset.

1) I annat fall skulle socialdemokraterna driva en jordbrukspolitik, som avveke från den nuvarande och förmodligen mera skulle tilltala Dagens Nyheter, vilken publikation, som bekant, inte har några som helst förbindelser med folkpartiet — åtminstone inte när saken diskuteras på landsbygden. 2) Om inte vi satt på herr Skölds knä, skulle någon annan sätta sig där, säger bondeförbundet, som tydligen har svårt att tänka sig finansministern som politisk ungarl.

Nog är det, herr talman, ett underligt regeringsäktenskap vi har. Hustrun har gift sig bara därför att hon är rädd för att annars skulle mannen springa och fria hos den Vackra Flickan, som bor i våningen strax till vänster i samma uppgång. Jag vet inte om det är de två ärens äktenskap eller vad det eljest är som givit bondeförbundsledarna denna krassa livssyn. För vår del litar vi mera på socialdemokraternas politiska moral. Vi vet att den Vackra Flickan är en smula flirtig av sig men vi tror ändå att hon håller på sig. Så inte behöve bondeförbundet tveka att resa hem till mamma av de skälen.

Jag vågar nog också tro att den socialdemokratiska jordbrukspolitiken är någonting annat än ett resultat av att herr Hedlund sitter som inrikesminister. För min del vill jag i den gärna se ett erkännande av jordbrukarbefolkningens rätt till likaberättigande och till trygghet. Jag vågar hoppas att socialdemokraterna liksom vi utgår från att billigare och bättre livsmedel kan konsumenterna endast få genom fortsatt rationalisering av framställningen av dessa livsnödvändiga varor. Vad jordbrukarna i det hänseendet redan utrett har givit konsumenterna många många miljoner. Fler står att räkna, men då måste jordbruket få vara en bärkraftig näring, som ger sina utövare och anställda en godtagbar inkomst. Därom

trodde jag, herr talman, att vi var överens alldeles oavsett koalitionen. Har jag misstagit mig, så är jag tacksam för besked, herrar Hedlund och Sköld.

Demokratisk svensk enighet i försvarsfrågan är i sig ett värde. Inåt uttrycker den en gemensam beslutsamhet att bära de bördor som försvaret av omistliga värden kräver. Utåt ger den bilden av ett folk, som känner och vet att frihet och fred tyvärr inte är någon självklar rätt utan någonting som ständigt måste erövrats på nytt.

Försvarsministern har funnit det möjligt att föreslå en förstärkning av flyget och av den försvarsvetenskapliga forskningen. Han har sett sig tvungen att genomföra anslagsbegränsningar på vissa andra punkter. Det är särskilt en av dessa jag skulle vilja ta upp. Det gäller att vissa grupper värnpliktiga inte kommer att inkallas till den sista repetitionsövningen. Detta inger oss allvarlig oro. Vi kan och skall diskutera mycket i svensk försvarspolitik, men i en sak, herr försvarsminister, borde vi kunna vara överens: de värnpliktiga som tas ut till krigstjänstgöring måste ha en godtagbar utbildning.

Repetitionsövningarna är ett led i det allmänna utbildningsprogrammet. De är, herr försvarsminister, inte tillkomna av beredskapsskäl. Det är bara några år sedan vi kom fram till en kompromiss i utbildningsfrågan. Låt oss inte riva upp den på nytt! En dyrköpt erfarenhet har lärt också oss, att det är dålig sparsamhet att eftersätta utbildningen. Man kan till nöds vara med om försvarsministerns förslag nu, som en engångsåtgärd, men då måste det också stanna vid en sådan.

Vi har på ett förberedande stadium underrättats om den principiella uppbyggnaden av årets försvarshuvudtitel. Högerpartiet är, med den reservation jag nyss gjorde, berett att godta den samma.

Inom försvarsledningen pågår sedan någon tid expertöverväganden i syfte

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

att möjliggöra en förnyad avvägning av våra insatser i de olika försvarsgrenarna. I någon form kommer det resultat man därvid når att underställas riksdagen. Så snabb som den försvarstekniska utvecklingen nu är, kan man knappast räkna med möjligheten av avvägningar för längre tidsperioder. Snarare måste det bli fråga om ett kontinuerligt avvägningsarbete, om en ständigt pågående diskussion om de åtgärder som ständigt nykommande och oavbrutet effektiviserade stridsmedel aktualiserar. Riksdagen bör inte stå utanför detta arbete, men det kan knappast förläggas till kamrar eller utskott — inte i sitt preliminära skede. Skulle det inte — jag vänder mig nu till samtliga herrar på regeringsbanken — mot denna bakgrund vara angeläget att skapa vad riksdagen faktiskt har begärt, ett organ för samråd i försvarsfrågan mellan riksdag, regering och försvarsledning?

Tyvärr nödgas jag också besvara regeringen med en fråga, som jag vid tidigare tillfällen, men utan resultat, har ställt. Vilka åtgärder har regeringen vidtagit för att trygga våra förbindelseleder västerut via Trondhjem? Dessa är avgörande för möjligheterna till ett ut hålligt svenskt försvar.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Innan jag går in på ett bemötande av de båda föregående talarnas anföranden ber jag att få besvara ett par interpellationer.

Herr von Seth har frågat mig, för det första om jag uppmärksammat de svårigheter, i vilka vissa skogsägare försatts genom de svåra stormskador som drabbat skogen, och för det andra om jag har för avsikt att med anledning av dessa vidtagna åtgärder i syfte att undanröja eventuella genom kreditrestriktionerna uppkomna övergångssvårigheter samt att framlägga förslag, som kan medföra rimligare beskattning

av inkomster, som härflyter ur försäljningar framtvingna genom den i början av detta år svårt härjande stormen.

I en annan interpellation, som riktats till statsministern och som jag efter överenskommelse med honom samtidigt härmed besvarar, har herr Vigelsbo frågat om regeringen har sin uppmärksamhet riktad på de svårigheter som föreligger för skogsägarna att finansiera de till följd av vindfällningen stegrade avverkningskostnaderna.

Till en början vill jag då framhålla att en inventering av stormskadorna pågår, men det är redan nu klart, att deras omfattning i vissa delar av landet är högst betydande. Givetvis skall största möjliga del av den stormfällda skogen tillvaratas. I vilken mån detta kan ske blir beroende av tillgången på arbetskraft och transportmedel. För att diskutera de härmed sammanhängande spörsmålen och planlägga tillvaratagandet av den stormfällda skogen kallade arbetsmarknadsstyrelsen den 12 januari 1954 till överläggningar med representanter för skogsägare, skogsarbetsgivare, skogsarbetare och berörda länsarbetsnämnder.

Arbetet med tillvaratagandet kommer att bedrivas efter följande riktlinjer. En omdisponering av redan planerade avverkningar i de stormhärjade områdena kommer att ske. Arbetsmarknadsstyrelsen inriktar sig på att överflytta arbetskraft från andra områden inom landet, där tillgång på skogsarbetare finnes. Åtgärder kommer att vidtagas för att underlätta överflyttningen av arbetskraften. Utsikterna att genom en sådan överflyttning till de stormskadade områdena tillgodose dessas arbetskraftsbehov är goda. Skulle detta ej visa sig tillräckligt, finnes möjligheter att täcka det återstående behovet med hjälp av finsk arbetskraft.

Arbetsmarknadsstyrelsen samråder vidare med de militära myndigheterna om anstånd med vinterns och vårens repetitionsövningar för skogspersonal i

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

förmansställning, som är sysselsatt med att tillvarata den stormfällda skogen.

Vad finansieringsfrågan beträffar är det sannolikt att tillvaratagandet av det stormfällda virket kommer att medföra ett ökat behov av rörelsekrediter för skogsägarna och deras sammanslutningar. Jag vill i det sammanhanget erinra om att det icke finns några kreditrestriktioner som i och för sig lägger hinder i vägen för tillgodoseendet av dessa kreditbehov. Jag förutsätter därför, att de ökade anspråk på rörelsekapital, som ägarna till de stormskadade områdena nu ställts inför skall kunna tillgodoses på kreditmarknaden på normalt sätt. Även härvidlag kommer givetvis utvecklingen att följas med uppmärksamhet.

Beträffande herr von Seths fråga om skogsinkomsternas behandling i beskattningshänseende får jag erinra om att förslag framlagts för årets riksdag om inrättande av särskilda skogskonton i bank. Bifalles detta förslag blir det möjligt för skogsägare att erhålla uppskov med inkomsttaxeringen för belopp som insatts å sådant konto. Jag vill också nämna att maximibeloppet för insättning föreslagits till 60 procent av köpeskillingen för rotsåld skog och 40 procent av köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter. I förhållande till vad som gällt enligt 1951 års lag om investeringskonto för skog har sålunda en ganska avsevärd höjning av insättningsbeloppen kommit till stånd.

Därmed anser jag mig ha besvarat interpellationerna.

Jag ber härefter, herr talman, att få lägga några synpunkter på den föreliggande budgeten och på de båda anföranden som nyss här har hållits.

Det är väl ganska naturligt att jag får hänskjuta de mera apokalyptiska betraktelser, varmed herr Ohlin slutade sitt anförande, till partiledardiskussionen. Jag anser mig inte ha tillräcklig tid till mitt förfogande för att ingå på dessa.

Herr Hjalmarson höll som vanligt ett, som vi brukar säga, hurtfriskt anförande. Det var många påståenden som staplades på varandra. Det skulle ta en orimlig tid att försöka penetrera vad han egentligen avsåg. Jag vill bara göra den anmärkningen, att när man på det sättet mer tänker på intrycket utåt än på det inbördes sammanhanget, så kan man ju komma till sådana konklusioner som herr Hjalmarson gjorde, att han å ena sidan litar på socialdemokraternas moral men å andra sidan samtidigt anser att socialdemokraterna inte säger vad de menar och inte menar vad de säger. Jag tror att detta i viss mån exemplifierar herr Hjalmarsons taktik. Jag vill dock icke bestrida att det fanns en och annan sak i anförandet som bör diskuteras här, och jag skall komma fram till det om en liten stund.

Herr Ohlin påstod att vi från regeringssidan med ogillande ser när herr Ohlin gör tillbakablickar men att däremot regeringen själv tillåter sig att göra sådana tillbakablickar. Men gör inte herr Ohlin därmed en förväxling? Vi har väl aldrig med ogillande sett att herr Ohlin talar om hur låget har varit i den gångna tiden. Vad vi däremot har diskuterat med honom många gånger, det är den tolkning av den ekonomiska politikens inverkan på utvecklingen som han gör. Om vi kanske någon gång tycker att herr Ohlin håller på för mycket med detta beror det därpå, att herr Ohlin aldrig någonsin vid sina nya återblickar tar någon hänsyn till de argument gentemot hans ståndpunkt, som vi har framfört och som gör att det ingalunda är så självklart att herr Ohlins tolkning är sakligt berättigad. Jag förstår så innerligt väl att herr Ohlin i dag önskar att gå så långt tillbaka i tiden som möjligt, hade jag så när sagt, ty det kan väl inte vara så roligt för herr Ohlin att i dag tala om den närvarande tiden.

Det är nämligen så — det är ett faktum som jag är alldeles säker att

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

herr Ohlin icke bestrider — att 1953 har för Sverige varit ett ur ekonomisk synpunkt mycket gynnsamt år. Produktionen har ökat. Efter den avmattning som inträdde när den stora haussen 1951 ebbade ut har det varit en ständigt stigande produktion. Det kan påpekas att industriproduktionen, som är den del av produktionen som har varit svagast, har ökat från oktober 1952 till oktober 1953 med 3,7 procent, vilket icke är någon dålig siffra.

Sysselsättningen har under 1953 varit god. Den har varit så god att den på intet sätt motsvarar herr Ohlins ideal för sysselsättningen, så som herr Ohlin vid upprepade tillfällen under gången tid har uttryckt sig. Enligt våra synpunkter har det varit en lämplig sysselsättningsgrad. Den har varit lika god som under 1952, något lägre inom industrien, något större inom byggnadsverksamheten, men genomsnittligt sett har den varit densamma. Reallönen har ökats med några procent, och levnadskostnaderna har varit stabila. De offentliga investeringarna har gått planmässigt, och för de privata investeringarna har utrymmet och önskemålen visat sig vara större än vad man vid årets början väntade. Exportförhållandena har förbättrats och varuförsörjningen i världen har blivit bättre, vilket har medfört att vi har kunnat sälja ut våra lager av skogsprodukter, och vi har utan risk för den ekonomiska beredskapen kunnat minska våra lager av framför allt järn och stål. Härigenom har vi fått en ökning av valutareserven och icke, såsom vi väntade, en minskning. Detta är ingenting som kan bestridas.

Vilka är orsakerna till detta? Ja, det skulle inte falla oss in att säga att orsakerna härtill i främsta rummet är våra egna åtgöranden, utan det är självfallet framför allt den gynnsamma världskonjunkturen som har möjliggjort denna goda utveckling för oss. Å andra sidan blir det väl svårt att be-

strida att våra egna handlingar har spelat en viss roll. Framåtandan i näringslivet har varit en betydelsefull faktor, men denna framåtanda har stötts av en i väsentliga stycken väl avvägd ekonomisk politik.

Någon kanske tror att detta var mitt eget omdöme om den ekonomiska politiken. Det var det inte. Det var Finansstidningens omdöme, den tidning som, jag vet inte med vad rätt, i sin vinjett har uttrycket »Organ för näringslivet». Detta måtte väl ändå spegla en uppfattning inom näringslivet, men det är klart att det inte skulle kunna falla vare sig herr Ohlin eller herr Hjalmarson in att erkänna detta, att understryka detta omdöme, ty det skulle ju betyda att ovederhäftigheten i den kritik som under det gångna året förts mot regeringens ekonomiska politik skulle träda alltför hjärt i dagen. Nej, herrar oppositionsledare får väl fortsätta som de hittills har gjort. Om det går illa för oss är det den ekonomiska politikens fel; går det däremot bra för oss är det inte *tack vare* utan *trots* den ekonomiska politik som har bedrivits.

Det skulle inte falla mig in att säga att vårt läge under 1953 har varit så idealiskt att det inte skulle kunnat vara bättre. Men jag måste å andra sidan slå fast, att vår konjunktur har varit särdeles sund och balanserad. Vi har inte haft sådana toppsiffror på vissa områden som andra länder i västerlandet, vare sig på gott eller ont. Vi har t. ex. inte haft samma produktionsökning eller samma valutaökning som Tyskland och Holland, men vi har inte heller den tyska arbetslösheten att ösa ur för att förbättra produktionen, och vi har inte som i Holland fått sänka reallönen. Jag tror vi kan säga, att vi i fråga om en sund och balanserad konjunktur kan tävla med vilket land som helst i världen. Det går inte heller för oppositionsledarna att erkänna detta, ty det skulle visa att deras stora ord

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

när de jämfört oss med utlandet var rena plattheter.

Herr Hjalmarson gjorde vissa jämförelser med utlandet, visserligen mera på det personliga planet. Jag skulle vilja fråga herr Hjalmarson, om han inte har märkt att den tyske finansministern icke tycks vara någon profet i det egna landet, eftersom den ekonomiska politiken där på intet sätt motsvarar den idealbild, som herr Erhardt har framställt för en ekonomisk politik. Jag tycker, att man — särskilt efter våra erfarenheter vid handelsförhandlingarna med Tyskland — kanske inte skulle tala så mycket om den ekonomiska politiken i Tyskland som ett föredöme för oss.

Utsikterna för 1954 tyder väl närmast på att vi även under detta år skall kunna bibehålla en sund och balanserad högkonjunktur. Det finns inte några tecken i prisbildningen på att det ute i världen väntas en lågkonjunktur. Visserligen råder det bland ekonomerna i USA mycket delade meningar och majoriteten räknar kanske med någon avmattning, men den tycks i varje fall inte bli så omfattande att den behöver bli så svår för oss att möta. Det kan naturligtvis också hända att det blir en konjunkturutveckling av annat slag. Det brukar aldrig vara möjligt för oss att avgöra ens några månader i förväg vad som kommer att hända, ty konjunkturutvecklingen beror ju i så hög grad på det politiska världsläget; detta är känsligt och kan snabbt ändra sig. Det är klart, att om det blir en avmattning eller en lågkonjunktur med sysselsättningssvårigheter, så gäller det för oss att vara beredda på det. Herr Hjalmarson behöver inte säga till regeringen, att de offentliga arbetena icke hädanefter kommer att spela samma roll för att skaffa sysselsättning som på 1930-talet. Det har regeringen väl observerat, och vid strävandena att skapa en beredskap mot lågkonjunktur läggs ansträngningarna

just på att försöka göra det möjligt för människorna att i så stor utsträckning som det över huvud taget går behålla sysselsättning i de företag där de förut varit sysselsatta.

Jag tror dock inte någon vågar säga, att inte det sannolikaste är, att vi står inför en fortsatt högkonjunktur. Detta betyder väl att vi måste fortsätta med en viss stramhet i vår ekonomiska politik. Detta är inte minst nödvändigt därför att ju i alla fall den stora majoriteten i denna kammare önskar så stor investeringsverksamhet som möjligt. Skall vi få det kan vi inte komma ifrån att vi ständigt måste befinna oss nära gränsen för våra resurser. Vi kommer ständigt att befinna oss i den situationen, att det finns risk för att vi försöker använda större resurser än vi har med resultat att vi driver priserna uppåt. Vi måste alltid ge akt på denna fara och vi måste ha medel för att kunna hålla investeringarna inom ramen för resurserna. Men vi behöver inte en lika stram ekonomisk politik nu som den vi föreslog förra årets riksdag, därför att konjunkturen har blivit stabilare och fastare och balansen är svårare att rubba. Detta gör att lättnader har visat sig möjliga. Jag behöver inte tala om de förändringar i det avseendet som har inträffat, såsom att vi har låtit investeringsavgiften upphöra och bilaccisen likaså, att väsentliga lättnader införts i byggnadsregleringen och priskontrollen och i valutareglerna.

Herr Ohlin säger att vi socialdemokrater här i Sverige önskar regleringar och håller kvar dem i det längsta. Som jämförelse tar han England. Han påstår att det ökade bostadsbyggandet där beror på att man infört en friare ekonomisk politik. Det har man ingalunda gjort. Det finns i England kvar en mycket hård byggnadsreglering och ovanpå den en hård investeringskontroll och ovanpå den en hård kreditransonering. Det är ganska misslyckat att

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

framställa den engelska politiken som ett föredöme för oss i fråga om frihet. Det ökade bostadsbyggandet i England har skapats genom att man med tillhjälp av regleringar har vridit över utvecklingen på investeringsområdet mera mot bostadsbyggande än vad labourpartiet förut har gjort.

Vi har för vår del aldrig hävdad den meningen att regleringar är något gott i och för sig, men i det ekonomiska läge, vari Västerlandet över huvud taget befinner sig, tvingas man ju ibland att tillgripa regleringar. Vi betraktar dem sålunda som ett nödvändigt ont och vi låter dem icke vara kvar längre än som är motiverat. Det är klart att oppositionen kan ha en annan mening än regeringen om vad som är det riktiga härvidlag, men det finns ingenting skrivet i stjärnorna om att oppositionens uppfattning är den rätta. Det är givet att de, som har ansvaret för vad som göres och som får bära huvudet för de besvärligheter som möter, måste vara försiktigare än de som har till uppgift att vara kritiker. Det är således ingalunda självklart att oppositionens uppfattning om tidpunkten för regleringarnas avveckling är den riktiga.

Vi från regeringens sida menar att den stramhet i den ekonomiska politiken, som måste bibehållas, väsentligen bör bygga på kreditpolitiken och finanspolitiken. Kreditpolitiken måste ju vara aktiv, och det är främst på denna politik det beror, om våra resurser överskrides eller icke. Det kan här i landet inte föras mer än ett slags kreditpolitik, nämligen den politik för vilken riksdagen har uppdragit riktlinjerna, riktlinjer som sedan riksbanken på riksdagens vägnar tillämpar. Kreditinstituten kan således inte föra en mot statsmakterna stridande kreditpolitik, utan de bör lojalt följa den statliga kreditpolitiken. Bäst är om denna överensstämmelse kan vinnas på frivillighetens väg genom resonemang

och överenskommelser, men om så inte kan ske, finns det ingenting annat att göra än att skaffa sig en lagstiftning som möjliggör tryggnad av en enhetlig svensk kreditpolitik. Enligt mitt sätt att se finns det icke anledning att nu företa någon väsentlig ändring av 1953 års principer för denna politik.

De offentliga investeringarnas omfattning bestämmes ju av statsmakterna genom regeringens förslag och riksdagens beslut. Det är när dessa beslut skall fattas som man får ta ståndpunkt till frågan om resurserna räcker till, men det är också en annan sak som man därvid måste ta ställning till, nämligen frågan om utrymmet för de privata investeringarna. Förra året intog riksdagen på regeringens förslag den ståndpunkten, att de produktionsresurser, som lösgjordes genom avmattningen inom industrin, skulle i främsta rummet användas för att öka de offentliga investeringarna, under det att man tänkte sig att de privata investeringarna skulle bibehållas på sin förutvarande nivå. Även om detta har medfört att utrymmet för de privata investeringarna blivit större än vi trodde, har linjen kunnat hållas. Nu menar vi från regeringens sida att de offentliga investeringarna inte bör ytterligare drivas i höjden utan bör bibehållas på den ganska höga nivå, där de för närvarande ligger. Skulle en ljusare ekonomisk utveckling medföra att det finns ökat utrymme för investeringsverksamhet, är det inte mot vår mening att det privata näringslivet får tillfälle att utnyttja detta ökade utrymme, om man så önskar göra.

Det var förra året en stor diskussion om finansieringen av de offentliga investeringarna. För det första ifrågasatte man, om det var möjligt att finansiera dem, och jag hävdade för min del, att så var fallet. För det andra påstod man att den förda politiken skulle leda till ett inflationsshot. Till en början ta-

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

lades det om ett nära förestående inflationshot, men så småningom blev det fråga om ett lite längre bort liggande inflationshot. I dagens allmänna diskussion har man begränsat sig till att säga, att det föreligger ett inflationshot, om det i framtiden uppkommer akuta inflationsimpulser. Det är kanske inte det som diskussionen närmast gällde, men jag vill inte bestrida att det naturligtvis i det sammanhanget finns en risk som det gäller att se upp med. Även om jag inte delar herr Hjalmarsons mening att det är fråga om ett konstlat sparande, är det ett faktum att om bankerna har en hög likviditet, och dessa pengar vid en uppflammande inflation skulle sättas i rörelse, så kan det medföra förödande verkningar för vårt penningvärde. För att förhindra detta bör vi ha möjlighet att i ett sådant läge skapa skärpta kreditrestriktioner. Men, säger man, dessa restriktioner får inte någon verkan, ty människorna har ju pengar på banken, och vi tänker väl inte hindra dem att ta ut sina banktillgodohavanden? Nej, det tänker vi visst inte göra. Men bara den omständigheten att man från samhällets sida bestämmer sig för en skärpning av kreditpolitiken, leder för det första till att företagarna kommer att fråga sig, vilka möjligheter att låna som de egentligen har, och därför kommer att bli ängsliga för att försämra sin likviditet genom att sätta pengar i rörelse. För det andra vill jag påpeka, att om det är så, som riksbanksfullmäktige säger i sin berättelse, att företag, som fått ökade likvida medel t. ex. genom lagerrealisationer, haft en tydlig benägenhet för att låta dessa pengar stå kvar på bankräkningarna i stället för att betala tillbaka krediter, så finns det en möjlighet att genom skärpta kreditrestriktioner tvinga fram ett inlösande av krediter med de likvida tillgångarna. Därmed vill jag bara ha sagt, att man saknar visst icke vapen från det allmännas sida för att genomföra en sådan skärp-

ning av kreditrestriktionerna, att banklikviditeten inte behöver bli en fara för konjunkturutvecklingen.

Med undantag för investeringspolitiken anser jag för min del inte, att det i dagens läge finns någon anledning till en aktiv finanspolitik. Herr Hjalmarson säger, att det beror på ödet, att det beror på att finansministern inte längre är i stånd att skapa en överbalanserad budget. Är då detta något väsentligt? Har jag någon gång uttalat, att budgeten alltid bör vara överbalanserad? Är det inte tvärtom så, att jag gång på gång starkt understrukt, att man i en högkonjunktur får ha en överbalanserad och i en lågkonjunktur en underbalanserad budget och att man i en balanserad konjunktur kan nöja sig med en balanserad budget? Oavsett vad herr Hjalmarson säger om att jag är tvungen att följa ödet, vill jag påstå, att min uppfattning här står väl i överensstämmelse med dagens konjunkturläge. Den ekonomiska politiken måste ju följa förändringarna i konjunkturen.

Jag har sett att man på sina håll sagt, att finanspolitiken numera spelat ut sin roll och inte längre kan tillämpas. Ingen torde väl vilja bestrida, att det finns mycket goda möjligheter att tillämpa finanspolitiken som ett medel i händelse av en lågkonjunktur. Skulle det då inte vara möjligt att använda t. ex. skattevapnet och överbalanseringen, om det bleve en ny inflationskonjunktur? Det finns enligt mitt förmenande betydande möjligheter att i ett sådant läge skärpa beskattningen på t. ex. företagsvinsterna — det är ju genom dessa inflationen sprider sig. Där finns stora möjligheter, herr Hjalmarson, och det finns väl inte några konjunkturpolitiska skäl för att i dag genomföra en fullt fri avskrivning för företagen eller att sänka skatterna för dessa? Det kan inte vara rimligt att i en högkonjunktur från samhällets sida vidtaga åtgärder, som skulle öka företagsvinsterna och skapa möjligheter till

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

en konjunkturexpansion, som man inte vill ha.

Den budget, som nu lagts fram, är en balanserad budget. Någon överbalansering har inte eftersträvats, och jag har inte ansett det rimligt att tänka sig en underbalansering i vårt nuvarande ekonomiska läge. För att få denna budget balanserad har de inkomster, som härflyter av tidigare beslut om skatter, inte räckt till. Det blir ett underskott på 100 miljoner kronor.

Herr Ohlin har inte försökt påstå, att budgeten är särdeles stark, och hans resonemang om avskrivningarna var mycket modesta, varför jag inte har någon anledning att polemisera mot honom på den punkten.

Herr Hjalmarson sade, att det var en svag budget, och det ligger nog åtskilligt i det, särskilt om man betraktar saken rent konjunkturmässigt. Formellt sett är det väl inte något att anmärka på budgeten, men reellt sett finns det ett par dunkla punkter i den. För det första har jag, som herr Ohlin sade, tillgodogjort mig 82 miljoner kronor av onödiga avskrivningar på tilläggs lån vilka, som herr Ohlin sade, skapar upplåningsbehov för de löpande utgifterna. Dessutom finns det emellertid en post i budgeten på 100 miljoner kronor, som utgör förskott för sjukförsäkringen. Det är pengar som icke staten skall betala, utan det är pengar som skall betalas av arbetsgivare och den försäkrade allmänheten. Dessa pengar kommer emellertid inte in i sådan tid, att de kan täcka utgifterna vid sjukförsäkringens ikraftträdande. Därför måste staten ge ett förskott. Formellt sett skall staten ha tillbaka dessa pengar. Om man tänker på saken, har man dock väldigt svårt att säga när dessa pengar skall kunna komma tillbaka. Nu skall vi låna dessa pengar, men även dessa kommer väl att användas till något som man kallar för löpande utgifter. Jag vill för min del således inte bestrida att det finns argument som talar för att bud-

geten icke är stark. Med hänsyn till de principer vi i allmänhet tillämpar, när vi gör upp den svenska budgeten, är dock budgeten, formellt sett, balanserad, och jag har inte ansett mig behöva gå längre. Jag måste därför hävda att det icke går att göra denna budget svagare genom att uraktlåta att stoppa till det håll som finns i den och som i runt tal belöper sig till 100 miljoner kronor. För det ändamålet har regeringen föreslagit riksdagen, att skatterna på sprit och tobak skall höjas.

När jag nu försökt överblicka läget under de följande åren, har jag kommit till den uppfattningen — en uppfattning som jag även givit uttryck åt i budgeten — att det, så långt man nu kan se, skall gå att klara sig under de närmaste åren utan några ökade skatter. Man har velat säga att detta innebär en reträtt från min sida. Det är det ingalunda. Jag har en gång sagt — det var när vi fattade beslut om sänkningen av statskatten år 1952 — och jag har upprepat det åtskilliga gånger, att jag anser att den direkta skatten är så hög, att den nu icke kan höjas. Den gången hade jag anledning att räkna med att det skulle vara nödvändigt att genomföra ett par mycket kostnadskrävande socialreformer, där det icke var lätt att överblicka om dessa skulle kunna täckas av statens inkomster. Vi har sedan gjort en betydande upprustning av folkpensionerna och vi har beslutat den obligatoriska sjukförsäkringen. Därigenom har vi kommit i den situationen, att vi behöver ett tillskott till statskassan.

Man säger här att jag har sammankopplat sjukförsäkringen med höjningen av spritskatten. Det har jag emellertid aldrig gjort. Mitt resonemang har varit följande. Om det fattas ytterligare ett beslut av stor räckvidd om någon automatisk utgiftshöjning, så kan inte utgifterna för det beslutet täckas inom de nuvarande statsinkomsternas ram. Sjukförsäkringen var det sista stora

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

beslut, innebärande automatisk utgiftsstegring, som fattades. Hade icke det beslutet fattats, så hade vi inte nu behövt lägga fram något förslag om skattehöjning. Man får komma ihåg, att den gången jag sade det, nämnde jag aldrig spritskatten, ty jag visste ingenting om den då. Jag sade dock klart ifrån, att det måste bli en höjning av de indirekta skatterna.

Nu sade herr Ohlin för en liten stund sedan, att om inte regeringen nu tagit sig för att föreslå nya statsutgifter på 61 miljoner kronor, så hade icke detta skatteförslag behövt läggas fram. Herr Ohlin har en underlig uppfattning om statsverksamheten — ja, han har den inte, men han ger uttryck åt den. Han vill göra gällande att statsverksamheten är någonting så stelt att man kan säga, att där vi har vissa automatiska utgiftsökningar, får vi ta på oss dessa, men sedan får det inte bli en enda ny utgiftsökning. Så kan man inte handla. Statsverksamheten är en levande organism, som inte kan stå stilla. Det kommer jämt och ständigt krav, som får betecknas som nya men som man inte kan säga nej till. Jag har inte kunnat säga nej till dem, trots den mycket hårda budgetpolitik som förts i år. Kan riksdagen säga nej är det en annan sak. Jag menar dock att det är fullkomligt meningslöst att utgå ifrån den uppfattningen, att man kan komma till en ny budget som icke innefattar några nya utgifter. Detta går helt enkelt inte.

Herr Ohlin har för sin del hävdad den meningen, att jag intagit en annan ståndpunkt till frågan om avskrivningarna på bostadslånen än jag hade förra året. När jag tagit i anspråk dessa 82 miljoner kronor menar herr Ohlin, att jag därmed lagt fram ett förslag, som har samma effekt som det herr Ohlin lade fram i fjol. Det är möjligt att det är sant rent tillfälligt — i fjol lyckades vi ju inte riktigt få reda på vad folktopartiet ville i denna fråga. Det är mycket möjligt att det är så, men kom ihåg

vad herr Ohlin den gången tänkte sig. Han ville att man skulle göra en mindre avskrivning på tilläggslånen än 100 procent, och så föreslog han en övergångsordning. Jag har för min del bibehållit den ordning som vi har haft under åtskilliga år, att tilläggslånen avskrivs till 100 procent. Vi skapar en riskfond, och skulle icke hela denna riskfond tagas i anspråk, skall överskottet gå tillbaka till budgeten.

Det kan nu sägas att det ju kommer tillbaka en del pengar, emedan riksdagen i fjol beslöt att vissa tilläggs lån skulle återbetalas. Men varför fattade riksdagen det beslutet? Jo, emedan vi haft en penningvärdeförsämring som åstadkommit att hyrorerna i nybyggda hus stigit. Det ansågs då skäligt att de, som bodde i hus vilka byggts tidigare, skulle få något höjda hyror, för att inte skillnaden mellan de olika klientelen skulle bli alltför stor. Vill herr Ohlin satsa på en ny, stor penningvärdeförsämring? Det vill väl inte herr Ohlin, och då anser jag det vara riktigt att vi fortsätter som vi gjort hittills. Vi vet inte om vi får ränta på lånen, och vi vet inte om de kommer att återbetalas. Under sådana förhållanden är det väl rimligast att dessa lån avskrivs.

Nu vill herr Ohlin att man skall gå en annan väg och i stället för att lämna lån införa räntesubventioner, men den frågan, liksom frågan om hur stora avskrivningar vi skall göra, har riksdagen tagit ställning till två år å rad och har då beslutat vidhålla den ordning som nu råder. Herr Ohlin har naturligtvis rätt att föreslå en annan ordning, men det är väl ändå naturligast att rätta sig efter att riksdagen två år i följd vid sin prövning har funnit, att det inte finns anledning till ändring.

Man får se budgeten i ljuset av dessa förhållanden. Det finns alltså i den förelagda budgeten icke något utrymme för en skattesänkning — det behövs

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

tvärtom en inkomstökning genom skattehöjningar.

Nu har herr Hjalmarson givit oss ett bragelöfte, att högerpartiet skall försöka bidra till att utgifterna minskas så att de ger utrymme för en tioprocentig skattesänkning. Ja, jag säger: Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas — fastän krafterna kanske saknas, är viljan berömvärd. Herr Hjalmarson får ha klart för sig att de flesta av anslagen i budgeten har prövats om och om igen i avsikt att åstadkomma besparingar. Vi har skavt på benen så långt det över huvud taget har gått, och det skulle förvåna mig stort om där finns ett gram kött till att skrapa bort.

Saken kommer dock i ett annat läge, om man tänker sig att statens utgifter skall minskas genom att staten avstår från vissa ting. Om vi sänker subventionerna, bestämmer oss för att folkpensionerna skall bli lägre och bestämmer oss för lägre försvarsutgifter — vilket i varje fall herr Hjalmarson tydligen inte var någon anhängare av — finns det naturligtvis möjligheter till en skattesänkning. Det är bara bra att herr Hjalmarson och hans medarbetare gör vad de kan för att visa oss andra vad vi skulle kunna göra för att få ned statens utgifter och därigenom bereda utrymme för en skattesänkning. Jag är nämligen för min del icke emot en skattesänkning. Jag finner det vara i högsta grad önskvärt att genomföra en skattesänkning, men den kan inte bli i år, och jag vill inte säga när den kan bli. Jag har för min del icke sträckt mina förhoppningar längre än att jag hoppas det är möjligt att till nästa års riksdag lägga fram ett förslag till förenkling av statsbeskattningen av sådan beskaffenhet, att det medför ett inkomstbortfall och därmed en skattesänkning åtminstone för vissa kategorier. Jag vill inte säga att det blir någon stor skattesänkning.

Herr Ohlin skall inte tro att jag för min del anser, att vår inkomstskatt är

precis som den skall vara. Jag har den åsikten kvar som jag uttalade 1952, att vi bör eftersträva att kunna sänka uttagningsprocenten från 110 till 100. Det är ett önskemål jag har, och jag är i princip ense med herr Ohlin om metoderna för att komma fram till denna skattesänkning. Jag har i propositionen uttryckt det på det sättet, att jag hoppas att vi tar en stram behandling av utgifterna, försöker att förhindra utgiftsökning. Självfallet blir det ökade statsinkomster om konjunkturen står sig, och jag har inte någon som helst invändning att göra emot herr Ohlins tanke, att man skulle använda den skillnad, som kan uppså mellan utgifterna och inkomsterna vid en sträng utgiftsgranskning, till skattesänkningar. Det är bara så, att jag för min del inte vill säga att det skulle kunna göras en fast plan för detta. Jag misstror sådana planer. Det är alldeles för rörligt i samhällslivet och i konjunkturerna för att det skall vara möjligt att göra en fast plan. Men syftet har jag ingenting att invända emot, utan jag har den uppfattningen att man borde gå den vägen.

Då har herr Ohlin frågat mig: Men hur skall det då gå med denna kommitté, som arbetar på frågan om indirekta skatter? Om man inriktar sig på att få slut på skattehöjningarna och få skattesänkningar, har den då någon uppgift? Jag vill fästa herr Ohlins uppmärksamhet på att en av huvuduppgifterna för denna kommitté är att söka finna en metod för de indirekta skatterna, som är socialt mindre betungande än de former för indirekt beskattning som vi har. Det får väl ändå betraktas som en mycket viktig uppgift att få den utredningen fullföljd för att på det sättet se, om det finns möjligheter att få de indirekta skatterna — eftersom vi ändå tvingas att dras med dem — mindre socialt betungande. Jag är också ense med herr Ohlin om att man inte genom höjning av indirekta

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

skatter skall sänka de direkta skatterna, men eftersom vi ändå tvingas att ha indirekta skatter är det väl lämpligt att vi försöker se om vi kan finna socialt sett bättre former än dem vi har. Jag skulle också vilja säga, att om kommittén kan komma fram till en metod i det avseendet, kan det vara en lämplig beredskap, om det skulle hända i framtiden att Sveriges riksdag vill genomföra en stor social reform, som inte rymms inom ramen för de då föreliggande statsinkomsterna, och man inte kan höja den direkta skatten. Jag ser nämligen inte någon möjlighet för oss som står här i dag att bestämma vad den svenska riksdagen i det avseendet kan vilja göra om ett antal år. Men det är inte alls regeringens mening, att vi skall komma med något sådant förslag som en tjuv om natten, vi har inte ens några planer på det. Vi ser inte inom det närmaste blickfältet några sociala reformer av den angelägenhetsgrad att vi för deras genomförande skulle vilja skapa högre skatt. Skulle den dagen komma, får den regering, som då sitter och vill ha fram detta förslag, gå ut till folket i val och lägga fram sina planer, och sedan får folket säga sin mening. Dessutom kan väl denna utredning fylla ytterligare ett syfte, nämligen att skapa en möjlighet till en skattehöjning, för den händelse det blir en inflationskonjunktur, som gör att man på den vägen vill hjälpa till att mota inflationsimpulserna.

När jag här för min del — liksom jag har gjort i finansplanen — understryker, att vi inom regeringen nu vill undvika ytterligare skattehöjningar och i stället förbereda skattesänkningar, så har jag inte i detta inrymt frågan om bilbeskattningen. Jag menar att detta är en fråga om i vilken takt vägarna skall förbättras och i vilken ordning bilismen skall bidra till detta. Det föreligger ett förslag — mycket kritiserat, det vet vi alla. Remissvaren har kommit in de allra senaste dagarna.

Regeringen har icke fattat ståndpunkt till detta förslag, men kommer att göra det och kommer att pröva förslaget helt förutsättningslöst och lägga fram de förslag, som denna prövning kan leda till.

Till sist skulle jag endast vilja tillägga, att om vi vill förbereda en skattesänkning som icke bara är för dagen, är det väl ett viktigt villkor, att vi håller sunda och starka statsfinanser, att vi inte försöker undergräva den statsfinansiella ställningen, ty gör vi det kan det mycket väl hända, att våra strävanden att komma fram till en skattesänkning icke kommer att leda till det resultat som vi önskar.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr von SETH (h) kort gemmäle:

Herr talman! Jag har begärt replik för att tacka för det svar jag har fått av finansministern på min interpellation angående beskattningen av den stormfällda skogen. Jag framställde min interpellation redan vid första tillfälle som gavs, för att de skogsägare som är hårt drabbade av dessa skador skulle få klarhet i denna sak, och jag får framföra mitt tack till finansministern för svaret.

Med anledning av svaret skulle jag dock vilja göra några erinringar. Genom dessa stormfällningar tvingas många skogsägare att avverka för så stora belopp, som inte kan jämföras med de intäkter som i vanlig ordning inflyter från den årliga avverkningsen. I vissa fall kan man säkerligen säga, att de som drabbats särskilt hårt av stormskadorna har tvingats till lösgörande av själva skogskapitalet. Då resonerar jag för min del på det sättet att det inte är mer än rätt, att en ganska avsevärd lättnad i beskattningen beredes dem som drabbats av dessa skador. Det ansåg för övrigt också den finansminister,

Svar på interpellation i anledning av stormskador å skog.

som satt 1943. Jag hänvisar till den proposition som då avgavs med anledning av det årets stormskador.

Nu säger finansministern i sitt svar ingenting om de ökade möjligheter till insättning, som man skulle få för stormskadorna, utan hänvisar till den proposition som har avlämnats, där insättning medges till 60 procent av köpesumman för rotsåld skog och 40 procent av köpesumman för avyttrade skogsprodukter. Jag vill betona att på skogsägarhåll är vi finansministern tacksamma för denna proposition. Jag vill emellertid också understryka att i de fall, där skogsägarna blivit hårt drabbade av stormskadorna, är detta inte tillräckligt, utan där är det säkerligen i vissa fall — jag säger inte i många fall men i vissa fall — av nöden, att man bereder dessa möjlighet att sätta in mer på spärrkontona, inte minst med hänsyn till vad jag nyss pekade på, nämligen att för dem som blivit hårt drabbade, har själva skogskapitalet lösgjorts. Här till kommer en annan synpunkt. De skogsförbättrande åtgärder, som måste vidtas hos dem som fått skogsbeståndet söndertrasat, drar i många fall mycket stora kostnader, och åtgärderna kan inte företas förrän tidigast 1956. Jag måste därför säga, att jag inte är fullt tillfredsställd med finansministerns svar i denna sak, och jag kan också hänvisa till att det säkerligen är andra som inte heller är det. Jag vill i det sammanhanget erinra om motionen nr 31 i denna kammare om ökning av procentsatsen. Detta om den ena delen av min interpellation.

Jag berörde i den också kreditrestriktionerna. Jag sade, att det borde bli vissa lättnader i kreditrestriktionerna för dem som tänkte köpa skog. Finansministern säger på den punkten ordagrant följande: »Jag vill i detta sammanhang erinra om att det inte finns några kreditrestriktioner, som i och för sig lägger hinder i vägen för tillgodoseende av detta kreditbehov.» Jag an-

ser att detta är ett mycket värdefullt yttrande av finansministern. Jag har förgäves sökt finna att det utgått någon ukas från finansdepartementet angående uppmjukningar av de kreditrestriktioner, varom överenskommelse »frivilligt» träffats med bankerna. Jag vill ha ett citationstecken i protokollet omkring ordet frivilligt. Man har haft en känsla av att dessa kreditrestriktioner alltså finns kvar. Jag är mycket tacksam för detta klarläggande uttalande av finansministern.

Herr VIGELSBO (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få till finansministern uttala ett tack för det svar jag erhållit på min interpellation. Jag tackar inte bara för svaret utan också för innehållet. Jag anser mig också böra använda detta tillfälle för att uttala mitt tack till arbetsmarknadsstyrelsen och länsarbetsnämnderna inom de områden, som har drabbats av dessa stormhärjningar, för det sätt, på vilket de lämnat sin medverkan för att få i gång arbeten och för de initiativ i detta syfte, som de tagit i samråd med RLF och skogsägarorganisationerna i de berörda områdena.

Sedan har det sagts att det gjorts personella lättnader i vad gäller värnpliktiginkallelserna, och för det är vi också tacksamma. Emellertid är det en sak som statsrådet inte berörde i sitt svar och som jag skulle vilja beröra nämligen möjligheterna att erhålla bidrag med materiella resurser från arméns sida. Vi känner till att inom hela det område som nu är svårt stormhärjat befinner sig marken i ofruset skick. Det är därför väldigt svårt att forcera mycket stora områden på grund av brist på vägar. Där skulle arméns hjälpmedel kunna komma väl till pass. Det är därför önskvärt att sådana ställes till förfogande. Jag vill i anslutning härtill ställa frågan, om inte dessa materiella hjälpmedel möjligen skulle kunna stäl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

las till skogsägarnas förfogande för att få vägar som är framkomliga för virkesforsling.

Vad beträffar lån har lantbruksförbundet ställt ett lån till förfogande. Skogsägarorganisationerna är också beredda att ställa sina medel till förfogande. Det är emellertid inte säkert att dessa pengar räcker. Vi är alla övertygade om att också regeringen hyser den uppfattningen, att man måste se till att virket kommer fram. Jag vill uttala den förhoppningen, att man medger sådana lättnader i kreditrestriktionerna att inte dessa lägger hinder i vägen för att skogsprodukterna kommer fram. I ett yttrande som lantbruksstyrelsen avgivit i anledning av den föreliggande propositionen om insättning på skogskonto har lantbruksstyrelsen föreslagit att man skulle medge insättning till 90 procent. Det är kanske överdrivet att säga att man borde ha rätt att sätta in 90 procent, men jag ifrågasätter, hurvida det inte borde finnas några möjligheter med hänsyn till det uppkomna läget inom de stormhärjade områdena att höja siffran åtminstone tillfälligt över 60 eller till 70 procent som lantbruksförbundet föreslagit. Det behövs en höjning, ty här finns det gårdar som berövats praktiskt taget alla sina skogstillgångar. På grund av det långsiktiga skogsbruk som bedrivits kommer man under en lång följd av år att nödgas ta av dessa pengar för att komplettera sina ibland ofullständiga jordbruk. Därför vore det värdefullt, om man kunde få göra insättningar med högre procent än som föreslagits.

Jag skall som sagt be att få tacka för svaret och dess innehåll och uttala den förhoppningen att alla goda krafter skall försöka reda upp den situation som har uppkommit genom denna naturkatastrof.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Om tre ting är vi överens: folkpensionerna, barnbidragen

och försvaret. Begränsningarna i den statliga verksamheten måste sökas på andra områden, herr finansminister. Den skattesänkning, som vi förordade, skulle ha rört sig om 300 à 350 miljoner kronor. När vi föreslog denna skattesänkning i fjol, hade vi full tackning för den genom att föreslå uppskov med sjukförsäkringen, en snabbare avveckling av en rad subventioner och ett flertal detaljerade besparingsförslag, som jag inte här närmare behöver gå in på, eftersom finansministern själv medgav, att vi hade full tackning för den av oss begärda skattesänkningen. Och nu tänker vi fullfölja denna linje.

Men om man skall fullfölja den, herr finansminister, är jag övertygad om att man måste tillägna sig en annan uppfattning om den statliga verksamheten än den som har kännetecknat socialdemokratien. Vad är det som varit utmärkande för de sista decenniernas politiska utveckling? Jo, det har varit denna ofantliga statliga maktexpansion, i vilken socialdemokraterna själva har framställt sig som den drivande kraften. Statsingripande och större makt för politikerna och de ledande instanserna, det är ju själva kärnan i den moderna socialismen. Om man skulle släppa detta, då, herr talman, skulle ju socialismen säcka ihop.

Det är tragiskt att i en situation, där finansministern själv talar om kreditpolitiken i ungefär samma ordalag som oppositionen talade om den för några år sedan, han själv bäddar för en situation, då denna kreditpolitik inte kan verka på samma effektiva sätt som den eljest skulle kunna göra. Möter vi nya inflationsimpulser i framtiden kan vi, herr finansminister, näppeligen på nytt överbalansera budgeten genom att plocka in nya skatter av det svenska folket. Överbalansering genom begränsning av statsutgifterna tror jag inte heller mycket på med den låsning av en rad utgifter, som genomförts. Jag tror inte heller på effekten av skärpta

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kassareservbestämmelser. Möjligheterna för den penningpolitik, som finansministern nu, vilket i och för sig är värdefullt, skjuter i förgrunden, blir väsentligt begränsade.

Finansministern frågade: Men hur kan herr Hjalmarson förorda, att vi skall upphäva begränsningarna i den fria avskrivningsrätten mitt uppe i en god ekonomisk konjunktur? Från läsningen av herr Skölds proposition erinrar jag mig att herr Sköld talat om att han inte räknade med att den pågående utredningen skulle leda till ett återinförande av den fria avskrivningsrätten.

Herr Sköld befinner sig i en utomordentligt angenäm situation. Hur man än resonerar med honom, så har han ändå i förväg tagit sin position i skattefrågorna. Jag har ibland undrat om inte vi rent av skulle vara mogna för att införa en ny lag här i landet, förslagsvis så lydande: Svenska folkets urgamla rätt att sig självt beskatta utövas av fil. kand. Per Edvin Sköld allena.

Det är ju, herr talman, ändå på det sättet, att både i Västtyskland, i England och i Förenta staterna, där man väl ändå också måste anses ha någon uppfattning om konjunkturer, går man rakt motsatt väg mot den som finansministern följer. Där sänker man företagsbeskattningen. Det gör man i våra konkurrentländer. Där står man inte så passiv som finansministern gör här och bara säger, att om det blir något ökat investeringsutrymme, så låt för all del den privata verksamheten ta hand om det. Om man vill stärka det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft och inte bara låter detta vara en fras i statsverkspropositionen, då skall man vara öppen för våra resonemang i denna punkt.

Vad är det för pengar som tas i anspråk när man fortsätter att begränsa avskrivningsrätten? Jo, man drar in av företagens sparmedel och använder

dem för att täcka utgifter på den statliga driftbudgeten. Det är icke att stärka den samhällsekonomiska balansen.

Får jag, om tiden medger, också säga ett ord om vad finansministern kallade oppositionens svartmålningar. Nej, herr talman, vi har icke svartmålat det ekonomiska läget. Detta är ett påhitt från regeringsbanken, som man gång på gång kommer med men som ni icke kan stödja med material från riksdagsdebatterna. Det är riktigt att vi på våren och sommaren 1950 påyrkade en rad åtgärder, kreditåstramning, rörlig ränta, åtgärder för sunda prisförhållanden, stimulans för sparandet o. s. v., därför att vi ansåg att det eljest var risker för den ekonomiska stabiliteten och för penningvärdet. Det viftade man bort ifrån regeringens sida, och vad fick vi? Vi fick engångsinflationen, som berövade skötsamma människor en fjärdedel av deras samlade besparingar och medförde en kostnadsstegring, till vilken vi knappast har motsvarighet någon annanstans i världen.

Finansministern citerade en berömd artikel i sista numret av Finanstidningen och undrade, om jag inte kunde ansluta mig till den. Om jag inte minns mig, fanns i näst sista numret av samma förnämliga publikation en artikel, som handlade om penning- och skattepolitiken här i Sverige, och jag vill nu, innan jag svarar på finansministerns fråga, själv fråga herr Sköld: Godkänner herr Sköld också den artikeln i Finanstidningen?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern hänvisar till ett uttalande, som jag gjort om arbetslösheten och den önskvärda sysselsättningen. Detta ger mig anledning att dementera ett påstående, som finansministern och andra har varit med om att sprida. År 1947 nämnde jag siffran »t. ex. 95 procent» som en relativt normal sysselsättningssiffra.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Nämnda år var sysselsättningen i genomsnitt 96 procent. År 1948 — det år då regeringen ansåg att läget var gott — var sysselsättningen 95,6 procent.

Nu vill jag medge, att det i en skrift som jag skrivit finns en mening, som inte är så lycklig och som kan missförstås. Detta har jag medgivit i en diskussion med statsministern. Men, mina damer och herrar i denna kammare, jag har redan i nämnda skrift och vid upprepade tillfällen senare understrukit, att min mening är att det är önskvärt att ha den sysselsättning, som ger största möjliga produktion. Under en diskussion med finansministern i Helsingborg under valkampanjen 1950 har jag ytterligare betonat den saken, men detta hindrar inte finansministern från att sprida den missuppfattningen att jag skulle ha menat något annat. Jag har — jag understryker det — många gånger framhållit att den önskvärda sysselsättningsgraden är den, som ger största möjliga produktion. Jag menar inte att denna enkla regel säger allt, som behöver sägas härvidlag, men den är huvudsynpunkten, och den bör man alltid hålla fast vid. Nog är det ändå ömkligt, att den politiska debatten här i landet skall gå till på det sättet, att om man i en skrift, som skrivits för många år sedan, finner en mening, som kan tolkas på ett visst sätt, så skall den meningen tagas fram och göras till grundval för en kampanj över land och rike, trots att det finns klara uttalanden, som visar att tolkningen icke är riktig, uttalanden som upprepats gång på gång. Behöver vi ha den ekonomiska debatten neddragen till en sådan nivå, herr finansminister?

Sedan var finansministern mycket djärv, när han antydde att uppfattningarna inom näringslivet mera överensstämde med regeringens än med oppositionens. I varje fall är man inom näringslivet mera benägen än oppositionen att berömma regeringen. Jag tror i alla fall inte att finansministern

3 — Andra kammarens protokoll 1954. Nr 2.

skall ta det berömmet till intäkt för alltför stor förtjusning, ty finansministern får väl ändå mer kritik från näringslivet än vad vi får — även om vi, i varje fall inom folkpartiet, får vår beskärda del.

Herr Sköld ville, att vi skall vara med om att ge regeringen äran av att det har varit ett ganska hyggligt år som gått. Jag vill då fråga: När har vi upplevat att finansministern sagt, att regeringen visst kan instämma med oppositionens påstående, att regeringen har sin del av ansvaret för att utvecklingen inte varit särskilt bra? Vi har inte fått uppleva det ännu. Regeringen får väl fortsätta med att närhelst det går dåligt skylla på utlandet, och när det går bra säga, att det är till mycket stor del regeringens förtjänst.

För min del kan jag inte finna annat än att utvecklingen, sådan den varit under det gångna året, väl motiverar den kritik vi framfört. Jag hänvisar t. ex. till att vår yttre balans i förhållande till utlandet är otillfredsställande och att vi, om det blir tal om en allmän valutakonvertibilitet i världen, kan råka ut för en hel del svårigheter. Det förhållandet att vi inte har en starkare ställning i förhållande till utlandet beror, herr finansminister — vilket jag har försökt att påvisa — till inte ringa del på regeringens politik!

Vad England beträffar sade jag, att man där har infört ett *friare* system inom byggnadsverksamheten. Jag sade inte ett fritt system, men ett system som skapat större frihet och givit större handlingsmöjligheter åt enskilda byggnadsverksamheter. Förut hade man där en stel plan, som verkade som ett stängsel. Nu har man en ordning av en annan typ, som gör att det lönar sig att bygga billigt och som ger den som bygger bra och billigt förtjänsten av att så sker. I det avseendet är vårt system ännu otillfredsställande och stelbent.

Vad beträffar det här om att oppositionen skulle förespått en nära före-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stående inflation har herr Hjalmarson redan träffande kritiserat att man på regeringsbänken uppträder med fria fantasier. När herr Sköld beklagade sig över att jag i mina tillbakablickar inte tar tillräcklig hänsyn till regeringens argument, skall han observera, att *han* själv i sina tillbakablickar kommer med fria fantasier om vad oppositionen sagt.

Sedan vill jag beträffande den Henrikssonska kommittén säga, att den hade direktiv, som den tolkat så, att i tredje meningen i finansministerns eget referat hänvisas till sjukförsäkringen, som skulle kosta 160 miljoner kronor. Därför har den föreslagit skatter på sprit och tobak som skulle ge 160 à 180 miljoner. Nu vill finansministern att vi skall uppfatta detta så, att den Henrikssonska kommittén missförstått honom.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag vill först med anledning av herr Vigelsbos yttrande här säga, att försvarsväsendet självklart skall göra vad det förmår för att bispunga med maskinella hjälpmedel för att klara stormhärjningarna. Jag vet emellertid inte vad försvarsväsendet förmår i det avseendet, men det kan ju inte fordras mer än man orkar med.

Härefter ber jag att få ge några repliker med anledning av vad herrar Hjalmarson och Ohlin här har yttrat. Jag har inte svävat i den villfarelsen att näringslivet anser, att allt vad regeringen har gjort på det ekonomiska området skulle vara bra; det skulle ju vara meningslöst att ha den uppfattningen. Jag ville bara fästa uppmärksamheten vid att det i alla fall från samma sida som oppositionen tillhör ändå kan sägas ett ord av erkännande, när det är alldeles påtagligt, att den ekonomiska politiken har väl harmonierat med den ekonomiska utvecklingen. Det gick ju alldeles så som jag här sade, att det inte var möjligt vare sig för herr Hjalmarson eller för herr Ohlin att avvika

från sin tidigare mycket kritiska linje. Herr Hjalmarson försökte säga, att Finanstidningen ger beröm med ena handen och tar bort det med den andra. Skulle det inte vara lämpligt att herr Hjalmarson gjorde upp detta med Finanstidningen? Ty som jag citerade här, Finanstidningen sade ju att regeringens politik i väsentliga stycken hade varit väl avvägd, men sedan kommer herr Hjalmarson och säger, att i nästa nummer heter det i samma tidning, att det varit en felaktig investeringspolitik, tror jag det var, och penningpolitik. Detta skulle väl i så fall innebära, herr Hjalmarson, att Finanstidningen inte räknar dessa områden till de väsentliga. Jag har väldigt svårt att tro att det är på det sättet, och jag tror nog att herr Hjalmarson får göra en ny uttydning för att komma till rätta med detta. Jag vill också säga, att förslaget av herr juris kandidaten Jarl Hjalmarson om att jag skulle få en grundlagsenlig rätt att bestämma det svenska folkets skatter väl ändå är ett ganska farligt förslag, så till vida nämligen, herr Hjalmarson, att en grundlagsändring ju fordrar två riksdagars bifall med val emellan. Och tänk om jag plötsligt försvinner, vad skall man då ta sig till med en grundlag, som ser ut på detta sätt?

Herr Hjalmarson säger vidare, och där supplerade ju herr Ohlin honom, att vi, alltså oppositionen, krävde åtgärder mot engångsinflationen i början av 1950. Vad fick vi? Vi fick en engångsinflation. Ja, det är sådana påståenden som oppositionen roar sig med att säga. Det skulle vara intressant att veta hur mycket engångsinflationen orsakades av regeringens politik och hur mycket den inte orsakades av regeringens politik. Var det allt, var det hälften, eller hur mycket var det? Skulle Sverige vara det enda land i världen som skulle undgå prisstegring genom prishaussen på världsmarknaden efter Koreakriget? Jag tycker att herr Hjalmarson inte skall begära mera av oss än vad han

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kan begära av sina vänner i regeringar i andra länder.

När herr Ohlin säger att vi har en svag valutaställning på grund av regeringens politik, kan det väl ligga något i detta, i så måtto nämligen att det naturligtvis hade varit riktigt om regeringen 1946 på hösten tillgripit en hård och obönhörlig importreglering såsom den engelska högerregeringen gjorde för två år sedan. Men man skall inte glömma vilket motstånd som restes den gången både från oppositionens och från näringslivets sida. Det är klart att det blir regeringen som får bära ansvaret för att den inte grep till medlet. Men det låter kanske inte så särskilt övertygande när man på oppositionens sida glömmet att tänka på den ståndpunkt, som var vanlig på den kanten då.

Till herr Ohlin vill jag vidare säga, att vad man sålunda i England här har gjort är att man ändrat byggnadsregleringen och på det sättet åstadkommit ett bättre bostadsbyggande. Skulle inte det kunna jämföras med att vi här i Sverige nu tagit bort byggnadsregleringen från hela bostadsbyggandet? Regeringen har inte tänkt att förhindra folk att bygga bostäder i den mån det finns resurser till det och folk kan bygga.

Vad herr Ohlin sade om den Henrikssonska kommittén föranleder några ord från mig. Kom ihåg att när de direktiven gavs ut var ännu inte frågan om finansieringen av sjukförsäkringsreformen akut, och glöm inte bort vad jag gjorde på hösten i fjol. Jag frågade den Henrikssonska kommittén, om den skulle komma med ett förslag i sådan tid att det skulle vara möjligt att lägga fram för 1954 års riksdag. Jag fick beskedet att det inte var möjligt. Det var i den situationen som jag för min del bestämde mig för att undersöka om det var möjligt att få de erforderliga medlen genom en ökning av beskattningen inom redan skattebelagda områden, i

detta fall närmast sprit och tobak. Jag kan inte tro att jag har gjort någonting som så att säga ställer kommittén i ett bekymmersamt läge. Jag har endast följt nödvändighetens lag, och jag har aldrig någonsin bundit mig vid att de ökade statsinkomsterna till varje pris skulle komma in just på denna väg.

Herr Ohlin frågar: Har regeringen någon gång erkänt, att allit vad den gjort inte har varit bra? Har regeringen någon gång medgivit, att vad oppositionen sagt kan ha berättigande? Ja, herr Ohlin, jag skulle gissa att vi har sagt det flera gånger än vad herr Ohlin har gjort i fråga om regeringen.

Så till sist, herr Ohlin, några ord om att riksdagsdebatterna kan dras ned. Herr Ohlin tror att det går för sig att hålla på som herr Ohlin gör med att kasta ut nakna påståenden. Herr Ohlin har — det är riktigt — i en bok, som heter »Socialliberal samhällssyn», sagt att 95 procents sysselsättning skulle vara det riktiga. Statsministern angrep herr Ohlin för detta, och då sade han: Ja, jag menade inte fackförbundsstatistiken, utan jag menade statistiken från arbetslöshetskassorna, och enligt denna var år 1948 sysselsättningen 95,6 procent.

Det är rätt. Men på våren 1949 sade herr Ohlin i en diskussion med statsrådet Wigforss, att under år 1948 hade det varit överfull sysselsättning, under det att finansminister Wigforss förklarade, att sysselsättningen hade varit full, icke överfull. Herr Ohlin framhöll vid det tillfället, att han ansåg att det varit riktigare om vi 1948 haft en sysselsättningsgrad, som var 2 procent lägre än den vi hade — d. v. s. på våren 1949 förklarade herr Ohlin, att en sysselsättningsgrad 1948 av 93,6 procent hade varit den riktiga.

Jag kan gå ett steg till. I en artikel i Stockholms-Tidningen den 5 augusti 1949 skrev herr Ohlin: »Det är sant att omedelbart efter kriget ingen hade

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

fullt klart för sig hur omfattande den överfulla sysselsättningens olägenheter skulle bli och hur viktigt det var att i stället söka åstadkomma 'en hög och jämn sysselsättning' av förkrigstidens 'goda tiders' typ.» Alltså en sysselsättning med en arbetslöshet på ungefär 10 procent.

Det går ju an, herr Ohlin, att tala och tala och lägga fram åsikter, som passar för dagen, men det är väl inte otillbörligt, om vi sedan drar upp dessa åsikter och visar, vad herr Ohlin har uttryckt för mening. Är det emellertid så att herr Ohlin nu har den meningen och ger uttryck för den, att t. ex. den sysselsättningsgrad, som vi hade under 1952 och 1953, är en lämplig sysselsättningsgrad och en sysselsättningsgrad som vi kan kalla för full och icke för överfull, då skall jag aldrig mera tala om vad herr Ohlin sagt tidigare i denna fråga.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är litet svårt att riktigt känna igen herr Sköld i dag. Han tycks ha ett intensivt behov av att få beröm av oppositionen. Finansministern får trösta sig med att han säkerligen får mer än tillräcklig kompensation genom det beröm, som nog kommer honom till del i ett fint nyanserat anförande av den nu närmast följande talaren, herr Pettersson i Dahl.

Jag medger, herr Sköld, att det var ett farligt förslag som jag här lade fram, att herr Sköld skulle ensam ta hand om beskattningsrätten i landet. Herr Sköld frågade — och det är betecknande för honom — varför det var farligt, och han svarade själv: Tänk på hur det skulle gå om jag försvinner!

Ja, herr talman, det kan naturligtvis tänkas, att svenska folket då skulle återta sin urgamla rätt att sig självt beskatta.

Herr talman! Vi har fått stabila priser, det är riktigt. Men under vilka för-

utsättningar är detta faktum, som herr Sköld nu pekar på, märkligt? Jo, givetvis endast under en förutsättning, nämligen att engångsinflation vartannat år skulle vara något normalt i regeringens ekonomiska politik. Det avgörande är väl ändå detta: på vilken nivå har priserna stabiliserats? Jo, på en nivå, där vi har en stegring av kostnaderna per produktionsenhet, som förmodligen är större än i något annat land i världen, möjligen med undantag för Frankrike.

Får jag åter anknyta till finansministerns resonemang om att vi svartmålar situationen. Det gör vi inte, herr finansminister. Vi anser att vårt land har goda ekonomiska resurser — så goda, att vi inte skulle behöva dras med allt det trassel som den nuvarande regeringspolitiken för med sig — att vi inte skulle behöva ha permanent bostadsbrist, att vi inte skulle behöva ha bostadsransonering, att vi inte skulle behöva bygga bostäder, som det stora flertalet människor inte har råd att bo i, och att vi inte skulle behöva digna under skattebördor, som är bland de tyngsta i världen.

Vår linje syftar till att ge de enskilda människorna mera att säga till om och regeringen mindre. Olycklig kan en sådan linje endast vara för dem som sitter fast i en förutfattad uppfattning om att myndigheter och politiker begriper allting bättre än vanligt folk. Vi tror, herr finansminister, inte härpå. Vi är övertygade om att de samlade resultaten i vår ekonomi blir större genom en politik, som främst satsar på att mobilisera människornas intresse av att prestera mera för eget bästa. Och mot er tro på alla era beräkningar och kalkyler och hela er byråkratiska apparat sätter vi vår tro på människorna och deras fria och frivilliga insatser i samhällsarbetet.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Jag måste fatta mig kort, herr tal-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man, då jag har många saker att beröra. Först ett par ord beträffande finansministerns senaste yttrande.

Jag har här i kammaren många gånger föreslagit att vi skulle göra en utredning som visade, hur man kunde förena full sysselsättning med ett fast penningvärde och hur högt man därvidlag kunde komma. Jag har i en diskussion med finansministern i Häl-singborg 1950 klargjort min åsikt i dessa frågor. Och nu skulle jag vilja fråga: Har finansministern någon annan mening än jag, att det är önskvärt att ha en sådan sysselsättning så hög som det är möjligt och som är förenlig med största möjliga produktion? Denna mening uttryckte jag för övrigt redan 1947, och den är som sagt framförd till finansministern 1950. I en diskussion med statsministern i Örebro för några månader sedan betonade jag återigen densamma, men det hindrar inte att finansministern här fortfarande tillskriver mig en annan åsikt.

När detta är fastslaget kanske jag kan få avstå från att gå in på frågan, huruvida en eller annan formulering av en mening i ett eller annat sammanhang är lycklig eller inte. Jag skulle avundas finansministern om han kan konstatera, att han aldrig någonsin använt en formulering som han inte medger kunde ha varit bättre. Jag vill i alla fall för min del gärna medge att i detta sammanhang kunde jag ha formulerat min åsikt bättre vid ett par tidigare tillfällen.

Nå, det som är viktigt här i dagens debatt och som jag inte hann utveckla under mitt förra anförande är framför allt — om vi nu diskuterar budgeten — innebörden av herr Skölds kritik i följd gentemot folkpartiet och mig för att vi föreslog finansiering av en del utgifter för bostadsbyggandet med lån. Denna kritik har sedan valsat land och rike omkring. Jag har sett många, många tidningsartiklar i den socialdemokratiska pressen byggda på detta

tema; herr Ohlin vill finansiera med lån, det är någonting fruktansvärt! Nu erkänner finansministern att hans egen metod är densamma, alltså att delvis finansiera med lån. Men hur vill finansministern gå till väga? Jo, han vill finansiera med lån vid de tillfällen när det förekommer — vart tredje eller vart fjärde år, vad vet jag — att riksdagen har fattat beslut om att vissa äldre lån skall bli räntebärande och amorteringsskyldiga. Just de åren skall man finansiera en hel del av bostadsutgifterna med lån, men andra år med skatter, utan hänsyn till konjunkturväxlingar och dylikt.

Herr finansminister! Det är den mest konstifika metod att anpassa eller rättare icke anpassa statsfinanserna efter konjunkturerna som jag hört talas om, och jag tror faktiskt inte att finansministern kommer att vidhålla, att det är någon rationell metod.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! Den där diskussionen som jag hade här med herr Ohlin om hans uppfattning angående den fulla sysselsättningen fyller det ändamålet, att den klargör på en punkt hur herr Ohlins propaganda ser ut, hur han går ut och slår fast att regeringen har upprätthållit en för full sysselsättning. När man sedan fått tillräckliga erfarenheter på detta område och det visar sig att herr Ohlins uppfattning är felaktig, då berodde denna på en olycklig formulering!

Ja, herr Ohlin, jag har gjort många olyckliga formuleringar — det är en specialitet hos mig, det vill jag inte på något sätt bestrida. Så för min del spelar detta inte så stor roll, men det är klart att det är väldigt fatalt när detta händer herr Ohlin, som ju är mer beroende av precisa formuleringar än jag. Den uppfattning som herr Ohlin nu gav till känna, att hans mening är att sysselsättningen skall vara

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

så hög som möjligt, har en så allmän formulering att jag inte tror att det finns någon enda människa som inte kan underskriva den. Men den säger inte heller ett enda dugg.

Så ett ord om tilläggslånen, om vi nu skall diskutera det där systemet. Herr Ohlins tanke är att utgifter, som staten har och som staten icke vet om den någonsin får tillbaka, skall finansieras med lån, under det att den ståndpunkt som riksdagsmajoriteten och jag i denna fråga intar går ut på att eftersom dessa placeringar är oerhört riskabla skall vi skriva av dem på en gång och täcka utgifterna med skattemedel. Men om vi sedan av dessa avskrivna fordringar får in ett belopp, så skall vi ta upp det på inkomstsidan. Herr Ohlin, det är precis detta som herr Ohlin säger beträffande reservationsmedel: det svenska folket har ju redan en gång betalat dem i form av skatter, och då skall man väl inte betala dem en gång till. Försök, herr Ohlin, att hålla en smula konsekvens i resonemanget!

Beträffande herr Hjalmarson skulle jag bara vilja säga att erfarenheterna har visat, att vår konkurrenskraft icke är svag. Det har visat sig att vår export på det mest utsatta området, nämligen maskinexporten, under 1953 har kunnat öka till alla de länder, där konkurrens förekommer. Den svenska konkurrenskraften är väl därför inte så förfärligt dålig. Jag vill dessutom tillägga att det kanske är litet fatalt för herr Hjalmarson att finna, hurusom levnadskostnaderna stiger i England under en högerregering och fortsätter att stiga, så att man i England statistiskt sett snart har samma prishöjningar som vi, trots att där har suttit en högerregering som i två år har försökt vrida allt till rätta.

Jag undrar om det sedan går för herr Hjalmarson att få denna kammares ledamöter att tro att jag har ett intensivt behov av beröm. Jag tror inte

det är möjligt att få folk att tro det. Det har jag inte heller, men detta har varit för mig ett lämpligt sätt att visa hur oppositionsledarnas politiska uttalanden har kommit till korta och hur de har bundit sig fast i en svår ställning, som de icke kan komma ur på grund av sitt föregående.

Och så till sist, herr Hjalmarson: Jag frågade inte hur det skulle gå för det svenska folket om jag försvann som människa, ty det har ingen betydelse. Jag har aldrig upplevat att det har märkts om någon människa försvinner. Verkningarna av sådant är mycket kortfristiga, det säger all min erfarenhet. Nej, jag bara undrade hur det skulle gå om herr Hjalmarson hade grundlagsfäst att jag skulle utöva det svenska folkets beskattningsrätt och om jag sedan försvann. Då svarade herr Hjalmarson, att det väl inte skulle hända någonting annat än att det svenska folket återtog sin ursprungliga rätt att sig själv beskatta. På vad sätt, herr Hjalmarson? Jo, med ett grundlagsbrott. Det var det herr Hjalmarson uppmanade till.

Herr **PETTERSSON** i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Hjalmarson sade att jag här hade till uppgift att berömma finansministern. Så har jag aldrig fattat min uppgift, herr Hjalmarson. Jag har fattat min uppgift så, att jag skall försöka tala om hur det är. För övrigt tycks herr Hjalmarson skilja sig från sina egna tidningar, ty i dem har vi ju nyligen läst att bondeförbundet vid denna riksdag kommer att skilja sig från socialdemokraterna. Nu är det väl så att herr Hjalmarson också i denna detalj har inte så litet fel.

Denna debatt kommer ju bara drygt två månader efter höstens remissdebatt. Det är en så kort tid, att det knappast kan hända något på den, och man bör nog framföra den meningen, att det är litet fel att ha dessa bägge stora uppvisningar så nära ihop. Det kan inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hjälpas att det blir ganska mycket upp-
reppningar.

Nu är ju också läget, såsom det konstateras i finansplanen, i stort sett oförändrat. Det enda som har förändrats skulle väl i så fall vara oppositionen. Såvitt jag kan utläsa någonting av den debatt som har förts här i dag verkar oppositionen inte så litet konsternerad, eller moloken, vilket man vill. Detta kunde man också konstatera vid höstens remissdebatt.

Och jag tycker inte alls att detta är konstigt. Oppositionsledarna har alldeles säkert bekymmer. Det synes väl fullständigt klart — och det är jag alldeles säker på att de konstaterar — att de bestående möjligheterna att kritisera är ganska små. Det är inte så lätt att agera kraxande olyckskorp kring denna regeringspolitik. Om nu oppositionen har misslyckats som politisk väderleksprofet så kan ingen hjälpa detta. Det kan vara att beklaga för oppositionens del, men utvecklingen har ju inte blivit den som oppositionen räknade med. Regeringspolitiken har väl tydligen ändå varit framgångsrik. Samhällsekonomien har utvecklats på ett tillfredsställande sätt, och vad skall då en villrådig opposition göra i detta förändrade läge? Kanske vi skulle kunna få uppleva — men jag tror inte att vi kan hoppas på det — att herr Ohlin eller herr Hjalmarson kan komma med ett hållbart alternativ till regeringspolitiken. Allra minst tror jag detta, sedan det förändrade ekonomiska läget ytterligare har försämrat jordmånen för oppositionens ränteförhöjningsideologi.

Produktionsutvecklingen under år 1953 blev gynnsammare än man hade väntat. Visserligen steg industriproduktionen endast med en å en och en halv procent. Denna avsaktning berodde, såsom det konstaterats i finansplanen, delvis på verkstadsindustriens avsättningssvårigheter men delvis kanske också på kostnader för semesterförlängningen. Jordbrukets tillskott till natio-

nalinkomsten har blivit betydligt större än man hade väntat; ökningen blev inte mindre än sex procent, detta tack vare den goda skörden. Härmed framstår — det vill jag understryka med all tydlighet — huru de olika näringsgrenarna i stort kompletterar varandra. Den enas gynnsamma resultat kompenserar den andras just då kanske mindre gynnsamma. Ett annat år kan jordbruket slå fel men industrien tvärtom ha högkonjunktur i fråga om produktion, handel och export.

Utsikterna för år 1954 synes relativt ljusa. Försörjningen i fråga om arbetskraft, råvaror, bränsle etc. är väl tillgodosedd. Produktionsapparaten har kunnat anpassas till rådande köparens marknad, och detta tillsammans med den goda balansen på arbetsmarknaden bör kunna leda till höjd produktionsvolym och ökad produktivitet. Man beräknar att industriproduktionen skall kunna stegras med tre procent, d. v. s. dubbelt så mycket som förra året. Att härvidlag förutsäga jordbrukets möjligheter är naturligtvis som alltid mycket svårt, eftersom det är beroende av hur skördeutfallet blir.

Finansministern har i finansplanen fastslagit att målet för utvecklingen alltfjämt är ett ekonomiskt och socialt framåtskridande och fortsatt höjning av levnadsstandarden under en hög och jämn sysselsättning med bibehållen inre och yttre samhällsekonomisk balans och stabil penningvärde. Jag hoppas att alla kan instämma i denna målsättning. Man skulle till och med vilja uttrycka den förhoppningen, att oppositionen nu skall ha kommit till klarhet om att förutsättningen för att målet skall kunna nås är att den framgångsrika politik, som koalitionsregeringen har fört, kommer att fullföljas.

De flesta av de regleringar och extra pålagor, som kampen mot inflationen nödvändiggjorde, har vi kunnat slopa. Senast har investeringsavgiften kunnat slopas, och bilaccisen, inskränkningar

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

i rätten till fri lagervärdering och förordningen om tillståndsgivning för bostadsbyggande har upphävts. Däremot har vi kvar begränsningen i rätten till fria avskrivningar. I fråga om byggnadsregleringen har vi alljämt kvar tillståndsgivningen för allmänna byggnader. Med rådande konjunkturutsikter måste det vara riktigt att den ekonomiska politiken fullföljes efter i huvudsak samma linjer som hittills ju har givit så goda resultat. Detta är förutsättningen för att de regleringar, som ännu finns kvar, skall kunna avskaffas. Önskligt är givetvis att detta skall kunna ske snarast möjligt.

Det synes också vara nödvändigt att den strama penningpolitiken i någon mån fortsättes. Man torde kunna säga att vi för närvarande har en så att säga balanserad högkonjunktur, vilket dock inte hindrar att risker för depression och arbetslöshet förefinns. Det är väl så att man i alla läger har på känn, man liksom oroar sig för att sämre tider skall stunda. Det är då av yttersta vikt, att man är beredd att möta de svårigheter som kan komma, och jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att regeringen i god tid vidtagit åtgärder för en sådan beredskap. Av yttersta värde härvid bör den utredning vara som tillsatts för att utreda åtgärder i syfte att stimulera avsättning, produktion och sysselsättning inom näringslivet.

Den framlagda statsbudgeten går nätt och jämnt ihop *med ett nödrop*. Den har 60 miljoner i underskott, men man kan ändå säga att den är balanserad. Jag tror att det finns skäl att påstå, att det är en mycket hård budget. Tar man hänsyn till penningvärdets fall, kan man på en del anslagsposter konstatera en indirekt minskning. Som exempel härpå kan sålunda nämnas, att det inom anslagsramen i vissa fall knappast finns någon marginal för de sedvanliga ålderstilläggen för tjänstemännen. Finansministern yttrade här nyligen att budgeten är »skavd in på be-

nen». Jag tror att detta finansministerns uttryck är fullständigt riktigt.

Vad gäller jordbrukets huvudtitel vill jag särskilt nämna ett par poster. Sålunda är anslaget till främjande av landsbygdens elektrifiering av samma storlek som föregående år, d. v. s. 4 miljoner kronor, detta trots att starkt bärande skäl till ökning redovisats. Jag vill säga att detta är ytterst beklagligt i en tid, då tillgången till elkraft är en trängande nödvändighet. Man tvingas till rationaliseringar och inskränkningar på alla områden. Elkraften utgör ett ovärderligt komplement till den mänskliga arbetskraften. Ute på vår svenska landsbygd finns åtskilliga distributionsföreningar, som under kristid måst bygga sina nät av dåligt material. Dessa är i skriande behov av upprustning. Det är tråkigt att jordbruksministern inte har kunnat föreslå ökat anslag. Min förhoppning är emellertid, ehuru den kanske är svag, att riksdagen skall ha möjlighet att något höja detta så ytterst viktiga anslag. Det är helt enkelt en förutsättning för att näringslivet på landsbygden skall kunna utvecklas på ett tillfredsställande sätt.

En annan post, som enligt min mening är sparsamt tilltagen, är anslaget till hushållningssällskapens verksamhet. Inom produktionslivet utför hushållningssällskapen ett mycket gagnande arbete och lantbruksstyrelsen har också redovisat det stora behov som här föreligger.

Enligt min mening är sparsamheten i vissa fall så pass långt driven att man torde kunna tala om en uppbromsning av vårt näringsliv. När vår aktade ålderspresident hälsade kammaren välkommen nämnde han på tal om den ansträngda budgeten att det inte borde vara tillåtet för någon riksdagsman att komma och begära ökat anslag utan att samtidigt visa på något anslag, som det är möjligt att i samma mån minska på.

Jag vill, herr talman, faktiskt i detta sammanhang beröra ett anslag på fem-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

te huvudtiteln, nämligen bostadsbygget. Vi har varit eniga om att bygga så många bostäder som möjligt. Det är tacknämligt att vi har fått möjligheter att göra det. Vi har i stort sett varit eniga om att bostäderna måste subventioneras för att hyrorna inte skall bli för höga. När jag säger att vi har varit eniga, måste jag nog i sanningens intresse undantaga högern. Vi andra har nog varit tämligen eniga, särskilt när det har gällt familjer med små inkomster. Det har varit nödvändigt att skära ned kostnaderna för bostäder för att denna kategori skall kunna skaffa sig några bostäder.

Man har också i viss mån kunnat krympa ihop subventionerna för hyror. Men i bilaga 22 till statsverkspropositionen redovisar socialministern sin avsikt att öka egnahemmens storlek från 100 till 125 m². Alla vet ju att man gärna vill stimulera till egnahemsbyggnad. Vi har ju byggt upp det statliga stödet så, att den som håller sig inom ramen för vissa bestämmelser om storlek, kvalitet och dylikt får en subvention, s. k. tilläggsblån, som sedermera kan avskrivas, på 8 000 kronor. Detta är inte behovsprövat. Personer i mycket god ekonomisk ställning kan därför få denna subvention. Om man arbetar med i en länsbostadsnämnd kommer man ibland till fall då man tycker att det inte är riktigt att man inte har någon möjlighet att säga nej till subventioner åt personer med mycket god ekonomi. Jag har tidigare deklarerat denna uppfattning och sagt, att när vi har så sträng hushållning på alla möjliga områden och knappar in på anslagen överallt är detta system orättvist. Vi borde ha åtminstone någon inkomstprövning på detta område. Om riksdagen, som den antagligen gör, nu ökar bostadsvolymen går man längre på den redan inslagna vägen. Jag tycker inte det är riktigt, att samhället ger sådan hjälp åt förmögna människor som även utan stöd kan ordna med sina bostäder.

Genom en begränsning på denna post tror jag vi skulle kunna ge större hjälp till ombyggnader och till egnahem åt personer med små inkomster. Hjälpen för ombyggnad av redan befintliga bostäder meddelar socialministern att han ämnar öka, och i det fallet instämmer jag helt med socialministern. Man bör upprusta och bygga om befintliga bostäder i så stor utsträckning som möjligt. Jag har alltså, herr talman, på detta sätt försökt villfara ålderspresidentens hemställan om att man, då man yrkar på någon ökning någonstans, också skall redovisa någon post där man kan företa en motsvarande minskning av utgifterna.

Finansministern har inte kunnat åstadkomma en budgetbalans utan risk för ökning av indirekta skatter. Vi har också i denna debatt hört ganska mycket talas därom. Jag åsyftar givetvis spritskatten. Det finns ingen anledning för mig att gå närmare in på denna fråga. Den blir föremål för debatt här i riksdagen vid en senare tidpunkt. Jag måste ändå säga att denna höjning inte blir välkommen överallt. Men det tal om skattesänkning, som förs från höger- och folkpartihåll, kan kanske vara en tankeställare. Jag kan inte göra annat än att i någon mån ge min komlimang åt det mod som oppositionen fortfarande visar när man envetet sedan flera år för en argumentering för skattesänkning, vars orimlighet väl alla insett. Vi hörde ju av herr Hjalmarson, att vi har att vänta förslag, som skulle göra det möjligt att sänka skatten med 10 procent. Det är självklart att vi tillsammans erkänner att skattetrycket är hårt, och det bör ju understrykas att vi i största möjliga utsträckning måste spara med statens medel. Men man måste väl instämma med finansministern, när han säger att statens debet och kredit måste gå ihop. Vi måste ha inkomster för att täcka nödiga utgifter, och därför torde det väl inte finnas några möjligheter att i nuvarande läge sänka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skatterna, för så vitt vi inte vill sänka vår allmänna sociala standard. Det skulle jag näppeligen tro att riksdagen vill. Budgetutfallet har här givit svart på vitt på att oppositionen har haft kapitalt fel i sin argumentering. Men såväl högern som folkpartiet har fjärran från de politiska realiteterna kämpat som skattesänkningens ståndaktiga tennsoldater. Högern har därmed visat, att den är samma gamla höger som i fornstora dar. Den har offrat en väsentlig del av socialpolitiken för att möjliggöra en skattesänkning. Herr Hjalmarson har t. o. m. vågat sig på illusionsnumret att göra skattesänkningen till den viktigaste socialpolitiska frågan och det har han understrukt även i dagens debatt. Det är den kanske — för den som högern vill slå vakt om. I agitationen vill högern gärna framstå som ett parti för »vanligt folk». Men i realiteten har kanske »vanligt folk» anledning att säga som målaren på Moulin Rouge: »Du gav mig en kyss, men var är ditt hjärta?» Konsekvens är det dock i högerpolitiken. Detsamma kan man inte säga om folkpartiet, som inte röstat emot i några anslagsfrågor utan tvärtom föreslagit nya utgiftsökningar, men när det blivit fråga om att finansiera det hela föreslagit en skattesänkning. Så nog har folkpartiet varit sprattelgubben i svensk politik. Detta är väl också konsekvent på sitt sätt. Jag menar att man bör förstå att oppositionen är nedstämd i denna remissdebatt. Den står ju inför en ny valkampanj med tämligen tomma händer.

Jag nämnde att jordbruksproduktionen under det gångna året ökat med sex procent. Det är ingen överdrift att säga att vilken näringsgren som helst borde ha haft lika goda möjligheter som jordbruket att rationalisera sin drift. Trots en mycket betydande avflyttning av arbetskraft har jordbruket genom en långtgående rationalisering, varvid betydande investeringar i maskiner skett, lyckats tillföra vårt samhälle oerhört stora

värden. Investeringarna i maskinerna torde sålunda uppgå till drygt 300 miljoner kronor per år. I denna siffra är då inte inräknat köp av reservdelar m. m., varför det på en tioårsperiod torde röra sig om maskininköp för bortåt 4 miljarder kronor. Det är ingalunda någon föraktlig produktion från industriens sida, som jordbruket därigenom varit köpare av. Produktionen inom svenskt jordbruk per år är dessutom ungefär 500 miljoner kronor större nu än före kriget. Genom utbyte av vissa produktionsmedel mot andra samt genom andra kvantitativa förändringar av jordbruksproduktionen har resultatet blivit en årlig besparing av cirka 460 miljoner kronor per år. Genom mekaniseringen och rationaliseringen av jordbruket har samhället alltså tillförts en årlig nettovinst av omkring en miljard kronor. Herr Hjalmarson var i sitt anförande delvis inne på detta och sade att konsumenterna hade tjänat många miljoner kronor. Nej, det är inte bara fråga om många miljoner, utan beloppet kan preciseras till en miljard kronor per år.

Det torde inte vara oberättigat att ifrågasätta, om någon annan näringsgren kan uppvisa ett motsvarande resultat.

Trots detta har det från visst håll riktats mycket sträng kritik mot jordbruket och dess folk — ingen annan näringsgren blir ju i så hög grad som jordbruket utsatt för klander. Är det förmätet att påstå att även andra näringsgrenar skulle kunna i viss mån rationalisera sin drift?

Jordbruket har ju numera även en stor handelsorganisation. Genom sina ekonomiska föreningar förädlar och försäljer jordbrukarna sina produkter. Om jag skall göra en jämförelse beträffande distributionen, skulle jag kunna ta vilken produkt som helst, men jag väljer mjölken, denna viktiga produkt som ju på senaste tiden varit utsatt för så häftig kritik från den stora folkparti-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tidningen Dagens Nyheter och liktänkandes sida — man säger ju t. o. m. att mjölken är sämre än badvattnet, varav väl skulle framgå att Dagens Nyheter skribent hellre dricker badvatten än mjölk.

Knappast någon annan produkt torde bli föremål för en så rationaliserad distributionsprocedur som mjölken. Det torde inte finnas någon annan vara, där kostnaderna för distributionen från råvarukällan, d. v. s. *kon*, till konsumenten är så låga. Om handeln i övrigt skulle kunna i motsvarande grad krympa sina marginaler, så att det inte behövde läggas på 50 procent eller kanske mer för omkostnaderna i distributionsledet, så skulle det vara möjligt att avsevärt sänka våra levnadskostnader.

Det bör finnas anledning för statsmakterna, regeringen, tidningspressen och allmänheten att ägna intresse åt dessa förhållanden och åt handeln över huvud taget.

Vi vet alla att kaffet, som väl måste räknas vara en nationaldryck här i landet, för närvarande är föremål för en våldsamt prisstegring, beroende på dålig kaffeskörd i Brasilien. Om priserna på jordbrukets produkter någon gång måste höjas, åstadkommer detta genast kritik och stark irritation på alla möjliga håll, i synnerhet i folkpartipressen. Men dessa tidningar tycks märkvärdigt nog inte reagera på samma sätt mot att kaffet blir så mycket dyrare — kanske det beror på att kaffekungarna i Brasilien ändå inte är någon tillgång för oppositionen under den förestående valkampanjen. Jag undrar emellertid, herr talman, om det är så alldeles säkert att inte dessa prisstegringar sammanhänger med spekulationer från de brasilianska plantageägarnas och kaffehandlarnas sida.

Folkpartiets ledare herr Ohlin har på sistone berikat vår politiska debatt med mycket uppmärksammade artiklar och tal, riktade mot jordbruket. Nu senast har han framfört sina synpunkter i

Jordbrukarnas Föreningsblad, där han presenterat sina demagogiska utläggningar under rubriken »Kampanjen mot folkpartiet». Här drar herr Ohlin sin gamla folkpartivisa om att jordbruket skulle stå i en favoriserad särställning inom svensk politik. Han påstår sig själv sträva efter rättvisa i samhället och säger sig vilja förordas lika rättigheter för alla näringsgrenar. Han lämnar emellertid inte något som helst bevis för att hans påstående om jordbrukets favoriserade ställning skulle vara riktigt, men folkpartiledaren brukar ju inte heller göra detta. Vid remissdebatten i höstas diskuterades även denna sak och herr Ohlin påstod då — han har upprepat påståendet sedan — att det större jordbruket är favoriserat i jämförelse med andra företag som arbetar under liknande förhållanden. Jag har tidigare både till herr Ohlin och herr Svensson i Ljungskile ställt den frågan: På vad sätt är ett jordbruksföretag med en omsättning av exempelvis 75 000 kronor per år — det är ju ingalunda något stort företag — favoriserat framför ett företag med lika stor omsättning inom en annan näringsgren? Man kan direkt peka på att ingen annan näringsgren är så avpassad i priskontrollhänseende som jordbruket. Inom andra näringsgrenar är det så, att priskontrollnämnden — i den mån den över huvud taget fungerar — låter företagen redovisa en produktionskalkyl och med hänsyn till denna fastställer det tillåtna priset. Jordbruket får gå en annan väg. Där redovisas en s. k. enhetspott: utgifterna och inkomsterna spaltas upp på var sin sida, och inom den ramen får jordbruket sedan ta ut de priser det kan.

Herr Ohlin säger, att det större jordbruket får för mycket betalt på det mindre jordbrukets bekostnad. I Jordbrukarnas Föreningsblad, som för övrigt ligger på bordet här utanför kammaren, har kammarens ledamöter goda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

möjligheter att taga del av hur dessa frågor diskuteras.

I 1947 års riksdagsbeslut, där riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken drogs upp på ett sådant sätt, att jordbruket skulle jämföras med andra näringar, sades det tydligt ifrån att det mindre jordbruket skulle ha särskilt stöd och att detta stöd i och för sig skulle ha en social karaktär. Nu har det inte blivit så, utan detta stöd — producentbidraget, det extra mjölkpristillägget i Norrland och leveranstillägget på mjölken, tillsammans för närvarande cirka 150 miljoner kronor per år — har intagits i jordbrukskalkylen, d. v. s. räknats som sammanlagd inkomst för jordbruket. I sin helhet får detta bidrag därigenom en sådan konstruktion, att det större jordbruket inom sin egen inkomstram får avstå det som kompensation till det mindre jordbruket.

Jag skulle vilja fråga herrarna Ohlin och Waldemar Svensson, Dagens Nyheter och Expressen m. fl., om de kan ge exempel på något motsvarande inom någon annan näringsgren här i landet. Jag skulle tro, att de går bet på den uppgiften.

Menar folkpartiet, att vi skall införa differentierade priser på spannmål, raps etc. alltefter storleken på det jordbruk, som producerar varorna? Skall vi införa en fullständig planhushållning? Är verkligen folkpartiet, som säger sig vara ett liberalt parti, med på en sådan detaljreglering, som då skulle bli nödvändig?

Är det inte över huvud taget så i vårt svenska samhälle, att vinsterna från företagen är mycket beroende på dessas storlek och uppbyggnad? Så är det ju i fråga om exportindustrier, industrier i allmänhet, banker o. s. v., praktiskt taget på alla områden. Är företaget välskött och med stor omslutning ger det stora vinster, medan det mindre företaget om än så välskött får nöja sig med mindre nettovinst. Den enda nä-

ringsgren, som kunnat åstadkomma en utjämning inom sin egen ram, är jordbruket, och ändå påstår herrarna Ohlin och Waldemar Svensson m. fl., att det större jordbruket är favoriserat i jämförelse med andra näringsgrenar. Vi har tidigare frågat, på vilka grunder folkpartiet kan göra sådana påståenden, utan att få svar. Det vore önskvärt, om vi kunde få något svar på frågan i dagens debatt, men jag har inte några större förhoppningar därom.

Herr Ohlin talar om en kampanj mot folkpartiet från jordbrukets sida. Det är onekligen att ställa saker och ting på huvudet, och man skall inte förundra sig över att inte hela folkpartiet följer med i den kullerbyttan. Man minns sedan i höstas, hur herr Ohlin bedyrade, att han skulle göra slut på det politiska lugnet här i landet. Omedelbart därefter gick folkpartiet till offensiv mot hela jordbruket — det var väl så herr Ohlin menade, att stiltjen skulle sluta.

Stora tidningar som Dagens Nyheter, Expressen, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och andra, som ute i landet gäller som folkpartiets främsta tidningar, men som herr Ohlin här i riksdagen inte gärna vill kännas vid, startade en förtalskampanj utan like mot jordbruket och dess ekonomiska förändringar. När man sedan från jordbrukets håll lägger till rätta de felaktigheter, som återgivits i dessa tidningar, spelar herr Ohlin den förföljda oskuldens roll och säger, att han har ingen anledning att ta ansvar för detta, eftersom tidningarna är självständiga och svarar för sig själva. Jag har svårt att tänka mig, att folk skall kunna tro på herr Ohlin i den skepnaden.

Det finns många frågor i jordbrukspolitiken, i vilka folkpartiets syften är invälvda i tät dimma. I viss mån har vi fått klara besked rörande folkpartiets jordbrukspolitik genom den agitation partiets på sistone fört mot jordbruket. Från folkpartihåll har på ett ganska oförblommerat sätt givits uttryck åt den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

uppfattningen, att det svenska jordbruket helt enkelt inte skulle ha något stöd utan i stor utsträckning skulle läggas ned. Där tar man alltså öppet avstånd från 1947 års riktlinjer rörande jordbrukspolitiken. Den utvecklingen inom folkpartiet har gått mycket snabbt. Det är inte länge sedan ett världskrig rasade, och då hade vi tillfälle att i praktiken se vilken roll det svenska jordbruket spelade. Jag tror att vi bör vara eniga om att vi är betjänta av ett produktionskraftigt och starkt jordbruk — inte bara för fredstidens behov, utan vi måste nog också vara beredda i händelse läget skulle bli ett annat.

Till sist vill jag bara, herr talman, säga ett enda ord om herr Hjalmarson. Han ställde här den frågan vad socialismen var för något. Han försökte utveckla detta och menade, att socialdemokraterna bildade ett parti, som hade socialisering på sitt program. Han underströk att det var svårförståeligt att bondeförbundet kunde medverka i regeringens tillsammans med socialdemokraterna. Herr Ohlin hade en annan version om utvecklingen. Han sade nämligen att som det nu är är socialiseringen inte aktuell från regeringens sida. Herr talman! Jag måste i detta fall instämma med herr Ohlin.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr SKOGLUND i Umeå (s):

Herr talman! Med uppriktig tillfredsställelse noterade man uppgiften om att det utrikespolitiska läget undergått en viss avspänning under det sistförflutna året. Huruvida den avspänningen kommer att fortsätta vågar väl ingen uttala någonting bestämt om just nu. Frågan är för övrigt vad den planerade stormaktskonferensen kan komma att betyda i det avseendet. En förstärkning av de fredssträvande krafterna i världen

är emellertid ofrånkomlig, och alla avvaktar vi därför med spänning konferensens resultat.

Avspänningen på det utrikespolitiska området har haft ett gynnsamt inflytande på den ekonomiska utvecklingen, internationellt såväl som för vårt eget lands vidkommande. Finansplanen i fjol förutsatte — som det hette — att det internationella läget skulle komma att präglas av en relativt hög produktion och handel men med fortsatta tendenser till skärpt konkurrens och fallande priser. Utvecklingen under det gångna året svarar rätt väl mot denna prognos. Följande har emellertid också inträffat. Genom en ökad efterfrågan på våra exportvaror har de undergått en gynnsammare prisutveckling än som för ett år sedan kunde förutses. Till detta kommer vidare att även exportvolymen har ökat under året. Att dessa förhållanden haft en fördelaktig inverkan på vår valutaserv ligger i öppen dag. Mot en i början av 1953 förmodad minskning av reserven på mellan 400 och 500 miljoner har valutaservens i stället ökat med mellan 300 och 350 miljoner. På så sätt har vi kommit i en bättre ställning när det gäller stora delar av världsmarknaden. En ytterligare påfyllning av valutaservens måste emellertid anses nödvändig om den skall kunna fungera som den bör, nämligen som en effektiv buffert vid eventuella fluktuationer i de internationella konjunkturerna.

Även i andra avseenden har den ekonomiska utvecklingen i vårt land blivit något gynnsammare än väntat. Produktionen har — som det redan sagts tidigare i dag — ökat med de traditionella tre procenten även om industrien av speciella skäl inte har kunnat följa med i det vanliga tempot. Sysselsättningen har under året varit god, även om vissa svårigheter tidvis har uppstått på vissa orter och inom vissa grupper av sysselsatta. Svårigheterna har emellertid inte varit större än att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de snabbt kunnat undanröjas, och balansen mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft har förbättrats i förhållande till närmast föregående år.

Ytterligare några saker är i detta sammanhang förtjänta att omnämnas. Av föreliggande uppgifter framgår exempelvis, att medan det så kallade hushållssparandet varit ungefär oförändrat har det offentliga sparandet ökat något. En betydande ökning redovisas däremot i fråga om de offentliga investeringarna och den offentliga konsumtionen. En liknande ökning är också att konstatera beträffande den privata investeringen och konsumtionen.

Finansminister Sköld har sålunda vid utarbetandet av den statsverksproposition, som just nu är föremål för diskussion, faktiskt kunnat utgå från att några fundamentala förändringar inte inträffat under det år som gått i de yttre eller inre betingelserna för den ekonomiska politiken. Målsättningen för den politiken har därför också kunnat väl hävdas under det år som förflutit. Politiskt-ekonomiskt betyder ju detta att det här har skett en uppdämning av den tidigare överkonjunkturen. Denna utveckling har också fått sina konsekvenser. Tidigare rådande regleringar eller andra åtgärder av begränsande natur har antingen kunnat slopas, eller också har avsevärda lättnader kunnat företas. Finansministern redovisar i statsverkspropositionen investeringsavgiften och bilaccisen, vilka slopades omkring årsskiftet. Tillståndstvånget i fråga om bostadsbyggandet är också i praktiken avskaffat, och till detta kommer att priskontrollen reducerats i omfattning. Många menar kanske — och herr Ohlin är en av dem — att regeringen hade bort gå ännu längre. För min del vill jag då anmäla en något avvikande mening, och jag vill göra det på två punkter, nämligen i fråga om byggnadstillståndsgivningen och priskontrollen.

Förutom det som har varit det pri-

mära med byggnadstillståndsgivningen, nämligen att i en bristsituation rationera nyttigheter och tjänster, har också denna tillståndsgivning medverkat till en icke oväsentlig säsongutjämning på byggnadsmarknaden. En sådan utjämning, vilken har varit och väl fortfarande är nödvändig, skulle svårsligen, ja, kanske inte alls ha uppnåtts utan det ingripande, som legat i själva tillståndsgivningen och dess praktiska tillämpning. Ett sådant hjälpmedel skall samhället inte göra sig av med helt och i varje fall inte förrän man är övertygad om att det kan ske utan våda, och i det läget befinner vi oss inte ännu. Jag finner det därför angeläget att man med stor försiktighet prövar frågan om ytterligare lättnader på detta område.

Beträffande priskontrollen ligger det väl till på ungefär samma sätt. Priskontrollen har varit ett tjänligt instrument, och det har väl fyllt sin uppgift i samhällets strävan att uppnå ekonomisk balans. Uppgiften finns där alltså, även om den i dag inte har samma storleksordning som tidigare. Under sådana förhållanden och med hänsyn till det relativt labila ekonomiska läget vore det oklokt att nu helt avveckla priskontrollen. Hur den i fortsättningen skall vara organiserad vill jag inte uttala mig om. Jag vill bara ha sagt, att för närvarande och under åtskillig tid framåt måste priskontrollen bestå i den ena eller andra formen.

För dagen karakteriserar finansministern läget så, att vi har en balanserad högkonjunktur, och det måste alltså vara vår uppgift att se till att de krafter motverkas som vill vrida ekonomien ur jämvikt igen. På det sättet får samhället en dubbel uppgift: att förhindra uppkomsten av såväl överkonjunktur och inflation som depression och arbetslöshet. Det är uppgiftens innehåll. För att vi skall lyckas därmed är en restriktiv ekonomisk politik nödvändig även i fortsättningen. Detta ger

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

enligt min mening ytterligare relief åt det jag nyss sade, att statsmakterna inte får avhända sig de medel, som erfordras för att man skall kunna styra och reglera allteftersom och i den mån det visar sig ofrånkomligt.

Förutsättningarna för ett vidmakthållande av den fulla sysselsättningen synes alltjämt föreligga. Av betydelse är därvid, att våra exportindustrier kan arbeta under goda yttre konjunkturer. Omställningssvårigheter och andra förhållanden kan givetvis komma att förorsaka tillfälliga bekymmer. Det är i det sammanhanget angeläget, att vederbörande industrier och företagare i god tid varslar om den saken. En omsvängning i depressiv riktning får givetvis inte heller betraktas som helt utesluten. Med hänsyn till de depressiva riskerna föreslår man också i statsverkspropositionen en hög beredskap och en kontinuerlig översyn av planerna för beredskapen. Här får arbetsmarknadsmyndigheterna nu liksom tidigare en viktig uppgift att fylla.

Jag vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att kommunerna alltjämt företar en översyn av sina planer. På en del håll lär nämligen de kommunala beredskapsplanerna både tekniskt och finansiellt vara inaktuella. En överarbetning och översyn av dem är därför nödvändig, om de planerade beredskapsarbetena skall kunna tillgripas i det ögonblick då så erfordras. Detta senare är ju för övrigt en förutsättning för att de skall bli till verklig nytta.

Efter dessa allmänna resonemang får jag kanske säga några ord om det föreliggande budgetförslaget.

Återhållsamhet i kraven på anspråk på statskassan är i det fallet ett genomgående drag. Tack vare detta har finansministern fått sin budget att i det närmaste balansera. Finansministern kan emellertid trösta sig med att vad som saknas kan finnas dolt i den s. k. marginalen. Hur besvärlig situationen

varit framgår bland annat därav, att finansministern, såsom han själv i dag har förklarat och motiverat, har sett sig tvingad att tillgripa en viss höjning av tobaks- och spritskatterna för att därmed kunna täcka in samtliga utgifter. Den omständigheten antyder hur ansträngt läget ändå är och hur nödvändigt det är att riksdagen och inte minst dess andra kammare visar återhållsamhet i anspråken på nya och ökade utgifter. Aviseringen riktar sig kanske i det fallet främst till oppositionen men också till alla andra, som umgås med planer på ökade anspråk på statskassan.

För försvarsministern har arbetet med det föreliggande budgetförslaget blivit speciellt besvärligt genom det stränga kravet på återhållsamhet med statsutgifterna. Utgångspunkten för försvarsministerns bedömanden har varit försvarsmyndigheternas äskanden. Ett bifall till dessa i oförändrat skick skulle ha inneburit en ökning av utgifterna med inte mindre än 223 miljoner kronor i förhållande till nu löpande budgetår. En sådan ökning kan ju under inga förhållanden accepteras i nuvarande läge. Helst skulle man ju se, att kostnaderna för försvaret kunde nedbringas. Förhoppningar om den saken finns ju också på många håll. Möjligheterna att få dem infriade är emellertid inte alltför stora just nu. Förklaringen till det ligger kanske i det antagande, som en av våra tidningar gjorde härom dagen, då den på tal om de stora försvarsutgifterna förklarade, att en modern försvarsorganisation tydligen är så uppbyggd, att den helt enkelt inte medger snabba kostnadsbesparande justeringar.

Försvarsministern har emellertid gjort stora ansträngningar för att förhindra en alltför stor ökning av försvarsutgifterna. Han har därvid också sökt utnyttja den avspänning som skett i världen i det han förklarar, att det nuvarande utrikespolitiska läget med-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ger någon sänkning av kraven på beredskap. Trots detta har han slutligen tvingats att acceptera en höjning av försvarsutgifterna på 37 miljoner i förhållande till det budgetår som nu löper. Skillnaden mellan den av försvarsministern accepterade ökningen på 37 miljoner och den begärda höjningen på 223 miljoner är emellertid avsevärd. Men det är nu inte det, som är det verkliga intressanta i detta sammanhang. Av speciellt intresse är i stället, att man trots denna prutning anser sig kunna få fram samma effekt inom den av försvarsministern föreslagna kostnadsramen som inom en, som skulle ha kostat nära 200 miljoner mer. För den saken talar väl det förhållandet, att det nu framlagda förslaget accepterats av den militära försvarsledningen. Överbefälhavaren har låtit förstå att han är ense, som det heter, med försvarsministern om den allmänna uppläggnings av den försvarsbudget varom här är fråga. För den departementala handläggningen av årets försvarsbudget förtjänar försvarsministern ett varmt erkännande.

Frågan om försvarskostnadernas höjd tarvar emellertid fortsatt uppmärksamhet. Problemet är nu inte bara det, att kostnaderna skall hållas inom en ur samhällsekonomisk och statsfinansiell synpunkt acceptabel ram. Det är också fråga om en effektiv användning av dessa medel, och sist men inte minst är det fråga om utnyttjande av varje möjlighet till besparing. Försvarsministern är själv lyhörd för dessa synpunkter och strävanden. Utredningar i saken har därför också kommit i gång. Försvarsministern meddelar sålunda, att överbefälhavaren fått i uppdrag att pröva frågan om försvarskostnadernas storlek på lång sikt och den ur strategisk synpunkt lämpligaste avvägningen mellan de olika försvarsgrenarna. Vidare är avsikten också att utredningarna skall slutföras i så god tid, att deras resultat skall kunna föreligga vid pröv-

ningen av försvarsbudgeten vid nästa års riksdag. Härutöver meddelar också försvarsministern, att sakkunniga har knutits till departementet för att kontinuerligt följa och bevaka de möjligheter till förbilligande och effektivisering på försvarets område, som från fall till fall kan visa sig föreligga. Jag hoppas allvarligt på framgång för dessa strävanden. Men, herr talman, föreligger inte samma behov och möjligheter på civilförsvarets område? Jag bara ställer frågan.

Mot bakgrunden av de starkt markerade strävandena till sträng återhållsamhet i statens utgifter hälsar man med glädje, att ecklesiastikministern funnit möjlighet till en fortsatt väsentlig utbyggnad av naturastipendierna vid universiteten. Att ytterligare fortsätta dessa strävanden för utbildningsmöjligheternas demokratisering måste framstå som en av de mest angelägna uppgifterna för vår framtida skolpolitik. Tyvärr grumlas glädjen över den nämnda och andra förbättringar på den åttonde huvudtiteln bl. a. av det förhållandet, att något förslag om slopande av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken inte kunnat framläggas. Ett ytterligare uppskov på den punkten inger faktiskt stora betänkligheter. För de stora arbetar- och lägre tjänstemannagrupperna är faktiskt terminsavgifterna en icke oväsentlig börda. Jag vill också påpeka, att situationen snabbt håller på att bli ohållbar på detta område, allteftersom försöksverksamheten med den nioåriga enhetsskolan växer ut. Vi befinner oss redan nu i det läget, att elever i ett enhetsskoledistrikt kommer fram till en med realexamen likvärdig skolavslutning utan terminsavgift, medan elever i den närbelägna kommunens realskola får betala terminsavgift.

Med saknad nödgas man också konstatera, att ecklesiastikministern inte ansett sig kunna förelägga riksdagen förslag i fråga om folkhögskolans fram-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tida ställning. Jag förstår orsaken. Tidsnöd och försiktighet i fråga om nya statsutgifter har givetvis varit anledningen. Men det är ju så att många av våra folkhögskolor — och det gäller inte minst rörelseskolorna — befinner sig i ett ekonomiskt bekymmersamt läge. Med hänsyn till den utomordentliga insats som folkhögskolorna utför när det gäller vår ungdoms medborgerliga bildning bör det vara en angelägen sak för statsmakterna att lämna denna verksamhet ett starkare stöd än hittills. Det är min förhoppning att statsrådet skall finna möjlighet att förelägga nästa års riksdag förslag i denna fråga. Den föreliggande remissbehandlingen tyder för övrigt på att skolkommissionens förslag i ämnet bör kunna ligga till grund för en proposition i riksdagen.

Fjölårets riksdag var ju en de sociala reformernas riksdag. En viss och icke obetydlig fortsättning kommer att ske i år. Socialministern förbehåller sålunda förslag till ny yrkesskadeförsäkringslag och förslag till moderskapsförsäkringslag; två betydande steg på det socialpolitiska fältet. Till nyheterna hör också det av inrikesdepartementet redan lämnade förslaget till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna. Området har länge varit i behov av sanering och upprustning. Avsikten är ju att landstingen i fortsättningen helt skall ikläda sig huvudmannskapet för denna undervisnings- och vårdform.

Till det som man också med tillfredsställelse noterar i den föreliggande statsverkspropositionen hör vidare förslag om en fortsatt och något snabbare upprustning av den statliga sinnessjukvården. Förslaget om sinnessjukvårdspersonalens utbildning tycks emellertid dröja.

Jag skall, herr talman, inte vidare uppehålla mig vid några ytterligare detaljer. Jag har bara velat ge uttryck för den uppfattningen, att statsverkspropositionen trots kravet på sträng

återhållsamhet med statens utgifter bjuder på åtskilliga nyheter och förbättringar, några av dem av betydande räckvidd.

Om jag, herr talman, efter denna korta utflykt på de s. k. detaljernas område skulle söka ge en sammanfattning av mina synpunkter på den föreliggande statsverkspropositionen, så skulle det närmast kunna ske på följande sätt och med följande ord. För det första: den tillåter inga skattesänkningar. För det andra: den kräver stor återhållsamhet i fråga om nya utgifter. För det tredje: den utgör en god grund för en fortsatt ekonomisk politik syftande till bevarad full sysselsättning och höjd levnadsstandard.

Om jag sedan, herr talman, till det budgetära resonemanget fick foga några ord, så skulle det kanske gälla för det första ett konstaterande och för det andra ställandet av en fråga.

Enligt uppgift, för övrigt bekräftad av herr Ohlin från den här platsen tidigare i dag, avser inrikesdepartementet att framlägga ett förslag om ändrad valordning för landstings- och fullmäktigvalen i höst. Av herr Ohlins uppgifter framgick vidare, att man inom de fyra stora partierna var ense om förslagens innehåll. Det skulle innebära, att man avser att tillämpa, om jag förstod herr Ohlins referat rätt, en sammanräkningsmetod, uddatalsmetoden med spärr på 1,4, att man skulle något öka de s. k. landstingsvalkretsarnas storlek och till sist att det hela skulle vara ett provisorium.

Med anledning av den uppgiften nödgas jag konstatera, att herr Ohlin av de tre sakerna framför allt betraktade förslaget om att det hela skulle vara ett provisorium som det mest värdefulla. Men, ärade kammarledamöter, hur var det 1952? Var det inte då på det viset, att man betraktade regeringens förslag om ett provisorium som det mest diskutabla och att det utlöste ett resonemang från den s. k. oppositio-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nens sida om fiffel och mera sådant. Jag bara konstaterar, att den deklARATION, som herr Ohlin här nyss gjorde, ju ändå måste innebära, att herr Ohlin nu förklarar, att den kritik, som han riktade mot ett ungefär likadant förslag 1952, var omotiverat eller osakligt.

Herr Ohlin tog även upp frågan om jordbrukspolitiken och han gjorde det på känt sätt genom att hänvisa till sitt föregående. Han hänvisade till vad han hade haft att säga i remissdebatten i höstas. Men, herr Ohlin, sedan dess har ju ändå åtskilligt inträffat, bland annat det att tre prominenta herrar inom folkpartiet har etablerat sig som medarbetare i Jordbrukarnas Föreningsblad, nämligen herr Ohlin, herr Svensson i Ljungskile och herr Ahlsten. Nu frågar jag herr Ohlin, vem av de tre herrarna är det som representerar huvudlinjen i folkpartiets ståndpunkt i jordbruksfrågan?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna komplimentera herr Skoglund i Umeå för ett i stort sett sakligt, intressant och väl genomfört anförande. Om jag gör en liten reservation för den sista frågan, tar väl herr Skoglund inte illa upp. Det förefaller mig betänkligt, att en nyvald gruppordförande är så litet hemmastadd i politiska ting, att han inte vet, att ett partis uppträdande här i riksdagen och uppträdandet av de partirepresentanter som företräder den riktning, för vilken partiets stora majoritet i riksdagen röstar, visar vilka som för partiets talan. Jag tror nog att herr Skoglund vid närmare övervägande skall finna, att den upplysning jag här lämnat honom inte var någon nyhet utan att hans fråga var en obetänksamhet.

Sedan säger herr Skoglund, att nu skall vi ha ett provisorium i fråga om valordningen och det fick vi ju för två år sedan, men då var det inte bra enligt oppositionens mening. Får jag svara

— jag skall fatta mig mycket kort — att regeringen har låtit så lång tid gå innan frågan om valordningen för dessa landstings- och kommunala val tagits upp, att det var alldeles omöjligt enligt min mening att klara någon tillfredsställande lösning av denna fråga, utan det enda praktiskt möjliga var ett provisorium.

Men för det andra, om det ligger så till, att regeringspartierna med sin majoritet i riksdagen har möjlighet att genomföra en ordning, som vi finner mindre tillfredsställande än det provisorium, som jag nu har anledning räkna med kommer att föreslås, då är det ganska naturligt om vi i t. ex. folkpartiet — herr Hjalmarson kan ju tala för sitt parti — hyser en förhoppning om att under tiden fram till 1955, regeringspartierna skall ta intryck av de starka sakliga skäl, som vi tycker talar för vår ståndpunkt. Vi hoppas alltså att man därigenom skall få möjlighet att få en bättre ordning genomförd. Den som vinner tid vinner allt, brukar det heta. Även om man inte vågar hoppas på att vinna allt, hoppas jag på att de sakliga skälen skall göra intryck, så att när den definitiva ordningen kommer, den skall bli bättre än både provisoriet 1952 och provisoriet 1954.

Herr SKOGLUND i Umeå (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin sökte här göra gällande, att det var skillnad mellan den politik som folkpartiet i jordbruksfrågan företräder i detta hus och den politik som man för ute bland väljarna, och att alltså huvudlinjen är den som företrädes i riksdagen. Vad herrarna säger utanför riksdagen har alltså ingen betydelse!

Detta var nu inget svar på min fråga, herr Ohlin. Jag måste säga att det närmast är att betrakta som ett försök att springa omkring knuten.

Herr Ohlin hänvisade till att regeringspartierna har majoritet att genom-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

föra detta förslag om ändrat valsätt, och därför ville han acceptera ett provisorium för att majoriteten skulle lära under tiden. Men, herr Ohlin, den möjligheten förelåg ju också 1952!

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! På det sista vill jag svara herr Skoglund i Umeå, att om det tyvärr visat sig att regeringen inte varit tillräckligt mottaglig för våra goda, starka och sakliga argument vid en tidpunkt, får man ändå inte förlora hoppet att den så småningom skall låta sig påverkas av de sakliga skälen. Jag vill verkligen mycket allvarligt uttala den förhoppningen, att när vi går att i denna kammare kanske nästa år behandla frågan om en definitiv valordning, det då skall vara möjligt att lösa hela detta spörsmål i den anda, som bör utmärka lösningen av sådana problem som gäller centrala levnadsregler för en demokrati.

Sedan vill jag beträffande herr Skoglunds anmärkning om jordbrukspolitiken säga, att det var ju rena förvirringen. Jag har sagt och fasthåller naturligtvis vid att vi talar på samma sätt från denna talarstol som från andra talarstolar. Men herr Skoglunds fråga, vem som i jordbrukspolitiken företräder folkpartiet, är en falsk fråga. Ty herr Skoglund vet mycket väl, att det är de som företräder majoriteten i riksdagsgruppen som företräder partiet. Och nog vet herr Skoglund vilka det är som företräder majoriteten, om inte herr Skoglund förberett sig på sitt värv som gruppledare genom att sova under alla de jordbrukspolitiska debatterna.

Herr SKOGLUND i Umeå (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin säger, att majoriteten inom regeringspartierna inte tagit intryck av den kritik, som man från oppositionens sida riktade mot förslaget 1952, men att man nu

räknar med att den skall göra det i fortsättningen. Under tiden accepterar oppositionen majoritetens förslag. (Herr Ohlin: Med modifikationer!) De modifikationerna är obetydliga. De modifikationerna förelåg för övrigt nästan i samma form i betänkandet, mot vilket två reservanter anmälde sig.

Sedan var det talet om förvirringen. Jag vet inte var förvirringen är som störst. Om den saken får vi kanske diskutera vidare. Min fråga var inte falsk. Den var i hög grad motiverad. Man frågar också inom folkpartipressen på samma sätt: Vem företräder folkpartiets huvudlinje? Herr Ohlin har undvikit att svara på den frågan.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! När vi för några månader sedan fick den Nothinska utredningen om de s. k. automatiska utgiftsökningarna, skulle jag tro att vi litet till mans greps av en viss oro. Man frågade sig hur det skall bli möjligt för oss att klara budgetsituationen. Kan man verkligen genomföra de begränsningar och iaktta all den återhållsamhet som måste bli nödvändig? Inom regeringen har vi varit överens om att iaktta sträng sparsamhet i budgetarbetet. Man har faktiskt tagit krafttag för att skära ned utgifterna och ändå någorlunda hyggligt tillgodose de olika ändamål, som staten har att ta befattning med, och resultatet förefaller ju att vara någorlunda tillfredsställande.

I den Nothinska utredningen hade man för budgetåret 1954/55 räknat med att de s. k. automatiska utgiftstegringarna skulle komma att uppgå till 575 miljoner kronor. Statsverkspropositionen visar emellertid, att hela ökningen av utgiftssumman stannar vid 328 miljoner kronor, varav de automatiska stegringarna belöper sig till 260 miljoner kronor. Trots denna återhållsamhet är emellertid nya skatter på sprit och tobak på 96 miljoner kronor nödvän-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

diga för att inkomsterna skall väga jämnt med utgifterna.

Högern kan naturligtvis i detta sammanhang — alltså när det gäller ökade sprit- och tobaksskatter — säga, att dessa pengar inte hade blivit nödvändiga om riksdagen följt högern och gått emot sjukförsäkringsreformen. Detta kunde emellertid icke vi från bondeförbundets sida acceptera. Vi betraktar nämligen sjukförsäkringsreformen som en så väsentlig fördel, inte minst för jordbrukare och småföretagare, att vi ansåg oss böra gå in för reformen i det läge som förelåg i våras. Småföretagarna, d. v. s. hantverkare, mindre handlare, jordbrukare o. s. v., bör enligt vår mening på den väg, som sjukförsäkringsbeslutet anvisar, beredas tillfälle att skaffa sig en trygghet vid sjukdom, som stora grupper anställda i samhället redan har genom sina anställningsvillkor. Även för många andra kategorier i samhället bör sjukförsäkringen bli ett ovärderligt stöd i en svår situation.

I detta sammanhang kan jag inte underlåta att betona vår förvåning inom bondeförbundet över att folkpartiet vid sjukförsäkringsreformens genomförande i våras vägrade att vara med om att underlåta för småföretagare av skilda kategorier att erhålla en med anställda likvärdig sjukförsäkring. Det vägrade man från folkpartiets sida i våras att medverka till.

Sådan som situationen nu är, måste vi alltså öka sprit- och tobaksskatterna, men hur skall vi då bära oss åt, om vi över huvud taget skall kunna tänka på en skattelättnad, något som vi alla säkert önskar? Jag tror inte det finns någon anledning att ta upp kammarens tid på den punkten, utan vad vi kan ha anledning diskutera är vägarna för att nå fram till en skattelättnad. Självfallet får man finna sig i en paus i fråga om nya större utgifter, och vi får försöka tillvarata alla möjligheter till besparingar, som kan föreligga. I den mån

produktionsökningen fortsätter, som den gjort under senare år, får vi också större inkomster och ett ökat underlag för beskattningen och därmed också bättre förutsättningar för en skattelättnad. I det här hänseendet har herr Ohlin i dag gjort en deklaration, som så nära ansluter sig till den jag själv gjorde i remissdebatten i höstas, att det förefaller som om överensstämmelsen är fullständig.

Herr Ohlin nämnde i sitt anförande någonting om att det hade lekt många i hägen även inom regeringspartierna att byta ut något av den direkta beskattningen mot en indirekt sådan. Jag kan då bara svara för bondeförbundet och vill i det sammanhanget säga, att jag inte känner till att man inom någon av bondeförbundets instanser har ens diskuterat en sådan förändring.

Vad samhällsekonomin beträffar är situationen som bekant den, att vi har uppnått balans, som i stort sett kan kallas för naturlig. Vi har i dag inte mycket kvar av de ingrepp för samhällsekonomisk stabilitets vinnande, som vi varit tvungna att finna oss i tidigare. En efter en har dessa belastningar kunnat avvecklas. I dag är det huvudsakligen förutom kreditstramningen endast de två med varandra rätt närbesläktade instituten hyres- och priskontrollen, som vi har kvar. Prishöjningarna har avstannat, och i några fall har vi till och med fått prissänkningar. Sysselsättningen är god, och handelsbalansen har också utvecklat sig på ett gynnsamt sätt. Man bör med fog kunna säga, att den ekonomiska krisen är klarad.

Den har inte klarats av sig själv, även om impulserna utifrån självfallet har varit av allra största betydelse. Det vare mig fjärran att på något sätt förringa värdet av dessa impulser. Men det har inte gått att klara krisen utan ansträngningar. Det har fordrats vilja att genomföra vissa åtgärder, även då man kunnat förutse att de skulle väcka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

missnöje på en del håll. Vi har dock gått in för åtgärderna i den förhoppningen, att de skulle komma att bli samhällsekonomin och samhället till gagn, och i den förhoppningen att man inom en relativt kort tid skulle kunna komma ifrån åtgärderna igen. Dessa förhoppningar har ju också visat sig vara välgrundade. Den ena restriktionen efter den andra har kunnat slopas, och i dag har vi som sagt inte många kvar.

Jag skall inte här göra någon mera omfattande uppräknig av vilka regleringar vi har kunnat slopa under senare år, utan jag nöjer mig med att peka på några av dem, som försvunnit under den allra sista tiden, nämligen investeringsskatten, bilaccisen och byggnadsregleringen för bostäder.

Vad de kvarvarande regleringarna beträffar, främst priskontrollen och hyresregleringen, skulle jag i detta sammanhang vilja göra några reflexioner i anslutning till ett uttalande av herr Hjalmarson. Han gjorde gällande att den som förordar att en reglering skall tas bort bör inte behöva förebringa några motiv för den saken, utan det är de, som menar att regleringarna skall vara kvar, som bör ha skyldighet att visa att regleringarna behövs. Ja, det är klart att herr Hjalmarson har rätt på den punkten — det är det sista jag skulle vilja bestrida. Men jag skulle tro att för ett bibehållande tills vidare av de få regleringar vi har kvar, främst hyres- och prisregleringen, kan det faktiskt förebringas fullgod motivering.

Presskritiken i avseende å årets statsverksproposition har hittills varit mild, och det är väl inte så märkvärdigt. Utvecklingen har gått regeringen i händerna och oppositionens spådomar emot. Somliga har sagt att regeringen haft tur och en tur som man naturligtvis från regeringspartiernas och inte minst bondeförbundets sida kommer att utnyttja i agitationen vid årets val. Ja, man kan naturligtvis tala om tur så till vida, att utlandskonjunk-

turen underlättat våra strävanden, och vill man kan man naturligtvis också säga, att det var tur att regeringen hösten 1951 gick in för att ta hårda tag på skilda områden. Jag tror för övrigt att när vi 1951 gick till verket för att stabilisera samhällsekonomin var det inte många som avundades oss. Det skulle inte bli lätt, sadades det från både det ena och andra hållet, att klara upp läget. Det var som jag påpekat vid upprepade tillfällen rätt så tråkiga och impopulära saker vi fick gripa till för att klara det hela. Vi lyckades, och så till vida kan man säga att vi haft tur. Men det är en vanlig sak att om man helhjärtat går in för att klara något, vinner man resultat och kommer så småningom att känna tillfredsställelse över initiativet.

Läget såsom det nu faktiskt är gör att förutsättningarna för en mera effektiv opposition bör vara tämligen begränsade. Det är betecknande att någon av oppositionstidningarna har förklarat, att sådan situation nu är kan man med fog tala om att det blir en riksdag i grötlunkens tecken.

Även om de ekonomiska resurserna inte tillåter några mera kostnadskrävande reformer, så behöver det naturligtvis inte innebära, att reformarbetet i vårt land uppskjutes. Bland de många handa ting, som svenska folket önskar — det är ju krav av skilda slag, det är krav på ökad frihet och personlig säkerhet, det är krav på arbete till hyggliga villkor, det är krav på tillgång till varor och ekonomisk trygghet vid sjukdom och ålderdom o. s. v. — så är det åtskilligt, som fordrar betydande utgifter, men när det gäller sådana ting som t. ex. friheten och den personliga säkerheten finns det säkert mycket att göra utan att man behöver offra alltför stora summor för att nå tämligen hyggliga resultat. I det hänseendet vill jag peka på den utredning, som nyligen har satts i gång om de s. k. administrativa frihetsberövandena. Den frågan har vi

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

varit mycket intresserade av från bondeförbundets sida, och det är ganska många år sedan vi tillät oss att i en motion hemställa om en allsidig utredning av hela komplexet.

Den begränsade tillgången på medel i statskassan för nya reformer behöver således inte alls innebära, att reformarbetet skall stanna av. Man får vinnlägga sig om att söka upp områden, där förbättringar kan vinnas med rätt blygsamma medel, och sätter man in ansträngningarna och energien där bör man kunna åstadkomma saker och ting till fromma för svenska folket.

I dag kan man alltså säga, att det samhällsekonomiska läget är tämligen tillfredsställande. Men självfallet kan vi inte undgå att inrätta oss för att möta de förändringar, som hastigt nog kan inträda. Risk kan anses föreligga för en utveckling i både inflationistisk och depressiv riktning. Och vi måste vara beredda att möta förändringarna, i vilken riktning de går, att bemästra svårigheterna varifrån de kommer. Med hänsyn till de krav, som svenska folket numera ställer på samhället och som bl. a. går ut på ett fast penningvärde och full sysselsättning, så blir det säkerligen nödvändigt för samhället att alltefter omständigheterna antingen aktivt vara verksamt för att klara av en besvärlig situation som just är för handen eller ock att ha en beredskap klar för att möta svårigheter som kan komma.

Räntans storlek har spelat en betydande roll i de senare årens debatt. Oppositionen har krävt en räntehöjning. Visserligen har man ibland uttryckt det på det sättet, att man vill ha en rörlig ränta, men eftersom situationen då har varit den, att en höjning varit den enda förändring, som kunnat inträffa, har dessa krav varit liktydiga med en begäran om räntehöjning. Bondeförbundet har inte velat vara med om detta, därför att vi har trott att en räntehöjning i det rådande läget skulle

ha motverkat det syfte man strävat fram emot, nämligen samhällsekonomisk stabilitet.

Vi har den uppfattningen, och det har vi sagt många gånger, att om räntorna höjts skulle hyrorna ovillkorligen ha gått upp. Vi har också den uppfattningen, att jordbruksprodukterna skulle ha blivit dyrare om räntan stigit, vilket allt hade lett till en levnadskostnadsökning. Vidare har vi utgått från som självklart, att de stora intresseorganisationerna på arbetsidan skulle ha ansett det vara angeläget att vinna kompensation åt sina medlemmar för den levnadskostnadsfördyring, som således skulle ha inträtt. Jag menar alltså, att en räntehöjning hade medfört krav på inkomstförbättringar för svenska folket, som det varit ganska svårt att komma ifrån.

Vi har å andra sidan den uppfattningen, herr talman, att en relativt liten räntehöjning knappast hade haft någon dämpande effekt på samhällskonjunkturen. En kraftig räntehöjning däremot hade givetvis inte blivit verkningslös utan säkerligen medfört en åtstramning, men en kraftig räntehöjning har vi under inga förhållanden ansett oss kunna medverka till i den situation som varit.

Man har sagt från oppositionens sida, att bondeförbundet intagit något av en dogmatisk hållning till ränteproblemet. Det är obegripligt, hur man har kunnat karakterisera vår hållning på det sättet. Vi har åberopat praktiska synpunkter för vårt ställningstagande. Vi har ansett nackdelarna av en räntehöjning vara långt övervägande och därför varit emot den. Att tala om en dogmatisk bundenhet kan faktiskt inte vara befogat. Vår uppfattning om räntan är, att den bör vara någorlunda jämn och hålla sig inom lågräntepolitikens område. Några höga räntor är vi inte intresserade av.

Jag vill i detta sammanhang än en gång stryka under något som jag har sagt vid ett tidigare tillfälle, nämligen att jag tycker att vi alla skall hjälpas

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

åt att klargöra för svenska folket, att det är en missuppfattning när man tror, att våra behov här i Sverige blir sämre tillgodosedda än vad som allmänt är fallet ute i världen. Det är ju snarare tvärtom, det vet de som haft tillfälle att göra internationella jämförelser.

Det kan kanske vara av ett visst intresse att ta del av den engelske hälsovårdsministrerns uppfattning om sjukvårdsväsendet här i landet, en uppfattning som han fått vid besök på olika inrättningar under en vecka. När han i lördags for hem till London förklarade han enligt uppgifter i pressen, att Sveriges sjukhus är bland de bästa i världen.

Jag medger att herr Ohlins uppgift var riktig, att antalet läkare per tusen invånare är mindre i vårt land än i t. ex. England. Nu får man emellertid komma ihåg, att sjuksköterskorna här i Sverige har en mycket god utbildning och utför åtskilliga av de sysslor, som utomlands ankommer på läkarna. Man bör också hålla i minnet, att vi på en så pass kort tid som tolv år har ökat läkarkårens storlek med inte mindre än 50 procent. Det tycker jag är en aktingsvärd ökning på så pass kort tid.

Men självfallet måste vi fortsätta förbättringsarbetet, och jag är av den uppfattningen, att det, som herr Ohlin förde fram om studier i utlandet för blivande svenska läkare, kan vara någonting att ta fasta på. Det råkar faktiskt vara på det sättet, att medicinalstyrelsen sedan några månader tillbaka överväger detta problem, och man har underrättat mig om att det finns möjligheter för svenska studerande att få läsa medicin i Schweiz. Det är klart att denna uppläggning inte ter sig tilltalande på lång sikt, men den kan vara bra för en tid. Vi måste emellertid se till att våra möjligheter att utbilda läkare inom landet ökas, så att vi kan klara undervisningen på egen hand, men det är en god bit innan vi kan nå dit, och till dess kan det finns anledning att tänka

sig undervisning i utlandet för svenska medicine studerande.

Jag tror, herr talman, att den engelske hälsovårdsministrerns omdöme om våra sjukhus skulle kunna utsträckas till åtskilliga delar av samhällslivet i vårt land. Men den omständigheten, att vi ganska väl har kunnat tillgodose högt ställda anspråk inom ett flertal områden, får naturligtvis inte förleda oss till någon passivitet. Det finns faktiskt alltjämt sektorer i den offentliga verksamheten, där man kan tala om en viss efterblivenhet, och det är självfallet vår plikt att här sätta in attacker så fort som möjligt. Det är vår plikt att oförtrutet arbeta på att förbättra förhållandena så långt våra resurser det medger.

Det var det ena jag ville understryka, alltså att den propaganda, som ibland drives om hur illa ställt vi har det här i landet, må vi hjälpas åt litet var att lägga till rätta, så att uppgifter om missförhållanden får rätta proportioner och så att svenska folket får en riktig inställning över huvud taget till förhållandena här i landet.

Det andra jag skulle vilja stryka under är, såsom jag nämnde något om i början av mitt anförande, att nu måste vi ta oss en paus i fråga om mera kostnadskrävande reformer. Det är helt enkelt nödvändigt om man skall kunna genomföra en skattesänkning.

I den offentliga debatten har man framkastat tanken att jordbrukarna skulle avstå från en del av sina inkomster för att en sänkning av levnadskostnaderna för de bredare lagren skulle kunna möjliggöras. Ja, jag undrar om man verkligen på allvar har begrundat vad ett sådant förslag närmare innebär.

Det lär vara på det sättet, att i en normalfamiljs utgifter ingår produkter från det svenska jordbruket med ungefär 30 procent. Av dessa 30 procent lär inte mycket över hälften tillfalla jordbrukarna. Det är alltså drygt 15 procent av normalfamiljens utgifter, som jordbrukarna får i ersättning för sina produk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ter. Låt oss anta att vi skulle minska utgifterna för normalfamiljen med en procent, alltså ordna så att normalfamiljen sluppe ge ut en av dessa 15 procent. Hur mycket måste då jordbrukarna avstå ifrån? Det måste vara ganska intressant att få veta det.

Självfallet innebär detta, att jordbrukarnas totala inkomster skulle minska med en femtondel, d. v. s. ca 6 procent. Men man har naturligtvis ingen anledning tro, att jordbrukarnas omkostnader skulle förändras i samma ögonblick en sänkning av jordbrukspriserna företogs, utan säkerligen blev då omkostnadsposten oförändrad. Sänkningen finge därför uteslutande göras på den post, som är avsedd att ersätta arbetskostnaderna.

Det är på denna arbetskostnadspost man finge lov att företa hela sänkningen. Skulle den kunna läggas på jordbrukskalkylens totalsumma vore det tillräckligt med en sänkning på 6 procent. Men hur många procent blir det, om man i stället måste vidta denna sänkning enbart på arbetskostnadsposten? I runt tal går jordbrukskalkylens slutsumma till 4 miljarder kronor. Arbetsposten ingår där med 2,5 miljarder. 6 procent på 4 miljarder kronor motsvaras i det närmaste av 10 procent på 2,5 miljarder.

Om dessa beräkningar håller streck, och det tror jag säkert de gör — men naturligtvis kan det förekomma variationer, högst obetydliga, vid en mer exakt uträkning — betyder detta att om man vill åstadkomma en sänkning av normalfamiljens samlade utgifter genom en generell sänkning av priset på jordbruksprodukterna, skulle de mindre jordbrukarna få sina arbetsinkomster reducerade med inte mindre än 10 procent. Är detta rimligt? Är det rimligt att tänka sig att man för en sänkning med en enda procent av normalfamiljens samlade utgifter skall minska småjordbrukarnas arbetsinkomster med i runt tal 10 procent? Jag tycker det inte. Och det ligger faktiskt så till, att småbru-

karnas inkomster i allmänhet icke når upp till normalfamiljens.

Vad volymen av jordbruksproduktionen beträffar — det har ju talats mycket därom på senare tid, bl. a. i avslutning till officiella prognoser om ett exportbehov på 10 procent av hela produktionen — skulle jag för min del vilja säga, att det knappast kan vara något intresse vare sig för jordbrukarna själva eller för det allmänna, att man producerar mera jordbruksprodukter än som går att sälja till acceptabla priser. Hittills har det faktiskt gått att avsetta produkterna till någorlunda hyggliga priser, även om man nödgats sälja produkterna med hjälp av någon subvention. För handelsbalansens vidkommande skulle jag emellertid tro, att det inte är en så ringa fördel med en export av jordbruksprodukter som kan belöpa sig till en summa, som enligt konjunkturinstitutet kan komma att utgöra 10 procent av den samlade kalkylsumman, och den är som sagt inte mindre än 4 miljarder kronor.

Det har här talats om i dag, att man har träffat en överenskommelse om huvudpunkterna i en ordning för innevarande års val. Man är ense om att få fram något större valkretsar. Man är ense om att verka för att kretsarnas antal skall hålla sig i närheten av den siffra som kommittén har gått in för, nämligen 159 för landet i dess helhet. Man har också varit ense om att lämna den d'Hondtska regeln med kartellsystemet och i stället gå in för uddatalsmetoden, där man har en spärranordnad genom att den första divisorn är 1,4, och man har vidare varit överens om att detta skall vara ett provisorium.

Jag vill för min del säga att jag inte tror att det är lyckligt om man skall behöva hålla på att varje valår ändra på spelreglerna, på valordningen. Därför är jag för min del beredd att försöka se till, att frågan kommer upp till år 1955, så att vi inte också är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

1956 inför ett val står inför nödvändigheten att klara de här sakerna. Jag har den uppfattningen, att vi bör försöka klara av valfrågorna, och då definitivt, under år 1955.

Herr Ohlin nämnde något om tidpunkten för de här frågornas upptagande till behandling inom regeringen. Jag fick nog närmast det intrycket, att han menade att regeringen kanske hade dröjt onödigt länge. Om det var så, skulle jag vilja tillbakavisa en sådan anklagelse med att tala om, att vi har handlat så snabbt som det över huvud taget har varit möjligt, sedan den utredningskommitté, som har haft ärendet om hand och där de olika partierna har varit representerade, har kommit fram med sitt förslag.

Jag har inte kunnat undgå att göra några reflexioner om förhållandet mellan de båda oppositionspartierna. Vi har ju gång efter annan kunnat konstatera att sammanhållningen och samsjån där inte har varit den allra bästa. Man har inte kunnat dra åt samma håll. Vi har sagt oss, att under sådana förhållanden måste väl förutsättningarna för ett alternativ till den nuvarande regeringen vara rätt små.

I dag har det också slagit mig att herrarna Ohlin och Hjalmarson har varit inne på något som jag skulle vilja kalla diametralt motsatta linjer. Herr Ohlin har talat om hur mottaglig regeringen är för råd och anvisningar. I det ena fallet efter det andra har regeringen tagit ad notam vad man har rekommenderat ifrån oppositionens sida, och det har egentligen bara varit ett enda fel i det här sammanhanget, nämligen att regeringen har dröjt för länge. Men så får vi av herr Hjalmarson veta, att när det gäller en så viktig sektor av samhällslivet som finanserna och samhällsekonomin är det helt annorlunda, ty se där har herr Sköld bestämt sig i förväg, innan han börjat resonera, så det tjänar ingenting till alls att tala om dessa saker.

Jag skulle tro att även herr Ohlin hade de ekonomiska frågorna — de är ju i våra dagar högaktuella problem — i tankarna när han talade om den följsamhet som herr Hjalmarson absolut inte har kunnat konstatera; han har ju funnit den raka motsatsen, nämligen att det var bestämt i förväg, så att det inte var någon mening i att ta upp någon diskussion.

När herr Hjalmarson talade om anledningen till bondeförbundets inträdande i regeringen kände jag det ungefär som om jag hade blivit förflyttad till någon av våra revyteatrar. Det var inte mycket av verklighet bakom i detta sammanhang. Herr Hjalmarson nämnde att ett av huvudmotiven för oss skulle ha varit det, att om inte *vi* hade etablerat samarbete skulle någon annan ha gjort det. Jag vet inte om herr Hjalmarson har anledning att tro att sådana motiv är vägledande för bondeförbundet, men om så är fallet skulle det vara av intresse att veta varpå han bygger den uppfattningen. För oss var helt enkelt situationen den, att vi ansåg att det skulle vara en fördel för landet och för våra valmän om vi kom i tillfälle att mera aktivt påverka utvecklingen här i samhället än fallet hade varit förut. Det var det grundläggande motivet för samgåendet.

Om jag så skulle sammanfatta vad jag här har uttalat skulle jag säga att vi har all anledning att inrikta våra ansträngningar på att bevara balansen i samhällsekonomin. Vi måste iakttä stor sparsamhet med statens medel, vi måste faktiskt se till vilka besparingar det finns att göra, allt i syfte att söka nå fram till en sänkning av den direkta statsbeskattningen. Vi måste också försöka att avveckla de kvarvarande regleringarna så lång det över huvud taget är möjligt och när förutsättningar för det ges. I dag finns det icke förutsättningar att gå längre än vi har gjort, men så snart förutsättningar ges här måste vi vara med om att avveckla de

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ingripanden som föreligger. Vi måste över huvud taget försöka att stärka rättssäkerheten och friheten för de olika medborgarna i landet. Deras förhållande till staten måste tryggas. Den enskilde måste ha ett skydd inte bara i förhållande till sina medmänniskor, utan även i förhållande till staten och dess organ. Vi måste över huvud taget vara med om att försöka främja rättvisa på alla områden.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet Hedlund undrade varpå jag stöder min uppfattning om bondeförbundets motiv för regeringssamverkan med socialdemokraterna. Ja, herr Hedlund, jag skulle föreslå att herr Hedlund själv studerade bondeförbundets tidningspress, ty då torde min uppfattning bli till fullo verifierad.

Nu säger herr Hedlund att bondeförbundet gick in i regeringen i syfte att på ett mera aktivt sätt påverka den politiska utvecklingen. Ja, men kanske statsrådet Hedlund skulle vilja ha vänligheten att då tala om för oss i vilken riktning ni skulle påverka utvecklingen. Skulle vi dessutom kanske kunna få höra på vilka punkter bondeförbundet har påverkat utvecklingen? I vilket hänseende skiljer sig den politik, som nu har förts av den sittande regeringen, från vanlig socialdemokratisk politik, herr statsråd?

Låt mig bara säga ett par ord om regleringsekonomin. Hurudan är situationen i dag? Jo, helt enkel den att regeringen i det väsentliga behåller sitt grepp över vår ekonomi på det gamla vanliga sättet. Vi har kvar inte bara byggnadsregleringen och igångsättnings-tillstånden; vi har kvar hela den byråkratiska apparaten i bostadspolitiken; vi har kvar valutaregleringen och priskontrollen. Men därutöver har vi kvar kreditransoneringen, som innebär att man plockar ut vissa spararkategorier

och destinerar deras pengar till vissa, av statsmakterna privilegierade ändamål. Det är inte vad vi menar med generell politik. Vi har vidare kvar, herr Hedlund, ränteregleringslagen, vars syfte är att genom hot om direkta ingrepp mot spararna nå samma resultat som om man gjorde dessa ingrepp. Det är inte generell politik.

Herr Skoglund i Umeå bekände sig i sitt i övrigt sympatiska anförande till den fortsatta statliga expansionslinjen, som ju är socialdemokratiens signaturmelodi. Statsrådet Hedlund hade verkligen inte någon lätt uppgift, när han här skulle gå balansgång mellan å ena sidan anslutningen till regeringslinjen och å andra sidan att företräda en linje, som icke helt släpper kontakten med de stämningar, som han ändå säkerligen måste känna röra sig även ute i bondeförbundets led. Därav å ena sidan herr Hedlunds uttalande om nödvändigheten att vara försiktig när det gäller statliga utgifter, å andra sidan hans önskan i nästa ögonblick att ta upp en tävlan av det gamla vanliga slaget, denna gång med folkpartiet i fråga om vem som har varit värst när det gäller sjukförsäkringen. Låt mig säga, herr talman, att förrän vi kan få fram en annan mentalitet i vårt land över huvud taget och i vår riksdag i synnerhet och försöker komma ifrån denna tävlan om vem det är som har varit värst, när det gäller att ta i anspråk medborgarnas inkomster för än det ena, än det andra i och för sig populära ändamålet, kommer vi aldrig därhän att vi kan genomföra en skattesänkning här i landet.

När jag hörde herr Hedlunds uttalande här och den balansgång det gav uttryck åt hade jag en känsla av att jag kunde till herr Hedlund returnera ett ord, som herr Pettersson i Dahl gav oss inom högerpartiet: Du gav mig en kyss, men var är ditt hjärta, Gunnar Hedlund?

Jag kanske, herr talman, kan få sluta med att säga ett par ord om den eko-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nomiska politiken. Hur många gånger har vi inte hört detta talesätt, att bondeförbundet skulle ha medverkat till den ekonomiska stabiliteten. I och med att de fyra bondeförbundarna satte sig på de fyra taburetter, som socialdemokraterna tillhandahöll, kunde vi hejda inflationen. Men varför har bondeförbundet varit mycket mera intresserat av att hejda inflationen i andra länder än i Sverige? Stabiliseringen har gått längre utomlands än den har gjort på hemmaplan.

När herr Hedlund framhåller vilka energiska insatser man nu har gjort för att stoppa den automatiska utgiftsstegringen, kan jag inte underlåta, herr talman, att stryka under att om man granskar den framlagda budgeten kommer man att finna att på väsentliga punkter är de s. k. besparingarna bara skenbara. Menar t. ex. herr Hedlund att, när man uppfört 200 miljoner kronor i anslag på kapitalbudgeten för aktieteckning i Norrbottens Järnverk, detta innebär en reell besparing, då det inte sker någon avskrivning? Eller vad säger herr Hedlund om t. ex. det sätt, varpå man behandlar reservationsmedelsförbrukningen? Så här lyder uttalandet i förra årets statsverksproposition: »Även för budgetåret 1953/54 torde en förbrukning av reservationsmedel kunna förutses, men av betydligt mindre omfattning än den för löpande budgetår beräknade.» Detta stod alltså i statsverkspropositionen för i fjol. I bilaga till årets statsverksproposition står att läsa: »Även för budgetåret 1954/55 torde en förbrukning av reservationsmedel kunna förutses men av betydligt mindre omfattning än den för löpande budgetår beräknade.» Jag fäster kammarens uppmärksamhet på att man ändrat årtalsbeteckningen. Reservationsmedelsförbrukningen uppskattades i förra årets finansplan till 50 miljoner kronor. Den beräknas nu ha uppgått till 140 miljoner. För nästa budgetår räknar finansministern med 60 miljo-

ner. Vad kommer förbrukningen att bli? Det kanske vi kan få veta i augusti eller september 1955. Men någon reserv för att möta denna förbrukning finns inte.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Denna gång måste jag konstatera, att det var herr Hjalmarson som ägnade sig åt de fria fantasierna i polemiken. Så vitt jag hörde ägnade sig herr Hedlund inte åt någon sådan tävlan i fråga om vem som var bäst på att använda skattebetalarnas pengar, och i varje fall har jag inte sagt ett ord av den arten. Men herr Hjalmarson behövde väl denna utgångspunkt att hänga upp en replik på. Han tänkte kanske då inte så mycket på replikens användbarhet och slagkraft i kammaren som på annat håll.

Herr Hedlund säger att regeringen handlade så snabbt som möjligt när det gällde att framlägga förslag om provisorisk valordning. Han hänvisade till att kommittén inte var färdig förrän i somras. Men med litet förutseende skulle ju regeringen redan 1952 kunnat räkna med att det skulle komma ett val 1954. Då hade det väl för det första varit möjligt för regeringen, som bär ansvaret, att få till stånd ett något snabbare kommittéarbete. Men det hade väl för det andra även med den termin, som kommittén hade, inte varit uteslutet att regeringen efter ett antal månader ändå varit färdig på senhösten. Jag tror därför inte att inrikesministern kan undgå ansvaret för att det blir en något sen behandling av denna fråga.

Inrikesministern gjorde, herr talman, några förvånande reflexioner om att de båda oppositionspartierna är oeniga i vissa avseenden. Naturligtvis är vi det. Varför har vi olika partier här i landet, om inte därför att det alla partier emellan finns meningsskiljaktigheter på väsentliga punkter? Det gäller väl rent av regeringspartierna också. Eller skall jag dra den slutsatsen av herr Hed-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lunds påpekande, att bondeförbundet i alla avseenden tycker som socialdemokraterna? Det måste väl bli konsekvensen.

Sedan säger herr Hedlund, att jag hävdade att enda felet med regeringen är att den tagit hänsyn till oppositionens rekommendationer *alltför sent*, medan herr Hjalmarson skulle ha menat att den inte alls följt riktiga vägar. Låt mig hänvisa till senare delen av mitt anförande, ungefär den sista fjärdedelen, där jag påpekade punkt efter punkt, där regeringen inte alls tagit hänsyn till våra rekommendationer. Det kan ju inte skada att man även påpekar de fall då regeringen — låt vara alltför sent — låtit sig påverkas.

Nog är det väl naturligt att samtliga partier har olika åsikter om vissa ting. Även i den kritik, som högern och vi riktar mot regeringen, finns det alltså likheter och olikheter, bägge väsentliga. Men i och med att man gjort sådana påpekanden är väl frågan om samverkan i svensk politik ingalunda belyst i väsentligt avseende. För min del har jag trott i många år — och fasthåller vid — att en förutsättning för att vi skall få bättre förhållanden i svensk politik är att den socialdemokratiska majoritet som funnits i riksdagens båda kamrar försvinner. Först när man har åstadkommit detta, har man trygghet för en framstegspolitik av den art som jag tror svenska folkets flertal i själva verket önskar. Vad vi från vårt håll kritiserar bondeförbundet för — fastän vi inte upprepar den sortens argument så ofta — är att bondeförbundet för att vinna kortsiktiga fördelar genom sitt inträde i koalitionsregeringen har tappat bort något av denna viktigare synpunkt: att sträva efter sådana politiska förhållanden på lång sikt här i landet, att man — jag tror inte bara ur våra synpunkter utan i långa stycken även ur bondeförbundets — uppnår bättre resultat än eljest är möjligt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Först några ord om förslaget om ändring av valmetoden för landstingsvalen. Såsom herr Ohlin nämnde var den kommitté, som har haft hand om detta och där även meningsfränder till herr Ohlin har suttit med, klar med sitt betänkande någon gång i somras. I departementet tyckte vi emellertid att det var mycket viktigt att landstingsmötena, som skulle sammanträda i oktober månad, fick tillfälle att uttala sig om förslagen, och detta blev också fallet. Det betyder att remissyttrandena inte kom in förrän efter landstingsmötena i oktober månad. Därefter har det vid flera tillfällen varit överläggningar i frågan mellan partiledarna — det har behövts upprepade överläggningar för att det skulle vara möjligt att komma fram till ett resultat. Om man inte har velat beröva landstingen möjligheten att avge yttrande i en för dem så vital fråga, har man alltså inte kunnat lägga fram förslaget tidigare.

Herr Hjalmarson hade en del utläggningar om budgeten. Jag för min del har tidigare här i dag sagt, att jag tycker att det är en budget i sparsamhetens tecken. Det skulle vara mycket intressant att veta, om herr Hjalmarson har en motsatt uppfattning på den punkten och på vilka förhållanden herr Hjalmarson i så fall grundar sin mening.

Herr Hjalmarson frågar: Vad är det som bondeförbundet har utträttat, sedan det kommit i regeringsställning? Jag har i mitt förra anförande tillåtit mig att peka på en hel rad ting som genomförts under de sista två åren, och det går att lägga till en del viktiga saker såsom höjning av folkpensionerna, åstadkommandet av samhällsekonomisk stabilitet, borttagandet av en hel del regleringar o. s. v.

Men, säger herr Hjalmarson, i hur stor utsträckning har bondeförbundet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

medverkat till detta? Jag ser att herr Svärd sitter på bänken bredvid herr Hjalmarson. Jag förmodar att ni båda samarbetar emellanåt. Men kan ni, när ni i skilda hänseenden kommer fram till resultat, i procent — jag förstår att det skall väl vara det — ange hur mycket herr Hjalmarson har bidragit till resultatet och hur mycket herr Svärd svarar för?

Herr Hjalmarson anser att ett av motiven till att bondeförbundet gick med i regeringen är, att man befarade att det annars skulle i jordbruksfrågorna ha förts en annan politik, och så vill herr Hjalmarson veta hur det förhöll sig med den saken och vilken politik vi egentligen trodde att socialdemokraterna skulle ha fört. Ja, hur det skulle ha blivit, om inte »om» hade funnits, är ofta omöjligt att fastslå, och jag kan inte heller nu säga, vilken politik socialdemokraterna skulle ha fört i en annan situation, d. v. s. om de varit ensamma i regeringsställning eller om de haft sällskap av t. ex. herr Hjalmarson.

Jag vill, herr Hjalmarson, öppet hjärtigt säga en sak till. Jag vet faktiskt inte vilken politik herr Hjalmarson själv skulle ha fört i en ändrad situation, d. v. s. om han varit i regeringsställning. Jag säger inte detta därför att jag tror att herr Hjalmarson inte menar allvar med sin yviga förkunnelse, men det är faktiskt mycket i herr Hjalmarsons utläggning, som är alltför hurtfriskt och för litet att ta på för att man med bästa vilja i världen skulle kunna i regeringsställning realisera det. Det är därför omöjligt för mig att bilda mig en uppfattning om vad herr Hjalmarson skulle ha gjort, om inte detta »om» hade funnits.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Regeringsbankens företrädare har tydligen ett intensivt behov av att i dag skaffa sig så många erkännanden som möjligt från opposi-

tionens sida. Jag vill nu ge herr Hedlund ett litet erkännande. Utan tvivel är det en sparsam budget som framlagts, men det är inte detta som är det väsentliga, utan det är att regeringen icke har tagit ett tillräckligt radikalt grepp för att förbereda möjligheterna till en skattesänkning.

När statsrådet Hedlund skulle redogöra för vad som bondeförbundet hade åstadkommit genom sin anslutning till den socialdemokratiska regeringen, pekade han på borttagandet av bilaccisen, upphävandet av byggnadsregleringen när det gäller bostäder och förbättringen av folkpensionerna. Menar herr Hedlund på fullt allvar att dessa åtgärder inte skulle ha vidtagits, om inte bondeförbundet hade gått in i regeringen. Vad säger socialdemokraterna om ett sådant uttalande?

Till sist vill jag på uppdrag av riksdagsman Svärd, som inte har tillfälle att yttra sig i denna kammare, meddela att det spørsmål, som herr Hedlund ställde, för vårt vidkommande inte har så stor aktualitet, då vi tillhör samma parti. Menar herr Hedlund — något som jag inte gjort gällande — att samhörigheten mellan bondeförbundet och socialdemokratien skulle vara av den natur som råder mellan företrädare för samma politiska parti?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Till en början skall jag ta fasta på vad herr Hjalmarson i slutet av sitt anförande sade eller underförstod, nämligen att om man tillhör samma parti är det en själ och en mening, så att då kommer inte detta problem upp om sammanjämkning av olika åsikter, och då har man alltså inte anledning att fråga hur mycket den ene eller den andre har medverkat. Är det så inom högerpartiet, så ber jag om ursäkt för att jag tog upp denna jämförelse.

Sedan frågade herr Hjalmarson föl-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

jande: Om inte bondeförbundet varit med i regeringen, hade man då tagit bort bilaccisen och allt det andra krånglet, eller skulle socialdemokraterna ha behållit allt detta? Det beror på om de kunnat göra det, och detta hänger i sin tur på hur det gått med stabiliseringen. Jag har den uppfattningen att det behövdes en kraftig majoritet bakom regeringen för de hårda tag vi tog 1951, de tag, som var inledningen till att vi fick skutan på rätt köl igen. Det var en av grundtankarna i koalitionsbildandet att man skulle få denna fasta majoritet och på det sättet klara av detta problem inbegripet kreditåstramningen och liknande ting, som herr Hjalmarsons partivänner f. ö. tycks ha funnit mycket välgörande för samhällsekonomin enligt vad de offentligt uttalat sig om. Jag menar alltså att om man inte nått fram till stabilitet och därmed skapat grundvalen för borttagandet av alla dessa regleringar samt skapat en fastare samhällsekonomi, då hade man kanske inte vågat släppa bilaccisen m. m. och man hade kanske inte heller vågat höja folkpensionerna så mycket o. s. v.

Herr HAGBERG i Stockholm (k):

Herr talman! Regeringen ställer som mål för den ekonomiska politiken under nästa budgetår att främja ekonomiskt och socialt framåtskridande, höja levnadsstandarden, trygga en hög och jämn sysselsättning, bevara samhällsekonomisk balans och hålla ett stabilt penningvärde. Man kan visserligen fråga varför den fulla sysselsättningen utbytes mot hög och jämn sysselsättning, och man kan tycka att det diffusa talet om den samhällsekonomiska balansen borde upphöra. Det viktigaste är naturligtvis målsättningen som helhet. Den förefaller godtagbar, så långt man håller sig till ordvalet. Det är dock inte orden utan gärningarna som blir avgörande.

Regeringen uppskattar nationalin-

komstens ökning under 1953/54 till minst 3 miljarder kronor. Men — och det är den första invändningen — varför har då regeringen både 1953 och 1954 rekommenderat löntagarna att prolongera avtalen och avstå från lönehöjningskrav? Under sju av nio efterkrigsår har regeringens lönepolitiska linje varit lönestopp respektive avtalsprolongation, trots att produktionen och nationalinkomsten starkt ökat och att sysselsättningen varit relativt god. Nu konstaterar — såsom jag erinrade om i höstens debatt — även regeringens egen expertis, att regeringen faktiskt hindrat arbetarna och löntagarna från att ta ut de löneförbättringar som varit möjliga de senaste åren. Därigenom har de väldiga inkomstökningar som regeringen själv konstaterar hamnat hos andra. Staten tar en del av denna merinkomst, medan kapitalisterna kammar åt sig lejonparten. Löntagarna har fått smulorna av dessa växande rikedomar. Regeringens eget material belyser hur den privata konsumtionsandelen av den samlade bruttonationalprodukten minskat från 62,5 procent 1950 till 57,7 procent 1953. Det säger väl en del att konsumtionen av livsmedel de senaste fyra åren ökat med endast en procent medan konsumtionen av kläder minskat med inte mindre än åtta procent.

Sådana reflexioner plågade inte finansministern när han förra tisdagen talade om budgeten. Jag vet mig aldrig på flera årtionden ha hört en så optimistisk bild av uppnådda resultat och framtidsutsikter som den herr Sköld gav då. Det var inte många reservationer som dämpade denna panegyrik. Hans stora glädjeämne var väl att statens inkomster ökat från 3,2 miljarder kronor 1946 till beräknade 8,5 miljarder nästa år. Under samma tid har också försvarsutgifterna tredubblats. Endast en liten del av den väldiga merinkomsten efter kriget har utnyttjats på ett socialt försvärbart sätt. Dit vill jag räkna den förbättring av folkpen-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sionärernas läge som sker i år och som vi från kommunistiskt håll mycket aktivt medverkat till.

Regeringens eget material och finansministerns framtidsoptimism stöder min uppmaning till regeringen från i höstas att ompröva hållningen gentemot de fackliga lönesträvandena. Redan en neutral hållning från regeringens sida gentemot dessa vore ett framsteg för arbetarna och övriga löntagare. Ännu bättre vore det naturligtvis att regeringsmakten utnyttjades för att underlätta strävandena att förbättra existensvillkoren.

Härvidlag föreligger naturligtvis en viktig åsiktsskillnad mellan våra partier. Vi vet mycket väl att det ges gränser för vad fackföreningarna kan avtvinga kapitalisterna. Men medan socialdemokratiens ledning tycks anse det livsfarligt att arbetarna och jämställda närmar sig dessa gränser, är det vår mening att de måste eftersträva att uppnå dem. En sådan strävan aktiverar arbetarklassen och försvagar dess motståndare. Passivitet hjälper å andra sidan arbetarklassens farligaste motståndare och berövar arbetarklassen stödet av de viktiga mellangrupperna i samhället. När socialdemokratiska partiets ledning lämnade efterkrigsprogrammet åt sitt öde, överlämnade den också mellangrupperna liksom rikets största städer åt folkpartiet och högern.

Nu förutspår finansministern, att den stora ekonomiska frammarschen förra året skall fortsätta även 1954. Ja, herr Hedlund har ju för en stund sedan till och med försäkrat, att den ekonomiska krisen är klarad. Jag tycker inte man skall ha för bråttom att göra sina deklARATIONER, ty det händer att man glömmer bort vissa viktiga poster. En av dessa bortglömda poster här är, att det ännu inte har varit någon ekonomisk kris.

Jag medger, att finansministerns framtidsbild har ett förbehåll, nämligen att det inte blir en kris i väster. Det

finns emellertid inte någon naturlag, som föreskriver, att om det blir en kris i Förenta staterna, vilket man absolut bör räkna med, vi måste drabbas av alla dess följder. Det är inte alls nödvändigt, att vi får en stor arbetslöshetsarmé. Vi behöver inte finna oss i ett tillstånd, i vilket vi inte längre anser oss ha råd att arbeta. En minskning av utrikeshandeln enligt de s. k. kris-kalkylerna är inte alls oundviklig. Enligt vår mening står vägen öppen att neutralisera den väntade krisens verkningar, så att den inte behöver skada folket. Om det största regeringspartiet, som under och efter kriget talat så mycket om planhushållning, handlat i samma anda även i fortsättningen, skulle man i dag inte behöva betrakta det som naturligt, att det som kommer att inträffa i den amerikanska ekonomien ovillkorligen måste inträffa i Sverige.

En sak kan redan nu göras, som kunde neutralisera de farligaste verkningarna av en kris västerifrån. Det vore att följa den linje, som den dåvarande regeringen argumenterade för i samband med det stora kreditavtalet med Sovjetunionen. En motivering för denna kredit var som bekant, att Sverige därigenom skulle skaffa sig en ny krisfri marknad och en återförsäkring mot störningarna i den kapitalistiska världsekonomin. Det var ett svårt missgrepp av regeringen att ge upp denna linje och avbryta en lovande utveckling bara för att tillmötesgå de amerikanska anspråken.

Utrikesministern karakteriserade för två månader sedan i första kammaren den amerikanska handelsblockaden mot de krisfria länderna som krigsåtgärd. Att Sverige skulle medverka däri och frivilligt avstå från avsättning för kanske nära $\frac{1}{4}$ av verkstadsindustriens export måste gå stick i stäv med Sveriges ekonomiska intressen och med löftena att upprätthålla full sysselsättning, för att nu inte tala om att det strider

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mot de avgivna neutralitetsdeklarationerna.

Nu börjar en kapplöpning mellan de kapitalistiska länderna för att komma in på den andra världsmarknaden. Det är verkligen på tiden, att regeringen lägger om kursen, bryter den amerikanska blockaden och försöker öppna en omfattande handel med detta stora område, som därtill ligger oss geografiskt nära och som kan leverera oss många nyttighetsvaror i utbyte mot svenska varor från industrien och jordbruket. Det vore enligt min mening den effektivaste och mest långsiktiga krisberedskapen samtidigt som det skulle bidra till att öka förutsättningarna för en svensk fredspolitik.

Det enda regeringen utlovar för att möta en väntad kris är en översyn av lämpliga arbeten. Staten och kommunerna skall med upp till tre månaders varsel kunna ordna arbeten för 18 000 man under en viss tid. Vidare kan man utlägga beställningar hos industrien, som motsvarar fem procent av årskapaciteten, och eftersom 85 procent därav skulle utläggas hos verkstadsindustrien skulle man väl där under ett år kunna återställa sysselsättningen till vad den var 1952.

Det är ju något, men det är otillräckligt inför en arbetslöshetslavin av 1930-talets mått. Jag vill för övrigt i detta sammanhang erinra om finansministerns uttalande tidigare i dag, att det är betydligt färre offentliga arbeten planerade för en ny kris än under 1930-talet.

Regeringens s. k. nationalbudget illustrerar hur främmande regeringen är för tanken att försöka precisera något av den utlovade planhushållningen gentemot den kapitalistiska ekonomien. Inga av dess beräkningar och prognoser har stämt. Jag skall gärna ge några exempel.

Under åren 1947—1950 skulle enligt nationalbudgeten den s. k. bruttonationalprodukten öka med 1 850 mil-

joner kronor. Resultatet blev enligt försörjningsbalansen inte mindre än 4 760 miljoner kronor, d. v. s. nära 3 miljarder mera än prognosen. Enligt regeringens planer skulle importen under åren 1948—1951 ha minskat med 1 100 miljoner. I verkligheten ökade den med 920 miljoner; alltså en differens på 2 miljarder. Något liknande har skett med exporten, som enligt regeringens planer skulle öka med 755 miljoner kronor men i stället ökade med 2 130 miljoner kronor.

Herr Sköld har nyss talat om att han misstror planering och att den svenska regeringen, åtminstone han själv, betraktar allt vad reglering heter som ett nödvändigt ont. På sådana områden som investeringar, sparande och konsumtion har bristen på planhushållning varit så påtaglig som helst.

Regeringen ställde för åren 1948—1951 som uppgift att begränsa konsumtionsökningen till 570 miljoner kronor. Det verkliga beloppet blev 1 400 miljoner kronor, d. v. s. nära en tredubbling. Att denna ökning inte ligger på livsmedel, kläder och dylika nyttigheter har jag redan påvisat. Regeringen har kunnat minska investeringar i bostäder men har inte försökt påverka det samlade investeringsbeloppet. Man kan säkert anta, att fördubblingen av personbilar på några få år är ett indirekt resultat av den växande bostadsbristen.

Alla dessa fakta bevisar, att en planering och ledning från regeringens sida på sin höjd existerar på papperet.

Just denna impotens, som nu aktualiserat trygghetsproblemen, oroar även regeringens egna anhängare, som ser, att samma krafter som tidigare behärskar ekonomien och de enskilda företagen. Det är ett slags liberal låt-gåpolitik helt i Bertil Ohlins och storfinansens anda. I våra skolor får barnen lära sig, att skillnaden mellan liberalism och socialism är att liberalism vill låta människorna och de fria krafterna styra sig själva, ungefär som herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Hjalmarson så värtaligt brukar tala om, medan socialismen vill reglera allt, inklusive människorna. I verkligheten är det helt annorlunda. Skillnaden mellan liberalismen och socialismen på dessa områden är i verkligheten att liberalismen vill låta maskinerna styra människorna, medan socialismen vill att människorna skall styra maskinerna.

Tyvärr handlar regeringen efter denna liberalistiska doktrin. Resultatet är därvid vad jag redan illustrerat: fruktan för kris, otrygghet bland massorna, att allt förblir vid det gamla. Följden härav kan bara bli en jätteskräll.

Regeringens förslag att höja de redan förut höga skatterna på sprit och tobak möter stort missnöje, även i det socialdemokratiska partiet. Trots att de direkta skatteinkomsterna beräknas stiga med en halv miljard kronor nästa år kräver regeringen att få plocka ut ytterligare 96 miljoner kronor av rökare och spritförbrukare. Den motiverar detta krav med önskan att balansera budgeten. Detta är ett svepskäl. Regeringen vet inte och kan inte veta om den nya budgeten, reellt sett, blir balanserad genom bifall till dess förslag.

Låt mig som exempel nämna posten inkomst- och förmögenhetsskatt. I fjol räknade regeringen fel på denna med 200 miljoner kronor. Den räknade som bekant för lågt men uppnådde därigenom ett slags balans i budgeten. I år har finansministern godtyckligt prutat ned riksräkenskapsverkets beräkning på samma inkomstpost med 100 miljoner kronor och får därigenom fram ett skäl för de nya skatterna. Han skyller på att dessa 100 miljoner kronor är avgifter till sjukförsäkringen, men det lär väl bli svårt att finna några skäl varför exempelvis 220 miljoner kronor i folkpensionsavgifter skall upptagas under denna post men inte 100 miljoner kronor i sjukförsäkringsavgifter. Hela denna manöver verkar godtycklig och stärker intrycket av att såsom regeringen konstruerat budgeten är ba-

5 — *Andra kammarens protokoll 1954. Nr 2.*

lanseringen av densamma en ren bokföringsfråga.

Jag skulle dessutom vilja peka på två viktiga fakta vid bedömningen av detta skatteförslag. För det första: under efterkrigsåren till och med 1953 har regeringen i skatter plockat ut 3,2 miljarder kronor mer än som förbrukats på driftbudgeten. Om händelsevis den nya budgeten skulle komma att visa ett underskott på 100 miljoner kronor, så gör detta varken till eller från i ett så jättestort sammanhang.

För det andra: under senare år har en reaktionär tendens framträtt i skattepolitiken, nämligen tendensen att överflytta allt större del av finansieringen till de indirekta skatterna. De indirekta skatternas andel av inkomsterna på driftbudgeten har sålunda undergått följande förändringar: 1951/52 33,5 procent, 1952/53 36 procent och beräknas för 1953/54 till 40,4 procent.

Denna skattepolitik skyddar de stora inkomsterna och förmögenheterna och lägger bördorna på de små inkomsttagarna och de fattigaste i samhället. Den har en klar klasskaraktär. Den leder till ökade levnadskostnader för folket och motverkar strävandena att stabilisera eller till och med sänka levnadskostnaderna. Den privilegierar dessutom en del av medborgarna och befriar dem från vissa utgifter för försvaret, som i stället med ökad tyngd läggs på de övriga. Redan detta gör att riksdagen bör avvisa förslaget.

Man har försökt skylla de höga skatterna på socialpolitiken. Det kan inte lyckas längre. Nu börjar det stå klart även för regeringens anhängare, att vi får nya och oavbrutet höjda skatter för att kunna fortsätta att rusta. Finansministern ser vart det bär hän. Han behöver visserligen inte i år ta ut de nya skatterna, men han vet att de behövs framdeles, om man skall fortsätta upprustningen som hittills. Hela finanspolitiken håller på att bli en fråga om att balansera skatteutgifterna så att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man alltid kan tillgodose den militära expertisens önskemål.

I höstas förklarade försvarsministern, att han med något av oresonlighet i föresatsen skulle gå in för besparingar på fjärde huvudtiteln. Det måtte inte ha varit så farligt med vare sig oresonligheten eller föresatsen, eftersom han föreslår en höjning med 37 miljoner kronor, trots fjolårets centurioner och stora »engångsanslag».

Därjämte förelägger han riksdagen en sjuårsplan för flyget, som redan från början höjer utgifterna med 150 miljoner kronor om året. Om något år kan han med samma skäl som nu komma till riksdagen och säga, att modernitetskraven påkallar en revidering av samma plan för ytterligare en miljard kronor.

Såvitt jag förstår handlar det om att på en omväg förkorta livet på en del av de flygmaskiner som undgått att kraschas sönder vid de hårda övningarna. Sakkunskapen säger att sex års omloppstid är bättre än sju års, och den har på sitt sätt naturligtvis rätt. Den kan med samma rätt påstå — och kommer väl att göra det om något år — att sex år är för lång omloppstid med hänsyn till teknikens framsteg.

Herr Ohlin har förklarat att två miljarder är en övre gräns, där han anser det möjligt att skapa en samling med regeringen kring försvaret, men den nya gräns som regeringsförslagen pekar på ligger snart en halv miljard högre — inte i år, kanske det sägs, eftersom utgifterna föreslås bli 2,2 miljarder, men det finns någonting som heter tilläggsstater, och räcker bara pengarna till så att det liksom i år blir över, kommer regeringen säkert att hitta på användning för pengarna.

Arbetarna i den svenska rustningsindustrin har uttalat sig för ett förstatligande av sådana företag. Det är säkert åtskilliga hundra miljoner som via försvarsbudgeten hamnar i rustningsindustriens kassaskåp. Jag erinrar

bara om Saabs senaste bokslut, enligt vilket rörelsevinsten ökat 14,6 miljoner till 24,8 miljoner. Förutom ökad utdelning genomföres nu en ökning av aktiekapitalet från 10 till 25 miljoner, varav hälften sker genom fondemission. Det är en lukrativ affär att bygga flygmaskiner åt den svenska försvarsmakten, och ju fler sådana som kan byggas desto bättre går affärerna. När man ser den våldsamma ökningen av dividenderna hos Saab, förstår man hur det skall vara hos de äldre rustningsföretagen. Den borgerliga pressens envetna kampanj, som också understöds av vissa högermän och folkpartister i riksdagen, för att ytterligare förstärka flyget får här en särskild inte alltför smickrande belysning. Här är ett utmärkt studieområde för riksdagens revisorer.

Det talas i trontalet om att under det senaste året har »en viss avspänning inträtt». Säkert är krigsfaran nu mindre. Det börjar talas om både förhandlingar och rustningsbegränsning. Sovjetunionen minskade sin försvarsbudget föregående år. Amerikaner och fransmän följer efter i år. Men den svenska regeringen vill inte låtsas där om. Trots det myckna talet om att Sverige på vissa områden, exempelvis flygets, i fråga om styrka står på tredje plats i Europa så försäkrar trontalet att »vårt försvars styrka och effektivitet måste vidmakthållas» och försvarskostnaderna hållas »på en i stort sett oförändrad nivå».

Det är fler än vi som börjar undra var det hela skall sluta. Den linje som regeringen följer visar inte något slut. Den följer icke en plan, hellre en spiral, som går i allt vidare ringar. Den har icke ett mål, såvida inte en oavbruten ökning av rustningsutgifter utan slut skall ges ett sådant namn.

Regeringen brukar motivera de fortsatta rustningarna i vårt land med att de fyller en rent defensiv uppgift. Men ibland kommer rent maktpolitiska tonfall in i ordsvallen, en benägenhet att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

värdera ett folk efter dess militära styrka, att bortse från att enbart militär styrka icke är en verklig utan endast en skenbar styrka. Detta kan främja äventyrligheter och frammana förakt för de djupare reella faktorer, som avgör om en stat är stark eller svag.

Lika farligt är att koppla samman rustningarna med förhoppningarna om en god konjunktur och stegrat västånd. Under flera år har regeringen utgått från de amerikanska spekulationerna i rustningar och krig såsom en varaktig konjunkturstimulans. Nu har man i USA trots rustningar och det varuslukande Koreakriget — det kostade Förenta staterna inte mindre än 105 miljarder kronor — betydligt större lager osålda varor än före krigsutbrottet. Rustningar, som samtidigt minskar köpkraften inom landet, kan naturligtvis inte heller i Sverige upprätthålla en av stora osålda varulager underminerad konjunktur. De militära rustningarna är inte bara improduktiva — vi skulle kunna bygga 150 goda familjevillor per dag eller, låt mig säga, 150 000 nya lägenheter om året för det belopp de svenska rustningarna slukar.

Detta år har våra myndigheter till undervisning, hälso- och sjukvård, samlingslokaler, idrottshus, badhus och liknande anläggningar begärt 1 140 miljoner kronor. Alla dessa krav är välmotiverade och brännande på grund av många tidigare års försummelser. Nu föreslår regeringen 330 miljoner kronor på dessa konton och avvisar kraven om 810 miljoner kronor. Där saknas det inte oresonlighet i föresatsen att spara. T. o. m. en professur för allergiska sjukdomar, som skulle kosta 4 500 kronor om året, avvisas med hänvisning till knappheten på medel. Medan regeringen påstår sig ha prutat fyra procent på maximikraven från de militära myndigheterna, prutar den gladeligen 70 procent när det gäller ungdomens utbildning och folkets hälsa.

Jag skulle vilja göra ännu en reflexion

i anledning av den socialdemokratiska regeringsledningens inställning till våra kulturproblem. Socialdemokraterna pekar med stolthet och inte helt oberättigat på att en viss socialpolitisk uppbyggnad skett här i landet sedan 1932. De gör t. o. m. teori av detta på sina håll och framhåller socialpolitiken som ett alternativ till en revolutionär omvandling av våra produktionsförhållanden.

Men intresset för socialpolitik och försvaret utvecklas ofta på bekostnad av kulturpolitiken i allmänhet och demokratiseringen av kulturpolitiken i synnerhet. Sådana fakta som att vi efter 22 års socialdemokratisk regeringsledning ger kulturutgifterna minskad andel av budgeten jämfört med början av 1930-talet eller att vi måste importera läkare och lärare, ja t. o. m. präster, från krigshärjade länder är därvid mycket avslöjande. Ännu mera anmärkningsvärt är att arbetarklassens andel i studentrekryteringen sjunker och att ungefär tre procent av officersskåren kommer från arbetarklassen, som dock representerar 60 procent av folket.

Vi har på sistone fått en socialdemokratiska landshövdingar och generaldirektörer, men trots detta skulle det med hittillsvarande tempo ta mer än 4 000 år innan arbetarklassen har en proportionell representation i de högre ämbetena, som svarar emot dess andel i befolkningen. Jag tror det finns full anledning till självrannsakan på detta område.

Om det största regeringspartiet ville se framåt skulle det finna, att det finns angelägnare uppgifter för användning av budgetöverskottet än improduktiva rustningar. Kapprustning är en dålig väg över huvud taget för ett land som valt neutraliteten och vill att hela världen skall erkänna detta.

Som jag redan erinrat om försäkrar trontalet att en viss avspänning internationellt har ägt rum. Alla känner en oerhörd lättnad över att krigsfaran

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte är lika stor som för bara ett år sedan. Det allvarligaste faroproblemet i Europa just nu är Västtyskland, där samma krafter, som under vår livstid utlöste två världskrig, återtagit den reella makten. Det kan kanske dröja ännu några år innan dessa hunnit rusta upp så mycket att de åter kan börja svänga svärdet över sina grannars huvuden. Men folken fruktar alltmer att det bara är en tidsfråga innan den ödesdigra cirkeln åter sluter sig.

Men hänsyn härtill måste man hoppas att den fyrmaktskonferens, som nästa vecka inleds i Berlin, skall uppnå ett positivt resultat, så att krigsproblemet verkligen skjutes undan för en längre tid. Möjligheterna för en ökad avspänning föreligger, och de skulle vara ändå mycket större därest de kapitalistiska monopolerna inte betraktade rustningar och krig som det viktigaste medlet för att skapa höga vinster.

Under det förflutna året har dock förhandlingstanken gjort sitt genombrott efter svåra nederlag för maktpolitiken. Ännu behärskas trots allt den amerikanska utrikespolitiken av illusionen om den militära styrkans allena-betydelse. Nederlaget i Korea och bakslaget för planerna på europaarmén har visserligen varit allvarliga kallduschar för maktpolitikerna. Men ännu fortfar den amerikanska regeringen att kommendera och ryta åt sina vasaller samtidigt som den hotar de utpekade motståndarna med eld och svavel.

Därför kan man inte nog önska att regeringen mera verksamt skall stödja strävandena till förhandlingar i stället för maktpolitik och medverka till ett förbud mot atomvapnen. Ett sådant förbud skulle jämna vägen för en ytterligare avspänning.

Vi stöder för vår del neutralitetslinjen och bekämpar avstegen från densamma. Vi anser att Sverige bör delta i FN, försvara dess stadga och stödja strävandena att göra FN till ett effektivt

fredsorgan. Där finns det dock åtskilligt att önska.

I trontalet erinras om att Sverige är medlem i två neutrala kommissioner med uppdrag att lösa vissa i stilleståndsavtalet angivna frågor. Jag anklagar regeringen för att neutralitetens krav på opartiskhet inte har iakttagits när det gäller krigsfångarna. Hela övertalningsproceduren har gjorts till ett spex genom den terror som amerikanernas hejdukar från Sydkorea och Taiwan praktiserat. Även svenskar har vittnat om de ohyggliga dåd som dessa agenter fritt kan utföra mot fångar, som vågat tillstå att de vill återvända hem. Mord, även ritualmord och andra terrorismetoder, har tillämpats. Detta har icke bestritts av svenskarna; men medan indier, polacker och tjecker har lagt ansvaret därför där det bör ligga och särskilt ansvaret för fiaskot med övertalningsproceduren, har svenskarna försökt skydda amerikanerna.

Ännu värre är att den svenska oviljan mot att vidta åtgärder mot de i lägren insända terroristerna och de tillämpade terrorismetoderna har försvärat hela arbetet. Det säger allt att av de överenskomna 90 övertalningsdagarna har endast tio kunnat utnyttjas.

Säkert har denna repatrieringskommission haft oerhörda svårigheter att brottas med. Redan i somras tog Syngman Rhee godtyckligt ut 25 000 av de terroriserade krigsfångarna, som antagligen stoppas in i hans armé — nu får han genom bland annat svensk förmedling ytterligare 22 000 terroriserade nordkoreaner och kineser och har lyckats göra hela stilleståndsöverenskommelsen i fråga om krigsfångarna till en ren parodi.

Världen har fått ett skolexempel på vad det är för slags krafter som står bakom Koreakriget och under FN:s missbrukade fana försökt utlösa ett nytt världskrig och som ännu inte medger att de tänker uppge dessa försök även framdeles. Sverige har inte vunnit nå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gon ära genom dessa sina representanters insatser.

För en månad sedan talade herr Hjalmarson om hur han ville åstadkomma skattesänkningar. Han ville slopa kvarlåtenskapsskatten, skydda förmögenheterna och sänka uttagsprocenten till 100. Detta ville han möjliggöra genom ett nytt uppskov med sjukförsäkringen, trots att inbetalningarna till denna redan börjat, samt genom att slopa vissa hyresrabatter. Ingen sjukförsäkring plus höjda hyror är alltså det enkla hokus pokus som behövs. En sådan linje för att vinna skattesänkningar åt de rika och de stora inkomsttagarna är asocial. Denna asociala linje löper parallellt med högerkraven att slopa alla kontroller som skulle kunna begränsa spekulanternas rörelsefrihet.

I dag har han riktat ett angrepp mot den svenska byggnadsarbetarkåren och förklarat, att den använder metoder som inte kan anses vara godtagbara. Han kräver därför, att regeringen skall uppmärksamma saken. Jag kanske skulle nämna några enkla fakta. Under många, många år har utvecklingen inom den svenska byggnadsindustrien gått på en linje som inneburit, att de s. k. materialkostnaderna oavbrutet stigit på lönekontots bekostnad. För några av de senare åren — jag tar åren 1950—52 — har vi här tre mycket upplysande siffror. Under dessa år steg lönerna med 33 procent. Jag vill erinra om att livsmedelsindex då steg med 38 procent. Under denna tid steg materialkostnaderna med inte mindre än 49 procent, när de nådde som högst. Jag tror att det visar ganska bra, var man skulle ingripa i fråga om byggnadsproduktionen. Herr Hjalmarson är naturligtvis inte beredd att upplysa kammaren om hur mycket de genomsnittliga inkomsterna för byggmästarna har ökat under samma tid. Jag har inte heller siffrorna, men jag kan försäkra att det blir en ökning av helt andra mått än i fråga om lönerna. Om det verkligen är nå-

gon eller några som har utnyttjat sin mycket starka ställning inom byggnadsverksamheten på ett ur allmänna synpunkter icke godtagbart sätt, så är det herrar byggmästare, som av krassa profitmotiv vägrar att hålla i gång en jämn byggenkap året om till förfång både för de många bostadslösa och för byggnadsarbetarkåren.

Socialministern upplyste i slutet av förra året att ett hinder för att höja bostadsbyggandet till den nivå man tidigare räknat med, 60 000 bostäder om året, är bristen på byggnadsarbetare, och han nämnde därvid bl. a. bristen på murare. Det kanske bör upplysas, att i början av november hade vi i Stockholm trots utmärkta väderleksförhållanden, som rätt hela hösten, 300 arbetslösa murare, 100 arbetslösa timmermän, 60 arbetslösa snickare och inemot 800 arbetslösa byggnadsgrövarbetare. Jag tror att man, om man skall börja granska vilka det är som genomför en icke godtagbar linje i byggnadsproduktionen, får vända sig till byggmästarna.

Det är emellertid intressant i detta sammanhang, att folkpartiledaren herr Ohlin tydligen finner, att högerkraven avser att försvaga folkpartiet, och det var väl därför han vid riksdagens början hemställde till högerledaren herr Hjalmarson att inte operera så, att högern-folkpartiets gemensamma planer på att vinna majoriteten skadades.

Herr Ohlins strävan har ju redan tidigare klargjorts. Det är att som det hette i en skrivelse i »det ledande skiktets» intressen förstöra varje möjlighet för arbetarklassen och dess företrädare att påverka den politiska utvecklingen i vårt land. Efter nazistiskt föredöme inledde han denna strävan efter kriget med attacker mot arbetarrörelsens vänster och kunde därvid påräkna ett kortsynt stöd från den socialdemokratiska ledningens sida. Sedan han insett att han inte kommer längre på denna väg, inriktar han nu krafterna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mot socialdemokraterna själva. Han har säkert i sin grupp någon lämplig Mc Carthy som efter amerikanskt föredöme vid ett regimskifte i vårt land kunde släpa en Erlander inför rätta för »anti-svensk» verksamhet. Nu börjar han oroas både för sin obstinata kampfrände och för vad höstens val kan bära i sitt sköte. Det är därför han tigger högern om att inte tappa det gemensamma målet ur sikte.

Vi tror för vår del på möjligheten att driva högern-folkpartiet tillbaka i höstens val, inte bara i Stockholm och Göteborg, där de redan vunnit ett tillfälligt flertal bland väljarna, utan i hela landet. Förutsättningen därför är dock att hela arbetarrörelsen samordnar ansträngningarna och att fronten vändes mot de reaktionära krafterna.

Nödvändigt är också att arbetarna och likställda verkligen känner, att de har något viktigt att vinna. Det viktigaste för dem just nu i den inre politiken är ett större mått av trygghet i anställningen och en förkortning av arbetsveckan, liksom det viktigaste för de äldre arbetarna är ett större mått av ekonomisk trygghet, när de inte längre orkar stå kvar i produktionen. Regeringen har förklarat sitt intresse för dessa frågor. De förslag som ställs från kommunistiskt håll i dessa frågor tar fasta på detta deklarerade intresse och knyter direkt an till den starka fackliga opinionen.

Vi tänker inte låta dessa krav begravas i långtidsutredningar och departement. De är varken skådebröd eller framtidskost utan dagens huvudfrågor för de arbetande människorna i vårt land. Därför kan vi inte betrakta dem som enbart parlamentariska problem. Herr Hjalmarson har tidigare här i dag lovat att utveckla kampen för sina krav genom att gå utanför riksdagen. Jag vill säga att genom att utveckla kampen för dessa frågor lösning bland massorna och deras organisationer kan de snabbare förverkligas. För vår del

kommer vi att göra höstens val till bl. a. ett votum för alla arbetande människor och för hela arbetarrörelsens gemensamma frågor.

Innan jag sätter punkt, herr talman, skulle jag bara helt kort vilja erinra något om den opinionsstorm som blåst upp i Danmark mot regeringen för att denna efter amerikanskt föredöme släpper de nazistiska krigsförbrytarna på fri fot. Det påminner något om det ursinne, som grep svenska folket i krigets sista skede inför avslöjandena om den svenska politiska polisens intima samarbete med Gestapo och följderna därav. Regeringen lovade då att alla krigsförbrytare skulle befordras till straff, och vi fick bl. a. Sandlerkommissionen med dess fruktansvärda avslöjanden. Vi erfor också då, att framstående svenska polismän förbjöds i det befriade Danmark såsom de nazistiska förbrytarnas kollaboratörer, men i Sverige har de kunnat fortsätta samma verksamhet som förut. En av dessa i Danmark brännmärkta har spelat en viktig och egendomlig roll i en politisk process, vars djupare syfte tydligen var att föra över vårt land till Atlantpakten. Man har där brukat metoder, som vilselett både anklagade och domstolar, metoder som sådde splittningen under andra världskriget. Jag bör kanske inte öka regeringens bekymmer inför alla rättsskandaler som dominerat 1953 och upprört hela vårt folk; den har ju framför allt bara en replik till hands: det svenska rättsväsendet är bra. Men ändå måste jag ställa den enkla frågan till regeringen: Hur länge tänker ni bruka i rikets tjänst och på framskjutna poster människor, som i Danmark stämplats som kollaboratörer med Gestapo och de nazistiska krigsförbrytarna och som följaktligen utestängts därifrån? Hur länge skall, för att bara nämna ett enda namn, Werner Ryhninger kvarstå som åklagare?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag ber kammaren i sitt minne gå tillbaka till det tillfälle, då vördig prosten Hallén ryktade sitt efemära värv att tala från den plats där talmannen nu sitter. Han yttrade då bl. a.: »Människorna lyssnar med påtaglig skepsis till statsmännens ord om rustningsminskning och återvändande samförstånd.» Jag skall inte gå in på sakfrågan därvidlag, men jag uppehåller mig ett ögonblick vid den utomordentligt fina distinktion, som ligger i motsatsen mellan å ena sidan människorna och å andra sidan statsmännen. Jag är inte underrättad om huruvida prosten Hallén mejslat ut det där avsiktligt, men jag vill gärna tro det, och man må väl säga, att, så vettlost dumt som statsmännen burit sig åt under lång tid med mänskligheten och med de olika nationerna, manas man verkligen till eftertanke. Här sitter t. ex. fullvuxna personer och grälar i veckotal om i vilket rum de skall sitta, när det gäller att bestämma världens öden. Jag har ett intryck av att människorna i många fall har kommit på fel bog när det gällt att utse dem som skall fungera som statsmän, och att de borde gå efter andra linjer och ta andra personer till sådana uppdrag. Detta gäller nu de stora statsmännen. Det finns skäl för oss här i riksdagen att se till att vi inte blir statsmän i smått utan att vi förblir människor. Det gör det lättare för oss att räkna ut hur människorna vill ha det och på det sättet också ordna samhället på ett riktigare sätt.

I den allmänna tavlan omkring oss bildar förhållandena i Norden en ljuspunkt, och framför allt vill jag därvidlag, liksom jag gjort förut från denna talarstol, komplimentera den nordiska parlamentariska kommittén för dess nedrivande arbete kring våra gränser. Där har denna kommitté tagit bort den ena förordningen efter den andra, som hindrat samfärdseln mellan de nordis-

ka länderna och som trots vara nödvändig. Det visar sig att livet går sin gilla gång och ingenting händer utom att människor från Norge och Danmark nu utan någon svårighet kan komma över gränsen hit till oss och vi till dem. Det är välgörande att se hur allt detta krångel försvinner, och vi må hoppas att det skall gå vidare på samma linje.

Socker- och margarintrafiken — jag vet inte i vad mån handelsministern oroar sig för den — är på sätt och vis ett glädjande tecken på att människorna handlar som det passar dem, även om det inte är riktigt i enlighet med de styrandes intentioner.

Jag tror att man kan gå mycket längre på den vägen utan att det för den skull sker några olyckor. Även om vi helt tar bort gränserna, får vi nog ändå behålla våra nationella egenheter.

Norske utrikesministern Lange har varit bekymrad för en gemensam ekonomisk nordisk marknad, men han har föreslagit att man skulle upprätta nya gemensamma skandinaviska företag, alltså någonting i stil med vårt största flygföretag, som ju drives gemensamt av de tre länderna. Det är säkert en riktig tanke. Jag skulle där vilja tillägga en sak, nämligen att de tre riksbankscheferna i Norge, Danmark och Sverige borde komma tillsammans ofta med det uttalade syftet att undersöka, om man inte kan ordna — såsom fallet var förr — med en parallell penningpolitisk linje, så att man kan resa utan ekonomiska hinder mellan de tre länderna. Det skulle kunna utvecklas till en centralbank med en gemensam penningpolitik. Det borde kunna ordnas, om man bara vill. Det är bara viljan som fattas, om det inte sker. Det borde då bli en centralbank med — som herr finansministern nyss lär ha sagt — något friare ställning än vad vår på senare tid varit.

Beträffande dagens överläggningsämnen i övrigt vill jag gärna understryka vad alla egentligen vet förut, att om

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man gör av med vartenda öre man tjänar, så känner man sig aldrig välbärgad, hur rik man än är. Och ännu värre är det, när man lever över sina tillgångar. Staten befinner sig för närvarande i ett ansträngt ekonomiskt läge. Vi gör av med alla pengar vi får in och väl det. Många anser, att vi lever över våra tillgångar och tär på vårt kapital. Staten är vi, såges det ofta, och det är förvisso sant. Men det medför också att statens ekonomiska bekymmer nu tränger sig in i vartenda svenskt hem och förbittrar stämningen där. Vad är det för glädje med hög standard, om ingen märker den och gläder sig över den? Vi lever liksom på avbetalning. Detta är ett lättsinnigt liv. Man kan möjligen säga, att det är ett sympatiskt lättsinne därför att det i många fall går till behjärtansvärda ändamål, men glädjen häröver fördunklas nog något av misstanken, att många av de bud och överbud som förekommer är tillkomna för att köpa röster vid kommande val. De politiska partierna är inga änglar, och man gör klokt i att inte behandla dem som sådana.

Vi ser av statsverkspropositionen att administrationen fortfarande sväller. Sida upp och sida ner kan man läsa om nya tjänster och lönegradshöjningar, som de olika verken begär. Jag har ofta varit inne på denna fråga och poängterat, hur man måste betrakta ämbetsverken som levande organismer, vilka strävar efter att utvidga sig och tillväxa, och jag har sagt att det vill krafttag till för att hindra dem att göra det in absurdum.

Det skall gärna medges, att strykningar har gjorts, när frågorna gått till statskontoret — vars generaldirektör nu håller på att avlägsna sig — och även av vederbörande departementschefer med herr Sköld bakom ryggen. Men jag är ändå säker på att de inte har lyckats att helt stävja denna tillväxt från ämbetsverkens sida. Man fin-

ner ideligen uttryck sådana som »Jag är icke beredd att *nu* förordna den och den nya tjänsten». Jag vill lägga regeringen varmt på hjärtat att stryka denna fras ur sitt medvetande, i den mån den innebär ett löfte för framtiden, och föresätta sig att det får bli stopp i denna ansvällning. Jag har som enskild man sett detta problem resa sig som ett berg framför mig. Ämbetsverken med alla sina utmärkta människor, pliktrogna, samvetsgranna och arbetssamma, är på sätt och vis en sorts drakar med många huvuden. Hugger man ett huvud av, så kommer det ett eller flera till. Jag har gjort små svaga ansträngningar i fråga om ett enda utvalt verk. Jag kanske knappast här behöver nämna att jag syftar på skogsstyrelsen. Där har min ärade vän jordbruksministern verkligen skrapat köttet av benen, när det gällt att ta ställning till de ganska omfattande önskemål, som verket haft. Han motsätter sig och motsätter sig, och det är en sak, som jag gärna vill berömma honom för. Han gör det med en skärpa som hans yttre gemytliga habitus inte låter ana att han är mäktig.

Nu förhåller det sig så att ämbetsverket hade velat göra chefen för skogsstyrelsen till generaldirektör — att detta skulle komma var en profetia som jag gjorde för ett par år sedan, och nu är den infriad. Men han blir inte generaldirektör, det har herr Norup sagt ifrån, han ser ingen anledning till att det skall bli så. Ämbetsverkschefen har för en tid sedan nått pensionsåldern. Han har inte funnits i verket på ganska länge, och det har sagts mig, att där kommer inte att finnas någon chef för skogsstyrelsen förrän tidigast i april; jag vet inte om detta är riktigt.

Det förefaller mig fortfarande som om mitt tidigare givna råd till regeringen att vakanssätta posten har mycket fog för sig. Här går månad efter månad, och en av de skickliga tjänste-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

männerna i skogsstyrelsen sköter överdirektörens in spe arbete, och det hela tycks gå alldeles utmärkt. Jag har vid ett tidigare tillfälle uttalat den förhoppningen, att skogsstyrelsen inte skulle vara för energisk därför att detta hindrade skogsvårdsstyrelserna ute i landet att utföra sitt arbete. Och jag tror det vore lyckligt om man i fortsättningen vakanssatte denna post i avvaktan på att eventuellt kunna slopa detta verk, såsom det första i raden av flera andra som också är fullkomligt onödiga. Man får inte resonera så, att ett ämbetsverk, det ena eller det andra, kan vara bra att ha, utan frågeställningen måste vara: Är det oundgängligen nödvändigt för landets väl att detta ämbetsverk finns? I annat fall skall det inte finnas.

Regeringen och förmodligen särskilt finansministern arbetar för närvarande med utformningen av den svenska nykterhetslagstiftningen. Det är säkerligen ett av de viktigaste värv man någonsin haft att syssla med. Tyvärr betyder denna fråga för hela vårt folk ofantligt mycket. Jag skulle vilja påpeka i detta sammanhang som en allmän regel, att det finns saker som man kan utreda och som man kan bilda sig en uppfattning i förväg om hur de kommer att gestalta sig, men det finns andra saker som ingen utredning kan ge något besked om därför att förhållandena sammanhänger så intimt med psykologiska faktorer, fullkomligt omöjliga att förutse reaktionen på.

Jag tror att många av de förhållanden som sammanhänger med nykterhetslagstiftningen ligger på det senare planet, och jag anser därför att det är så riktigt av regeringen att gå den väg som har beträts, nämligen att göra praktiska försök. Nu har man satt i gång med förberedelser för måltids-tvångets avskaffande, en liten detalj i det hela. Det är ett kolossalt ståhej i tidningarna, om man skall göra det eller om man inte skall göra det. Dus-

sintals profeter stiger upp och berättar hur det kommer att gå i det ena och det andra fallet. Det är fullständigt bortkastat arbete, det är bara att sätta i gång och se hur det går. Man kan ju stoppa experimentet på en timme, om det visar sig vara nödvändigt. Det vore bra om svenska folket vände sig vid att det ibland sattes på prov och om man ibland liksom visade, att man ville lita på folks eget omdöme och förmåga att bedöma hur de skall uppföra sig. Det är mycket möjligt att detta kommer att gå bra, och jag tror att man i många andra avseenden just på nykterhetsområdet bör göra försök, i medvetande om att ett sådant försök omedelbart kan avbrytas, ifall det pekar åt felaktigt håll.

Jag vet, herr talman, att min vän herr Lundberg i Uppsala hoppas få komma i elden innan det är för sent, och jag skall därför inte säga mycket mer. Jag har observerat att ecklesiastikministern anslår penningar till svensk språkvård. Jag vet att också min vän civilministern har intresse för dylikt. Det har han visat i handling och tal, och jag tror att ämnet är betydelsefullt. Vi har mycket att rensa ut ur det svenska språket. Ett språks uppgift är ju att den ena människan med dess hjälp skall kunna få den andra människan att förstå precis vad han säger, och det går inte om man slarvar med betydelsen av ord och uttryck. Sådana uttryck som »ur en synpunkt», när man i stället menar »ur en synvinkel» kan inte tolereras!

Ett gränsfall till detta utgör vad som har förekommit tidigare i dag, och jag vill göra herr Ohlin uppmärksam på att han gjorde sig skyldig till ett förbiseende, då han talade om »den ekonomiska politik, som det socialdemokratiska partiet med stöd av bondeförbundet fört på senare tid». Nu borde herr Ohlin väl veta, att bondeförbundet icke är något stödparti, utan bondeförbundet är bara spänt för samma lass och drar åt samma håll som socialdemokratien.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Detta har herr Hedlund själv sagt; han är juris doktor och det är inte det sämsta.

Om herr Hedlund hade varit här så skulle han sålunda ha kunnat finna, att jag är läraktig. Själv är han inte riktigt lika läraktig, så juris doktor han är. Han yttrade, kanske litet i hastigheten, någonting om den *engelske* hälsovårdsministerns besök. Nu vet jag att herr Hedlund själv var närvarande och hörde det föredrag som samme hälsovårdsminister höll i Spegelsalen på Grand Hotel för några dagar sedan och då ministern diskret men mycket bestämt påpekade, att han inte var engelsman utan att han var skotte.

Med detta skall jag, herr talman, avsluta dessa kanske rätt onödiga ord. Men här har fällt så många onödiga ord förut, att jag inte gör mig så stort samvete.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Inför det nya året har tongångar om en politisk avspänning och en viss avrustning skapat förhoppningar om en fredligare framtid. Världen behöver fred, och de vansinnigt höga försvarskostnaderna måste drivas ned, om vi skall kunna lösgöra ekonomiska resurser för kulturella och sociala ändamål samt för att ge de underutvecklade länderna möjlighet att hålla den värsta nöden borta.

Även om försvarshuvudtitelns konstruktion och överenskommelser mellan partierna gör det omöjligt för en enskild riksdagsman att ändra på sakförhållandena, så vidhåller jag den uppfattning som jag hade förra året, att försvarskostnaderna utan något men för försvaret skulle kunna sänkas med 200 miljoner kronor om året. Jag vill också instämma i herr Hjalmarsons uttalande, att regeringen inte tagit ett rejält tag för att få till stånd en skattesänkning —

men det var kanske inte detta avsnitt av statsbudgeten som herr Hjalmarson hade blicken riktad mot.

Herr Hagberg i Stockholm bör ju också vara på det klara med att han kan aktivt medverka till en nedrustning genom att påverka sina vänner i öster. Herr Hagberg förde i sitt anförande också på tal Danmarks reaktion mot att nazister och krigsförbrytare hade satts på fri fot. Jag skulle till herr Hagberg vilja ställa den frågan: Vad gör man i öster? Hur kommer det sig att gamla nazister använts som ledare utan att vi förnimmer några proteststormar där?

Då jag vill göra en minskning i fråga om försvarsutgifterna är det därför att jag anser, att pengarna mer än väl behövs för att bevara värden, som är viktiga för vår demokrati. Jag har en känsla av att en lättnad i krigsfaran kan följas av nationella strider mellan demokratiens och diktaturens styrelse- och intresseformer, och det kan hända att vi inom en snar framtid kommer i den situationen, att demokratiens får slåss för sitt liv, för de mänskliga fri- och rättigheterna. Jag tror att sympatier och antipatier åt olika väderstreck inte kan dölja att det finns mäktiga intressen, som i demokratiens missbrukade namn håller på att suddas ut känslan för att demokrati och diktatur är oförenliga begrepp. Det kan vara möjligt att den östliga diktaturen kommer underfund med samarbetets betydelse och lättar sitt tryck. Vi skall givetvis hålla vägar öppna, om en verklig ansträngning kommer till synes, och det är självklart att vi objektivt bör pröva eventuella förslag.

Jag måste även, herr talman, ge uttryck åt den oro och förvåning som vi känner, när vi tar del av en västlig senators uttalande, att han vill bekämpa den östliga diktaturen genom att kväva och klavbinda sitt eget lands tros-, tanke-, forsknings-, yttrande- och tryckfrihet — de värden som är grundstenar för demokratiens. Även annorstädes godtas sty-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

relseskick som minst av allt kan kallas demokratiska.

Även om kampen för demokratin måste föras i de internationella församlingarna, skall man inte därför glömma, att demokratiens förankring ligger hos den egna nationen och den enskilde individen.

I minnesbilden av vad som i riket sig tilldragit haver kan man inte komma bort från intrycket, att rättstillämpning och andliga värden upplevt och upplever en kris, som det är farligt för en demokrati att gå udenom. Dessa värden är grundelement i vårt samhällsliv, och folket behöver ha ett fullt och odelat förtroende till dem.

Inrikesministern avslutade sitt tal i dag med en deklaration, att han ville skydda rättens principer och att han även ville se till att man inte kränkte dem gentemot enskilda eller gentemot olika institutioner. Inom en demokrati är förhållandet mellan den enskilde medborgaren å ena sidan och stat, organisation, politiska partier etc. å andra sidan viktiga frågor. Ett tuskiljande mellan förtroendemannens, ämbetsmannens arbetsuppgift och den personliga livsföringen är en av demokratiens sårbaraste punkter. En som bekläder en ledarpost, vilken det nu månne gälla, inom rättsväsendet eller annorstädes, måste också räkna med att vanligt enkelt folk inte skiljer mellan, som man säger, den personliga läran och levernet. Staten, organisationen, partiet etc. är ingen personlighet, inte något levande, förnimmmande och tänkande väsen. De är av människorna själva skapade inrättningar, sade en talare vid demokratiens dag år 1935, och han anförde bl. a., att en inrättning har ingen vilja, ingen känsla, ingen tanke, men väl är den både en skapelse av och ett verktyg för människor som vill, känner och tänker. Han sade att vanföreställningar om en inrättning eller gemenskap som en personlighet är skadliga; genom att vilseleda tanken och på opersonliga saker

överföra det som har tillämplighet endast på personligheter lockar de människor att liksom krypa bakom gemenskapen, utan vidare godta vad som falskeligen kallas dennas mening, vilja o. s. v. Han säger ifrån ganska skarpt, att steget inte är långt härifrån till att avbörd sig ansvaret och vältra över det på gemenskapen. Frestelsen att tänka andras tankar är gemenligen stark. Den stärkes genom föreställningen om förefintligheten av en gemenskap som kan tänka i ens eget ställe, vilja och handla för andras räkning och jämväl bära ansvaret för handlingarna.

Det är självklart att vi måste ha rätt att ställa höga krav på de ämbetsmän som äger makt och myndighet samt genom samhället äger särskilt skydd för anställning och oantastlighet. Om de gör avsteg från de regler och de lagar de själva är satta att övervaka, kan inga personliga eller andra hänsyn få hindra någon från att verkligen ta itu med detta.

Under en diktatur är makt detsamma som rätt och lag. Där är eftersägande, osjälvständighet och slavisk lydnad mot makthavarna en naturlig företeelse. Förtryckets hårdhet elimineras genom andlig och materiell svältkost. Där är det naturligt att från hem till hem, från sällskapskrets till sällskapskrets, från tidning till tidning utbreda de obevisade, men som dogmer hyllade satserna, att den eller den boken, den eller den idén, den eller den åsikten innebär en fara för samhällets, religionens, familjens etc. upplösning. Och reaktionen banar sig väg genom att beröva människor möjligheterna att bevisa och att ställa frågor.

För demokratin är den fria tanken, fri forskning och åsiktsbildning, konstruktivt tanke- och handlingsliv livsfrågor, lika väl som yttrande- och tryckfriheten är det. Varje allvarligt angrepp mot fundamenten i denna demokrati måste med kraft avvärjas, och det måste ständigt finnas omutliga vakthållare.

Den politiska demokratin i vårt land

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är trots allt en ung skapelse. Det finns fullgod anledning att i denna folkvalda församling någon gång ställa demokratiens livsrytm under debatt. Det räcker inte med högtidliga deklarationer. Demokratien måste bli en levande realitet även hos de människor som sitter i våra ämbetsverk och inrättningar, inom industrien, i beslutande organ etc. Tyvärr kan man även i vårt land spåra en andlig förkrympning, som var naturlig i den s. k. gamla goda tiden men som nu måste bekämpas.

En tidskrift har gjort sig mödan att statistiskt bearbeta voteringarna i riksdagen för att få fram att partidisciplinen är större eller mindre, så och så många procent, inom de olika partierna, och en tidning är genast färdig att tala om partipiskornas olika effektivitet och om dresseringskonst. Den anför att det fanns 4,13 procent »frondörer» hos socialdemokratien och 2,79 procent hos folkpartiet. Vid förra årets försvarsdebatt riktade herr Ståhl den förebråelsen till mig, att jag inte respekterade partiledarnas överenskommelse, och herr Dickson har vid olika tillfällen på sitt skrattretande sätt konstaterat folkpartiets många olika meningar i en fråga.

Att sådant förekommer i vårt land måste uppmärksammas. För en demokrati är personlig kulturbildning livsfarlig. Det är genom ärlig övertygelse, fri och öppen diskussion och respekt för åsikter som både partier och samhällsliv inåt och utåt skall få förmåga att i samhällslivet ingjuta den personliga men jämväl samfälliga kraft som gör att demokratierna både andligt och materiellt blir livskraftiga. Jag kan absolut inte se något som helst gudomligt i partiledarna herrar Hagberg, Ohlin, Hedlund, Hjalmarson eller min egen partiledare herr Erlander, än mindre kan jag placera några änglavingar på dem och tro att de har den gudabenedade förmågan att forma och famna

det rätta och riktiga i vårt mångsidiga samhälle.

Andlig lättja är demokratiens gift, men det är lätt för s. k. överordnad att förväxla lättja med klokhet, karriärjakt med idealitet och lämplighet. Eftersom vi i ämbetsverk och industri etc. har lång väg till dess att vi placerat rätt man eller rätt kvinna på rätt arbetsuppgift, så kommer vi överallt att möta händelser i verkställigheten, där även makt att bestämma över andra förväxlas med att överordnad alltid har rätt. Detta måste ur demokratisk synpunkt inge betänkligheter.

Goda högermän och folkpartister, som partimässigt klandrar byråkrati och ämbetsmannavälde, innehar väl i vårt land huvuddelen av de högre befattningarna. Men, ärade kammarledamöter, kan det märkas i deras dagliga gärning i ämbetsverken, att de ens gitter göra en kraftansträngning för att få till stånd en annan anda, en annan bedömning av underordnades prestationer och arbetsuppgifter? Att även socialdemokrater faller in i samma trall kan visserligen förklaras men aldrig försvaras.

Regeringsformens § 90 omöjliggör en exemplifiering i Sveriges riksdag. Paragrafens utformning tillhör en svunnen tid, och därför borde kanske ett initiativ tagas för att få en ändring till stånd. Skall vi verkligen komma till rätta med avarterna, måste vi även finna en form för en fri och öppen diskussion av aktuella fall inom det forum, där en sådan diskussion kan lända till resultat.

Regeringen borde därför fördomsfritt slipa några geddesyxor och företa en hänsynslös demokratisk upprensning i både departement, ämbetsverk, rättsväsende, vetenskapliga fakulteter, näringsliv etc. Det är tydligt att det finns alltför mycket kvävande luft, som måste vädras ut, innan gamla surdeggar kommer underfund med att Sveriges riksdag för cirka 35 år sedan

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

beslöt att vårt land skulle styras på ett demokratiskt sätt.

Därest ämbetets och de ekonomiska villkorens oantastlighet — tvärtemot vad de en gång avsåg att vara — skulle bli ett skyddsvärn för klandervärda handlingar hos innehavarna, torde även en omprövning av denna fråga icke heller uteslutas.

Med det anförda vill jag tvärtemot herrar Ohlin och Hjalmarson och en del andra, som anser att rött ljus skall tändas för fackdepartementen, understryka att finansdepartementet inte bara med välvilja skall bedöma vad som sker i försvars- och jordbruksdepartementen utan jämväl avdela de ekonomiska resurser för de andra departementen, som har sig förelagda lika viktiga uppgifter för vårt lands frihet och demokrati. Detta gäller i främsta rummet ecklesiastik-, social-, inrikes- och handelsdepartementen. Jag tror att det är lönlöst att tro att vi i det här landet skulle kunna säga, att nu skall vetenskapen m. m. liksom sättas på svältkost, ty i och med detta skulle vi vara på det klara med att utvecklingen liksom stoppas. Vi skulle icke följa med på det sätt som ett litet land med vissa ekonomiska intressen bör göra.

I detta sammanhang skulle jag vilja inskjuta en fråga till inrikesministern, nämligen den: Finns det några principer när det gäller tillsättandet av arbetskraft inom civilförsvaret, eller singlar departementet slant när det gäller bedömning av lämplighet och duglighet? I så fall förefaller det som om hänsyn till duglighet endast tas när slanten råkar komma på kant på ett slätt bord.

Civilförsvaret är kostsamt för stat och kommun, men detta skall ju väl vägas emot värdet ur försvarssynpunkt. Tyvärr har det blivit ett pappersambetsverk, som likt ett korthus skulle falla, om det skulle behöva sättas i funktion. Man kan fråga, om det är

rimligt att en brandchef och en vice brandchef, som blivit anförtrödda att vara respektive rektor, lärare och instruktörer vid statens brandskolas utbildningskurser och som åren 1939—1940 utbildade 22 000 personer, år 1953 helt plötsligt befinnes inkompetenta att undervisa, såvida de inte skaffar sig ett certifikat på en fjorton dagars utbildningskurs — i sanning en pappersmeriternas förgudning, där staten får betala de ekonomiska fiolerna och där det ekonomiska lättsinnet överskridit gränsen för anständigheten, även om det hela tangerar försvaret.

Den ekonomiska debatten fortsätter i de gamla hjulspåren, och frågorna om företagsformer, statistiska serier, skatter etc. ältas på vanligt sätt. Herr Dickson anser att man skall sätta en bomb under Luleå järnverk och så att säga sönderdela själva handhavandet av företaget i olika sammanhang. Jag beklagar att herr Dickson inte var med, när styrelseordföranden De Geer hälsade riksdagen välkommen till Luleå järnverk med att säga, att det skulle behövas tjugofem år för en konsolidering av järnverket men att detta vore ungefär den tid som även den enskilda företagsamheten behövde ha på sig för att bygga upp och verkligen konsolidera ett sådant järnverk.

Herr Hjalmarson talade om den gamle korpralen som sade: »Det är bara en av de gamla simulanterna som dött.» När man hörde herr Hjalmarson fick man en känsla av att generalen — vi får väl den här gången för artighetens skull säga så — d. v. s. högern, hade låtit sina gamla simulanter återuppstå. Det var ju de gamla tongångarna om den fria företagsamheten som gick igen.

Varför inte, herr Dickson, utsträcka välviljan till svensk företagsamhet även över huvud taget? Just vid besöket i Norrbotten fick vi ett levande intryck av både lämpligheten och nödvändigheten av en socialiserad industri. Oavsett partitillhörighet sjöng man där de

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

statliga företagens lov, och den enda mörka industribild, som vi fick se, var ett resultat av så kallad enskild företagsamhet. Men eftersom jag är anhängare av effektivitet inom alla företagsformer, både statlig, kooperativ och enskild, måste jag erkänna att jag är intresserad av herr Dicksons uppslag, så till vida att jag anser att den goda insyn som vi har när det gäller statlig och kooperativ verksamhet bör vidgas till att även omfatta enskild företagsamhet. För mig är inte formerna för industriell verksamhet utan effektiviteten det utslagsgivande.

Det glädde mig mycket att höra vad herr Hjalmarson här sade om att högern tror på människan. Vi inom socialdemokratien har, herr Hjalmarson, under årtionden försökt verka för att man inom industrien och annorstädes skulle visa den enskilda människan ökat förtroende och bereda henne bättre insyn och större möjligheter att påverka sina förhållanden.

Man har här också försökt reda ut sammanhangen när det gäller konjunkturförloppet. Under julhelgen tog jag del av de utläggningar som en professor — med samma namn som jag — gör i en bok på över 500 sidor när det gäller frågan om orsakerna till konjunkturerna m. m. Jag vill säga till den ärade oppositionen: Om herrarna med rödpennan i hand studerar denna utredning, skall ni komma underfund med att denne professor företräder ungefär samma ekonomiska filosofi som ofta kommer till uttryck här i kammaren. Han säger sålunda exempelvis när det gäller frågan om förklaringen till den förra världskrisen följande: »Uppfattningarna om arten av det komplicerade kraftspel som bestämde 20-talets allmänna uppsving går fortfarande isär på viktiga punkter, och någon påtaglig enighet om orsakerna till sammanbrottet 1929 kan knappast sägas ha nåtts. Det är inte sannolikt, att man inom den ekonomiska

forskningen någonsin kommer fram till en enkel och klar bild av vilken roll olika orsaksfaktorer och sammanhang spelade i detta förlopp.» Vidare säger han att man kan konstatera att nationalekonomerna hade »otur» vid sin bedömning av konjunkturen 1929 — ett fenomen som tyvärr kommit att upprepas vid senare tillfällen. Jag skulle till herr Ohlin, som här talat om hur det ekonomiska livet skall fungera, vilja rikta den frågan: Hur många årtionden kommer det att dröja, innan våra ekonomiska professorer skall kunna komma fram till en riktig analys av vad som skett under efterkrigskonjunkturen på 1940-talet? Lyckligtvis har regeringens ekonomiska politik med alla dess fel och brister trots allt medfört att vårt folk lever bra mycket bättre än förr. Det nyttar föga att diskutera nyanserna, då oppositionens slagruta oupphörligt ger felaktiga utslag.

Jag skulle vilja vädja till ekonomerna av facket att inte behårt hålla fast vid gamla ekonomiska teorier och fördomar, utformade utan tanke vare sig på de tekniska möjligheter till produktivitet eller de samhällseliga sammanhang vi nu har. Den främsta orsaken till oro i dagens ekonomiska liv anser jag ligga i att den mänskliga tanken aldrig hinner med den snabba tekniska utvecklingen. Att svensk socialdemokrati utnyttjar resurserna mindre fördomsfritt är efter vad jag kan förstå orsaken till att vi fått en så relativt god levnadsstandard hos vårt folk som vi har. Ecklesiastikministern borde satsa mera på ekonomisk forskning och försöka få den inriktad på konstruktivt tänkande för framtiden. Nationalekonomien passar minst av allt att bli ett dammhöljt krucifix eller en dogm. Den skall och måste helt enkelt försöka att hinna med så att varje generation fullt ut kan tillgodogöra sig vad tekniken och verklig forskning ställer till människornas förfogande.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Skattepolitiken har varit uppe till diskussion, och herr Ohlin, herr Hjalmarson, herr Hagberg och en del andra har, delvis i svensk industris namn, krävt lägre skatter. Finansministern har påverkats dithän, att han nu för att klara statsutgifterna skall uttaga ytterligare skatt från dem som röker och super, och jag vet inte om det skall bli några ytterligare indirekta skatter. Jag tillhör dem som i fråga om skattehöjningarna på sprit och tobak alltid haft en avvikande mening, inte därför att jag skulle vilja stimulera supandet — det är mig fjärran såsom varande absolutist — utan därför att jag aldrig kan förstå att då exempelvis familjefadern i ett hem skall ha sin spritran-son familjen i övrigt bör få ett extra straff. Ingen inbillar sig väl eller försätter att skattehöjningen skulle innebära att de, som verkligen kan kallas missbrukare, inskränker sin konsumtion. Den skattetunga som vi nu har på sprit är enligt min mening redan orimligt hög. Både ur social synpunkt och med hänsyn till risken för ökad smuggling och hembränning anser jag det obetänksamt att ytterligare höja spritskatten.

Men då säger man att vi inte ytterligare kan höja de direkta skatterna. Ja, ärade kammarledamöter, kan vi höja de indirekta skatterna så har vi heller inte nått någon gräns för de direkta skatterna. Det är fråga om en omfördelning av skattetrycket med en godtycklighet som liknar den som räntan har i annat sammanhang. Jag kan inte inse att jag som absolutist skulle ha mindre skattekraft än de som använder sprit. Inte endast ur principiell utan jämväl ur praktisk synpunkt anser jag att de indirekta skatterna inte skall utbyggas och att vi, om vi skall kunna styra det ekonomiska livet på ett godtagbart sätt, måste lära oss den svåra konsten att medelst direkta skatter styra en konjunktur. Skall detta vara möjligt och skall vi verkligen kunna

lära vårt folk ekonomiskt tänkande, så måste en direkt skatt med dess progressivitet vara att föredraga.

Vad beträffar ytterligare inkomster från alkoholbruket, anser jag att vi även bör överväga att socialisera våra maltbryggerier. Man bör lägga märke till att den utdelning aktieägarna där redan har haft är så pass hög, att kostnaderna bör kunna hållas inom rimliga gränser när vi skall överta industrien.

Men budgeten måste ha inkomstsidan klarad. Då vi vill ha ökade inkomster, kan vi även gå andra vägar. Hur skulle det vara om inte endast skattsedlarna finge vara avgörande, om vi t. ex. sade att vi låter enskild företagsamhet, på samma sätt som stat, kommun och kooperation etc. ordnat sociala förmåner för sina arbetare, påtaga sig de sociala utgifterna för de arbetare som de syssetsätter? Det är självklart att man kan försöka att göra en omfördelning på det sättet, om man är rädd för att diskutera skatter på skattsedeln.

Herr talman! Med detta har jag bara velat ge uttryck för att vi, som lever under förhållanden som andra länder inte har, bör se till att de demokratiska värdena skyddas genom de nödvändiga ekonomiska bidragen. Jag är fullt medveten om att svensk industri och företagsamhet över huvud taget även bör få det stöd de behöver för att skapa ett underlag för reformarbetet. Jag tror därför att ur konstruktiv synpunkt måste Sveriges riksdag, i stället för att oupphörligt diskutera skatter, fråga sig: Vad behöver vi för att tillgodogöra ett demokratiskt folk de resurser som vi i vårt land kan ställa till förfogande? Jag tror inte, herr talman, att samhället liksom har stannat av i utvecklingen. Eftersom jag anser att det finns dynamiska krafter både inom människor och inom samhällsliv så är jag också förvissad om att det skall finnas möjligheter att fortsätta på den väg vi har vandrat att bevara Sverige demokratiskt fritt och att landet sam-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tidigt får vara en trygg plats när det gäller människornas livsföring över huvud taget.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen

att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.18.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 19 januari.

Kl. 19.30.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr andre vice talmannen anmälde att överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1954/55, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):
som yttrade:

Herr talman! Vi har här i landet en budget för något som kallas den svenska normalfamiljen, vi har en nationalbudget och en total kalkyl för det svenska jordbruket, och dessutom har vi en budget för de svenska statsfinanserna. När jag i höstas för första gången lyssnade till en redogörelse för herr Nitelius' budget för statens inkomster

från bilbeskattningen och kostnaderna för det svenska vägväsendet, blev jag en smula förskräckt över att vi skulle välsignas med ytterligare en siffersamling i stil med total kalkylen för jordbruket eller något av dessa andra räkneexempel som vi har. Jag hoppas verkligen att finansministern räddar oss från det ödet — det finns väl därför utan tillräckligt med sifferlek tills vidare.

På riksdagens bord ligger en proposition om höjning av skatterna på sprit och tobak, och vidare förutsättes det att förslag senare kommer att föreläggas riksdagen om ny nykterhetslagstiftning. Nykterhetskommitténs förslag innebar som bekant inte någon sammankoppling av motbokens avskaffande och höjda spritpriser — som ledamot av nykterhetskommittén har också jag intagit den ståndpunkten. Huruvida motboken skall avskaffas är ett principavgörande med 40-årigt experimenterande bakom och konsekvenser framåt för lång tid. Frågan om spritskattens höjd däremot är någonting, som med hänsyn till det statsfinansiella läget, skatternas inbördes avvägning och spritpriset konsumtionshämmande effekt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

åtminstone hittills har anmält sig utan längre intervaller. Det har vidare efter de gjorda utredningarna knappast varit möjligt att tillmäta motboken ett sådant värde från nykterhetssynpunkt, att man vid dess avskaffande måste kräva en viss kompensation i form av höjda spritpriser.

Detta är en ståndpunkt som slås fast på s. 142 i nykterhetskommitténs principbetänkande, där det heter: »Då kommittén föreslår att motbokssystemet avskaffas, föreligger sålunda inte tillräckliga skäl att av nykterhetspolitiska hänsyn samtidigt påkalla en ytterligare höjning av spritbeskattningen.» Detta innebär naturligtvis å andra sidan inte att den, som är beredd att rösta för motbokens avskaffande utan att i samband därmed kräva höjt spritpris, skulle vara förhindrad att fritt pröva ett förslag om höjda spritskatter. Den som vill lägga in en sådan mening i nykterhetskommitténs förslag bör kanske beakta att det efter kommitténs principresonemang om motbok och spritpriser står följande: »Det ovanstående resonemanget tar sikte på skattehöjningar som ökar rusdryckernas realpris. Vid försämring av penningvärdet bör enligt nykterhetskommitténs mening spritpriserna höjas i motsvarande mån för att ogynnsamma verkningar på nykterhetstillståndet skall kunna undvikas.»

Jag har velat säga detta med anledning av de utläggningar, som har förekommit här och var i pressen om en dubbelbottnad taktik från nykterhetsvännernas sida i kommittén. Var och en må ju svara för sig själv, men för min del håller jag fast vid den principiella ståndpunkt jag har intagit. Denna utsluter emellertid inte en fri prövning av det nu framlagda förslaget till höjda spritskatter.

Härutöver skulle jag vilja framhålla en synpunkt, som för mig ter sig som väsentlig. Det är förvisso en betydande fördel för vårt samhälle, att det i vårt land finns stora grupper av organiserade

nykterhetsvänner som intresserar sig för nykterhetslagstiftningen. Till deras kritiker kan sägas detsamma som Carl Boberg en gång yttrade till dem som begabbade missionärerna: »Var stode vi om de ej varit till?» Fastän jag är väl medveten om detta har jag dock blivit alltmer övertygad om att varje hållbar åtgärd på lagstiftningens område måste vila på ett brett lagt samarbete mellan de absolutistiska medborgarna och den stora gruppen av socialt intresserade alkoholförbrukare. I den fortgående samhällsdebatten har dessa medborgargrupper anledning att försöka förstå och lyssna till varandra när det gäller spritbeskattning och nykterhetslagstiftning.

Längre än så skall jag för dagen inte föra resonemanget — det finns knappast anledning att intaga någon definitiv ståndpunkt till en proposition innan den behandlats i vederbörande utskott.

Jag skulle också, herr talman, vilja säga ett par ord om en punkt i åttonde huvudtiteln. På s. 417 meddelar ecklesiastikministern, att han inte kan förelägga årets riksdag det förslag angående folkhögskolans ställning och uppgifter, som framlagts av 1946 års skolkommision. Den huvudsakliga motiveringen är att betänkandet utkom av trycket i augusti 1953 och att remissbehandlingen avslutades först i december förra året. Denna motivering blir inte särskilt övertygande när man vet att betänkandet överlämnades den 12 juni 1952 och att det väl närmast är regeringen själv, som har ansvaret för att det inte blev tryckt förrän 14 månader senare. Det tycks ju numera ingå i den svenska statskonsten att regeringen i vissa fall själv ordnar de hinder, som sedan åberopas inför riksdagen. Det är inte särskilt högaktningfullt emot folkrepresentationen. Att man inom folkhögskolekretsar är besviken över detta fortsatta dröjsmål är förklarligt. Det är enligt min mening ett befogat önskemål, att de av kommittén föreslagna reformerna utan dröjs-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mål genomföres. Jag hoppas därför att statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i fortsättningen behandlar denna fråga så skyndsamt som omständigheterna medger.

Medan jag är inne på skolfrågor skulle jag vilja säga ett par ord med anledning av debatten om sedebetygen från skolans avgångsklasser. Det är förvisso en fullständigt orimlig ordning att ett felsteg av ett eller annat slag under skolgången genom inskrivning i avgångsbetyget skall följa en människa genom hela livet. Ordningen är under alla förhållanden orimlig. Den blir ännu svårare att tolerera, därför att någon reell rättvisa omöjlig kan skipas genom utdelningen av dessa sedebetyg från landets olika skolformer. Jag skulle därför vilja vädja till ecklesiastikministern att utan dröjsmål se till att dessa betyg blir avskaffade. Därmed har jag inte sagt någonting angående uppförandebetygen under skolgången. Att disciplin och ordning måste upprätthållas är självklart lika väl som att samarbete bör äga rum mellan hem och skola. Detta är emellertid en sak som ligger på ett annat plan än att utrusta en människa med nedsatt sedebetyg för hela hennes återstående liv.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 2 begäres under nionde huvudtiteln ett tilläggsanslag för Svenska spannmålsbolagets verksamhet på 68 miljoner kronor. Enligt den i våras fastställda finansplanen skulle det av redan anvisade medel ha blivit ett överskott på 28 miljoner kronor. För dagen redovisar man alltså en förlust på statens spannmålsaffärer, som är 96 miljoner kronor större än man förutsatte vid vårriksdagens slutskede. Till en del hör detta samman med ökade mängder spannmål. Av 1952 års skörd har 849 000 ton levererats, vilket är 138 000 ton mer än som förutsattes ännu så sent som förra våren. Årets skörd återigen uppskattas till omkring 1 350 000 ton med ett saluöverskott på cirka 1 100 000 ton. Detta är i sin tur

207 000 ton mer än vad man förutsatte i våras.

Tack vare den utfärdade prisgarantien på spannmål har alltså staten att ta hand om 350 000 ton mer än man förra våren förutsatte. Samtidigt med dessa våldsamt ökade spannmålskvantiteter har man att räkna med ett betydande prisfall. Det är ju nästan omöjligt att få en fullständig redovisning av ekonomiska transaktioner även i de fall då riksdagen som anslagsbeviljande part ytterst är ansvarig för vad som sker. Statliga och privata organisationer blandas samman, och man är på en del håll obenägen att lämna uppgifter. Man har svårt att komma från intrycket, att taktik- och prestigesympunkter skapar ovilja mot en öppen redovisning. Före middagen meddelade emellertid herr Lundberg i Uppsala bland mycket annat, att man har en god insyn i den statliga verksamheten, så man kanske i fortsättningen kan få vända sig till herr Lundberg och få litet utförligare upplysning beträffande sådana saker som spannmålsaffärerna, fettclearingen och annat.

Jag måste för min del säga att man har mycket svårt att komma till botten ifall man vill försöka ta reda på hur det står till. Det finns emellertid en siffra i denna proposition, som kan vara värd att erinra om. I sin skrivelse av den 15 december anför jordbruksnämnden, att export av cirka 100 000 ton brödsäd, som man tidigare över huvud taget inte hade räknat med, beräknas leda till en förlust av cirka 20 miljoner kronor. Man räknar alltså i detta fall med en förlust av 20 kronor per deciton. Inför dylika perspektiv frågar man sig, om de nu begärda 68 miljonerna är den sista räkning som jordbruksministern kommer att presentera riksdagen till täckning av förluster på den svenska statens spannmålsaffärer med anledning av prisgarantierna.

Vad har nu jordbruksministern att säga riksdagen om detta anslag? I huvudsak följande: Detta belopp torde

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

böra ställas till bolagets förfogande. Punkt och slut.

Finansministern talade här på förmiddagen om att man hade haft en mycket hårdhänt budgetbehandling. Anslagen hade prövats om och om igen, och man hade skavt på benen tills där inte fanns något enda gram kött kvar. Vilket bara erinras om här i marginalen.

Herr Pettersson i Dahl var också i sitt anförande ledsn över denna hårdhänta budgetbehandling, som inte gav utrymme för en del, som han tyckte och som jag också tycker mycket önskvärda saker, bl. a. för den svenska landsbygden.

Som bekant nöjer sig emellertid regeringen inte med att garantera avsättningen för det svenska veteöverskottet. Man har dessutom åtminstone preliminärt åtagit sig att köpa 25 000 ton vete om året under de närmaste tre åren. Det står ju en fråga sedan förmiddagen kvar till jordbruksministern i denna sak. Statens jordbruksnämnd har som bekant nyligen i en skrivelse till regeringen för sin del fränsagt sig medansvarighet i den affären. Det finns en hel del smått och gott i denna jordbruksnämndens skrivelse. Bl. a. talar man om att den i höst med vete besådda arealen är 14,5 procent större än ett år tidigare. Under förutsättning att arealen av råg och vårvete blir oförändrad, skulle vi nästa år få en brödsädsareal på 557 000 hektar, vilket är 20 000 hektar mer än den högsta siffra som någonsin förekommit tidigare i detta land.

Jordbruksnämnden tillägger emellertid, att de låga priserna på fodersäd gör det sannolikt, att även vårvetearealen kommer att utökas. Kombinationen av socialistisk planhushållning och bondeförbundets socialproduktiva linje tycks inte vara särskilt lyckad i detta fall.

Jordbruksnämnden har nu en förklaring till den våldsamt ökade produktionen av brödsäd. Denna produktion är, säger nämnden, till följd av rationalise-

ringen mycket attraktiv i synnerhet på slättbygden.

Detta är ju bara en onödig omskrivning av det enkla faktum, att priset på brödspannmål satts för högt. Vi har från folkpartiets sida påtalat detta redan på den tid då fullmakterna till jordbruksministern gavs. Nu bekräftar utvecklingen att vi bedömde saken riktigare än vad den officiella ledningen för vår jordbrukspolitik gjorde.

I en artikel i Jordbrukarnas Föreningsblad frågas om mångahanda ting, bl. a. följande: »Har de politiska partierna större förutsättningar att bedöma prisavvägningen än jordbrukets ansvariga organisation och vederbörande statliga myndigheter?»

Ja, på detta skulle jag vilja svara, att så länge riksdagen måste befatta sig med dessa frågor är det riksdagens inte bara rätt utan även skyldighet att söka bedöma vad det är den tar ansvar för. Mot bakgrunden av de 100 miljoner, som de svenska skattedragarna måste betala extra på grund av prisgarantien på spannmål och de uppenbara felbedömningar som har skett, är det väl ändå en smula förmätet att förklara för den svenska riksdagen, att sådant skall de politiska partierna inte försöka att begripa, utan det sköter den ansvariga organisationen och vederbörande statsorgan. Jag trodde att den svenska riksdagen i någon mån tillhörde vederbörande statsorgan, åtminstone när det gäller anslagsfrågor. Kanske jag har missuppfattat saken. Jag blir väl som vanligt rättad i Jordbrukarnas Föreningsblad.

Nu skulle naturligtvis Föreningsbladet inte skriva på det sättet, om inte dess redaktion visste, att det finns partier i riksdagen, som i förskott av sagt sig sin fria prövningsrätt, och att man därför anser sig ha garanti för att herr Norup och hans meningsfränder skall få genomföra sina spannmålsaffärer utan att riksdagsmajoriteten reagerar. Ett liberalt folkparti skulle enligt min

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mening svika sin uppgift emot den svenska allmänheten, om det avstod från att kritisera en minister, som på så otillfredsställande sätt bevakar samhällets intressen.

Jag skall inte ta upp några flera frågor när det gäller jordbruket. Det är egentligen denna som aktualiserats i budgeten. Men i anslutning här till måste jag ställa ytterligare en fråga: är detta i enlighet med 1947 års beslut?

I proposition nr 75, sid. 393, vid 1947 års riksdag heter det om den saken: »Stödet åt brödsädsodlingen torde, i enlighet med vad kommittén föreslagit, liksom före kriget i första hand böra lämnas på så sätt, att man genom reglering av införseln av brödsäd och brödsädsprodukter samt genom bestämmelser om inmalningstväng i fråga om inhemska brödsäd bereder den egna brödsädsproduktionen företrädesrätt å den inhemska marknaden, såvitt gäller avsättning till människoföda. — — — Enligt kommitténs förslag böra statsmakterna härjämte lämna stöd för uppehållande av en lägsta prisnivå å brödsäd, motsvarande brödsädens förädlingsvärde vid animalieproduktion. Sagda prisnivå, bottenpriset för brödsäd, skulle ligga ett stycke under den nivå, som stöddes genom importregleringen.»

Härom säger utskottsutlåtandet, som blev godkänt här i kammaren: »Rörande avsättningsförhållandena för jordbruksprodukter på den inhemska marknaden finner utskottet det vara en riktig princip, att det i huvudsak skall ankomma på jordbruket självt att, med det stöd som gränsskyddet innebär, ordna dessa och att sålunda statsmakterna ej böra ingripa i marknadsreglerande syfte, såvida ej prisnivån skulle stiga över den, som statsmakterna avsett att stödja genom gränsskyddet. I konsekvens härmed bör även enligt utskottets uppfattning det statliga stödet åt lagring av jordbruksprodukter avvecklas vid en återgång till normala förhållanden, dock med reservation för att ett lagringsstöd

kan bli behövt beträffande brödsäden. I princip bör ej heller stöd utgå för export av en överskottsproduktion av jordbruksprodukter.»

Detta är tror jag allt som är väsentligt i princip när det gäller brödsäden. Sedan föres det resonemang om animalieprodukter i allmänhet och smörexporten i synnerhet.

Vad är alltså 1947 års beslut om stöd för priserna på brödspannmål? Det är för det första gränsskydd för vårt behov av brödsäd till människoföda. Det är för det andra ett visst stöd för lagring. Och det är för det tredje ett fastslående av den principen, att bottenpriset för brödsäd är förädlingsvärdet vid animalieproduktion.

Så fort man säger någonting som är kritiskt på ett eller annat sätt mumlar man »1947 års beslut». Det finns väl därför anledning att ta reda på vad det innebär. Vad är det nu som har hänt i detta fall? Jo, det som har hänt är, att man har väntat för länge med att gå över till att tillämpa 1947 års beslut och i stället behållit krigstidens regleringsanordningar för brödsäd. Det är genom detta, som den nuvarande situationen har uppstått.

Finansministern sade här på förmiddagen: Vi tar regleringarna som ett nödvändigt ont och behåller dem inte längre än nödvändigt. Men här hängde de nog kvar lite för länge, och det kostar så där ett hundratal miljoner. Därför får man sitta och gnaga på benen i andra fall.

Herr Pettersson i Dahl frågade här på vad sätt det större jordbruket favoriseras. Ja, herr Pettersson i Dahl, »när oskulden sover står änglar på vakt», och då blir man inte störd av sådana brutala verkligheter, som vi i vanliga fall kallar för fakta.

Herr Ohlin var i dag på förmiddagen inne på ett fall som har refererats i pressen, och ställde en fråga till jordbruksministern. Jag skulle nog vilja stryka under det här ytterligare en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

smula. Det var en småbrukare som köpte en gård i augusti 1951 och fick lagfart på köpet enligt vad som uppgivits. En annan jordbrukare anhöll hos lantbruksnämnden om tillstånd att köpa stället för sammanläggning med sitt eget jordbruk, och han fick lantbruksnämndens enhälliga stöd för den saken någon gång i mitten av 1952. Sedan gick ärendet till lantbruksstyrelsen, som återremitterade det till lantbruksnämnden. Därefter beslöt lantbruksstyrelsen att den berörde småbrukaren skulle lämna ifrån sig den inköpta fastigheten. Småbrukaren överklagade lantbruksstyrelsens beslut hos regeringen, som i november 1952 remitterade ärendet till lantbruksstyrelsen, som i ytterligare tre månader därefter vidhöll sin uppfattning. Sedan har jordbruksministern vilat på saken närmare ett år. Strax före jul skickades det hela på remiss för tredje gången till lantbruksnämnden. Bekymren och reseverksamheten lär ha varit så omfattande, att alla bondeförbundets statsråd utom ecklesiastikministern varit på ort och ställe.

Ingenting tycks ju kunna bereda denna regering större svårigheter än när en småbrukare envisas med att vilja bruka några tunnland jord, som överheten vill ge åt någon annan. Det tog som bekant årtal för Kurt Nilsson i Röinge nere i Halland att få köpa några tunnland för att kunna sitta kvar på ett ställe, som hans släkt hade odlat.

Jag har inte haft tillfälle att studera akterna i nu ifrågasvarande mål. Jag har refererat vad som kommit fram i pressen, och jag reserverar mig för eventuella felaktigheter. Naturligtvis får man förutsätta, att myndigheterna har lagens formella stöd för sitt uppträdande. Icke desto mindre förefaller själva lagtillämpningen huvudlös. Jag skulle nog vilja stryka under herr Ohlins fråga till jordbruksministern, om han anser det vara rimligt att handskas med en människa såsom här sker. Nu skall ju denne

småbrukare planera för vårsådd för tredje gången utan att veta, om gården blir hans. Är orkeslösheten verkligen så stor och tillgången på »sunt bondförnuft» så liten i jordbruksdepartementet, att man inte kan avgöra en sådan fråga vilken dag som helst?

Som kommentar till detta ärende och till eu del andra liknande skulle jag vilja citera den frihetens höga visa, som dåvarande jordbruksministern herr Sköld föredrog för andra kammaren då beslutet om jordbrukets yttre rationalisering skulle fattas år 1947. Han yttrade bl. a.: »När våra förfäder gingo till skiftesverket och genomförde en sammanläggning av den svenska åkerjorden, skedde det genom lagbud. Den enskilde jordbrukaren fick inte ha någon vilja; han fick helt enkelt böja sig för de beslut, som staten och dess organ fattade. Skiftet skedde i stor utsträckning genom tvång. När vi nu här gå att fatta ett beslut, som enligt mitt sätt att se kommer att få en lika betydelsefull verkan på det svenska jordbruket som skiftesverket hade, välja vi en annan väg: frivillighetens väg. Vi försöka inte genomföra det som här ska ske med lagbud och tvång.»

Till fallen Ljungsarp, Torsby och Röinge i Halland kommer nu även detta från Västmanland och för övrigt åtskilliga andra exempel på hur mycken realitet det fanns i denna högstämda frihetsförkunnelse från regeringsbanken. Den springande punkten är ju om statsmakternas verksamhet skall ske i fri samverkan med dem som få stanna kvar eller med dem som nödgas avträda från sina ställen. Jag får säga att i samverkan med dem som skall stanna kvar skulle nog också den medeltida jordsamlaren Bo Jonsson Grip kunna bedriva sin rationaliseringsverksamhet inom svenskt jordbruk.

Jag har för dagen även ett annat exempel, som egentligen går i ungefär samma stil. En småbrukare i norra Bohuslän har begärt tillåtelse att få införa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

en norsk fjordhäst. Han fick avslag från veterinärstyrelsen den 4 november men begärde i skrivelse den 9 december att frågan skulle omprövas. I sak svarade veterinärstyrelsen följande: »I anledning härav har Ni nu den 9 december 1953 anhållit, att veterinärstyrelsen ville taga ansökningen under förnyad prövning. Häröver har kungl. lantbruksstyrelsen den 17 december avgivit yttrande och därvid avstyrkt bifall, under hänvisning till ej mindre den svenska hästavelns tryckta läge och uppfödarnas svårigheter att finna avsättning för sina produkter, än även det förhållandet att Ni enligt den i ärendet verkställda polisutredningen ej synes vara i behov av ytterligare en häst.» Nu skulle det ju kunna tänkas, att denne lantbrukare ansåg det med sin fördel förenligt att ha en liten norsk fjordhäst i stället för den han hade. Han har emellertid nu fått besked »ej mindre» från kungl. veterinärstyrelsen än även från kungl. lantbruksstyrelsen, att han inte skall försöka begripa så höga ting alldeles på egen hand.

Men allvarligt talat. Nog har vi väl kommit bra långt på vägen mot allstatlighet, när centrala myndigheter i Stockholm skall undervisa en småbrukare ute i landet om att han inte behöver den häst som han själv vill köpa.

Opposition är lika med konspiration, påstod Napoleon, och skall vi vandra vidare på allstatlighetens väg blir det väl så här också. Nu har emellertid herr Lundberg i Uppsala strax före middagen anvisat en lösning av problemet. Han förordar »en hänsynslös demokratisk utrensning i departement och ämbetsverk.» Jag ber, herr talman, att till undvikande av missförstånd få understryka, att detta inte är min rekommendation utan socialdemokraten herr Lundbergs i Uppsala. För egen del, herr talman, vill jag bara tillfoga den lilla reflexionen: hur skall det då gå för en del statsråd?

Vidare anförde:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Svensson i Ljungkile har i diskussionen här bl. a. varit inne på en del jordbruksproblem, som han tagit upp till kritisk belysning. Jag skall i mitt anförande i någon mån beröra dessa ting, men jag tycker nog, att herr Svensson i Ljungkile i dag gick förbi en hel del sådant, som annars varit för honom så kärt att röra vid. Jag kan för min del inte undgå att ta upp en hel del problem, som förts fram i den allmänna diskussionen som för närvarande pågår.

I remissdebatten liksom så ofta i andra debatter kommer den ekonomiska och allmänna politiken att i mycket hög grad göra sig gällande. Men man kommer också gärna in på jordbrukets förhållanden. Ifrån oppositionens sida har man i fråga om den ekonomiska och allmänna politiken undan för undan, öppet eller tyst — genom att inte längre förneka vissa ting — fått medge att regeringens politik varit framgångsrik. Det viktigaste målet, nämligen att åstadkomma en bättre stabilitet i samhällsekonomin, har uppnåtts. Samtidigt har en ökad jämställdhet för jordbrukarnas vidkommande med övriga grupper i samhället kunnat genomföras. I fråga om den utvecklingen har vissa grupper gått in för kritik, därvid man koncentrerat sig på regeringens politik och på olika sätt velat göra gällande, att jordbrukarna inte varit värdiga den ökning i inkomstnivån som kommit dem till del. Denna kritik har i huvudsak varit till finnandes på folkpartihåll. Där söker man komma koalitionen till livs genom att väcka misshag mot densamma bland konsumentgrupperna och samtidigt missnöje inom vissa jordbrukargrupper särskilt i fråga om fördelningen av kalkylens resultat. Alla inom folkpartiet är förmodligen härvidlag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

eniga om riktigheten av den gamla satsen: först söndra, sedan härska.

I försvaret mot dessa försåtliga angrepp har från såväl min som andra jordbrukares sida 1947 års principbeslut om den framtida jordbrukspolitiken med skärpa hävdats. Detta har skett så ofta, att en av folkpartiets tidningar i Göteborg vid något tillfälle i höstas framhöll, att jag för min del skulle älta 1947 års principbeslut alldeles för mycket. I så fall är jag icke ensam om den saken och inte bondeförbundet heller. Det är emellertid ganska förstäligt om det skorrar illa i öronen på folkpartiets förtrupper att bli erinrade om principer. Jag tänker dock fortsätta att tala om jordbrukarnas rätt enligt ett enhälligt riksdagsbeslut, även med risk att i fortsättningen bli åthutad.

Ifrågavarande principbeslut innebar i korthet, att vi skulle eftersträva jämställdhet i inkomsthänseende för jordbrukarna med jämförbara grupper i samhället. Detta mål skulle man nå dels genom en rationalisering av jordbruket och dels genom ett gränsskydd. Enigheten i riksdagen var praktiskt taget fullständig om detta. Hur det därvidlag är ställt i dag, återkommer jag till längre fram.

Har man en gång haft enighet mellan politiska partier om principerna, och om därefter oenighet inträder, måste detta bero antingen på att ett parti anser att den överenskomna handlingslinjen icke följes, eller på att partiet i fråga inte längre vill stå fast vid den ståndpunkt, som det en gång intagit. Det sistnämnda är inte rekommenderande, och man får räkna med att ett parti som gör så inte kommer att erkänna sin ändrade inställning i första taget.

Jag tänker inte upptaga kammarens tid med någon detaljerad redogörelse för hur riktlinjerna härvidlag har följts. Det material som finns är också bekant för dem av kammarens ledamöter, som

är intresserade av dessa frågor. Jag vill dock erinra om att vi under den gångna tiden haft en produktionsökning på jordbrukets område, som enligt tillgängliga beräkningar överskrider industriens. Det föreligger väl heller icke några motsättningar kring frågan om den totala rationaliseringen inom jordbruket. Däremot gör man på visst håll gällande, att den s. k. yttre rationaliseringen skulle ha gått i en annan takt än man förutsatte 1947. Men, märk väl, en del menar att den yttre rationaliseringen har gått för sakta och en del att den gått för fort. Att den har gått för sakta påstår LO:s jordbruks-expert Odhner och den huvudsakliga delen av folkpartiets storstadspress — sålunda den del av folkpartiets propagandaapparat, som väl skall åstadkomma vad som fortfarande återstår före folkpartiets maktövertagande.

Att rationaliseringen har gått för fort, påstår däremot en del av folkpartiets landsortstidningar och även den framstående folkpartiledamoten herr Svensson i Ljungskile. Herr Svensson i Ljungskile har uttryckt sig så övermåttan sansat, att han sagt att man driver de gamla bort från landet och hindrar de unga från att stanna kvar.

Folkpartiledaren själv har in i det sista sökt undvika att ta ställning, men för någon tid sedan blev det tydligen kritiskt i de folkpartistiska jordbrukarlederna, och då fick norrlänningarna något slags besked. På direkt fråga har nämligen herr Ohlin givit det direkta svaret, att han »inte anser att staten skall vidtaga några kraftåtgärder för att ytterligare påskynda den yttre rationaliseringen», utan han anser att »den Norupska politiken i vissa fall har varit allt för hårdhänt». Pass upp, herr Ohlin! Det är nog skäl att omedelbart göra ett uttalande till något konsumentorgan. I annat fall kanske upp-lösningstendenserna inom partiet dyker upp även på den kanten.

Det kan för de två motsatta intres-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sen, som i denna fråga tyr sig till folkpartiet, gå som det gick för två jordbrukare, som en gång vidtalat en gumma att komma och hjälpa dem med potatisplockning. Hon lovade båda två att hon skulle komma. Men när plockningen skulle äga rum kom inte gumman till någon utan stannade hemma under den motiveringen, att hon ville vara rättvis mot båda. Denna något felanvända motivering för rättvisa har i varje fall herr Svensson i Ljungskile redan slipat på i många år. De motstridiga uppfattningarna till och med inom det största oppositionspartiet, huruvida den yttre rationaliseringen går för sakta eller för fort och folkpartiledarens försök att undvika att ge bestämt uttryck åt en uppfattning i saken är väl i och för sig ett tecken på att rationaliseringstakten varit ganska väl avvägd.

Nu är ju tecknen från detta håll ingenting att grunda en långsiktig politik på, allra minst en långsiktig jordbrukspolitik. Men de siffror, som kan framskaffas i fråga om den yttre rationaliseringen och som nämnts i många sammanhang, är viktigare vittnesbörd om att utvecklingen icke avsevärt skiljer sig från vad man hade anledning förutsätta år 1947. Min uppfattning är, att den gått mera frivilligt och sålunda mer oberoende av statliga ingripanden än man 1947 ansåg vara nödvändigt. Detta förhållande, att det gått frivilligt, har man endast anledning att vara tacksam för. Därmed inte sagt annat än att en för hårt driven rationalisering kan åstadkomma andra problem för landsbygden, där svårigheter uppstår inte enbart för jordbrukarna, utan där det kan uppstå en del svårigheter av sociologisk art även för andra yrkesgrupper.

1947 uttalade riksdagen att enbart en fortsatt rationalisering inom jordbruket ej var tillräcklig för att den i jordbruket sysselsatta befolkningen skulle erhålla en tillfredsställande inkomst-

nivå, utan statsmakterna förklarade sig vara beredda att lämna jordbruket ett gränsskydd gentemot den utländska konkurrensen, ett gränsskydd avvägt med hänsyn till det genomsnittliga stödbehovet för näringen. Folkpartiet anmälde ingen avvikande mening i det fallet. Nu har man onekligen anledning fråga sig, om folkpartiet avsåg att infria löftet endast så länge de inhemska priserna låg under priserna på över-skottspartierna på världsmarknaden. Så fort de svenska priserna under föregående år på vissa produkter började ligga över de s. k. världsmarknadspriserna, började nämligen också missföretagandet av jordbruket och jordbruksregleringen i den folktoppartistiska propagandaapparaten.

Än större anledning har man att ställa sig den frågan, när herr Ohlin, en av landets främsta experter på utrikeshandel, i debatten den 4 november 1953 yttrar: »Varför skall det, herr handelsminister, vara självklart att man, om ett importförbud på en jordbruksprodukt upphäves, inom en mycket kort tid, kanske omedelbart, inför en hög tull eller importavgift, medan det icke är tal om något sådant i fråga om industriprodukter?» Man skulle vilja fråga herr Ohlin: Vilka tysta förbehåll gjorde herr Ohlin, när 1947 års principbeslut fattades? Här har riksdagen, däri även inbegripet folkpartiet, beslutat om ett gränsskydd för jordbruket, men när gränsskyddet sedan tillämpas, då frågar herr Ohlin förvånad: Varför? Man kan nog konstatera, liksom tidigare i andra sammanhang, att en dylik manöver inte är obekant när det gäller folkpartiet. Även om jag inte uttrycker mig så formfulländat som professor Ohlin gjorde, skulle jag vilja säga att jag i varje fall inte har velat åstadkomma något svammel beträffande rena sakförhållanden.

Hur nära målet, jämställdhet i inkomsthänseende mellan jordbrukarna

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och andra grupper, har vi nu kommit? Avvägningen av det allmänna pristödet skulle ske med hänsyn till behovet vid jordbruk, vilka till storleken motsvarar genomsnittet i gruppen 10—20 hektar och vilka fyller rimliga anspråk i fråga om arrondering och de fasta anläggningarnas beskaffenhet. Det kan numera konstateras, att en rättvis lyftning av jordbrukarnas inkomststandard har skett. Agronomie doktor Lennart Hjelm har i ett föredrag i Lantbruksakademien för någon tid sedan redovisat läget till och med 1951/52. Hans beräkningar visar, att i storleksgruppen 10—20 hektar brukarens arbetsinkomst låg ungefär mitt emellan lantarbetarens och industriarbetarens löner. Även härvidlag ligger man alltså relativt nära men inte över det uppställda målet. På de icke storleksrationaliserade jordbruken ligger givetvis arbetsinkomsterna lägre, i gruppen 5—10 hektar vid 6 300 kronor och i gruppen 2—5 hektar vid 4 450 kronor per år. Vid de större jordbruken ligger den högre, i gruppen 30—50 hektar vid 11 500 kronor. Det bör emellertid i detta sammanhang uppmärksammas, att antalet jordbrukare i 10—20-hektargruppen endast är 60 000 men i de två mindre grupperna nära 200 000 samt att det över basjordbruksgruppen endast finns omkring 35 000 jordbruk, därav endast 7 000 över 50 hektar. Siffrorna visar att även om det går framåt, så återstår fortfarande mycket att göra.

Siffrorna visar också att den folktopartistiska storstadspressens överdrivna prat om jordbrukets stora inkomster, genom vilket den söker sprida missämja mellan konsumenter och producenter, är missvisande och osann.

I detta sammanhang vill jag något beröra en propaganda, som tycks härstamma från industrihåll och som går ut på att våra livsmedelspriser skulle vara så höga, att de förstör den svenska industriens konkurrensförmåga. Jag vill först

lämna några uppgifter om detaljhandelspriserna på vissa livsmedel i Sverige, Västtyskland och England. Mjölken kostar i Sverige med 3,0 procent fetthalt 43 öre, i Västtyskland med 3,3 procents fetthalt 50 öre och i Storbritannien 69 öre per kilo, smöret 6 kronor 90 öre i Sverige, 7 kronor 66 öre i Västtyskland och 5 kronor 33 öre i Storbritannien, sidfläsk 5 kronor 15 öre i Sverige och 5 kronor 47 öre i Västtyskland. Äggen kostar i Sverige 4 kronor 60 öre per kilo och i Västtyskland 5 kronor 78 öre per kilo.

Priserna ger ett begrepp om att vi här i landet inte har höga konsumentpriser i jämförelse med de länder vår industri konkurrerar med. Därtill kommer, att industriarbetarlönen i Sverige är 3 kronor 82 öre i timmen, vilket gör 183 kronor i veckan, medan den i Västtyskland endast är 109 kronor per vecka och i Storbritannien 134 kronor. Lönerna är alltså betydligt högre hos oss än hos våra besvärligaste konkurrenter och priserna åtminstone på de nämnda ganska viktiga livsmedlen faktiskt lägre i vårt land än i dessa andra länder. Härtill kommer, att arbetslönerna i vår högrationaliserade industri inte spelar en så utslagsgivande roll för konkurrensförmågan som många tror. Det är därför synnerligen långsökt, när man försöker skylla industriens eventuella konkurrenssvårigheter på jordbruket.

I detta fall tycks inte heller Arbetsgivareföreningens ledning vara helt oskyldig även om högern i sin propaganda bland jordbrukarna inte vill låtasas om sådana saker. När direktör Kugelberg i Arbetsgivareföreningen frågar LO-ordföranden Axel Strand, varför denne varit med om att fastställa ett högre margarinpris än kostnaderna motiverade, så måtte han väl mena att denna för jordbruket viktiga uppgörelse var förkastlig. Eller var det så, att Arbetsgivareföreningens verkställande direktör ville över LO-ledningens huvud rikta ett stödjande ord till de arbetarliberaler,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som inom folkpartiet utbildas till mar-
garinprisexperter?

Slutsatsen i det förda resonemanget
blir, att den jordbrukspolitik som förts
så långt det är möjligt överensstämmer
med 1947 års målsättning och att den
inte har lett till någon oskäligen belast-
ning av konsumenterna eller närings-
livet i övrigt.

Men om det är på det sättet, så bör
man väl vara enig i dag, liksom man i
stort sett var det 1947. Just nu försäkrar
även folkpartiet vid olika tillfällen,
att det står fast vid 1947 års beslut. Folk-
partiet har på sista tiden bemödat sig
om att förringa storleken av sin kritik.
Den verksamheten tar sig ibland litet
skrattretande uttryck. I vissa av dess
landsbygdstidningar heter det, att det
bara är andra partier som vill ge sken
av att folkpartiet avvikit från 1947 års
principbeslut men, sägs det — här cite-
rar jag på nytt folkpartitidningen Norra
Västerbotten — »vad folkpartiet önskar
är ju vad herr Norup efterlyst i sin jord-
bruksutredning». Är detta sant, så för-
står jag inte varför folkpartiet använder
sina agitatoriska resurser på det sätt
som nu sker. Har folkpartiet i fråga om
jordbrukspolitik endast de önskemål,
som regeringen preciserat i utrednings-
direktiven, måste det vara bevisat, att
folkpartiets kampanj i jordbruksfrågan
har till syfte att verka för något annat
än att ändra jordbrukspolitik. Eller
är det möjligen så, att den tidning inom
folkpartiet, som anförtröts ett av parti-
ledarens större uttalanden i jordbruks-
frågan, själv inte begripit eller vågat
begripa vad folkpartiets jordbrukspoli-
tik syftar till och vart den för?

I detta läge brukar ju herr Svensson
i Ljungskile vara avdelad att ingripa,
och han talar då om småbruket. I dag
talade han visserligen inte så mycket
om detta. De tidigare av mig lämnade
siffrorna visar, att huvuddelen av jord-
brukarna har egendomar på mindre än
10 hektar. Kan någon här i kammaren
tro annat än att det parti jag tillhör

skulle göra allt vad som går att göra för
att tillvarata dessa jordbrukares in-
tressen? Deras väl och ve har varit så
fast förbundna med partiets politik allt-
ifrån dess tillkomst, att vi inte låter
jordbrukets livsfrågor bli bricker i ett
kortsiktigt partipolitiskt spel. Politiken
är fortfarande, om man med politiken
vill åstadkomma någonting i samhället
och inte bara vinna ordtävlingar med
den, det möjligas konst.

Frågan om fördelningen inom kalky-
len har diskuterats många gånger här i
kammaren. Jag skall inte nu ta upp kam-
marens tid med en upprepning, särskilt
som jag kan hänvisa till det besked som
herr Ohlin får i denna fråga i förra
veckans nummer av Jordbrukarnas Före-
ningsblad. Jag kan helt instämma i det
beskedet. Det bör också uppmärksam-
mas, att detta försvar för den förda jord-
brukspolitik inte kommer från parti-
politiskt håll utan att det är organet för
jordbrukets samlade föreningsrörelse,
som funnit folkpartiets manövrer rik-
tade mot landets samlade jordbrukar-
intressen.

Enligt min uppfattning är sambandet
mellan det svenska jordbruket och det
svenska skogsbruket mycket fast, både
historiskt och ekonomiskt. Med en vege-
tationsperiod för jordbruket som endast
omfattar en del av året är det naturligt,
att skogsbruket i alla dess olika former
utgör en komplettering till jordbruket
eller, såsom i vissa delar av landet, att
jordbruket utgör en komplettering till
skogsbruket. Skogens betydelse för det
svenska samhället har sedan generation-
er tillbaka varit stor. Under senare år
har emellertid efterfrågan på skogens
produkter och våra möjligheter att med
en alltmer förbättrad förädlingsindustri
tillfredsställa denna efterfrågan blivit
än större. Denna utveckling är synner-
ligen glädjande såväl för samhället som
för de grupper, som närmast beröres.
Utvecklingen har också medfört att in-
tresset för skogsfrågorna ökat i allt stör-
re grad.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

I detta sammanhang kan sålunda nämnas att Svenska landsbygdens ungdomsförbund vid en uppvaktning för mig härom dagen begärde att skogen skall få ökat utrymme i landsbygdens ungdomsskolors och lantmannaskolornas undervisning. Möjligheterna att i olika former insätta mera av samhällets resurser på detta avsnitt har även ökat. I den nu framlagda nionde huvudtiteln föreslås sålunda betydligt ökade medel till skogsvårdsstyrelserna, en ny professur vid skogsforskningsinstitutet, nybyggnader vid ett elevhem vid Garpenberg, en ny skogsskola i Älvsbyn och så vidare. Dessutom kommer senare under våren att framlämnas förslag om kursverksamheten inom skogsbruket.

I beaktande av den återhållsamhet i fråga om utgiftsökningar, som i övrigt präglar årets huvudtitel, torde regeringens stora intresse för skogsbrukets utveckling få anses vara klart visat. Det är också min personliga uppfattning att nutidens utgifter för att fullända och utveckla vår skog och vårt skogsbruk hör till de viktigaste åtgärderna när det gäller att förbättra framtidens levnadsstandard.

Innan jag slutar hade jag tänkt göra några utvidgningar beträffande ett par frågor. Den ena frågan är berörd här i dag. Den andra frågan är ej berörd här men har figurerat i pressen.

En del pressorgan har utsatt mig för kritik därför att jag inte efter jordbruksnämndens och priskontrollnämndens skrivelser i brödprisfrågan under hösten omedelbart sänkte normalpriserna på bröd. Eftersom det gjorts gällande att jag skulle ha handlat mot jordbruksnämndens och priskontrollnämndens intentioner i frågan, vill jag nämna hur det hela gått till. Bageriidkarna framförde vid en uppvaktning i oktober månad mycket bestämda erinringar mot de beräkningar, som priskontrollnämnden lagt till grund för sitt prissänkingsförslag. För att låta nämnderna och bageriidkarna komma till tals med var-

andra i just den frågan ordnades en överläggning på departementet. Vid denna överläggning var bland andra från priskontrollnämnden dess vice ordförande, hovrättsrådet Dahlin, och byråchefen Carbell och från jordbruksnämnden generaldirektör Söderström och byråchefen Schultz närvarande. Vid överläggningen begärde bageriidkarna att en ny lönsamhetsundersökning skulle utföras. Deras begäran överensstämde med gällande riktlinjer för den prisreglerande verksamheten. Mot denna begäran gjordes inga invändningar från någon av de närvarande representanterna för nämnderna. Jag ansåg det då icke tillrädligt att mot samtliga de närvarandes uppfattning underlåta att verkställa en viss utredning, särskilt som representanterna för priskontrollnämnden förklarade att utredningen kunde göras rätt snabbt.

Jag tror inte att någon under ansvar skulle ha handlat på annat sätt, när representanter för de två myndigheter som begärt sänkningen förklarar sig inte ha någon invändning mot en viss ytterligare utredning.

Den andra frågan gäller veteavtalet. När regeringen hade att på förvären 1953 ta ställning till Sveriges deltagande i det internationella veteavtalet, visste man mycket litet om 1953 års skörd. Världsmarknadspriserna på vete låg fortfarande på en hög nivå, och de olika importländerna stred om att få så stora kvoter som möjligt i veteavtalet. Avtalen berörde vår försörjning under de närmaste tre åren. Det är självklart att i dessa internationella sammanhang enbart jordbruksnäringens intressen inte kan få vara avgörande. Regeringen beslöt därför att vi skulle underteckna avtalet men endast med en årlig kvantitet om 25 000 ton. Den tidigare avtalade kvantiteten var 75 000 ton. För avtalets ratificering fordras riksdagens medverkan. Numera är det betydligt lättare att ta ställning till avtalet. Vi har bärgat en veteskörd,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som är större än någonsin, och har en höstsådd för nästa år, som också är mycket omfattande. Avtalets störste kund, Storbritannien, drog sig undan redan före undertecknandet. Vetepri- serna har sjunkit mycket snabbt, och Amerikas president har i budskap till kongressen varslat om att Amerikas stora lager kommer att minskas. Riksdagens ledamöter skulle därför ha ett förändrat och ganska klart läge att gå ut ifrån vid ställningstagandet till frågan om avtalets eventuella ratificering. Förändringarna är så genomgripande, att kammarens ledamöter inte bör yvas över att ha en annan uppfattning än regeringens ledamöter i frågan om Sveriges anslutning till avtalet. Allt- nog, med hänsyn till de ändrade förut- sättningarna, som är kända för kam- marens ledamöter och som skulle komma att ligga till grund för deras ställningstagande vid avgörandet av en ratificering av avtalet, har regeringen funnit sig icke böra framlägga någon proposition om avtalets ratificering. Detta är följaktligen svar på herr Ohlins fråga hur man eventuellt kommer att ställa sig till veteaftalets ratificering.

Herr Ohlin tog upp en fråga om ett jordköp i Västmanland. Jag är den förste som beklagar att ärendet inte kunde avgöras. Ett ställningstagande i frågan hör emellertid enligt min mening inte till det lättare. Ärendet har nu återremitterats till lantbruksnämnden. Med det beskedet får de herrar, som ställt frågan, vara nöjda tills ären- det ånyo kommer att underställas un- dertecknad.

Beträffande den kritik av spannmåls- bolagets affärer, som herr Waldemar Svensson har tagit upp, ber jag att få säga att det är konstaterat, att vi här kommit till en förlustsiffra, som är be- tydligt större än vad man kunde be- räkna i våras. Jag hade emellertid för min del då anledning att utgå ifrån de rapporter, som lämnades av det före- tag som har att sköta dessa ting. Vi

har, som jag tidigare sagt, fått en myc- ket stor skörd, vilket har förändrat situationen. När det gäller frågan om den räkning, som spannmålsbolaget och jordbruksnämnden har ställt till riks- dagen på 68 miljoner kronor, kan jag inte svara på om det är den sista räk- ning som kommer att visas eller inte. Framtiden får givetvis visa hur det går att avveckla de lager som är till fin- nandes. Storleken av dessa lager be- stäms givetvis i mycket hög grad av den mycket stora skörden. 1952 års skörd gav, som jag redan har sagt här vid annat tillfälle, 100 000 ton mera spannmål än man räknade med i fjol. Varför, säger då herr Svensson i Ljungs- kile, har man inte tidigare börjat till- lämpa de regler som 1947 års riksdags- beslut innebar? Jo, av den anledningen att man år från år har försökt att åstadkomma de rättmätiga inkomster för det samlade jordbruket, som man anser att jordbruket enligt jordbruks- kalkylen skall ha.

Herr Ohlin tog på förmiddagen upp det resonemanget. Det är inte mer än ett par, tre år sedan vi hade ett vete- pris här på 30 kronor, och sedan höjde man det till 53 kronor. Vid ett vetepreis på 30 kronor gled jordbruks- produktionen i allt större utsträckning över ifrån vegetabilisk produktion till animalisk produktion, och jag behöver väl inte påminna kammarens leda- möter om vad en fortsatt dylik politik skulle ha lett till för de animaliska producenterna och då i synnerhet för småbrukarna. Det var nödvändigt att då företa en prisförändring på spannmål. Man säger, att med den föränd- ringen slog man över till alldeles för höga priser. Ja, men kom ibåg, att när regeringen tog ställning till dessa saker hade vi ett världsmarknadspris på vete som låg 15 à 20 kronor över det som då bestämdes, och det gällde att åstad- komma en snabb övergång för att mildra de svårigheter som då var rå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

dande för avsättningen av överskottet på animalier och smör.

Jag skulle för min del tro, att för småbruket, som i så oerhörd grad är beroende av animalieproduktionen, måste en prispolitik som ser till att vi har en hög vegetabilisk produktion här i landet vara den bästa garantien för att det går att uppehålla ett så skäligt pris som möjligt på animalierna. Jag skall villigt medge att det mindre jordbruket ännu inte har kommit upp i den inkomstnivå som man ville att det skulle få, men frågan är om man i konsumentkretsar i detta land är villig att ge sådana priser åt det mindre jordbruket, att man kan få lika stor lönsamhet eller lika stor inkomst som det medelstora familj jordbruket får. För min del har jag inte någon större önskan än att så skulle vara med verkligheten överensstämmande, men jag är inte säker på att man på den vägen kan nå målet.

Nå, säger någon, då kan man väl ge större subventioner ifrån staten. Ja, för närvarande är det väl cirka 140 miljoner kronor som odelat går till småbruket för att förbättra dettas levnadsmöjligheter, och jag vågar göra det påståendet, att även om det mindre jordbruket inte har fått vad det rättmätigt kunde begära, så har det dock det bättre nu än under någon tidigare regim. De jordbruk, beträffande vilka man nu på en del håll begär att de skall bortrationaliseras genom sammanslagning av de många enheterna, är ju frukten av liberal politik i början av detta århundrade. Här fördes då en jordpolitik, ja, nästan jordromantik, där man styckade upp jorden i för små enheter. Var och en kan förstå att dessa enheter inte kunde ge vare sig full sysselsättning eller full försörjning. När man går att kritisera dessa ting måste man följaktligen i det sammanhanget ta upp hela linjen. Från regeringens sida försöker man att med den jordbrukspolitik, som är förd, så snabbt

som möjligt få jordbruket i den ställning som 1947 års riksdagsbeslut innebär och även, så fort det ges möjlighet därtill, ge småbruket de bästa förutsättningarna.

Vad sedan framtiden beträffar har man från och med i år fått fram en överenskommelse med jordbruket, vilken sammanfaller med den kalkyl som är uppgjord, att jordbruket självt skall svara för det produktionsöverskott, som uppstår, genom att föra detta ur landet, detta givetvis under den förutsättningen att jordbruket får det gränsskydd som man förutsåg år 1947. Här har sagts — och jag har sett samma önskemål i några tidningar under senaste tiden — att man skulle försöka lyfta jordbruksfrågan liksom försvarsfrågan över partigränserna. För min del skulle jag inte se någonting hellre. Jag skulle tro att vår försörjning är en lika angelägen försvarsåtgärd som de miljarder vi lägger ut direkt för vår försvarsberedskap.

Jag tror för min del att det är detaljer som skiljer oss åt, och ingen skulle vara gladare än jag om de meningsskiljaktigheter som finns skulle kunna överbryggas, så att vi kunde åstadkomma full rättvisa för alla Sveriges jordbrukare, som under de senaste åren så tydligt i handling har visat sin vilja att rationalisera och förbilliga produktionen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag lämnade i mitt lilla anförande här en som jag tyckte visserligen kortfattad men ändå någorlunda fullständig redogörelse för spannmålsfrågans läge, sådant som det är i dag. Jag angav klart och koncist hur jag ansåg att detta läge står i förhållande till 1947 års beslut. Jag skulle gärna vilja fråga jordbruksministern: Finns det någonting i den av mig lämnade redogörelsen som jordbruksministern kan jäva? I så fall vore jag

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mycket tacksam om han gjorde de invändningarna nu i dag. Här håller jordbruksministern skriftermål med alla folkpartitidningar och alla möjliga, som talat ute i landet, men går inte mycket in på vad som har yttrats här. Öga mot öga — men inte tand för tand! Är det något fel på den av mig lämnade redovisningen, ber jag alltså få veta det i dag. Om jag inte får något sådant jäv betraktar jag det så, som att vi är överens om att den skildringen är riktig.

Nu förefaller det som om jordbruksministern skrivit sitt anförande i förväg, kanske i någon mån med tanke på vad som skulle sägas från folkparti-håll. Nu sades det inte så mycket som tydligen det här föredraget hade tagit sikte på. Jag tog bara upp det som budgeten direkt föranledde. Men i stället hänvisar då jordbruksministern till vad som står i Jordbrukarnas Föreningsblad och säger att i förra numret finns svaren på herr Ohlins och andras frågor. Jag var så hänsynsfull att jag inte återopade Jordbrukarnas Föreningsblad annat i den enda fråga där Jordbrukarnas Föreningsblad direkt attackerar riksdagspartierna. Nu har jag i alla fall fått klart för mig att det är fullt i sin ordning att här i riksdagen dra in Jordbrukarnas Föreningsblad i debatten. Det är så mycket bättre att göra det, säger jordbruksministern, som den tidningen är fullt opolitisk — och fullt täcker herr Norups uppfattning. Om man alltså kan sätta likhets-tecken mellan Jordbrukarnas Föreningsblad och herr Norup, måste antingen jordbruksministern vara opolitisk eller Jordbrukarnas Föreningsblad bondeförbundistisk.

Jag överlämnar frågan om vetepoolen till nästa talare.

Beträffande spannmålsbolagets räkningar säger jordbruksministern, att han inte vet hurvida den räkning, som spannmålsbolaget nu har skickat riksdagen på 68 miljoner kronor plus

en förbrukad reservation på 28 miljoner kronor, sammanlagt 96 miljoner mer än i våras, utgör hela räkningen eller om det kommer mera. Nej, det är nog inte så lätt att veta och jag skulle inte vilja säga det. Men det är väl ändå inte egentligen fråga om räkningar från spannmålsbolaget utan från jordbruksdepartementet på grund av de ståndpunktstaganden och de bedömningar som jordbruksministern har gjort. Att en ansvarig minister kryper bakom spannmålsbolaget, som här inte är annat än ett verkställande organ, är väl inte i enlighet med normal parlamentarisk ordning. Att läget bedömts fel framstår numera som ofrånkomligt. Det lär inte gå att bestrida detta.

Jordbruksministern säger — jag vet inte om han fått det från Föreningsbladet — att vi på grund av de låga spannmålspriserna 1951 hade kommit till en för stor animalieproduktion. Ja, men under femårsperioden 1936—1940 hade vi en spannmålsareal på 1 515 000 hektar och 1951 hade vi en spannmåls- och oljeväxtareal på 1 553 000 hektar. Vi hade inga oljeväxter före kriget. Spannmål och oljeväxter täckte 1951 alltså 38 000 hektar mer än sammanlagda spannmålsarealen före kriget. Den väsentliga förskjutningen ligger i att man fått en oljeväxtareal på 190 000 hektar. Varför förtiger man konsekvent detta och säger att det var en förskjutning i mjölkproduktionen, när det är så uppenbart att det i första hand var en förskjutning från spannmål till oljeväxter?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var väl ingen här i kammaren som inte observerade att jordbruksministern med sina välvilliga avslutningsmeningar ryckte undan grunden för hela den kampanj mot folkpartiet som bondeförbundet under de senaste månaderna har bedrivit, i det att han talade om att det i alla fall var begränsade ting som skilde oss åt.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Jag vill visst inte säga att dessa saker är oväsentliga, men jag understryker att jordbruksministern tydligen själv erkänner att den kampanj som med stora ord förts mot folkpartiet är ogrundad.

Jag hinner inte nu gå närmare in på de jordbrukspolitiska frågorna — vi får väl senare tillfälle till en jordbrukspolitisk diskussion — men jag skulle vilja säga några ord om den yttre rationaliseringen. Jag har i likhet med herr Svensson i Ljungskile påpekat att befolkningsförhållandena på landsbygden åstadkommer en snabb minskning av de mindre brukningsdelarnas antal. Jag tror att på denna grund en »bortrationalisering» pågår, om man så får säga. Jag har vidare understrukit att staten bör *underlätta* en klok sammanläggning av enheterna i syfte att skapa rationella brukningsdelar. Jag har alltså ingalunda — såsom t. ex. det socialdemokratiska organet i Stockholm påstår — sagt att staten skall bromsa en naturlig anpassning. Jag har tvärtom talat om att staten skall underlätta en sådan.

Men, herr statsråd, jag har bland andra röstat mot den skarpa gränsdragningen mellan de jordbrukare som får producentbidraget och dem som inte får det. Jag har alltså gått emot denna statliga påtryckning, och det är detta som jag har tillåtit mig påpeka också i uttalanden utanför denna kammare.

Så enkelt, herr statsråd, är det alltså, att man kan i denna sak liksom i andra fall få klart besked om både min och folkpartiets ståndpunkt genom att undersöka hur jag och övriga folkpartirepresentanter har talat och röstat i denna kammare. Det är därför ingenting annat än låtslek, när statsrådet här säger att man inte har fått klart besked.

Vidare skulle jag beträffande 1947 års beslut — jag skall inte nu närmare diskutera tullpolitiken, men jag hoppas

få tillfälle därtill senare — vilja fråga statsrådet: Är det inte så, att den jordbrukspolitik, som under senare år bedrivits, har på grund av regeringens och riksdagens beslut företett icke oviktiga avvikelser från vissa punkter i 1947 års beslut? Jag behöver nog inte exemplifiera detta; jag bara nämner att totalkalkylens roll nu sex, sju år efteråt är en annan än den skulle vara enligt 1947 års beslut. Om jordbruksministern erkänner detta, bortfaller i varje fall enligt min uppfattning grunden för hela den manöver, som vi fått bevittna så många gånger tidigare och i viss mån även i dag, nämligen att envar som kritiserar regeringens politik påstås därmed ha avvikit från 1947 års beslut. Och detta fastän regeringspolitiken själv i icke oviktiga avseenden avvikit från vad man 1947 tänkte sig skulle vara svensk jordbrukspolitik sex år senare.

Vad jag hävdar är att alla våra ändringsförslag, varav åtskilliga enligt min mening är mycket viktiga, håller sig inom ramen för det som var grundläggande för 1947 års beslut, nämligen strävan efter likvärdig standard och tryggad livsmedelsförsörjning. Men 1947 års beslut innehåller ju mer än detta, och det är därvidlag som även regeringspolitiken företer avvikelser.

Vad beträffar Sveriges inträde i vetepoolen som importör skylldes jordbruksministern på att man när beslut skulle fattas visste så litet om läget och att regeringen därför beslöt sig för detta inträde. Jag vill erinra jordbruksministern om att i ett land som England, som ju är mycket mera beroende av import än vi, har inte regeringen godkänt inträde i vetepoolen såsom importör. Om England, som är så beroende av import, kunde ta denna risk, menar då verkligen jordbruksministern att Sverige inte kunde bedöma situationen på liknande sätt?

Jordbruksministern säger att vi får låta oss nöja med det beskedet att frå-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gan om denne småbrukare, vilken sedan två och ett halvt år driver ett mindre jordbruk som han inte vet om han får behålla, är återförvisad till lantbruksstyrelsen. Nej, herr statsråd, därmed vill i varje fall inte jag låta mig nöja. Det är orimligt att på detta sätt dra ut på tiden med detta ärende. Staten bör därigenom anses ha försuttit sina möjligheter, och därför borde saken omedelbart avgöras till mannens förmån. Att ännu längre uppskjuta avgörandet innebär bristande hänsyn till centrala och berättigade medborgerliga intressen.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jordbruksministern lämnade några intressanta siffror beträffande utvecklingen inom jordbruket. Jag skall be att få komplettera dem med ett par siffror från 1952 års taxeringar. Av dessa siffror framgår, att bland företagen ligger jordbrukarna lägst, om man bortser från gruppen »övriga». Även om man inbegriper denna senare grupp är genomsnittsinkomsten för jordbrukare 1 000 kronor lägre än för samtliga företagare. Till och med om man tar med samtliga inkomsttagare, alltså även icke yrkesverksamma och till exempel en så lågt avlönad grupp som de i husligt arbete anställda, ligger jordbrukarnas inkomst föga över genomsnittet för samtliga inkomsttagare. Siffrorna visar också, att inom gruppen jordbruk med binäringar förekommer den minsta skillnaden mellan medelinkomst och medianinkomst. Redan härav kan man sluta sig till att antalet jordbrukare med mycket höga inkomster är förhållandevis ringa. Detta belyses också av siffermaterialet avseende inkomsttagare i olika inkomstklasser.

Bland företagen representerar jordbrukarna icke mindre än nära 60 procent. Av sammanlagt drygt 20 000 företagare med över 20 000 kronors årsinkomst utgör jordbrukarna föga mer än

5 000 eller alltså cirka 25 procent. Bland 2 188 företagare med 50 000 kronors årsinkomst och däröver återfinnes 345 jordbrukare eller cirka 15 procent.

Om man utgår ifrån att det finns proportionsvis lika mycket duktigt folk inom jordbruket som inom andra näringsgrenar kan man konstatera, att dessa knappast återfinns i de högre inkomstgrupperna i samma utsträckning som motsvarande kategori inom övriga företagargrupper. Detta siffermaterial kan därför såvitt jag kan förstå inte ge stöd för den uppfattningen att de större jordbrukarna skulle vara gynnade i förhållande till andra näringsidkare eller till andra jordbrukare.

Vi har, herr talman, en annan uppfattning än regeringen i fråga om jordförvärvs- och förköpslagstiftningen. Denna lagstiftning är betänklig för rättssäkerheten, och den är enligt vårt förmenande föga effektiv. Däremot delar högerpartiet ansvaret med socialdemokrater och bondeförbundare för huvudlinjerna i den jordbrukspolitik som förts. Vi tvekar inte att klart säga ifrån detta, och vi betraktar det som en väsentlig uppgift att klargöra innebörden av denna politik även i städer och tätorter. Det är där som det är särskilt viktigt, att den blir klargjord — men där har bondeförbundet små möjligheter att lämna ett verksamt bidrag.

Herr Norup slutade sitt anförande med att sträcka ut handen till samförstånd i fråga om jordbrukspolitiken, och vi tar med glädje emot hans erbjudande inom högerpartiet. Vi delar hans förhoppning, att jordbruksfrågorna lika väl som försvarsfrågorna skall kunna få en lösning ovanför de partipolitiska meningsskiljaktigheterna.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf), kort genmäle:

Herr talman! I mitt anförande tillät jag mig fråga herrar Ohlin och Walde-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

mar Svensson på vad sätt de ville förklara, att jordbruket var favoriserat framför andra näringar. Anledningen till min fråga var dels det uttalande av herr Ohlin i remissdebatten den 4 november 1953, som herr Ohlin i dag hänvisade till, och dels herr Ohlins polemik i Jordbrukarnas Föreningsblad. Jag hade inte stora förhoppningar om att få svar på den frågan. Herr Waldemar Svensson svarade på så sätt, att han sade att »när oskulden sover står änglar på vakt». Det var ett enkelt och billigt svar — är det över huvud taget ett svar? Herr Svensson har senare sagt till jordbruksministern, att han ville ha svar på det han frågade, öga för öga och tand för tand, sade herr Svensson. Man kan väl ändå precisera vad man menar, herrar Svensson och Ohlin, och inte bara gå runt omkring problemet, för er gäller även öga för öga och tand för tand.

Herr Ohlin sade vidare, att den kampanj som förts mot folkpartiet är ogrundad. Vad är det för kampanj, herr Ohlin? Såvitt jag kan förstå har det från folkpartiets sida under hela förra året förts en kampanj mot jordbruket. Den började under paratyfusedemien. Man kan vidare erinra om debatten om mjölken, och för bara ett par dagar sedan var det en kampanj mot försäljningen av spannmål under påståendet att denna inte var tillräckligt ren. Vederbörande tidning kom fram till den slutsatsen, att jordbrukarna själva var skuld till att de inte kunde sälja spannmålen ordentligt och att detta berodde på dålig ekonomi hos jordbrukarna, för mycket slarv o. s. v. Det är väl ändå så, att den kampanj folkpartiet satt i gång är ytterst hänsynslös och skjuter över målet, varpå herrar Ohlin och Waldemar Svensson försöker gå förbi den och tala om något annat.

Herr Waldemar Svensson vill försöka göra gällande, att Jordbrukarnas Föreningsblad är politiskt och att i annat fall jordbruksministern inte skulle

vara politiker. Detta är väl ändå en mycket saklig tidning, och det torde vara svårt att vederlägga det sakliga svar som gavs däri på herr Ohlins inlägg.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! För att försvara sig är det inte ovanligt att herr Ohlin talar om att det är han som blivit anfallen. Han talar här om att bondeförbundet fört en kampanj mot folkpartiet. Har vi fört en kampanj mot folkpartiet så har det varit beroende på att folkpartiet — som herr Pettersson i Dahl här nämnde — under lång tid fört en kampanj inte bara mot bondeförbundet utan mot hela jordbruket. Det är detta som gör att vi måste reagera. Här försöker man — inte i riksdagen men i folkpartipressen på olika håll — att införa konsumenterna misstänkliggöra den jordbrukspolitik som förs. I mitt anförande har jag försökt klargöra att de priser på produkterna i vårt land som konsumenterna får betala ingalunda är högre än de priser konsumenterna i en del andra länder får betala. Det gäller även sådana länder där arbetsinkomsterna är betydligt lägre än hos oss. Jordbrukspolitiken här har syftat till att ge just det som 1947 års överenskommelse siktade till, och jag vill fråga herr Ohlin om han anser, att jordbruket har fått för mycket om man utgår ifrån 1947 års beslut.

När det gäller frågan om de förluster som nu kommer att göras på vetet, så är det angeläget att påpeka att dessa förluster till mycket stor del uppkommit på grund av den beredskapslagring av spannmål som riksdagen beslutat och som ledde till att vi importerade spannmål till mycket höga priser. Eftersom nu priserna har fallit på världsmarknaden och deita lager måste avsättas medför det förluster.

Till herr Waldemar Svensson vill jag säga att jag ingalunda vill skjuta skul-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

den på en underordnad myndighet. I detta fall är det klart att det är jordbruksdepartementet — alltså jag själv eftersom jag är chef för detta departement — som kommer att förelägga riksdagen detta. Denna räkning är emellertid en konsekvens dels av beredskapslagringen, dels av att man försökt föra en politik, som skulle medföra att jordbruket finge vad 1947 års beslut innebär. Är det så att herr Ohlin anser att jordbruket har fått för mycket, då kan man framföra kritik mot den räkningen. Är det emellertid så att jordbruket inte fått vad det är berättigat till, då måste ju räkningen vara berättigad. Om det skulle komma någon mer räkning när det gäller spannmålen är det alltså beroende på den spannmålsimport och lagring som företagits varit för att skydda konsumenterna.

Somliga menar att det skulle vara lika lätt för den svenska regeringen att bedöma sin inställning till veteavtalet som det var för den engelska regeringen. Det är väl dock så att våra veteskördar växlar oerhört. Vi behöver inte gå mer än två år tillbaka i tiden för att finna ett tillfälle, då vi hade ringa tillgång på spannmål och då det var nödvändigt att importera till sådana priser, som medförde de konsekvenser jag har talat om. Det är klart att skulle jag företräda enbart jordbrukarintressen så skulle jag säga, att vi visst inte skall importera utan i stället exportera vete. Å andra sidan menar jag att om man för en politik som försöker att skydda jordbruket från växlingar, då är också jordbruket skyldigt att ha förståelse om det ställs krav på att konsumenterna skall skyddas. Det är därför ganska märkligt att det är herr Ohlin — som i så många andra sammanhang uppträder som konsumenternas riddare — som här anmäler sig såsom kritiker mot att regeringen i våras ville importera något vete. Nu har saken förändrats och det kommer inte att bli någon import.

Beträffande herr Waldemar Svens-

sons fråga om den nuvarande vetepolitiken helt står i överensstämmelse med 1947 års direktiv så kan jag svara både ja och nej på den frågan. Om jordbruket hade nått den ställning som 1947 års beslut syftade till, då skulle jordbruket — som det får göra från och med innevarande år — ta konsekvenserna av ett överskott men naturligtvis inte konsekvenserna av ett överskott som är tillkommet på grund av import för att hålla ett beredskapslager av den nuvarande storleksordningen. Följaktligen menar jag att man har fått göra vissa avsteg till dess jordbruket har fått vad det har rätt att begära enligt 1947 års beslut.

Sedan var det diskussion här om huruvida Jordbrukarnas Föreningsblad är ett bondeförbundsorgan eller ej. Jag vill emellertid befria Jordbrukarnas Föreningsblad från en sådan beskyllning. Det är inte något partipolitiskt organ utan det är företrädare för hela jordbruket. Om detta skulle föra med sig att jag inte skulle vara någon politiker, då tycker jag att detta är en ganska egendomlig konsekvens. Jag kommer nog att även i fortsättningen i någon mån vara politiker, och jag skulle tro att det inte är sista gången vi debatterar inte bara jordbruksfrågor utan även andra frågor där jag kommer att ha en partipolitisk inställning. När jag då säger att jag är tillfredsställd med de synpunkter som är framförda i Jordbrukarnas Föreningsblad så har jag därmed inte sagt att denna tidning är ett bondeförbundsorgan och jag har heller inte sagt att jag inte har något intresse för politiken.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber först att få notera att jordbruksministern inte har försökt att på någon punkt vederlägga min framställning beträffande spannmålssituationen sådan som jag angav den i mitt första anförande. Därmed

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

anser jag att vi är överens om fakta sådana som de där kommer fram, och det kan ju alltid vara värdefullt för den fortsatta debatten.

När det gäller fallet i Västmanland får jag säga, att kan man inte klippa av detta 2 ½-åriga remissväsende, vad har vi då regeringar och ministrar till? Är det inte meningen att det skall finnas tillräckligt med kurage och sunt förnuft för att man skall kunna avgöra ett sådant ärende utan att det åker fram och tillbaka längre?

Sedan frågar jordbruksministern oavlatligt om vi anser att jordbruket har fått för mycket. Jag vill inte påstå att jordbruket fått för mycket, men vi har ju upprepade gånger anslutit oss till jordbruksministerns uttalande 1952 att man inte får hårdra kalkylen, ty den kan slå fel på 100 till 200 miljoner. Vi vill alltså ha möjlighet till glapprum i enskilda fall. Men när det sedan gäller fördelningen medger ju jordbruksministern själv att det mindre jordbruket inte fått så mycket som det borde ha fått. Redan de här 100 miljonerna, som skattebetalarna får betala för spannmålspolitiken, går ju till övervägande del till slättbygden och det större jordbruket.

För övrigt ber jag jordbruksministern studera våra förslag. Plocka fram de förslag vi har väckt under de tre, fyra sista åren och som bondeförbundet och de övriga partierna avslagit undan för undan! De refereras ju för övrigt inte i Jordbrukarnas Föreningsblad.

Herr Pettersson i Dahl frågar också på vad sätt det större jordbruket har fått för mycket. Hela mitt första anförande var ju just en skildring av detta. Men jag sade redan i mitt första anförande, att »när oskulden sover står änglar på vakt», så jag räknade inte med att fakta skulle nå fram dit.

Sedan säger jordbruksministern att det var i konsumenternas intresse han ville engagera oss i vetepoolen. Ja, det blir tydligen en smula valhant när

jordbruksministern skall vända den sidan till. Konsumenterna har ju ingen fördel av felspekulationer i vetepoolen, och vi hade från folkpartiets sida — det måste ändå jordbruksministern erkänna — långt i förväg genomskådat den nuvarande spannmållssituationen.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! När herr Svensson säger att de här 100 miljonernas förlust på vete går till storjordbruk, har jag anledning protestera. De 100 miljonernas förlust har, som jag sade i mitt förra anförande, tillkommit på grund av att vi fick importera vete till mycket höga priser, och när vi nu skall sälja ut åstadkommer detta en förlust. Det kan vi ju hålla på och diskutera hur länge som helst. Men enligt min mening har inte det svenska storjordbruket fått mera än det varit berättigat till, och när jag säger att det mindre jordbruket inte har fått vad det har rätt att begära, så har heller inte det stora jordbruket eller jordbruket i allmänhet i Sverige fått vad 1947 års beslut innebar. Men vi är på god väg, och jag uttalade också en önskan att det skulle kunna ges möjlighet även för det mindre jordbruket att få detta. Jag kommer inte unna herr Svensson att vara ensam om att vilja företräda det mindre jordbruket.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp):

Herr talman! Det s. k. Niteliusska förslaget till bilbeskattning har väckt stort intresse bland allmänheten och i pressen. Det var i mars månad 1951 som häradshövding Nitelius fick detta utredningsuppdrag. När något över två år hade gått tillkallades fyra riksdagsmän som rådgivare. Det förefaller mig som om denna ordning vore att kasta jästen efter degen. I varje fall för en utomstående förefaller det som om dessa parlamentariska ledamöter inte skulle kunna inverka på resultatet av utredningen när de knöts till arbetet så sent.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Tre av dessa riksdagsmän har lämnat reservation. Jag finner det anmärkningsvärt att bondeförbundets representant inte har reserverat sig. Det vore intressant att få veta om bondeförbundet verkligen stöder detta förslag.

Nu har remisstiden gått och remissvaren i huvudsak kommit in. Såvitt jag vet har samtliga remissinstanser hittills, med ett undantag, avstyrkt eller starkt kritiserat förslaget. Bland dessa remissvar är också ett från tolv organisationer som har en rik erfarenhet på motortrafikens område. Dessa organisationer förklarar att motortrafiken är beredd att betala sin skäligen andel av kostnaderna för vägväsendet. De framhåller att redan med gällande beskattning betalar motorfordonstrafiken väl den kostnad den förorsakar vägväsendet. Beträffande fördelningen av denna kostnad mellan olika fordonsgupper framhåller organisationerna, att blott en fjärdedel av totalkostnaden kan fördelas efter objektiva principer och att enligt deras undersökningar den nuvarande bilbeskattningen fyller de krav kostnadsansvarighetsprincipen uppställer. I övrigt är denna fördelning en avvägningsfråga som måste ses i sitt näringspolitiska sammanhang. Organisationerna kallar detta förslag ett godtyckligt förslag som inte är möjligt att genomföra utan betydande skadeverkningar för samhället. Konsekvenserna för näringslivet har ej utretts. Man framhåller vidare att det inte föreligger någon mera fullständig teknisk-ekonomisk planläggning för den kommande utbyggnaden av vårt vägnät. Man har därför ingen säker bedömning av utgiftsramens storlek eller de ekonomiska möjligheterna att genomföra vägarbeten av den storleksordning utredningen tänkt sig. Kostnadsposter av denna omfattning bör underbyggas med konkreta planer och förslag. De gör också anmärkningar mot inkomstberäkningen.

Dessa organisationer medger att bestämmelserna för inbetalning av bränn-

olja skatt har en mindre tillfredsställande form, men de finner det från näringslivets synpunkt allvarligt att enligt utredningens förslag den tyngre trafiken, vilken i stort sett nu har brännolja som drivmedel, skulle ungefär bli föremål för en fördubbling av beskattningen. Man måste räkna med att näringslivet och transportstrukturen anpassats efter den nuvarande skattefördelningen. Vidare inverkar en radikal förändring av denna beskattning på vår konkurrensförmåga. Våra nordiska grannländer har på den tyngre trafiken en beskattning som redan nu avsevärt understiger den svenska. En jämförelse med andra länder med vilka vi konkurrerar på världsmarknaden visar att vårt land redan nu ligger bland de högsta i fråga om beskattningen av tung trafik. Vidare vänder sig organisationerna mot den i utredningen föreslagna fordonsskatten på mindre personbilar och mot särbeskattningen av den yrkesmässiga trafiken. Organisationerna anser att en särskild utredning bör företagas angående bestämmelserna för inbetalning av brännoljeskatt men avstyrker att den föreliggande utredningen lägges till grund för ändring i nu gällande bilbeskattning.

Statens biltrafiknämnd framhåller, att förslaget med särskild tyngd drabbar omnibussar och stora lastbilar, särskilt sådana i yrkesmässig trafik, och att det därför är av trafikpolitisk innebörd. Hänsyn har inte tagits till de verkningar beskattningsreglerna kommer att få på landets trafikväsende och näringslivet i dess skilda förgreningar. Nämnden avstyrker också för sin del att detta förslag lägges till grund för en ny motorfordonsbeskattning.

Jag skall nu inte här komma med flera axplock ur skörden av remissvar. Man kan väl utan överdrift säga att det s. k. Niteliuska förslaget har fått underbetyg av remissinstanserna, och man har i pressen, också i Ny Tid, sagt att förslaget är sönderskjutet. I statsverkspro-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

positionen uttalar finansministern, att han räknar med att kunna underställa årets riksdag ett förslag i frågan, och under denna remissdebatt har han sagt att saken nu skall prövas förutsättningslöst sedan remisstiden utgått.

Jag vill rikta en enträgen vädjan till regeringen, i första hand finansministern, att inte lägga förslaget till grund för en proposition, som innebär en radikal förändring av den nuvarande utformningen av bilbeskattningen. För något sådant torde en ny och allsidig utredning vara av nöden där man också tar hänsyn till trafikpolitiska problem och där man kan bygga på utarbetade planer beträffande nybyggnad och förbättring av vägarna.

Herr talman! Jag kommer nu in på ett helt annat område. Jag tänker på de frågor som vi sysslar med i den nordiska kommittén för friare samfärdsel. Jag vill då först uttrycka min tillfredsställelse över att flera av de förslag som vi har framfört har blivit realiserade. Jag tänker på passfriheten för nordbor vid resor över nordiska gränser och på de lättnader i tullbehandlingen som därvid ägt rum genom att tullbehandlingen övergått till att bli en stickprovskontroll och vidare att det bestämts en summa för värdet av varor som med vissa undantag får medföras av de resande under förutsättning att varorna är avsedda för personligt bruk eller för gåva och alltså inte för kommersiellt ändamål. Jag vill uttrycka den förhoppningen, att vårt förslag om en fri nordisk arbetsmarknad med upphävande av kravet på uppehållstillstånd och arbetstillstånd skall röna samma välvilliga behandling.

Min förhoppning knyter sig också till vårt förslag, att motortrafiken i stort sett skall få gå fritt över gränserna, så att fordonen i regel inte blir utsatta för någon gränskontroll vid färd över inre nordiska gränser. Vid vårt senaste sammanträde har vi föreslagit en nordisk passunion. Det är alltså meningen att passkontrollen helt och hållet skulle slo-

pas på de inre nordiska gränserna. Kontrollen skulle skötas uteslutande vid yttergränserna. Med den utformning som vi givit förslaget hoppas jag, att det skall vara möjligt att realisera detta till den tidpunkt, då sommarens resetrafik börjar. Ur turist- och resesynpunkt skulle Norden då bli en enhet. Jag menar, herr talman, att därigenom skulle man skapa för Norden en goodwill i andra länder.

Herr PETERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Kristensson i Osby förvånade sig över bondeförbundets ställning till det Niteliuska bilskatteförslaget. Så vitt jag kunde höra herr Kristensson rätt, menade han att partiet redan hade tagit ställning till detta.

Jag får säga, att detta måste vara en felaktig slutsats från herr Kristenssons sida. Det är självklart att en ledamot av ett parti får ta den ställning han anser riktig, när han går in i en kommitté. Jag undrar om folket har det så, att folket alltid står bakom sin kommittéledamot, hur han än ställer sig?

Nu har det Niteliuska förslaget, som vi hörde av finansministern, varit föremål för mycket hårdhänt kritik, och vi vet inte vad som kan bli resultatet därav. När detta skatteförslag framlägges kommer emellertid bondeförbundet att ta sin ställning till det. Någoting annat kan jag inte säga.

Sedan skulle jag vilja returnera en fråga till herr Kristensson: Står folket helt bakom den reservation som herr Spetz avlämnat? Det skulle vara intressant att veta.

Herr KRISTENSSON i Osby (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var med intresse jag lyssnade till herr Petterssons i Dahl förklaring. Han vill tydligen inte binda bondeförbundet vid denna utredning,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och då har man ju hopp om att bondeförbundet inom regeringen söker verka för att detta Niteliuska förslag icke lägges till grund för en proposition till årets riksdag.

För min egen del anser jag att den reservation, som är avgiven av herr Spetz, är riktig, och jag är för min del övertygad om att folkpartiet delar den uppfattning, som han där har givit till känna. Enligt min mening är det inte av behovet påkallat att föra fram denna fråga vid årets riksdag. Men om man går in för en avsevärd upprustning av vägarna, är det nödvändigt att det görs en ny utredning, och en sådan utredning tar sin tid.

Herr ERICSSON i Näs (bf):

Herr talman! Här har i dag talats en hel del om koalitionsregeringen och hur den fungerar. Det tycker jag är ett ämne som är värt att diskutera. Oppositionen talade och skrev också i höstas åtskilligt om regeringskoalitionen tvåårsjubileum. Även om man väl kunde haft rätt att vänta lite större oväld och bättre saklighet av vederbörande krönikörer, får man väl ändå konstatera, att ämnet är hälsosamt för oppositionsbröderna att sysselsätta sig med. Ty det som hände den 1 oktober 1951 har ju visat sig vara av så stor betydelse för utvecklingen i vårt samhälle, att det finns all anledning att ägna intresse åt det. Jag är övertygad om att framtidens vetenskapliga forskning kommer att på ett övertygande sätt klargöra den nuvarande regeringens stora positiva betydelse — precis som det har skett beträffande det samarbete, som på 1930-talet ägde rum mellan bondeförbundet och socialdemokraterna. Vi har numera fått uppleva, att man på såväl höger- som folkpartihåll erkänt, att den politik, som vårt parti och det socialdemokratiska gemensamt förde under 1930-talet, varit till gagn för hela samhället. Så småningom blir det väl också den nuvarande opposi-

tionens öde att revidera sin uppfattning och därmed ge samma betyg åt den nuvarande koalitionspolitiken.

Debatten blir emellertid litet ensidig, om man bara ägnar intresse åt koalitionspolitiken. Även oppositionen kan väl vara förtjänt av en liten smula uppmärksamhet. Den firade ju också tvåårsjubileum i höstas, och de gångna två årens oppositionspolitik bidrar på sitt sätt till belysning av hur vår svenska demokrati fungerar.

Nu skall det väl först sägas, att oppositionen inte har varit enhetlig eller gjort allvarliga försök att i stort prestera något gemensamt alternativ till regeringspolitiken. Förhållandet mellan högern och folkpartiet har, såvitt man kunnat se, inte präglats av större värme än man ansett nöden kräva. Och ändå torde väl orsaken till att höger och folkpartiet inte presterat någon gemensam oppositionslinje mindre vara att söka i olikheterna mellan höger och folkparti utan snarare i speciellt folkpartiets våldsamma försök att dölja likheterna.

Vi är med rätta stolta över vår svenska demokrati. Det kan inte vara tal om annat än att den demokratiska styrelseformen har en mycket säker förankring i vårt land. Vi har byggt upp vårt folkstyre och vårt folks frihet på den germanska bondedemokratiens grund, och vi kan ju inte gärna tänka oss att behöva mista denna vår frihet. Partier är fria staters liv, och partiorganisationerna är alltså förutsättningen för att vår demokratiska styrelse skall fungera. Enligt parlamentarismens princip skall den eller de meningsriktningar, som vunnit majoritetens förtroende, svara för landets styrelse. Och oppositionens uppgift är att kritisera, att opponera. Men självklart skall denna opposition vara sådan, att den kan träda i regeringsställning på det program som den presenterat för folket. En opposition för opponerandets egen skull tjänar inte demokratiens in-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tresse; den kan tvärtom utgöra en fara för den demokratiska styrelsen. Det är ur den synpunkten anledning att ägna de gångna årens oppositionspolitik ett visst intresse.

En opposition, som vill ta sin demokratiska uppgift på allvar, måste givetvis bygga sin kritik mot regeringen på den politik som regeringen fört. Så kan tyvärr knappast alltid sägas ha varit fallet med den nuvarande oppositionen. Redan den 29 september 1951 — alltså innan den nya regeringen hunnit tillträda — lovade en av de stora folkpartitidningarna, det var Expressen, att det skulle bli en stor folkpartioffensiv på landsbygden mot bondeförbundet på grund av dess regeringsengagemang. Bondeförbundet har, skrev denna folkpartitidning, ingen möjlighet att göra anspråk på tillmötesgående eller undfallenhet. Man hoppades också att högern skulle verksamt bidra i denna offensiv. En annan folkpartitidning — för övrigt den största — försäkrade några dagar senare, att folkpartiet och högern gemensamt skulle försöka störta den nya koalitionsregeringen för att får den avlöst av, som man sade, en annan och bättre. Oppositionen hade alltså sin inställning klar, innan den nya regeringen hunnit visa vad dess politik skulle komma att innebära. Kan man verkligen säga, att en sådan opposition kunnat uppfylla de krav som i en demokrati måste ställas på en ansvarsmedveten opposition? Den störtflod av vilseledande argument, som de båda oppositionspartierna öst inte minst över bondeförbundet, kan inte sägas ha haft mycket med saklig kritik att göra. Man kan till exempel erinra om den våldsamt överdrivna agitation, som folkpartiet riktat mot regeringens jordbrukspolitik, eller om de båda oppositionspartiernas samfällda ansträngningar att framställa saken så som om bondeförbundet hade engagerat sig för en socialistisk politik.

Propagandamässigt försöker här hö-

gern i första hand göra troligt, att socialdemokratien svalt bondeförbundet med hull och hår, under det att folkpartiet demonstrerar sin vanliga tveklukenhet genom att dels gå på samma propagandalinje som högern, dels söka göra troligt, att det nu är bondeförbundet och speciellt Norup som tagit hela makten. Båda synpunkterna kan ju inte vara riktiga, sanningen är, att båda är fel. Folkpartiet får väl försöka precisera på vilket ben man vill stå i det här fallet. Kanske herr Ohlin kan göra det? Nu kommer naturligtvis herr Ohlin i vanlig ordning att svära sig fri från vad folkpartitidningarna sagt — så fort de säger något som kan tydas till nackdel för folkpartiet, så är det inte folkpartiet utan bara en tidning. Allah är en och Mohammed är hans profet. Folkpartiet är betydligt mer än en sak, och ingen vet vem som är dess profet. Det skulle inte förvåna, om en folkpartitidning sade, att detta och detta är folkpartiets mening och det andra är bara vad professor Ohlin sagt.

De överdrifter i propagandan som oppositionen ansett sig betjänt av har givetvis en partitaktisk bakgrund — men ett politiskt parti har väl dock andra intressen att tillvarata än partitaktiken.

Kanske propagandaskallet mot koalitionen beror på att vi har alltför lite vana vid koalitionsregeringar här i landet. I länder med flerpartisystem är koalitionsregeringar väl det vanligaste och riktigaste också, eftersom en regering bör ha så många som möjligt bakom sig av folket, representerat genom partierna i riksdagen.

Vi behöver heller inte gå långt utom våra gränser för att konstatera att politiskt samarbete bär bättre frukt än strid. Vårt östra broderland, Finland, har haft oändligt mycket större svårigheter än vi att bekämpa. Det landet har förlorat i krigens hundratusentalet av sina män i deras bästa ålder, 10 procent av sitt jordbruk och 12 procent av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sin industri, man har fått förflytta en tiondel av folket från Karelen och in i landet och ge dem arbete och bostäder, och detta land fick därtill ett krigsskadestånd som per capita var 20 gånger större än det Tyskland fick efter första världskriget. Det landet är värt vår beundran. Ty det har klarat sin politik, betalat sitt krigsskadestånd o. s. v., men säkerligen hade man inte lyckats utan det samarbete mellan de politiska partierna som där ägt rum.

Av de 36 regeringar som funnits i Finland sedan landet blev fritt är det bara fem eller sex som inte varit koalitionsregeringar av ena eller andra slaget. Till och med när man nu skulle bilda en expeditonsministär blev den förvillande lik en koalitionsregering av sedvanligt snitt.

Man kan fråga sig, hur oppositionspartierna kunnat anse det rimligt att föra en argumentering, enligt vilken det skulle vara något brottsligt att regera tillsammans med socialdemokraterna. Såväl höger som folkparti har ju dock tidigare varit i regeringsställning tillsammans med socialdemokraterna — och man har inte försport att de därav tog någon skada till sin själ. Vad folkpartiet eller dess föregångare beträffar, så hade de ju under åren 1917—1920 en koalitionsregering tillsammans med socialdemokraterna. Och när Karl Staaff 1911 skulle bilda regering, erbjöd han socialdemokraterna att samverka »för att bredda det parlamentariska underlaget», som det heter i folkpartiets ganska nyutkomna programbok »På liberalismens grund». Och den tidens socialdemokrati var ju ändå betydligt mera socialiseringsradikal än våra dagars och borde alltså ha varit mycket farligare att regera tillsammans med. Men man har aldrig hört, att de folkpartister, som nu så ivrigt kritiserar vårt parti för att det samverkar med socialdemokraterna, ondgjort sig över att liberalerna tidigare samverkat med en rödare socialdemokrati.

Att socialdemokratien förändrats sedan den tiden har ofta medgetts, inte minst från socialdemokratiskt håll. Och vill vi inte tro vad *de* säger, så kan vi läsa i »På liberalismens grund». Där står, att »det doktrinära draget» hos socialdemokratien avvecklats och att det mer eller mindre socialistiska 27-punktsprogrammet blivit »en alltmera sällan anlita uppslagsbok».

För övrigt kommer vi ihåg, att man inom folkpartiet t. ex. 1950 ivrigt diskuterade möjligheterna av ett regeringssamarbete mellan socialdemokraterna och folkpartiet. Ja, vissa folkpartitidningar gör det ännu då och då. Vi minns också hur förre folkpartiledaren Andersson i Rasjön vid ett tillfälle kritiserade den förda folkpartipolitiken, som fört alltför långt bort från möjligheterna till samarbete med socialdemokraterna. Jag vill minnas att det t. o. m. var sedan den nuvarande koalitionsregeringen bildats.

I detta sammanhang borde man kanske knyta an till herr Hjalmarsons bild om den vackra flickan i portuppgången till vänster, den flicka med vilken herr Hjalmarson avsåg folkpartiet och som »håller på sig» och inte vill ingå äktenskap med socialdemokratien. Hon har alltså friat ibland, ehuru hon som kvinna naturligtvis inte öppet vill visa det. Som de flesta vackra flickor vill hon säkert gifta sig, och säkert skulle hon tycka att det var tryggare och bättre än att leva i ett fritt förhållande med herr Hjalmarson och högerpartiet. Men det är en sak att önska, en annan sak är att få.

Lägger man därtill, att man i »På liberalismens grund» kan inhämta, att socialliberalismen representerar »en planhushållning lika god som någon annan eller rättare sagt en ännu bättre», måste man finna att folkpartiagititionen mot bondeförbundets regeringsmedverkan är minst sagt egendomlig. Det är rätt när folkpartiet super.

Beträffande folkpartiets propaganda

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kan man vidare, som här förut påpekats, lägga märke till hur Dagens Nyheter och folkpartiet sedan i höstas befinner sig på krigsstigen mot dem som man kallar »storbönderna». Förut har det varit »rapspatroner» och »skogspatroner», nu är det storbönderna, mjölkproducenterna. Eftersom vi inte har några storbönder att tala om i vårt land — inte ens så många att Dagens Nyheter bakteriekrigföring kan vara lönande; över 90 procent av samtliga jordbruk är under 20 hektar — är det landets småbrukare man är ute efter. Men det är inte alltid så lyckligt för herr Ohlin, om han ansluter sig till den av folkpartiets uppfattningar, som kommer till uttryck i Dagens Nyheter. Han kan då bli bönhörd över hövan, liksom den som önskade sig en sparsam hustru och fick en som var ytterligt snål. Det kan gå som det gjorde, när det gällde konjunkturvinstbeskattningen. Då följde herr Ohlin locktonerna från Dagens Nyheter och bjöd upp regeringen till dans. Och regeringen tackade ja — varefter folkpartiet förklarade sig inte vilja dansa med. Det är ju ovanligt att den, som bjuder upp, också »nobbbar», men för folkpartiet är intet mänskligt främmande. Och så fick regeringen ensam slutföra den dansen, under det att folkpartiet utförde sin egen politiska jätterbug i den frågan. Att högern också nekade är intet att förvåna sig över. Högern är en s. k. »nobbartjej», som alltid är att lita på — när det gäller att säga nej.

Men om herr Ohlins insatser i den frågan kan man nog säga som det stod i en recension en gång. Det var en svensk skådespelare, som den gången höll på att utbilda sig till sångare och som då höll en konsert i Trondheims domkyrka. Dagen efter kom recensionen. Den var kort och lydde sålunda: »Den svenske skuespiller Adolf Jahr sang i går i domkirken vor. Det burde han ikke ha gjort.» Punkt.

När herr Ohlin i höstas hälsade sin

riksdagsgrupp välkommen, lovade han att det skulle bli slut på den politiska stiltjen. Men han sade inte varför det skulle bli så. Det är i och för sig ett egendomligt uttalande. Debatt är visserligen den nödvändiga förutsättningen för demokratien, men om herr Ohlin vill skärpa de politiska motsättningarna, måste han väl också visa att han har en anledning att göra det. Den politiska striden är väl ändå intet självändamål?

Några veckor tidigare hade herr Ohlin enligt tidningsreferat behandlat regeringsproblemet litet utförligare. Därvid skulle han ha sagt, att folkpartiet inte vill vara en stödtrupp till socialdemokratiens förfogande. Nej, det vill väl intet parti vara, och det visar bara att herr Ohlin inte fattat vad ett regeringssamarbete måste innebära av ömsesidig samarbetsvilja och hänsyn. Herr Ohlin tillade emellertid, att folkpartiet ville ha »en demokratisk samverkan». Det kan möjligen tolkas så, att folkpartiet skulle vilja vara med i en demokratisk samlingsregering. Men förutsättningarna för denna demokratiska samverkan skulle enligt herr Ohlin vara, att folkpartiet först skulle »pressa socialdemokratien ett steg tillbaka». Det måste väl ändå vara ett egendomligt villkor för demokratiskt samarbete! Motparten kan ju säga, att man inte vill vara med förrän folkpartiet presats ytterligare tillbaka, och när blir då en dylik samverkan möjlig? Den inställning herr Ohlin i detta avseende gav uttryck åt, tycks mig inte lätt att förena med ett sant demokratiskt och parlamentariskt tänkesätt.

Herr Ohlin har också uttalat, att det var ett svårt misstag av bondeförbundet att gå i koalition med socialdemokraterna — men varför det, herr Ohlin? Koalitionsregeringens främsta uppgift var ju att söka bemästra inflationsutvecklingen. Regeringen har inte misslyckats i denna sin politik. Tvärtom har regeringen nått de goda resultat,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som oppositionen sade att den aldrig skulle kunna nå. Skall vi tala om miss-tag, så ligger de sannerligen på oppo-sitionens sida. Oppositionen misstog sig, när den under valkampanjen 1952 sade, att det fanns utrymme för ytter-ligare skattesänkningar. Vårt parti har ingen anledning ångra, att det varit med om en politik, som har återskänt vårt land ekonomisk stabilitet. Visst var vi, när vi gick med i koalitionen, medvetna om att oppositionen skulle göra allt för att misstänkliggöra rege-ringens och särskilt vårt partis insat-ser, men vi tror inte att en sådan de-monstrationspolitik kommer att löna sig i längden. I en demokrati är det tvärtom nödvändigt att det finns vilja till samarbete. Vi har från bondeför-bundets sida hävdad, att vi gärna vill samarbeta med andra partier för att på så sätt vinna resultat för hela vårt folk.

Efter krisuppgörelsen 1933 konsta-terade bondeförbundsledaren Axel Pehrsson-Bramstorp om samarbetspoli-tiken: »Det var en verklig samförstånds-lösning, och man må komma ihåg att ett parlamentariskt system förutsätter, att olika intressen får göra sig gällande vid avgörandet. Lika visst som foster-landet är hela folkets gemensamma till-hörighet, lika visst måste i fosterlandets intresse olika samhällsgrupper taga hänsyn till varandra.»

Den nuvarande regeringspolitiken är ett konsekvent fullföljande av 1930-talets samarbetsidéer. Ett sådant demo-kratiskt samarbete är nödvändigt ur samhällets synpunkt. Men den demon-strationspolitik oppositionspartierna oftast visat sig vilja föra kan inte med-föra något positivt för samhällets ut-veckling. Såväl folkpartiet som högern bör ha klart för sig, att om de verkli-gen vill betyda något för samhället, så måste de göra det i samverkan med andra. Varken högern eller folkpartiet har möjligheter att inom överskådlig framtid komma i en sådan situation,

att de själva eller tillsammans kan regera i vårt land.

Vad jag nu sagt om särskilt folk-partiet, gäller i tillämpliga delar också om högern. Den demonstrationspolitik, som högern fört under senare tid, har inte varit mindre fördomsfri än folk-partiets. Numera talar högern mycket om demokrati, vilket vi givetvis kon-staterar med tillfredsställelse. Men när man på högerhåll ordar om sin »egen-domsägande demokrati» och »vardags-demokrati» samt »demokrati för van-ligt folk», är det inte utan att man tycker att ordet demokrati missbrukas. Ty den politik som högern vill lyck-liggöra vårt samhälle med, betyder helt visst inte några fördelar för vanligt folk utan tvärtom endast för det privi-legierade fåtal, som högerns hjärta all-tid klappat så varmt för.

Det kan inte bestridas att högern velat åstadkomma en skattesänkning på socialpolitikens bekostnad, och det kan ju inte vara till förmån för vanligt folk. Enligt uppgift i pressen förklara-de herr Hjalmarson på ett möte i Stock-holm i höstas, att högern inte har något intresse för »en akademisk diskussion om vad frihet egentligen är». Det är en allvarlig sak, ty utan frihet kan det inte finnas någon demokrati, i varje fall inte för vanligt folk. Men herr Hjalmarson kan ju ha blivit felrefere-rad. Det kan hända den bäste.

Herr Hjalmarson skall vidare ha sagt, att högern nöjer sig med »att arbeta för den frihet, som betyder större in-flytande över den egna inkomsten, över de egna sparmedlen och över den egna framtiden för de många människorna». Om man följer högerns recept, lär det dock inte bli så mycket av egen in-komst och egna sparmedel att utöva in-flytande över för de många människor-na, men det är kanske detta som menas med uttrycket »egendomsägande demo-krati». Jag tror att de många män-niskorna, de vanliga människorna, i begreppet demokrati lägger in något helt annat.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr BIRKE (h):

Herr talman! Bilismen är nu ånyo i farozonen för ytterligare höjda skatter. Skattehöjningarna för bilismen är tydligen avsedda att komma med jämna mellanrum, ty det var ju inte länge sedan fordonsskatten höjdes.

Statsrådet har för att få underlag till en förnyad skattehöjning denna gång använt en enmansutredning, vilken har lämnats till häradshövding Nite-lius. Den utredningen är gjord med förbigående av motorfolkets expertis och med ett suveränt åsidosättande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande.

Utredningsmannen vill att bilismen skall betala cirka 200 miljoner kronor mera om året, alltså 825 miljoner i stället för som innevarande år 610 miljoner. Fordons- och drivmedelsskatten föreslås ökad med i genomsnitt 28 procent. Skatteökningen för småbilar är föreslagen till 40 procent. Småbilarna som grupp betraktad drabbas alltså hårdast eller med 80 procent. Bensinskatten höjs från 28 till 32 öre litern och bränsleskatten till 43 öre. För bus-sar och lastbilar med dieselmotor blir skattehöjningen 94 respektive 148 procent.

Är den våldsamma höjningen just för bussar och lastbilar ett led i SJ:s önskan att få bättre och höjda inkomst-taxor?

En sådan enorm skatteökning som föreslagits av utredningsmannen skulle bland annat medföra höjning av våra levnadskostnader. Våra exportnäringar, som redan nu har vissa avsättningssvårigheter på grund av för högt kostnads-läge, skulle drabbas mycket hårt, och näringslivet i övrigt få svårigheter. Jag skall endast nämna ett enda exempel som framkommit vid utredningen, nämligen att enbart för Mo och Domsjös räkning beräknas det nya skatteförslaget innebära en kostnadsökning av cirka en miljon kronor om året. Det nya förslaget innebär, att många arbetare

och tjänstemän som nu har småbil ej längre har råd att ha sådan.

Remissvaren ger tydligt besked om att förslaget är i vissa delar felaktigt. För det första talar alla uppgifter för att utredningsmannen undervärderat den post på inkomstsidan, som auto-matiskt stiger med ett ökat fordons-antal. Denna inkomstökning av skatte-underlaget skulle för femårsperioden kunna beräknas till mellan 200 och 250 miljoner kronor utöver vad utredning-en beräknat. Kostnaderna för vägväsen-det under femårsperioden syns vara 300 miljoner kronor för högt angivna. Läger man härtill de skattemedel, som sedan flera år kvarstår oförbrukade, kommer man fram till att någon skatte-ökning för att underhålla och utbygga vägväsendet under de närmaste åren inte behövs. Denna synpunkt under-strykes också av de tolv motororgani-sationer, som numera samarbetar för att utåt som en enhet företräda och till-varata motorismens intressen. Inte mindre än fyra professorer har med-verkat i deras yttrande. Av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens remissvar framgår bland annat, att enligt styrel-sens beräkningar en skattehöjning av knappt 10 procent vore erforderlig för att få full täckning för av styrelsen be-räknade kostnader för vägväsendet under en treårsperiod. För att få täckning för den lilla skillnaden — det rör sig om cirka 60 miljoner kronor för år — borde det allvarligt övervägas, om inte lånevägen kunde anlitas, detta då ju lån används på flera andra områden. Jag tänker på att man nu anlägger betong-vägar, som håller kanske tio år eller något sådant utan reparation. Det kan ifrågasättas om man inte för dessa byggnationer i begränsad utsträckning skulle kunna använda lånemedel. Den saken borde i vart fall kunna utredas, då man ju på andra områden för betydande kapitalinvesteringar använt lå-nevägen.

Jag tror, herr talman, att finansmi-

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

nistern skall få mycket svårt att komma förbi den nedgörande kritik, som förslaget har blivit utsatt för, och jag vill sluta med att säga, att det är min förhoppning att vi inte skall behöva få någon proposition om höjd bilskatt vid årets riksdag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talmannen har tillåtit mig att vid sammanträdet i dag lämna svar på en av herr Wedén framförd interpellation om vissa bostadspolitiska och byggnadspolitiska frågor, och jag skall ta tillfället i akt att göra detta nu.

Herr Wedén har till mig riktat tre frågor, alla berörande byggnadsverksamheten. Jag ber att få besvara dessa frågor i tur och ordning.

Interpellanten efterlyser först de åtgärder, som jag ämnar vidtaga för att göra de statliga bostadspolitiska åtgärderna mera ägnade att stimulera och främja särskilt effektiv och kostnadsbesparande byggnadsverksamhet samt uppmuntra uppförandet av kostnadsbesparande hustyper.

Som svar på denna fråga vill jag anföra följande: Genom tillkomsten av statens nämnd för byggnadsforskning, som började sin verksamhet den 1 juli 1953, har tillfredsställande ekonomiska resurser ställts till förfogande bl. a. även för rationaliseringsbefrämjande utvecklingsarbete inom byggnadsindustrien. I årets statsverksproposition föreslås, att bostadsstyrelsen skall erhålla förstärkning bl. a. av sin värderingssektion för att i fortsättningen ha möjlighet att skärpa den erforderliga kostnadsgranskningen. Företagen kommer härigenom att ställas inför nödvändigheten att planera husen med stor omsorg och att välja moderna, kostnadsbesparande produktionsmetoder. Företagare, som bygger dyrare än nödvändigt, kan inte påräkna statslån för sin bostadsbyggnadsverksamhet.

Viljan att rationalisera är för när-

varande stor inom byggnadsindustrien. Härom vittnar bland annat det intresse som företagarna visat för en mekanisering av byggnationen genom kranar, automatiska betongstationer, cementblandare o. d. Statens lånefond för befrämjande av detta ändamål har bidragit till att resultat härvidlag vunnits. Insikten om att ekonomiskt lämpliga hustyper måste väljas, att planeringen av byggnadsföretag måste vara slutförd innan företaget sättes igång och att arbets- och materialbesparande metoder måste tillämpas håller på att bli allmän. Staten och kommunerna kan driva på utvecklingen. Till sist ankommer det dock på företagarna själva att pröva nya vägar. Det må erinras om att staten har intagit en mycket positiv ståndpunkt till experimenthusbyggnade, varav intressanta resultat kan redovisas. Bostadsstyrelsen kan med statslån stödja byggnadsföretag, som uppför hus efter helt nya, ännu oprövade metoder. Här angivna omständigheter har otvivelaktigt medverkat till den välkomna sänkning av byggnadskostnaderna, som ägt rum under senare tid och som kan förväntas fortsätta, då ytterligare erfarenheter på området vunnits och hunnit verka. Denna kostnads-sänkning har dessutom medfört att de provisoriska tilläggslånen från 1951 kan avvecklas i takt med utvecklingen utan störningar på hyresmarknaden.

Vidare frågar interpellanten, om jag vill ta initiativet till ett sammanförande av representanter för byggnadsmarknadens organisationer och opartiska experter för att undersöka möjligheten att genom kontinuerliga förhandlingar inom ramen för den allmänna löneutvecklingen, som bestäms av de vanliga avtalsförhandlingarna, söka avväga lönesystemets utformning, så att onödiga hinder för utnyttjandet av tekniska framsteg och bättre arbetsmetoder icke uppstår.

På denna fråga kan mitt svar bli mycket kort. Jag är inte beredd att ta

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

initiativet till de av interpellanten åsyftade förhandlingarna. Det bör nämligen ankomma på arbetsmarknadens parter, som även är representerade i det statliga rationaliseringsorganet och som icke torde sakna förståelse för rationaliseringsarbetets betydelse, att i vanlig ordning ensamma förhandla om lönesystemets utformning.

Slutligen frågar interpellanten, om jag räknar med att snart kunna framlägga förslag till väsentliga förenklingar i den lagstiftning och de kontrollbestämmelser, som nu omgärdar byggnadsindustrien.

Frågan om byggnadslagstiftningen handlägges icke av mig men jag vill här erinra om Kungl. Maj:ts beslut den 27 november 1953, innebärande att under senare år beslutade liberaliseringar på byggnadsregleringens område nu fullföljts, så att bostadsbyggandet skall undantas från byggnadsregleringen. Självfallet innebär detta beslut inte, att bostadsbyggandet blir alldeles fritt. Vissa regler för byggandet av bostäder kommer alltid att behövas, bestämmelser om tid för igångsättning för att bereda byggnadsarbetarna jämn sysselsättning likaså. En viktig och aktuell fråga är, hur tillämpningen av nödvändiga byggnadsbestämmelser skall kunna göras så smidig som möjligt. Såsom interpellanten har antytt pågår i denna fråga vissa utredningar. Jag kan försäkra interpellanten att jag är beredd att medverka till att alla möjligheter till förenklingar och lättnader i byggnadsbestämmelserna blir tillvaratagna.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på interpellationen. Jag måste emellertid samtidigt konstatera, att herr statsrådet vid avfattandet av svaret nog varit på sitt tummen nerhumör. På annat sätt kan jag nämligen inte tolka hans strävan att gå vid sidan av de frågor, som jag ställt, och avfärda interpellationen litet för enkelt.

Min första fråga gällde, vilka åtgärder socialministern ämnar vidta för att stimulera särskilt effektivt och kostnadsbesparande bostadsbyggande, och den besvarar herr statsrådet mest utförligt. Han gör det genom en uppräknning av några åtgärder som gagnar rationaliseringssträvandena. Jag förbiser ingalunda betydelsen av dessa åtgärder. Men själva kärnpunkten i min fråga var ju denna: Vill socialministern medverka till sådana *omläggningar* av det allmännas stöd till bostadsproduktionen, som gör det mera direkt lönande att bygga ett hus bra och billigt än att bygga ett likadant hus dyrare? Den frågan går socialministern helt enkelt förbi.

Jag kan inte fatta detta på annat sätt än att det kanske ligger utanför räckvidden av socialministerns fantasi att tänka sig en sådan förändring av systemet för stöd åt bostadsbyggandet, att det kommer att innebära större direkt ekonomisk stimulans till en effektivare produktion. Jag hade ändå, tycker jag, i min interpellation sökt ganska utförligt karakterisera varför jag ansåg att det här föreligger en väsentlig svaghet i nuvarande ordning. Det är klart att bostadsprojekt med uppenbart höga kostnader inte godkänns och inte beviljas lån av bostadsstyrelsen. Men nedanför denna de absolut inte godtagbara kostnadernas gräns blir det ändå för byggaren av alltför liten betydelse, om han klarar sitt bygge mer eller mindre rationellt. Han får ungefär samma utbyte i alla fall.

Det förvånar mig, att socialministern inte visat något intresse för att avhjälpa denna enligt min mening allvarliga svaghet. Att bostadsstyrelsen, som statsrådet nämnde i svaret, får ökade möjligheter att skärpa kostnadsgranskningen rättar inte i princip till förhållandet. Det kan leda till att gränsen för över huvud godtagbara kostnader utsettes för en pressning nedåt, och jag vill visst inte förneka att en sådan pressning kan ha sitt värde. Men den

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

väsentliga nackdelen blir kvar. Så snart jag håller mig nedanför gränsen kommer det fortfarande att vara nästan likgiltigt, om jag bygger samma hus något dyrare eller något billigare.

Jag är övertygad om, herr socialminister, att en ordning som åt den skicklige, effektivare byggaren ger en bättre ekonomisk stimulans är ett gott hjälpmedel när det gäller att pressa byggnadskostnaderna nedåt. Jag anser att socialministrerna bör uppdra åt sina experter att föreslå omläggningar i sådant syfte.

Herr statsrådet säger att insikten om att ekonomiskt lämpliga hustyper måste väljas håller på att bli mer allmän. Jag tror också att en förbättring i detta avseende inträffat, men jag vill gärna nämna att jag alltjämt hör talas om fall, där man på grund av kvardröjande dogmatisk förkärlek för ur ekonomisk synpunkt mindre lämpliga hustyper faktiskt då och då går miste om ett lägenhetstillskott, som man annars skulle ha kunnat få. Jag rekommenderar för min del en större stränghet från de lånebeviljande myndigheternas sida i sådana fall.

När det gäller min andra fråga, så avvisar socialministern — jag hade uppriktigt sagt knappast väntat mig något annat — tanken på ett initiativ för att sammanföra byggnadsarbetsmarknadens parter till förhandlingar om lönesystemets utformning. Han gör detta, ehuru jag i min interpellation uttryckligen betonar, att jag verkligen inte syftar till några statliga försök att bestämma lönernas höjd på detta område. Även med den kraftiga begränsning av syftet med ett initiativ från det allmännas sida, som jag alltså gjort, förstår jag att tanken kan väcka tvekan. Men när jag ändå fört fram den beror det på följande skäl, som jag gärna vill redovisa därför att jag anser att det vore olyckligt att undvika denna brännande fråga, undvika den — som ofta sker — just därför att den verkligen är brännande. Det

borde ändå kunna komma en del gott av att den diskuteras utan skyggglappar och utan försök att begagna de möjligheter, som den förvisso erbjuder att tillverka politiskt demagogiska slagträn.

Det är min övertygelse, herr talman, att marknaden rätt kan fylla sin funktion att bestämma priset för varor och tjänster endast om den hålles fri från sådana farliga bindningar, karteller och monopol, som sätter dess balansmekanism ur funktion. I enlighet med denna uppfattning har jag också varit anhängare av tanken, att man för detta ändamål bör ha en skyddslagstiftning mot sådana företeelser, även om jag anser att den vi nyligen fått här i landet i sin utformning kan göras till föremål för en del invändningar.

Vad löne marknaden beträffar bör naturligtvis det faktum, att starka organisationer vuxit fram inom densamma, inte göra den mindre funktionsduglig i detta avseende så länge nämligen dessa organisationers styrka något så jämnt balanserar. Jag delar alltså helt i princip socialministrernas uppfattning, att det allmänna här normalt skall hålla sina fingrar borta. När lagen om konkurrensbegränsning framlades förebragtes också som skäl för att undanta arbetsmarknaden från densamma just detta, att man här hade jämställda parter. Jag anser också att dessa skäl normalt är bärande.

Sedan jag sagt detta borde jag inte behöva riskera att bli missförstådd, om jag fortsätter med att konstatera, att byggnadsindustrien och byggnadsarbetsmarknaden ändå i viss mån intar en särställning i förhållande till de flesta andra produktionsgrenar. Vi kan inte importera stora bostadshus. Hela branschen arbetar utan tryck från någon internationell konkurrens och i säkerhet, praktiskt taget, för att aldrig behöva känna någon sådan. Var och en, tror jag, som vill försöka sakligt tränga in i detta problem, borde kunna erkänna betydelsen av denna branschs

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

särställning, en särställning som naturligtvis måste få konsekvenser för attityden hos alla som arbetar inom den.

Den som vore höjd för snabba slutsatser skulle kanske nu kunna säga, att i denna särställning ligger naturligtvis förklaringen till den i jämförelse med många andra stora grupper höga lönenivån inom byggnadsfacken. Jag har redan i min interpellation tagit avstånd från sådana onyanserade bedömningar, som tyvärr ofta framträder. En marknadsmässigt onormalt hög lönenivå skulle ju under en normal konjunktur, delvis även under en överfull sysselsättning, ta sig uttryck i en kraftig tillströmning till de yrken, som uppnått en sådan onormal lönenivå. Några bestämda sådana tecken har knappast gjort sig gällande inom byggnadsfacken. Däremot har tidvis utpräglade rekryteringssvårigheter framträtt även sedan benägenheten hos en del fackföreningar att själva upprätthålla rekryteringsspärrar mjukats upp. Det hindrar naturligtvis inte att lokalt och tillfälligt en onormalt hög lönenivå kan uppkomma. Men i stort sett finns det skäl för den ståndpunkten, att en marknadsmässigt felavvägd lönenivå inom byggnadsfacken knappast föreligger. Allra minst ur liberal synvinkel kan det göras gällande, att man betalar för mycket när man ändå inte mer än nått och jämnt kan täcka det föreliggande behovet. I det fallet gäller för byggnadsarbetare inga andra lagar än de som gäller för t. ex. läkare, sjuksköterskor, folkskollärare, ingenjörer och alla andra yrkesgrupper.

Det är av de skälen som jag, herr talman, trots den särställning som enligt min mening hela byggnadsbranschen ändå intar, inte funnit motiv för några åtgärder från det allmännas sida som berör själva löneutvecklingen inom facket. Jag hoppas att socialministern och alla andra vill ta fasta på detta.

Vad jag har uppmärksammat är det välkända faktum att tekniska framsteg och rationaliseringsåtgärder inom bygg-

nadsindustrien inte i tillfredsställande omfattning kommer till användning och leder till effektivare produktion. Det är i och för sig ingen märklig företeelse i en hemmaindustri som är befriad från utländsk konkurrens. Min huvudsynpunkt var därför att regeringen borde ha ett intresse av att sakliga och öppenhjärtliga diskussioner kommer till stånd om de svagheter i själva lönesystemets utformning, som direkt försvårar rationaliseringen.

Tidigare har ett par statliga utredningar sysslat med problemet, och bostadskrisen har naturligtvis inte gjort det mindre aktuellt. De tidigare utredningarna har till fullo klarlagt att här verkligen speciella svårigheter möter för att på ett riktigt sätt utnyttja faktiska tekniska framsteg. Det är t. ex. den inbördes avvägningen av olika ackordspriser som dessa utredningar har framhävt betydelsen av. Om denna avvägning blir felaktig leder det lätt till att nya metoder inte används i den utsträckning, som objektivt och ekonomiskt är berättigad, och därmed till att produktionen blir mera tidsödande och därför också dyrare än nödvändigt.

Jag skulle kunna anföra många exempel på detta. Jag skall nöja mig med ett, som är refererat i den promemoria till bostadsutredningen, som socialministern säkert har studerat och som är avlämnad av doktor Meijse Jacobsson. Han framhåller just den långsamma takt, i vilken felaktigheter, vad gäller avvägningen inom lönesystemet, rättas till. Han tar ett exempel från Stockholm, som är talande och som avser grundpriserna per kvadratmeter för murning, dels av 1,5-stens tegelvägg, dels av en vägg av 25 cm:s lättbetong. Man har genom undersökningar, vars objektivitet och tillfredsställande beskaffenhet jag tror alla är ense om, klarlagt att betongväggen tar mellan 35—60 procent av den tid som krävs för 1,5-stens tegelvägg. När ackorden från början sattes för lättbetongväggar, sattes

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

de likafullt något högre än för tegelväggar. Detta var 1934, och de priser det var fråga om var 1:66 för tegelväggar och 1:70 för betongväggar, som alltså krävde avsevärt kortare tid. Detta förhållande har därefter långsamt rätat till sig, så att man nu har fått en något bättre avvägning mellan dessa båda priser inbördes. Det konstateras emellertid i utredningspromemorian, att med den takt som dessa ackord förskjutits gentemot varandra kommer det att ta ytterligare 25 år, innan de står i en riktig proportion till varandra.

Det är självklart att sådana förhållanden leder till att nya material och nya metoder inte får sin rätta chans. Ur rationaliseringsynpunkt är naturligtvis det väsentliga inte lönenivåns höjd, utan att avvägningen av priserna inbördes på arbeten enligt äldre och nyare metoder, med äldre och nyare material, blir den riktiga. Här går utan tvivel utvecklingen för långsamt. Tröghetsmomenten är stora. Denna uppfattning delas, det vet jag, av intresserade personer inom alla politiska led. Det finns många exempel på att sådant intresse även har framträtt inom LO-lägre, vilket jag har nämnt i interpellationen. Det är på denna punkt som jag menar att ett initiativ från socialministerns sida hade varit välkommet, inte för att leda och ännu mindre för att kommentera, utan för att otvetydigt klarlägga och befordra samförstånd.

Jag hör verkligen inte till dem, som anser att staten i onödan skall ingripa. Förvisso har det skett ingripanden, som har varit till föga nytta. Men väl tror jag att staten kan vara med för att åstadkomma objektiva klarlägganden och utredningar, som kan tjäna till att fastslå hur det verkligen förhåller sig och på det viset skapa en större förståelse både hos de parter, som närmast berörs, och hos allmänheten för hur problemet ligger till. Jag tror att den moraliska effekt, som detta skulle ha, också skulle kunna leda till posi-

va resultat när det gäller sakfrågorna. Därför beklagar jag att socialministern inte ens är beredd att ta initiativet till en diskussion mellan parterna och objektiva experter, vilken inte skulle kunna skada några berättigade intressen. Det förefaller mig som om socialministern närmast vore benägen att bagatellisera problemet, då han avstår från varje initiativ i denna fråga, som ändå — det tror jag vi kan vara överens om — för de breda lagrens bostadskostnader på längre sikt har en väsentlig betydelse.

Jag skall, herr talman, fatta mig mycket kort om svaret på den tredje frågan, som berör den vanliga byggnadslagstiftningen och där statsrådet har svarat formellt tillmötesgående.

Krislagstiftningen avsåg ju min interpellation inte alls att beröra. Statsrådet har ju i fråga om byggnadsregleringen och sådant under de sista månaderna i mycket stor utsträckning följt de riktlinjer som vi vid förra riksdagen rekommenderade, och jag tror att kammaren håller mig räkning för att jag inte nu går in på detta. Då statsrådet i övrigt ger den litet undvikande förklaringen, att han själv inte har det omedelbara ansvaret för exempelvis byggnadsstadgan och till den hörande anvisningar, vill jag uttala den förhoppningen, att försäkringarna beträffande socialministerns intresse för enklare och smidigare bestämmelser snart måtte avsätta resultat för *alla* som vill pressa fram enkla och rationella byggnadsmetoder. Jag vill dock tillägga att byggnadsstyrelsen när det gäller detta ämne har sölat litet väl mycket. Det tycks även föreligga fara för att, när man nu tar itu med att ändra byggnadsstadgan och anvisningarna till denna, resultatet inte kommer att bli de förenklingar, som vi vill ha, utan i stället att anvisningarna dels sväller i omfång och dels blir ännu mera detaljerade. Jag hoppas att socialministern vill använda

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

sitt inflytande för att förhindra att en sådan kalamitet blir verklighet.

Slutligen, herr talman, vill jag ägna en kort stund åt att försöka sätta in de förhållanden, som vi nu diskuterar, mot bakgrunden av den bild av utsikterna för bostadsproduktionen och bostadsförsörjningen, som socialministern ger i statsverkspropositionen. Jag måste säga att den bilden har överraskat mig. Socialministern säger att alla kalkyler på detta område nu bör grundas på den förutsättningen, att omkring 50 000 lägenheter har blivit färdiga under år 1953 och att lika många kommer att bli färdiga under år 1954. Med utgångspunkt i detta antagande har socialministern bestämt låneanslagens storlek för nästa budgetår och även, med ett tillägg av 3 000 lägenheter, vilket kanske dock är en aning dubiöst — jag återkommer till detta — angivit ramen för bemyndigandena åt bostadsstyrelsen att preliminärt bevilja tertiär- och tilläggsån fram till den 1 juli 1955. De senare bemyndigandena är ju självklart med nuvarande låneordning bestämmande för bostadsproduktionens faktiska omfattning även en avsevärd tid efter den 1 juli 1955. När socialministern anger dessa siffror måste man därför fatta det som en programförklaring från regeringens sida beträffande bostadsproduktionens lämpliga omfattning under de närmaste åren.

En sådan programförklaring måste bedömas med hänsyn till det faktiska läget nu. Det förefaller mig som om socialministern biter sig fast vid siffran 50 000 lägenheter om året som idealisk för omfattningen av bostadsproduktionen i nuvarande konjunkturläge. Den siffran kan i och för sig sägas innebära en skäligen blygsam målsättning i jämförelse med produktionsresultaten mot slutet av 1930-talet och under de första efterkrigsåren och innebär naturligtvis en bestämd reträtt från långtidsutredningens ståndpunkt.

Det är enligt min mening en *alltför* blygsam målsättning. Ännu är siffrorna för år 1953 inte alldeles klara, och bedömningen av produktionsutsikterna för år 1954 måste naturligtvis vara i viss mån osäker. Socialministern borde dock ha större möjligheter än någon annan att göra en riktig uppskattning, och just därför är de resultat, som han har kommit till, för mig förvånande.

Det ser ju nu ut som om bostadsproduktionens omfattning under år 1953 skulle komma att kanske något överstiga 50 000 lägenheter. Men säkert är väl att vi för närvarande har under byggnad bortemot 60 000 lägenheter, många av dem i framskridet eller ganska framskridet stadium. Byggnadstiderna torde väl för närvarande hålla sig omkring tolv månader för flerfamiljshus, en siffra som med en något så när klokt skött planering inte skulle behöva öka, utan tvärtom bör minskas. Under sådana förhållanden vill jag verkligen fråga, varför bostadsproduktionen under år 1954, såsom socialministern tycks vilja, skall hindras att stiga nämnvärt över 50 000 lägenheter. Jag vet att här föreligger en del svårigheter med omplacering av arbetskraft. Jag vill inte underskatta dessa svårigheter, men jag tror inte att de har en sådan betydelse, att man bara av den anledningen behöver komma till socialministerns resultat. Jag tror snarare, att det med de förutsättningar som finns i fråga om material, arbetskraft och i gång varande produktion i själva verket föreligger mycket goda utsikter för en produktion under år 1954 av åtskilliga tusen lägenheter mer än socialministern i statsverkspropositionen säger sig räkna med.

Jag vill fråga socialministern, om det är regeringens mening att denna möjlighet inte skall utnyttjas. Propositionens framställning ger mig närmast det intrycket att man syftar till en ny upp-

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

bromsning av bostadsproduktionen, även på längre sikt. Jag talar nu alltså icke om den tillfälliga återhållsamheten under en kortare tid på eftervintern med igångsättning av och krediter till nya byggen. Denna återhållsamhet förestavas av det självklara intresset att undvika nya stockningskriser. Men om en sådan återhållsamhet iakttages ökas såvitt jag förstår i själva verket chanserna att snabbare färdigställa den påbörjade stora produktionen, och sannolikheten för att vi under 1954, om vi verkligen vill det, skall få fram avsevärt mer än 50 000 lägenheter stiger ytterligare.

Jag skulle då också vilja fråga: Är det socialministerns mening att genom att i viss utsträckning stoppa kreditgivningen till redan pågående byggen eller på annat sätt åstadkomma att produktionen stannar vid dessa 50 000 lägenheter? Om detta skulle vara avsikten — vilket jag hoppas verkligen inte är fallet — kommer det sannolikt att leda till likviditetskriser, förluster och konkurser för många företagare och till desorganisation på byggnadsmarknaden. Det sätt, varpå socialministern för resonemanget om bostadsproduktionens storlek och beräknar ramen för låneanslag och bemyndiganden för bostadsstyrelsen att fatta preliminära lånebeslut, ger tyvärr inte bara det intrycket att socialministern inte längre räknar med en nämnvärd expansion av bostadsproduktionen från 50 000 lägenheter, utan det innebär också en anpassning nedåt från den nivå, där produktionen i dag ligger. Detta är ett ställningstagande som för de bostadssökande måste innebära en allvarlig besvikelse och som måste, såsom jag nyss framhöll, ställa många byggnadsföretagare, vilka nu under hösten och vintern verkligen gjort en insats för att bidra till säsongutjämningen, inför svåra kreditproblem.

Intrycket av att det är fråga om en viss neddimensionering av tidigare mål-

sättning för bostadsproduktionen förstärkes vid en granskning av socialministerns resonemang när det gäller bemyndigandet för bostadsstyrelsen att lämna preliminära lånebeslut för nästa budgetår. Ramen föreslås i första hand till 500 miljoner kronor när det gäller lånefonden för bostadsbyggande, och detta säges då räcka för igångsättande av en produktion på 53 000 lägenheter under budgetåret 1954/55, varav 14 000 egnahemslägenheter och 39 000 lägenheter i flerfamiljshus. Med användande av socialministerns egna beräkningsgrunder kommer man fram till att ett egnahemsbyggande av denna omfattning skulle kräva preliminärbeslut om lån på cirka 245 miljoner kronor. Om hänsyn togs till att någon del av ramen behövs för preliminärbeslut om förbättringslån, blir det knappast mer än 240 miljoner kronor över för tertiärlån till flerfamiljshus. Detta kan inte, om jag fortfarande håller mig till socialministerns egna beräkningar, motsvara mer än cirka 36 000 lägenheter i flerfamiljshus. Produktion skulle alltså kunna igångsättas för sammanlagt 50 000 lägenheter.

Socialministern ökar emellertid för 1954/55 på bemyndigande ramen med 50 miljoner kronor, men han gör det under två villkor: ytterligare 25 miljoner kronor skall, om egnahemsbyggandet visar ytterligare starka ökningstendenser, användas för egnahemslån, medan de återstående 25 miljonerna skall få begagnas till preliminärlån, därest arbetsmarknadsläget ger anledning därtill. I detta sammanhang hänvisar socialministern till att egnahemsbyggandet ännu inte har kommit upp till 1946—1947 års nivå, då det uppgick till cirka 20 000 lägenheter om året, och så tillägger han: »Egnahemsbyggandet bör därför få fortgå utan det hinder som en fast ram för den statliga långivningen utgör.» Det låter naturligtvis i och för sig tillfredsställande men kan ändå

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

enligt min mening sägas vara ett anmärkningsvärt och farligt direktiv.

Om egnahemsbyggandets värde och vikten av att stödja det råder väl bara en mening. Men när socialministern sätter en bestämd gräns för den totala bemyndiganderamen samtidigt som han förklarar att ingen sådan gräns skall gälla för egnahemsbyggandet, kan ju, därest egnahemsbyggandet fortsätter att öka i ungefär samma takt som under de sista åren, resultatet bli att möjligheterna att preliminärt bevilja lån till flerfamiljshus blir otillräckliga. Om det till exempel verkligen skulle, bland annat på grund av frikostigheten med egnahemskrediter, sättas i gång bortåt 20 000 egnahemsbyggen under nästa budgetår, skulle det för dessa lån behövas 350—360 miljoner kronor. Även om bemyndiganderamen vidgas till 550 miljoner kronor, skulle det alltså inte bli mer än ett par hundra miljoner över för lån till flerfamiljshus, motsvarande en produktion av endast 31 000 å 32 000 lägenheter i dylika.

Hur varmt vi än känner för egnahemsbyggandet måste vi väl ändå erkänna att det inte är på den vägen som den kvardröjande och skrämmande bostadsbristen i första hand kan avhjälpas. Egnahemsbyggandet har på senaste tiden ökat mycket starkt. Det gläder mig. Jag har ingenting emot en fortsatt expansion av egnahemsbyggandet. Men jag vänder mig bestämt emot att saken skall skötas på sådant sätt, att utsikterna att komma till rätta med bostadsbristen i större tätorter försämraras. Jag är rädd för att det är detta som socialministern är i färd med att göra. Vi bör väl ändå komma ihåg att för det belopp ur lånefonden, som möjliggör byggandet av ett nytt egethem, kan produceras tre lägenheter i flerfamiljshus. Denna jämförelse har också någonting att säga.

För att återknyta till vad jag inledningsvis sade om byggnadskostnader — skulle jag vilja framhålla, att social-

ministern får bättre möjligheter att inom en med nödvändighet begränsad anslags- och bemyndiganderam pressa in ett större antal lägenheter, om han mera beaktar nödvändigheten av att stimulera en effektiv och rationell byggnadsproduktion. En övre gräns vid 50 000 lägenheter innebär — jag vill upprepa det — närmast en sensationell prutning av den betydligt högre målsättning för bostadsproduktionen som riksdagen tidigare betraktade såsom given i ett normalt ekonomiskt läge, en prutning som måste få kännbara konsekvenser för de av bostadsbristen drabbade. Det faktum att socialministern i en normaliserad konjunktur anser sig kunna förelägga riksdagen ett program som med bortåt 10 000 lägenheter per år underskrider vad som presenterades i slutet av 30-talet och under de första efterkrigsåren, ger honom enligt min mening anledning att med större allvar ta på de frågor jag ställde i min interpellation än han av svaret att döma varit beredd att göra. Även om tummen vänts nedåt för interpellationen är det min förhoppning att socialministern inte vill vända tummen nedåt för den expansion av bostadsbyggandet över 1953 års nivå, som ligger inom räckhåll och som landet behöver.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Wedén både började och slutade sitt anförande med någonting som man kan kalla tumgymnastik. Han beskyllde mig för att stå med tummen ner när jag besvarade hans interpellation och presenterade också med allvarliga tongångar sin uppfattning om hur nödvändigt det var, att socialministern tog allvarligt på detta problem. Om nu herr Wedén har fått den uppfattningen att tummen är neråtvänd, kan det bero på att jag tyc-

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

ker herr Wedén har behandlat dessa frågor med motsatsen till allvar, skall vi kalla det någon grad av lättsinne. Innan jag kommer in på de frågor som herr Wedén slutade sitt anförande med, skall jag emellertid ett ögonblick ägna mig åt att bemöta hans anförande i det avsnitt som berör interpellationen.

Herr Wedén frågar först vad socialministern ämnar göra i fråga om de statliga bostadslånen för att via den statliga bostadslånegivningen få in en kostnadssänkande faktor i produktionen. Herr Wedén var missnöjd över mitt svar och säger att jag har gått förbi frågan. Nu skulle jag förmoda att herr Wedén är underrättad om att trots det allmännyttiga och bostadskooperativa byggandet de enskilda byggmästarnas entreprenadbyggande helt dominerar byggnadsproduktionen här i landet. Jag vågar gå så långt som att säga att 75 procent av alla bostäder byggs på entreprenad i gammal traditionell mening. Kan därvid en byggmästare bygga rationellt och tjäna på sin entreprenad gör han väl det. Den statliga bostadslånegivningen har ju inget samband med den saken. Om ett allmännyttigt bostadsföretag eller en bostadskooperativ förening infor drar anbud på en byggnation och antar den lägstbjudande som entreprenör och det sedan visar sig att denne driver sin byggnadsverksamhet så skickligt att han tjänar några tiotusental kronor, får han ju denna förtjänst oberoende av den statliga lånegivningen. 75 procent av den produktion vi presterar i dag arbetar med de utgångspunkterna.

Om jag därför skulle lägga någon vikt vid herr Wedéns första fråga i interpellationen måste det således vara med avseende på de 25 procenten. Jag förstår att herr Wedén är ute efter ett system varigenom man skulle skapa ett tak genom bostadsstyrelsens värdering. Det taket skulle vara orubbligt. Kunde man bygga billigare, då fick man ta förtjänsten som låg under taket. Men hy-

rorna skulle fixeras med ledning av det tak det lånebeviljande organet fixerat. Någoting av dessa tankegångar måste ligga bakom herr Wedéns första fråga i interpellationen.

Detta är ingen ny fråga som herr Wedén presterat i dag. Herr Wedén, och även andra, har vid olika tillfällen talat om den ganska energiskt under ett par års tid. Jag har hört mig för bland annat hos bostadsstyrelsen om de har någon erfarenhet av att den godkända kostnadsnivån är satt så, att det finns några rimliga chanser med ett korrekt byggande, ett sådant kvalitetsbygge som vi kräver för att riksdagen skall investera de statliga toplånen, att denna nivå kan underskridas. Man har, enligt vad som sagts mig, ännu ingen erfarenhet av att i varje fall någon privat byggare vid slutregleringen har kunnat prestera en räkning som inneburet en lägre kostnadssumma än preliminärbeslutet. Det är emellertid inte alldeles omöjligt att sådant kan hända. De allmännyttiga företagen och de bostadskooperativa företagen, som arbetar i mycket stor skala och jag vågar säga har en mycket rationell produktionsform, har faktiskt efter vad det upplysts mig någon gång kommit med en sluträkning som legat under preliminärbeslutet. Dessa företag arbetar utan spekulationsvinst, och om de bygger billigare skall hyresgästen ha vinsten av detta. Där har det faktiskt i några fall förekommit, att man i slutbeslutet har kunnat redovisa lägre kostnadsläge än vid det första preliminärbeslutet. Mot bakgrunden av detta och — vilket är det väsentliga — mot bakgrunden av att det kan bli fråga om 1/4 av hela byggnationen, har jag faktiskt inte funnit någon generellösning, som skulle gå herr Wedéns synpunkter till mötes. Herr Wedén kan beskylla mig för att inte ha lagt ner tillräckligt allvar i min strävan efter detta, men jag tvivlar på att man kan nå ett system, som ger ett resultat som är någoting att tala om.

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

Kan herr Wedén, som under något års tid haft förmånen att syssla med dessa spörsmål i en statlig bostadsutredning, ge någon lösning på denna rätt intressanta fråga så är han välkommen med den. Även om man inte är specialist när man börjar, så brukar man kunna kalla sig för specialist när man slutat.

Den andra frågan i herr Wedéns interpellation är, om inte socialministern kan ta ett initiativ till att sammankalla arbetsmarknadens organisationer till en överläggning för att med dem diskutera huruvida gällande ackord och prislistor är rationellt anpassade. Jag lade märke till att herr Wedén trampade omkring som katten kring het gröt när han berörde detta. Det skulle inte vara — som herr Wedén uttryckte det — någon anvisning eller något diktat uppifrån. Det skulle vara en vädjan om samförstånd, för att man här skulle få de åsyftade resultaten.

Vilka är det nu som gör upp dessa prislistor och ackordslistor? Å ena sidan är det arbetarnas organisationer, å andra sidan är det en sektion av Svenska arbetsgivareföreningen, nämligen byggnadsförbundet. Jag frågar mig nu: Har man anledning att tro att dessa byggnadsföretagare som är anslutna till Svenska arbetsgivareföreningen reagerar på ett annat sätt när de sitter och avtalsförhandlar än vad andra branschens företagare reagerar när de avtalsförhandlar? Strävar de inte så mycket som möjligt efter att årligen reformera och justera sina prislistor med hänsyn till tidslägets krav. Jag kan försäkra att jag som gammal fackföreningsman talat med parterna om dessa frågor. Jag har fått den uppfattningen att man från båda hållen är besjälade av att anpassa lönesättningen efter vad tidsutvecklingen kräver. Om det sedan inte går lika fort som herr Wedén anser lämpligt så behöver det för den skull inte gå alltför långsamt. Jag tror att det går så fort som det är lämpligt, och jag tror att det är oriktigt att kriti-

sera någondera parten för att inte ha ögonen öppna på samma sätt som parterna har i övriga branscher och inom övriga verksamhetsområden. Jag tror att ett initiativ efter herr Wedéns utgångspunkter skulle få någonting av beskäftighet över sig, om det skulle göras med den officiella pompa och ståt som herr Wedén tydligen är ute efter när han för fram detta i andra kammaren såsom en högst väsentlig fråga i denna problematik. Jag tror att ett sådant initiativ skulle få en karaktär av beskäftighet, som inte förde frågan framåt. I stället för att komma fram till några lösningar riskerade man att föra frågan bakåt.

Sedan är det en sak som herr Wedén någon gång skulle kunna ha ett intresse av att erinra sig. Det är att i produktionskostnaden spelar arbetslönerna, trots alla historier om de mer eller mindre oförskämda förtjänster som kan tas in, inte så stor roll. Nu var herr Wedén tillräckligt klok för att inte ställa sig bland kritikerna i detta fall utan sade i stället att han som den liberal han är lät lagen om tillgång och efterfrågan vara en acceptabel praxis. Vi vet emellertid vad som förekommit i den svenska pressen när det gäller denna bransch. Därför tycker jag att det är angeläget att slå fast att arbetslönerna inte representerar mer än mellan 25 och 30 procent av produktionskostnaden. De andra procenten faller i allt väsentligt på materialkostnaden, och vi får kanske, herr Wedén, tillfälle att så småningom diskutera även dessa frågor. Jag förutsätter självfallet redan på förhand att herr Wedén är ytterst angelägen om att hjälpa till med att studera byggnadsmaterialindustriens produktionskostnader, där en sänkning verkligen skulle kunna göra en påtaglig verkan inom byggnadsindustrien. När emellertid herr Wedén säger att han har en känsla av att socialministern inte bryr sig om dessa frågor, så är ju detta, som de flesta av kammarens

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

ärade ledamöter kan övertyga sig om, inte ett riktigt konstaterande. Jag torde i någon mån ha medverkat till att svensk byggnadsforskning börjar ett nytt verksamhetsår 1954 med helt andra ekonomiska resurser än tidigare för en rationalisering inom byggnadsindustrin och -produktionen. Problemet kan i dag angripas på ett annat och effektivare sätt.

I rationaliseringsnämnden finns även representanter för arbetsmarknadens organisationer, och det arbete som kommer att utföras består i studier på arbetsplatserna av vad man kan göra i olika avseenden för att komma fram till ett förbilligande av bostadsproduktionen. Tror inte herr Wedén, att representanterna för byggnadsarbetarnas organisationer och för byggnadsförbundet, d. v. s. företagarorganisationen, med erfarenheterna från sitt dagliga praktiska arbete har de största möjligheter att komma till rätta med sådana moment i den praktiska arbetsprocessen, som enligt herr Wedéns uppfattning skulle hindra ett fullföljande av rationaliseringen?

Herr Wedén var inte heller riktigt tillfredsställd med mina insatser på det speciella »byggnadskrånglets» område. Hans sista fråga i interpellationen gällde ju byggnadslagstiftningen och byggnadsstadgans utformning; kanske avsåg han även hälsovårdsnämndernas och arbetarskyddslagstiftningens föreskrifter o. d. Jag kan försäkra herr Wedén, att även på dessa områden har vi, hur otroligt det än låter, inte suttit med armarna i kors. Experimenthusbyggena är en gren av verksamheten som bostadsstyrelsen och departementet är intresserade av att satsa pengar på. Vi har till exempel den kända trestadsbebyggelsen. Det är väl inte heller någon hemlighet, eftersom det har publicerats i dagstidningarna den sista veckan, att HSB planerar ett försöksbygge utan att vara hindrad av dessa s. k. byggnadskrångelbestämmelser. Jag har

haft tillfälle att studera planerna och är intresserad av att detta bygge kommer till stånd. Den uppfattningen delas av bostadsstyrelsen och byggnadsstyrelsen. Det är alltså inte så däven luft på detta område som kammarens ledamöter kanske fick en känsla av under herr Wedéns anförande.

Det är i första hand kommunikationsministern och inte socialministern som har ansvaret för byggnadslagstiftningen och byggnadsstadgans utformning. Som jag påmint herr Wedén om i mitt interpellationssvar, pågår det emellertid en utredning, rörande dessa frågor och man brukar ju i allmänhet avvakta resultatet därav innan man angriper problemet mera ingående.

Efter att litet mera utförligt ha kommenterat frågorna i herr Wedéns interpellation skall jag nu ta tillfället i akt att säga något även om bostadspolitiken i allmänhet. Herr Wedén berörde denna i slutet av sitt anförande, och en del talare tidigare i debatten har också ägnat en viss uppmärksamhet däråt.

Jag har till min stora överraskning kunnat konstatera, att socialministern inte bara här i kammaren utan även i pressen fått det alldeles nya epitetet blygsam. Det har aldrig tidigare förekommit under min visserligen rätt korta parlamentariska historia, och jag inregistrerar det självfallet med yttersta uppmärksamhet. Jag har varit blygsam därför att jag inte har sträckt mig längre än till att som herr Wedén uttryckte det framlägga ett bostadspolitiskt program, omfattande 50 000 lägenheter för de närmaste åren. Nu hör det till saken, att jag för det första sagt cirka 50 000 lägenheter och för det andra satt det som en något så när praktisk politisk målsättning för år 1954, och det har jag gjort mot bakgrunden av vissa omständigheter, som jag delvis har refererat tidigare men som jag med risk för att göra mig skyldig till upprepningar skulle vilja ta upp litet utförligare nu.

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

Inledningsvis vill jag säga att kanske även herr Wedéns konstaterande, att socialministern tagit sitt förnuft till fånga och följt folkpartiets uppmaningar för ett år sedan att befria bostadsbyggandet från byggnadsregleringen, kräver en viss kommentar. Det är nämligen så, att vi under år 1953 i praktiken försökt klara oss utan byggnadsreglering på det området. Redan i januari 1953 fixerades en kvot på cirka 50 000 lägenheter, varefter alla länsorgan fick besked om att detta var en riktkvot, som vi räknade med byggde på ett riktigt antagande om våra reella resurser. Om det på något håll och i något län visar sig att de reala resurserna räcker till ett ökat bostadsbyggande utöver de riktkvoter som sammantagna representerar 50 000 lägenheter, skulle länsorganen inte vara förhindrade av detta — det sades i januari månad 1953.

När vi nu i efterhand studerar hur detta har gått, kan man väl säga att det har gått något så när hyggligt, men det har inte gått bra, det är jag angelägen om att understryka. Jag har nämligen den uppfattningen att det under sista halvåret 1953 har varit ett igångsättande, som legat farligt nära just den gräns där man tar i för hårt med hänsyn till de reala resurserna. När vi därför på hösten 1953 skulle bedöma dessa frågor, var faktiskt frågeställningen: Skall vi gå tillbaka till en detaljreglering, där varje ort skall ha sin bostadskvot för att vi inte skall riskera att komma tillbaka till 1950 och 1951 års klara överansträngning på byggnadsmarknaden? Skall vi på nytt indela landet i 240 kvotorter? Jag kunde omöjligen tänka mig den utvecklingen, och då blev resultatet att vi tog konsekvenserna av vad vi börjat med 1953. Men vi kunde inte släppa det hela vind för våg, vi får därför reglera verksamheten över lånegivningen, över finansieringen, där vi tidigare reglerat den med igångsättningsstillstånd.

Om jag mot bakgrunden av detta konstaterande skulle säga någonting om hur kapitalbudgeten nu presenteras riksdagen för nästkommande år i detta avseende, så känner riksdagens ledamöter till att departementet äskar 500 miljoner till lånefonden för bostadsbyggande för preliminär lånegivning. Enligt våra beräkningar bör det räcka till ett igångsättande som kan avläsas till 52 000 eller 53 000 lägenheter. Nu får herr Wedén räkna med att det också byggs en del lägenheter här i landet utan statlig lånegivning.

Sedan finns det två speciella reserver. Det finns 25 miljoner, därest egnahemsbyggandet skulle gå högre än de i runt tal 15 000 egnahem, som här är presumerade för nästkommande år. Det finns ytterligare 25 miljoner för den händelse arbetsmarknadsläget och tillgången på arbetskraft skulle ge oss möjlighet att öka byggandet av flerfamiljshus. Om man utnyttjar dessa fullmakter helt och fullt, skulle det på 12 månader innebära en igångsättning av 57 000 eller 58 000 lägenheter. Det är vad årets kapitalbudget innehåller för det verksamhetsår som börjar 1 juli 1954.

Men nu beskylls jag för en pessimism, som tar sig uttryck i att jag för kalenderåret 1954 inte vågar räkna med nämnvärt flera färdigställda bostäder än cirka 50 000. Det kan bli 51 000 eller 52 000, det kanske kan bli 53 000, men det kanske kan bli 49 000. Jag har fått lära mig under dessa år att det är på få områden det är så svårt att på förhand fixera några bestämda tal. Om vi ser den gångna höstens förutsättningar för bostadsbyggande jämförda med föregående hösts förutsättningar, tror jag alla ger mig rätt i att det här inte är lämpligt att gå ut och spika någon altartavla och säga att så och så många bostäder skall byggas. När jag försiktigtvis har velat hålla mig till det runda antalet 50 000 lägenheter, är det därför att det faktiskt finns skäl som talar för det. Vi hade — och det är orsaken till

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

de höga lägenhetssiffrorna 1946 och 1947 — då ett egnahemsbyggande som t. o. m. gick upp till 22 000 lägenheter per år. Vi hade ett egnahemsbyggande 1952 som i runt tal var 10 000, och för 1953 kanske det kommer upp till 13 000—14 000 lägenheter. Vad är orsaken till det? Jag tror helt enkelt att bostadsbristen i dag inte är mest koncentrerad där man bygger egnahem, utan den är mest koncentrerad där man bygger flerfamiljshus, och då i första hand i de stora städerna Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, och eventuellt några fler av de större mellansvenska städerna.

Vi har fått en strukturförändring i fråga om angelägenhetsgraden i bostadsbyggandet. För ett par år sedan kunde man bygga bostäder överallt där det fanns byggnadsarbetare, eftersom behovet var klart uppenbart och kartlagt. I år är det inte likadant. Det kommer här att bli fråga om att flytta över byggnadsarbetare till de platser där bostadsbristen är mest markerad, nämligen till storstäderna. Förhandlingar pågår för närvarande i den riktningen, där såväl bostadsstyrelsen som arbetsmarknadsstyrelsen är inkopplade. Självfallet förs dessa förhandlingar i samråd med arbetsmarknadens organisationer. Medan man tidigare bara behövde sätta spaden i marken och börja bygga flerfamiljshus eller egnahem, därför att allt behövdes, får man nu transportera arbetskraften och inrikta byggnationen på de största städerna, där en rad flaskhalsar lätt uppstår i samband med markförvärvs-, planerings- och projekteringsfrågor och där det inte finns så stort utrymme för ett egnahemsbyggande. Detta är en negativ faktor i resonemanget om hur många lägenheter vi skall bygga.

En annan faktor som kommer in i bilden och som kanske herr Wedén någon gång har tänkt på är att vi inte kan fortsätta samhällsbildningen på samma sätt som under de senaste sju—åtta åren, då

vi byggt nytt i utkanterna av städerna samtidigt som de inre stadsdelarna förslummats. Nu blir saneringsproblemen aktuella på ett annat sätt än tidigare. Jag räknar med att det inom de allra närmaste månaderna skall ligga på mitt bord ett betänkande från en sakkunnigkommitté om hur detta saneringsproblem skall angripas. Jag har utgått från att saneringsbyggena under den tid som ligger framför oss måste få en annan plats i den totala produktionen än vi velat ge dem när bostadsbristen krävt att man skulle bygga nytt och att saneringen fick anstå. Men den kan inte vänta hur länge som helst, och nu aktualiseras saneringsfrågorna.

Herr Wedén som ju är bostadssakkunnig — jag menar det ärligt — förstår mig om jag säger att utbytet räknat i antal lägenheter totalt blir sämre om vi får angripa saneringsproblemet än om vi kan låta saneringsobjekten vara och bara bygga rader av nya lameller och punkthus. Detta är en annan faktor man måste ta hänsyn till när man skall bedöma våra möjligheter att bygga nämnvärt mer än 50 000 lägenheter under 1954. Man upptäcker flera liknande faktorer om man ger sig tid att penetrera problemet, och jag har bara berört ett par av de väsentligaste.

Som kammarens ledamöter väl förstår betyder detta inte att man givit upp några målsättningar, men i varje fall har jag känt ett behov av att inte sätta målet högre än att jag tror vi kan nå det.

Jag vill i detta sammanhang påpeka ytterligare ett essentiellt problem som man enligt min mening måste beakta när man bedömer utsikterna för bostadsbyggandet under 1954. Vi har visserligen liberaliserat bostadsbyggandet, men vi har mot bakgrunden av erfarenheterna från 1953 sagt oss att vi inte kan lämna det helt fritt. Vi måste styra bostadsbyggandets omfattning via lånegivningen för att inte halka tillbaka i ett läge som vi har sorgliga erfarenhe-

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

ter av. Vi har dessutom kvar en byggnadsreglering för 50 procent av området. Jag vill understryka för kammarens ledamöter att det kommer att byggas lika många skolor och undervisningsanstalter under 1954 som under 1953, lika många sjukhus och sociala byggnader, förvaltningsbyggnader, industri- och serviceanläggningar, kontors- och affärslokaler och samlingslokaler, och det kommer att investeras praktiskt taget samma belopp i vägarbeten och kraftverksbyggen under 1954 som under 1953. Skall utvecklingen inom hela denna sektor av byggnadsverksamheten gå i samma takt i år som förra året, bör man också ta detta i beaktande innan man säger att det vore rimligt att ställa målet högre än de cirka 50 000 lägenheter som jag har ansett vara en riktig målsättning för 1954. Vi har inte kommit längre än till 50 000 lägenheter, med de investeringar som företagits på alla andra områden under 1953. Skall vi nå ett bättre resultat med bostadsbyggandet, måste det bli via en effektivisering av byggnadsverksamheten — det finns nämligen inga möjligheter att flytta över de reala resurserna.

Jag kanske också kan göra den kommentaren, att den ärade oppositionen här i riksdagen många gånger gjort sig lustig över den bristande samstämmigheten mellan de prognoser över färdigbyggda lägenheter som gjorts upp i den allmänna diskussionen och de resultat som sedermera uppnåtts, och jag har ingen lust att förse oppositionen med mer av den ammunitionen om jag har någon möjlighet att slippa det. Jag undrar om inte de flesta av kammarens ledamöter ändå håller mig räkning för att jag, när vi började med detta för ett par år sedan, inte ställde ut några löften om hur många lägenheter som skulle byggas. Det blev då 40 000 lägenheter. Efter ett år tillät jag mig säga, att vi skulle ha vissa möjligheter att komma upp till 45 000 lägenheter. Det blev 41 500. Jag har vid ett par tillfällen, se-

nast under höstdebatten, tillåtit mig säga att jag hoppas att 1953 skall ge oss 50 000 lägenheter. Herr Wedén säger att det har givit oss drygt 50 000 lägenheter. Jag tror att det har givit oss knappt 50 000 lägenheter. Om jag sedan säger här i dag, att jag hoppas att 1954 skall ge oss ca 50 000 lägenheter — och där finns det självfallet en toleransmarginal både uppåt och nedåt på ett par tusen lägenheter — är det väl ändå ett riktigare besked än att fara omkring och tala om 60 000 lägenheter, som jag inte ser någon möjlighet att kunna prestera under 1954. Det kan vara en bostadspolitisk målsättning värd att sträva efter, men låt oss vänta med att ställa ut siffran tills vi får ett reellt underlag för att också uppnå den.

Herr Wedén trodde att man skulle komma, om inte dit så kanske ändå i närheten därav. Han anförde att vi nu har pågående inte mindre än 60 000 lägenheter. Det var riktigt i november månad. I dag är siffran annorlunda. Jag skall emellertid inte vid detta tillfälle binda mig för siffrorna, ty statistiken har en viss benägenhet att lura oss här, men låt oss säga att vi har 58 000—50 000 lägenheter i gång. Skulle vi kunna presumera en byggnadstid på tolv månader, borde vi få detta antal lägenheter färdiga inom ett år. Tyvärr måste jag göra herr Wedén ledsen genom att säga att den byggnadstid, som under första halvåret 1953 statistiskt redovisas på i medeltal 11,8 månader per hus, sålunda något under tolv månader som medeltal, den siffran är, ifall jag offentliggör den sista siffran vi har med alla de reservationer som finns i den här statistiken, högre än 13 månader som medeltal för byggnationen. Det har för mig varit den allvarligaste tankeställaren, att här går det inte att släppa bostadsbyggandet utan att man håller i den via lånegivningen, och det har för mig varit det avgörande när jag sagt: Under första halvåret 1954 måste det till en ytterst försiktig och stram igång-

Svar på interpellation ang. främjande av effektivt och billigt byggande.

sättning, så att vi inte kommer in i en utveckling som ingen av oss önskar.

Då har herr Wedén frågat: Vad innebär det? Det innebär att vi har till vårt förfogande pengar för omkring 15 000 lägenheter under första halvåret 1954. Men det innebär att när vi kommer fram till den 1 juli står det pengar till förfogande för lägst 52 000 à 53 000 lägenheter och högst 57 000 à 58 000 lägenheter för den 12-månadersperiod som då ligger framför oss. Det kan naturligtvis bli ett besvärligt administrativt problem att få detta att flyta utan störningar för den praktiska byggnationen, men jag kan försäkra de bostadsintresserade här i kammaren att från bostadsstyrelsen och departementet är vi beredda att göra vad som kan göras för att dessa störningar inte skall behöva bli mera besvärande än vad som är erforderligt. Det bör ge möjlighet till ett egnahemsbyggande efter vad vi tror oss orka med under 1954. Det bör ge oss möjlighet att ge preliminära besked till sådana fall som nödvändigtvis behöver det. Om det sedan är på det sätt som herr Wedén säger, att vi just nu får i gång en rad lägenheter, som inte har det primära för sin igångsättning, d. v. s. preliminära besked, så är det ett alldeles speciellt problem, och där får vi försöka klara de mest besvärande fallen, låt mig säga seriebyggandet och ett och annat saneringsbyggande, som kanske är nyckeln för saneringen i ett stort program, som sedermera skall ut under det kommande budgetåret. Låt mig vidare som exempel anför ett sådant fall där arbetslösheten bland byggnadsarbetarna är sådan, att man måste sätta i gång ett bostadsbyggande för att klara den. Men jag vill understryka att medlen är begränsade för första halvåret. De får användas så klokt som det står i bostadsstyrelsens makt att göra det. Det är fråga om en övergående besvärlighet. Kommer vi fram till nästa budgetår tror jag att de flesta, som sysslar med de här frågorna, inte har några

större bekymmer för hur vi skall klara av byggnationens finansiering inom ramen för våra reala resurser.

Herr talman! Jag är ledsen över att mitt anförande kanske blivit litet långt vid detta tillfälle, men jag har utgått ifrån att trots alla de gånger vi diskuterat bostadsfrågan har den nya situationen tarvat detta klarläggande och kanhända frågan är så pass väsentlig i den allmänna debatten att det inte är alldeles ur vägen att jag pinat kammaren med detta relativt långa anförande.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill betyga att jag för min del, och jag tror hela kammaren, är tacksam för den utförliga redovisning av sin syn på bostadsproblemen som socialministern har givit. Jag tror också jag kan försäkra honom, att i och för sig är vi naturligtvis tillfredsställda med att socialministern har den inställningen, att man inte skall fara ut till allt folket och visa fram, som han uttryckte sig, vackra altartavlor med höga siffror för en utlovad bostadsproduktion, som sedan kanske inte kommer att förverkligas. Jag skall dock tillåta mig tillägga, att när socialministern redovisade sina prognoser över bostadsproduktionen under olika år mot bakgrunden av de faktiska resultaten, fick jag en liten misstanke, att det möjligen kunde förhålla sig på det sättet, att socialministern nu hade nått det stadium, att han gärna förutsäger en siffra i underkant för att med en desto större tillfredsställelse kunna tala om för oss hur väl allting har skötts, om resultatsiffran senare skulle visa sig litet högre.

Jag hinner inte nu gå in på alla de förhållanden socialministern tog upp. Jag vill bara säga, att jag är ense med socialministern — det ligger i linje med den ståndpunkt jag hävdade sedan länge — att det naturliga sättet att styra bostadsbyggandets omfattning är via kreditgivningen, och att man bör och skall

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

göra detta. Den oro och missträkning, som jag givit uttryck åt, kommer sig därav, att statsverkspropositionen ger intrycket att här är fråga om att hålla tillbaka bostadsproduktionen mer än vad tillgängliga faktiska resurser i fråga om material och arbetskraft gör nödvändigt. Man får då en mindre bostadsproduktion än som faktiskt vore möjlig.

Vad beträffar byggnadsstadgan och anvisningarna till den och hela raden särslagstiftningar på det området vill jag bara säga, att jag naturligtvis känner till HSB-experimentet och att jag är glad över det. Emellertid utgår jag ifrån, vilket jag sade i mitt första anförande, att *alla* de företagsformer som har utrustning för ändamålet skall kunna och få göra experiment av det slag som HSB nu ger sig in på. Jag tror att därigenom vinner man ytterligare effekt för att få en billigare produktion.

Socialministern talade om entreprenadbyggandets stora omfattning. Men, herr socialminister, är ändå inte följande rätt klart, oberoende av i vilken form, som byggandet sker. Om man har ett hus, som normalt kan byggas för låt mig säga en miljon kronor, och en byggherre bygger det för 1 050 000 kronor och får detta fastställt som avkastningsvärde, medan en annan bygger det för 950 000 kronor och får detta fastställt som avkastningsvärde, så leder en sådan metodik inte till en stimulans för den som bygger billigare. Jag tror att man med detta mycket enkla exempel kan konkretisera vad jag avser. Låt mig tillägga att om socialministern vill ställa till förfogande den nödvändiga expertisen, låna ut bostadsstyrelsen till oppositionen i den utsträckning som kan behövas, så skall vi nog knäcka denna nöt, men socialministern begär för mycket av mig, om han menar, att jag på egen hand skall klara saken.

Herr socialministern säger, att jag rörde mig som katten kring en het gröt när det gäller frågan om utformningen

av arbetsavtalen på byggnadsmarknaden. Jag skall gärna medge att jag tycker att den gröten är het, men jag anser, att man ändå kunde diskutera dessa förhållanden. Det förefaller emellertid som om socialministern inte ens vågar sig fram till närheten av detta grötfat, vilket är att beklaga.

Socialministern har gjort en betydande insats då det gällt byggnadsforskningen och lärlingsutbildningen. Jag skulle vilja hemställa, att socialministern ville fullfölja detta med ett initiativ beträffande lönesystemets utformning. Det förhåller sig faktiskt så, herr socialminister, att av de skäl som jag nämnde i mitt första anförande fungerar inte parterna inom denna produktion i sina attityder och reaktioner, vilket socialministern tydligen tror, så som de gör inom branscher som är utsatta för internationell konkurrens.

Socialministern förvånar mig genom att säga, att han ansåg — jag tror att orden föll så — att framstegstakten inom byggnadsindustrien hade gått tillfredsställande fort eller något sådant. Jag tror att socialministern är tämligen ensam om den uppfattningen, och ett mycket gott belägg för att det även inom en hel del av LO-grupperna råder en annan mening kan socialministern finna t. ex. i Transportarbetaren.

Fru EWERLÖF (h):

Herr talman! Det är med anledning av en anslagsfråga under nionde huvudtiteln som jag begärt ordet. Det är inte något stort anslag. Jag är kanske inte den enda i denna kammare, som understundom konstaterar, att ju mindre ett anslag är desto lättare tycks det vara att pruta på det eller helt och hållet vifta bort det. Det anslag som det här gäller rör sig om en summa på 30 000 å 40 000 kronor. Jag är medveten om att det kan synas småpjättigt att göra affär av en sådan summa i en debatt, där man rör sig med tusentals miljo-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ner kronor, men den hänger samman med en princip, principen om statsmakternas inställning till den husliga utbildningen, och därför har jag dristat mig att ta upp denna fråga i remissdebatten.

Innan jag går in på principen, skall jag emellertid gå rakt på själva saken, nämligen anslaget till Rimforsa lant-hushållsseminarium. Seminariet har för budgetåret 1954/55 begärt ett statsbidrag på 219 596 kronor, och lantbruksstyrelsen har rundat av detta belopp till 220 000 kronor. Lantbruksstyrelsen förklarar i en stark motivering, att man endast har begärt vad som är oundgängligen nödvändigt för att seminariet skall kunna bedriva den erforderliga utbildningen av lärarinnor. För närvarande är en del ämnen inte alls och andra dåligt företrädade i seminariets undervisningsplaner. För att de blivande lärarinnorna skall kunna få en allsidig utbildning vid seminariet, föreslår lantbruksstyrelsen att anslaget till arvoden åt speciallärare höjes från 6 000 kronor till 18 000 kronor.

I förra årets statsverksproposition påtalades, att eleverna vid Rimforsa i alltför hög grad tas i anspråk för rutinarbete i kök och trädgård. De skall lära sig det praktiska arbetet, men rutinarbetet inkräktar för mycket på deras utbildning i stort. För att råda bot på detta och en del andra förhållanden, reparationer är nödvändiga, om- och tillbyggnader behövs, man är beroende av en dyrbar maskinell utrustning för att kunna bedriva en rationell och modern undervisning, begär lantbruksstyrelsen att det extra driftkostnadsbidraget höjes från 25 000 till 40 000 kronor.

Vidare har man kommit med ett tredje förslag, nämligen att rektorstjänsten vid seminariet uppflyttas i 29 lönegraden, vilket innebär att pension utgår enligt pensionsklass 32.

Detta lämnas emellertid därhän i statsverkspropositionen, och statsrådet föreslår att Rimforsa lant-hushållssemina-

rium skall erhålla ett anslag på 183 300 kronor.

De anslagshöjningar, som vi begärt och som har fått lantbruksstyrelsens stöd, är icke oskäligen, och det gäller ett relativt litet belopp. När jordbruksministern föreslår ett anslag på 183 300 kronor, ser det ut som om det vore en ökning jämfört med föregående år, men så är i själva verket inte fallet, ty förra året hade vi ett anslag på 158 300 kronor och ett extra anslag på 25 000 kronor.

Statsrådet säger i statsverkspropositionen, att han finner det vara angeläget att Rimforsa lant-hushållsseminarium kan bedriva sin verksamhet i fortsättningen. Ja, det måste man verkligen instämma i. Vårt land har två utbildningsanstalter för lant-hushållslärarinnor, Rimforsa och Brogård. Rimforsa tillhör Fredrika Bremer-förbundet, och Brogård sorterar under Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala. Rimforsa åtnjuter anslag efter samma principer som gäller för lant-hushållsskolorna, vilket i och för sig är orimligt. Dessa skolor kan dessutom falla tillbaka på sina huvudmän, landstingen. Rimforsa däremot har en enskild organisation till huvudman, som självfallet inte har samma resurser som landstingen.

Statsrådet säger vidare, att han inte vill föregripa den utredning, som tillsattes i oktober månad 1953 och som skall ta upp utbildningen inom hela det husliga området till omprövning. Men när man läser direktiven för denna utredning, blir man mörkrädd. Där säges nämligen att syftet med utredningen inte får vara att höja kompetensen för dessa lärarinnor. Vad är nu detta för ett syfte? Vår strävan brukar ju annars alltid vara att höja kompetensen på alla områden. Hur skall vi under sådana förhållanden någonsin kunna få här ifrågavarande yrkeskår jämställd med övriga yrkesgrupper? Det är dessa frågor, som gör, att jag tagit upp denna sak i dag.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Statsmakternas inställning till den husliga utbildningen är njugg, och det har den alltid varit. Staten har inte byggt en enda institution för utbildning i husligt arbete. Statens skolköksseminarium ligger i lokaler, som jag vill kalla gamla och uttjänta. Lärarinnor kan inte få någon högre utbildning här i landet. Vill de ha det, får de resa över till vårt lilla fattiga broderland Finland. Där finns det två professorer och en del lärarinnor för högstadiet. I USA finns också ett starkt intresse för dessa frågor, men det är ju inte allom givet att kunna resa dit.

Det är stora ekonomiska — ja nationalekonomiska — värden som här står på spel, och dessa frågor berör landets största yrkeskår. Jag inkluderar då de en och en halv miljoner husmödrarna i landet, vilkas arbetsvecka sannerligen inte inskränker sig till 48 timmar! Lärarinnorna, husmödrarna, kvinnorna över huvud taget, alla måste hjälpas åt att få männen att göra en omvärdering av hela detta arbete.

Herr talman! Jag hade tänkt att gå in på civilt försvarsfrågan, men jag vet att en efterföljande talare kommer att ta upp den saken. Jag skall därför sluta mitt anförande med en allmän reflexion. Vi är väl alla lyckliga över den utomordentliga välståndsökning, som har skett i vårt land under de senaste decennierna. Men vi är så angelägna om vår levnadsstandard att vi ibland glömmar, att människan lever icke av bröd allena. Vi är så måna om denna materiella standard, att under tiden knapphetens stjärna med ett allt blekare och kallare sken lyser över våra kulturinstitutioner, som ju dock har livsviktiga funktioner att fylla och som även de, och framför allt de utför en gärning, som för vårt land framåt.

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Statsrevisorerna påtalar å s. 241 i sin berättelse, att medicinalstyrelsen, trots att Kungl.

Maj:t och riksdagen främst av statsfinansiella skäl avböjt att taga positiv ställning till den av 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen föreslagna reformen beträffande sjuksköterskornas utbildning, sett sig oförhindrad att utfärda föreskrifter och anvisningar av i sak den innebörd, som med nämnda förslag åsyftats. Härigenom kommer såväl statsverket som övriga huvudmän att åsamkas ökade utgifter. Mot bakgrunden av statsmakternas ställningstagande till förevarande fråga, måste revisorerna finna detta medicinalstyrelsens tillvägagångssätt anmärkningsvärt. Så långt statsrevisorerna.

Enligt § 72 riksdagsordningen förordnar riksdagen årligen 12 revisorer, vilka har att enligt regeringsformen och särskild instruktion granska statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning. Vari består nu alldeles speciellt detta revisorernas granskningsarbete? Det skulle jag gärna vilja se på i ljuset av den här mot medicinalstyrelsen framförda anmärkningen.

Anmärkningen gäller, att medicinalstyrelsen i cirkulär den 11 november 1952, nr 129 Medicinalförfattningar, utfärdat anvisningar i en alltför bestämd form. Anvisningarna gäller undervisningen vid godkända sjuksköterskeskolor och innehåller föreskrifter om inom vilka specialiteter undervisningen skall ske, kursernas längd och omfånget av den teoretiska undervisningen. Anvisningarna upptar icke 1946 års kommittés för sjuksköterskeutbildningen förslag om 150 kronor per månad under läskurserna, 7 månader, och under tjänstgöring i öppen vård en månad. Denna kostnad skulle enligt kommitténs beräkning, om årligen 1 500 elever nyantas i skolorna, bli 1 800 000 kronor. Det är synd att alla riksdagsmän är ute, och själv vet jag inte var de är, men detta behövde faktiskt riksdagsmännen höra på. När man liksom revisorerna anser, att förbättring av sjuk-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sköterskeutbildningen icke kan ske på grund av statsfinansiella skäl, och anmärker på de föreskrifter, som medicinalstyrelsen utfärdat angående den förbättrade undervisningen vid sjuksköterskeskolorna, är det anmärkningsvärt, att revisorerna å s. 238 upplyser om att kostnadsökningen vid kommittéförslagets genomförande uppskattats till 2 450 000 kronor för statsverket utan att därefter senare meddela, att de föreskrifter medicinalstyrelsen utfärdat icke upptager kostnadsökningen på 1 800 000 kronor, vilken kostnadsökning avser det av medicinalstyrelsen icke framförda förslaget om 150 kronor per elev under de tider av utbildningen jag nyss citerat. Jag skall ett ögonblick hoppa till riksdagens behandling av denna fråga tidigare; jag bryr mig inte om att klockan är en kvart i 12.

Chefen för inrikesdepartementet har i statsverkspropositionen till 1949 och 1950 års riksdagar ansett, att en reform enligt kommitténs förslag skulle medföra så betydande utökning av statsutgifterna, att han dessa båda år icke kunde förorda så långt gående åtgärder. Statsrådet Mossberg ansåg, att vissa av förslagen syntes böra bli föremål för närmare överväganden, innan slutgiltig ståndpunkt kunde tas till dem.

Vid 1950 års riksdag interPELLERADE jag om det här omdebatterade förslaget till förbättring av sjuksköterskeutbildningen och undrade om statsrådet ämnade företaga ändring av kungörelsen den 28 juni 1935 med bestämmelser angående statligt godkännande av sjuksköterskeskolor i enlighet med av 1946 års kommitté för sjuksköterskeutbildningen framfört förslag. Statsrådet framhöll i svaret, att ändringarna i fråga om den teoretiska utbildningen och elevernas arbetstid under den praktiska tjänstgöringen inte kunde bli av obligatorisk innebörd med anledning av på vissa håll år 1950 existerande svårigheter beträffande lokaler och biträ-

despersonal. Det var alltså 1950 detta. Vidare framhöll statsrådet, att inom inrikesdepartementet pågick ett arbete, som just syftade till att åstadkomma en lösning på de punkter jag speciellt berört, nämligen frågan om hur den inre utbildningen skall organiseras både på det teoretiska och praktiska stadiet. Där hoppades statsrådet Mossberg kunna lämna besked direkt från departementet. Denna fråga skulle alltså inte behöva bli en riksdagsfråga.

Jag har tidigare i denna kammare påtalat den orimligt långa arbetstiden för elever vid statens sjuksköterskeskola. Frågan är långt ifrån ny och den torde heller inte vara okänd för kammarens ledamöter. 1946 tillsattes en kommitté för att utreda utbildningen av sjuksköterskepersonal, och den avlämnade sitt förslag år 1948. 1949 och 1950 hade vi inte råd att genomföra hela projektet i ett sammanhang. Vi är nu inne på år 1954, och dock är så pass litet genomfört av den i alla instanser omvittnade behövliga förbättringen av utbildningen.

Den 22 juni 1951, för att fortsätta historieskrivningen, utkom vissa ändringar till kungörelsen av den 28 juni 1935 såsom redovisas i årets statsverksproposition, 11:e huvudtiteln s. 226. Den i detta sammanhang betydelsefulla ändringen i kungörelsen angående sjuksköterskeskolorna var, att medan tidigare endast angivits att vid skolan skulle meddelas såväl teoretisk som praktisk undervisning, stadgades det i den nya kungörelsen, att den teoretiska undervisningen vid skolan skulle meddelas förutom genom särskilt anordnade kurser även i samband med den praktiska undervisningen. Vidare skedde den ändringen, att moment d), som i den tidigare kungörelsen formulerats så, att skolan förfogar över lämpliga lärarkrafter för elevernas såväl teoretiska som praktiska utbildning, numera lyder enligt moment d) och e) — jag citerar endast moment e), ty det

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är det som har betydelse för dagens fråga — att skolan äger tillgång till för den praktiska utbildningen lämplig sjukvårdsanstalt och erforderligt antal specialavdelningar eller specialsjukhus jämte utbildningsplatser i öppen vård, samt att den praktiska utbildningen skall erhålla en planenlig och allsidig utformning. Det är detta som är den springande punkten.

Vidare är i § 6 tillagt: »Medicinalstyrelsen har därvid jämväl att tillse, att tiden för genomgång av fullständig lärokurs icke utsträcker utöver vad som kan anses skäligt ävensom att eleverna under den praktiska utbildningen inte sysselsättes med enklare rutingöromål i större omfattning än som ur utbildningssynpunkt erfordras.»

Detta finns alltså i den kungl. kungörelsen av år 1951, vilket också framhålls på den nyss citerade s. 226 i årets 11:e huvudtitel. På dessa ändringar i kungörelsen har medicinalstyrelsen stött sitt den 15 november 1951 utgivna normalreglemente för av staten godkänd sjuksköterskeskola samt anvisningar rörande undervisningen, utgivna den 11 november 1952. Dessa dokument har för yttrande varit överända till samtliga styrelser för sjuksköterskeskolor av olika art och av dem mottagits med förståelse. Det framgår också av statsverkspropositionens noggranna redogörelse för frågan, att landstingsskolorna redan i ganska stor utsträckning ordnat sin utbildning enligt 1952 års cirkulär. Så skulle ha skett före ingången av budgetåret 1953/54 vid sju av de sjutton landstingsskolorna. Av uppgifter i pressen har framgått, att Göteborgs sjuksköterskeskola just i dagarna fattat beslut i första instans i denna fråga; stadsfullmäktige i Göteborg har alltså inte haft frågan till behandling. Men departementschefen finner det liksom revisorerna anmärkningsvärt, att medicinalstyrelsen i det rådande läget, trots den maning till försiktighet på denna

punkt, som framförts vid statsmakternas ställningstagande till utbildningskommitténs förslag och i anslutning till kungörelsen 506/1951, ansett sig oförhindrad att på sätt som skett meddela kategoriska föreskrifter av angiven innebörd.

Först och främst skulle jag vilja kraftigt understryka, att tills dato det mest kostnadskrävande förslaget, som slutade på 2 100 000 kronor, ej framförts. Det förslag, som medicinalstyrelsen verkligen framlagt och som medför den största kostnaden, gäller frågan om nedsättning av elevernas rutingöromål under de tjugofyra månadernas praktiska utbildning.

Vad är det då, som det egentligen här gäller? Jo, det gäller att de 3 gånger 1 500 sjuksköterskeeleverna i Sverige måste utföra åtta timmars praktiskt arbete per dag under sin tjugofyra månaders utbildning, ty vi har inte råd att ersätta denna arbetskraft med vanlig betald sådan. Kommittéförslaget gick ut på att elevernas praktik i sjuksköterskearbetet skulle maximeras till cirka sex timmar om dagen under praktiken. Under två timmar — ej nödvändigtvis i ett sammanhang men dock under dagens lopp — skulle eleven vara fri att tas med av klinikläraryrket till en praktisk demonstration, följa avdelningssköterskan i någon av hennes arbetsuppgifter eller lyssna till en lektion av läkare, allt detta i samband med arbetet med patienterna på avdelningen. Men rutinarbetet skulle icke så tynga henne, att hon inte hade möjlighet att på detta sätt dagligen förkovra sig i någon ny uppgift. Förutsättningen för att i kungl. kungörelse den 22 juni 1951 anbefallda planerliga och allsidiga utformning av utbildningen skall kunna ske är, att de kortare praktiska perioderna på de olika specialavdelningarna i utbildningssyfte tillrättalägges för eleverna.

Jag har svårt att förstå Kungl. Maj:t, som ålägger medicinalstyrelsen i den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ändrade kungörelsen att ordna detta och som därefter anmärker på att anvisningar i enlighet med åläggandet har utfärdats. Nu kommer jag till kärnan i anmärkningen. Formellt får det inte heta att kommuner m. m. skall ha det och det ordnat före ett visst datum, även om det som i detta fall gäller att elevs arbetskraft icke får hänsynslöst och på ett för utbildningen ändamålslost sätt exploateras. Formellt kan det kanske vara riktigt, men den anmärkning, som jag för min del tycker att revisorerna, som dock blivit uppmärksamgjorda på elevernas dagliga över åtta timmar långa arbetsdag, borde ha gjort har icke framförts.

Departementschefen framlägger ett positivt förslag i sakfrågan, ehuru han skjuter på ikraftträdandet ett halvår. Men vad är det för funderingar, som statsrådet Hedlund har på att göra vissa återändringar av kungörelsen nr 431/1935? Det skulle jag gärna vilja veta, men det talar inte departementschefen om. Vidare skulle jag gärna vilja höra vad statsrådet Hedlund anser om att revisorerna trycker så hårt på det formella i denna fråga, medan det sakliga helt sättes i skymundan. Statsrådet torde speciellt kunna ha förståelse för vikten av att man ser mest på det sakliga bakom det formella handlings sättet.

Först och främst tycker jag att statsrevisorerna borde ha påpekat, att 1 800 000 kröner skall dragas bort ifrån de av dem citerade 2 450 000 kronorna, innan riksdagsmännens finansiella känslor sätts i svallning. Vidare vet jag att staten inte har så dålig ekonomi att vi är tvungna att kräva tinal av obetalt rutinarbete av hårt belastade elever.

Herr talman! Dagens lösen är rationalisering. Jag försäkrar att förutsättningen för nedbringande av sjukhuskostnaderna i vid bemärkelse — vari ingår bl. a. lärdom i fråga om arbetsorganisation och vidare att de patien-

ter, som åtnjuter vård på sjukhus, skall erhålla råd, hjälp och undervisning för sitt levnadssätt efter utskrivningen från sjukhuset m. m. — är väl utbildade sjuksköterskor.

Jag har med denna redovisning velat sätta ned revisionsanmärkningen i denna fråga till en rent formell sådan. Anvisningarna däremot gäller en levande verklighet, som måste sättas i verket om denna grupp skall kunna få en mot dagens medicinska kunskaper svarande utbildning och kunna sköta sitt arbete på ett för landet billigt och bra sätt.

Liksom förra året har Kungl. Maj:t aviserat, att proposition angående utbildning av sinessjukvårdspersonal eventuellt kommer att framläggas. Jag vill innerligen hoppas att detta förslag inte endast skymtar utan även kommer fram på riksdagens bord.

Jag har tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk för att man skall ha i friskt minne, att de anvisningar det här gäller i första hand har kommit till för att rätta till sedan årtionden existerande missförhållanden i samband med sjuksköterskeutbildningen och att medicinalstyrelsen rent sakligt förefaller att med all önskvärd försiktighet — alltså sedan 1948 — har använt sina befogenheter att förbättra sjuksköterskeutbildningen till hälso- och sjukvårdens fromma.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är inte någon vidare stämning och miljö att nu börja tala om livsgåtor, men det är dem jag skulle vilja beröra vid denna något sena tidpunkt. Jag skulle vilja säga något om några kvinnofrågor, men dessförinnan vill jag erinra om en social angelägenhet, som har varit föremål för utredningar oändligt många gånger och som ändå inte bringats till en lösning, trots att man haft en smula hopp om att det äntligen skulle dagas. Jag syftar på lösdriverilagstiftningen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

För några år sedan väcktes en motion i denna kammare om att man ögonblickligen skulle avskaffa lösdriverilagen utan att ersätta den med något annat. Somliga röstade för denna motion, men de flesta var betänksamma och menade att man skulle lugna sig tills man fått en utformad lagstiftning på området. Man hoppades då och fick också löfte om att psykopatutredningen skulle ge de anvisningar, som kunde vara nödvändiga för att man skulle få en lösdriverilag av modernt snitt.

Jag förstår att det inte är riktigt lämpligt att ånyo motionera i denna fråga — det kan ju hända att man i departementet fortfarande överväger resultatet av den nu avslutade utredningen. Jag vill då bara erinra inrikesministern om — han är inte närvarande men jag hoppas att han läser protokollet — att den lösdriverilag som vi nu har fyller 70 år nästa år, så att det vore lämpligt med en avlösning.

Så skulle jag vilja tala litet om dagens stora kvinnofrågor. Vi har ju fått löfte om en moderskapsförsäkring, som jag anser vara av ett oerhört stort värde för kvinnorna. Den ger de yngre kvinnorna och i synnerhet de ogifta yngre kvinnorna ett oändligt stöd, en hjälp att hålla fast vid yrket när barnen kommer och att sedan kunna fortsätta i yrket. Den ger dem ett stöd motsvarande det som en del äldre kvinnor, som är ogifta och står i hårt arbete, får genom sjukförsäkringen och som gör att de kan hålla fast vid sitt arbete även under tider då det är svårt och kan återgå till arbetet, eftersom de får lön under sin sjukdom. Det är stora saker. Vi har haft utredningar på många områden där det just är tal om att hjälpa de kvinnor som står i produktionen, de kvinnor som har hem och barn och ett arbete samtidigt. En hel del av projektet har kanske kommit litet längre än till utredningsstadiet, men jag tror att det fortfarande finns mycket som man skulle kunna göra.

I ett föredrag i höstas sade socialministern att han ansåg, att »om man accepterar ett resonemang om likaberättigande för könen är den uppfattningen svår att förena med det förhållandet, att kvinnor just vid barnens tillkomst är förhindrade att ta förvärvsarbete». Alltså, tendensen i socialförsäkringen, att man accepterar tanken på likaberättigande mellan man och kvinna, är klar, och tendensen i samhället, att kvinnor har både hem och arbete, är ännu mer utpräglad. Det är väl ganska otroligt att det efter tio—tjugu år kommer att finnas några kvinnor alls, som när de inte har mycket små barn vill avstå ifrån att skaffa sig en försörjning utanför hemmet. Detta är ett av dagens stora problem, att man måste vidta stödåtgärder just för de kvinnor, som nu står med intresse och engagemang i både hem och yrke.

Frågan om deltidstjänster tror jag inte har avancerat så långt som man skulle kunnat hoppas. För mitt osakkunniga förstånd verkar det som om ifall någon hade suttit i pensionsutredningen t. ex., vilken själv hade deltidstjänst eller för vilken deltidstjänst vore den dröm som vederbörande hade för att få kontakt med livet utanför hemmet, skulle man ha kunnat lösa en sådan fråga som pension i statens pensionsanstalt även för deltidstjänster. Jag tror över huvud taget att den som är engagerad i detta med sina egna intressen och sin egen erfarenhet skulle kunna komma längre än man har gjort i en hel del fall i utredningarna och i de beslut, som man sedan har kommit till på högre håll.

Liksom de gifta hemmavarande kvinnorna genom befolkningskommissionen och under den tid som kom efter dess arbete fick en hel del av sina problem beaktade, så tror jag att man nu skulle behöva en översyn av de förvärvsarbetande kvinnornas problem för att i raskare takt och med större målmedvetenhet kunna realisera en del av de

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förslag, som har ställts och kunna komma med åtgärder som skulle vara verk samma för de moderna familjerna.

I Stockholm räknar man med att 50 procent av de gifta kvinnorna har förvärvsarbete. Av de nyblivna mödrarna på landsbygden är inte mindre än 20 procent förvärvsarbetande, och i städerna är det naturligtvis många fler av de nyblivna mödrarna som har förvärvsarbete. När man ser detta kanske man tycker att det är litet egendomligt, att kvinnorna inte i samma lakt har fått lov att vara med om att ge råd beträffande en del av de förslag som nu håller på att utformas. Jag har tittat på de utredningskommittéer, som tillsattes under fjolåret, endast i två av dem har kvinnor kommit med. Det kan verka småfuttigt och ointressant för män att höra detta, men jag tror att det är viktigt för kvinnorna att känna att de tillhör samhället lika väl som männen.

Beträffande ett par av utredningarna tror jag att det är direkt olyckligt att det inte finns några kvinnor med. Jag tänker på utredningen om civilförsvaret. Vem hör till civilbefolkningen om inte kvinnorna och barnen? Då är det ju viktigt att ha kvinnorna med i utredningen. När man vidare ser resultatet av utredningen om det psykologiska försvaret blir man förvånad, över att inte se någon antydning om att hemmafronten, där psykologi behöver användas, består av kvinnor och barn. När ett krig har rasat ut, har det visat sig att det har varit kvinnorna, som med hela sin själ har engagerat sig i det hjälparbete, som har behövts för att ställa allt till rätta. Det är viktigt och riktigt att få deras medverkan även vid en beredskap i ett land. Det är inte minst viktigt att i det psykologiska försvaret räkna med kvinnorna som en betydelsefull faktor.

Jag tror att det är oförståndigt och opsykologiskt att i längden inta den attityden att inte ta med kvinnorna i

en utredning om de inte har trängt sig på alltför brådstörtat. När det gäller utredningar i sociala frågor brukar kvinnorna få komma med, men när det gäller andra utredningar är det alltför tunnsått.

Jag skall inte vid denna sena timma fortsätta längre utan bara trycka på att kvinnorna representerar en stor del av samhället, att vi är samhälleligt intresserade, att vi blir mer och mer engagerade utanför hemmet liksom i hemmet, att våra problem inte är de minst viktiga och att vi räknar med att tas i anspråk mera än vad som har skett även i offentligt liv.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag skall i mitt, som jag lovar, korta anförande beröra några frågor, som jag tycker förtjänar beaktande vid denna remissdebatt.

Jag börjar då först med det problem, som har sysselsatt stora grupper av anställda bland framför allt tjänstemän men även andra anställda det senaste halvåret, nämligen frågan om hur deras genom avtal förvärvade sjukförmåner skall kunna på något sätt anpassas till den nya sjukförsäkringen. Man kan ju säga att riksdagen i det fallet fattade ett beslut i maj 1953 och att det alltså bara är att konstatera ett faktum. Tjänstemännen och övriga, som har intressen att bevaka, får göra det så gott de kan inför sin motpart. För min del förmenar jag att tiden ännu inte är föruttan att på denna punkt vidtaga en ändring i sjukförsäkringslagen. Det är möjligt att det finns andra punkter, där man också skulle behöva vidtaga ändringar, men jag skall nu uppehålla mig vid denna en kort stund.

Lagen träder ju inte i kraft förrän den 1 januari 1955. Det finns alltså av den anledningen en tidsfrist för en lagändring. Jag tror också att man i likhet med vad folkpartiet yrkade i våras att detta hänseende skulle kunna mycket snabbt och enkelt formulera en lagtext,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som gav möjlighet att undanta denna kategori av anställda från den obligatoriska sjukförsäkringen på samma sätt som det nu i lagen finns bestämmelser inskrivna om undantag för stats- och kommunalanställda.

Jag anser att det ur olika synpunkter är olyckligt, att det mot denna, som jag anser, för hela folket så betydelsefulla sociala reform skall uppstå misstämning hos stora grupper av medborgare just därför att reformen skapar besvärligheter för dem i det den försämrar de förmåner, som de sedan mycket länge tillbaka har haft och som de kanske har tillkämpat sig vid hårda avtalsförhandlingar eller på annat sätt lyckats åstadkomma för sin del.

Att jag med bestämdhet vågar hävda detta finner jag vara berättigat också av den anledningen, att den socialdemokratiska tidskriften *Aktuellt* i politik och samhälle i ett nummer i slutet av förra året även den framhöll såsom någonting självklart, att den sociala lagstiftningen, såsom man uttryckte det, inte får sätta avtalens bättre bestämmelser ur kraft. Jag kan inte finna annat än att denna lagstiftning åstadkommer just denna tråkiga effekt. Den författare, som står för artikeln i nämnda tidskrift, gjorde även gällande att socialdemokratiens karaktär av löntagarparti var en garanti för att en reform under dess signum inte rubbar vad fackföreningar och tjänstemannaorganisationer tillkämpat sig. Detta uttalande vore bra om det vore riktigt. Men tyvärr är det inte det. Denna lagstiftning är enligt min uppfattning så konstruerad, att tidskriftens påstående blir en logisk kullerbytta. Vad man har åstadkommit är just att man inte från socialdemokratiens sida visar upp någon garanti för att förmåner, som medborgarna redan har skaffat sig avtalsvägen, skall kunna upprätthållas.

Nu säger man givetvis att dessa grupper får väl förhandla med sin motpart och att det ankommer på folkpartiet

och eventuellt andra partier att se till att motparten därvid inte blir för sträng. Nu är min uppfattning emellertid den, att de politiska partierna icke bör blanda sig i avtalsfrågor på arbetsmarknaden. Enligt min uppfattning bör nämligen inte arbetsmarknadens organisationer vara politiskt engagerade.

Jag är på det klara med att även om det vid denna riksdag beredes möjlighet att ändra på denna lagstiftning, så är det tveksamt om verkligen en sådan ändring kan genomdrivas med den sammansättning som riksdagen nu har och mot bakgrunden av det beslut som fattades i våras. Det är därför min förhoppning, om någon ändring icke kan åstadkommas, att den anpassning till sjukförsäkringen som måste ske avtalsvägen icke skall försvåras. Jag tror att det också av den anledningen, att svårigheterna på detta område nu har blivit så stora är betydelsefullt att anpassningen kan ske utan alltför mycket gnissel, så att vi inte åstadkommer den tråkiga effekten, att ganska stora grupper av anställda förlorar intresset för en framstegsvänlig socialpolitik.

Jag vill i detta sammanhang även säga några ord om en fråga som berör sjukförsäkringen eller rättare yrkesskadeförsäkringen. I en partimotion från vårt håll framställdes i våras krav på att en fullgod olycksfallsstatistik skulle åstadkommas även i framtiden. Det upprättas för närvarande en olycksfallsstatistik efter samma principer som gäller för den internationella statistiken. Jag skall inte yttra mig om huruvida vår nuvarande olycksfallsstatistik är absolut tip-top, men det är möjligt att det finns anledning att med tanke på arbetarskyddsarbetet se till, att resultaten av denna statistik snabbare blir tillgängliga. Alltnog, riksdagen följde andra lagutskottet och uttalade sig sålunda i överensstämmelse med vårt förslag för att en fullgod olycksfallsstatistik i framtiden skulle ordnas. Tyvärr har socialministern ännu efter åtta månader inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

gjort något för att utreda denna besvärsliga fråga. Det är ganska anmärkningsvärt att ett sådant dröjsmål uppkommit. En utredning av detta slag kan tyvärr inte klaras av på kort tid, men vi är nu i det läget, att det hela måste vara klart före den 1 januari 1955. Man kan inte vänta därmed en bit in på 1955, ty då har redan den nya reformen trätt i kraft, och den medför som bekant att sjukkassorna, om det inte föreligger särskilda föreskrifter, inte har anledning att skilja mellan olycksfall och sjukdom, förrän antalet sjukdagar närmar sig 90.

I denna lilla översikt över frågor, som intresserar mig, vill jag också uppehålla mig vid den bilaga till statsverkspropositionen, som rör utgifter å driftbudgeten och som har rubriken »För flera huvudtitlar gemensamma frågor». Det finns där åtskilliga redogörelser av stort intresse, bland annat tablåer över de förändringar i lönegradsplacering, som nu föreslås på vissa håll inom förvaltningen.

Herr Dickson har här tidigare talat om hur förskräckt han blivit över dessa tablåer. Han hade konstaterat att det fanns förfärligt många sidor med sådana tablåer över förändringar i lönegrad. Jag tror att han t. o. m. hade uppfattat det som om det var fråga om nya tjänster, vilket ju inte är fallet — det är bara fråga om lönejusteringar, visserligen nog i de flesta fall justeringar uppåt, men dock av relativt begränsad omfattning. Jag skall inte närmare ingå på detta — jag har ingen anledning att här agera på civilministerns vägnar — men jag kan inte underlåta att reagera mot herr Dicksons kanske skämtsamt menade bild av förvaltningen och ämbetsverken såsom en drake, som ideligen får nya huvuden utan att man kan förhindra denna tillväxt. Jag har en känsla av att hur skämtsamt menad bilden än var kommer den inte att uppskattas särdeles mycket bland de ledande ämbetsmännen, som kanske herr

Dickson i andra sammanhang har en viss kontakt med.

I denna bilaga med rubriken »För flera huvudtitlar gemensamma frågor» har civilministern använt några uttryckssätt, som jag vill knyta några reflexioner till. Han säger bl. a. på s. 16, att vid den granskning som inom civildepartementet har skett av myndigheternas förslag när det gäller lönegradsförändringar, har »vederbörande personalorganisationer beretts tillfälle att framföra sina synpunkter på dessa förslag». Det är ett uttryckssätt som man kanske går förbi, om man inte håller i minnet att det under de senaste åren på det statliga förhandlingsväsendets område har skett en utveckling, som vi på löntagarsidan funnit vara ganska tillfredsställande, även om det har varit en utveckling långt utanför de formella föreskrifterna för förhandlingsrätten på det statliga området. Denna utveckling har också skett så att säga i hägnet av 1948 års förhandlingsrättskommittés arbete på en utvidgad förhandlingsrätt. Som alla kanske vet lade denna kommitté för ungefär ett och ett halvt år sedan fram ett betänkande, som var så gott som enhälligt. Under remissbehandlingen har emellertid detta betänkande ganska kraftigt kritiserats, och denna kritik har tydligen haft den tråkiga effekten, att civilministern alldeles förlorat intresset för det som man trodde att han skulle sätta i gång med, nämligen en relativt snabb översyn av betänkandet. Hans intresse för förhandlingar tycks också minskat. Nu får det räcka med överläggningar.

Vi har dock att vänta en proposition om ändringar i förhandlingsrättsförordningen i vår, men såvitt man kan förstå av förarbetena — dessa har nämligen varit föremål för remissbehandling — kommer propositionen endast att innehålla så att säga småplock. Det finns emellertid av allt att döma — jag stöder mig därvid på den promemoria som upprättats inom civildepartemen-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tet och som varit föremål för granskning av organisationer och andra — en viss tendens att göra inskränkningar i förhandlingsrätten för de statsanställda. Det kan visserligen sägas att det är fråga om formella inskränkningar, men tendensen är dock fullt skönjbar. Debatten på denna punkt får kanske fortsätta när propositionen kommer. Men jag har inte kunnat underlåta att erinra om denna sak, eftersom jag är ense med TCO när denna stora organisation i dess yttrande i december över denna promemoria säger, att man finner det anmärkningsvärt, att en sådan partiell reform ifrågasätts utan att man i övrigt velat ta ställning till problemet hur frågan om förhandlingsrätten för i offentlig tjänst anställda i fortsättningen bör handläggas. Denna delreform, om man vill kalla den så, får man alltså enligt min uppfattning inte ta till intäkt för ytterligare dröjsmål med lösningen av förhandlingsrättsfrågan i dess helhet.

Jag skall slutligen, eftersom jag nu varit inne på förhandlingsfrågor, även beröra en sak, som ecklesiastikministern tagit upp i sin huvudtitel och som redan hunnit ge mycket kraftigt genljöd hos lärarkårerna. Jag syftar på det ställe där statsrådet redogör för den nuvarande situationen beträffande lärarpersonalens tillsyn av skolmältiderna. Han omtalar vad som inträffade vid 1946 års riksdag då man — tydligen ganska hastigt — kom till att dessa arbetsuppgifter inte skulle förenas med särskild gottgörelse eller särskilt lönetillägg. Statsrådet Persson säger nu bl. a. att riksdagens uttalande innebär, att tillsynen vid skolmältider utgör tjänsteåliggande för vederbörande lärare. Han »ifrågasätter ingen ändring i detta förhållande, som jämväl synes ha täckning i gällande skolstadgor». Det sista argumentet är ganska underligt, ty man får väl utgå ifrån att skolstadgorna ändrats med hänsyn till 1946 års riksdagsbeslut.

Denna deklaration, som statsrådet tydligen ansett erforderlig — och jag

tycker för min del att det är bra att den kommit — tolkar jag så att statsrådet, trots sin redan tillkännagivna uppfattning att det inte finns någon anledning att ändra på förhållandena, dock är beredd att inte bara höra vad riksdagen tänker om denna fråga utan även att ta upp direkta förhandlingar med lärarorganisationerna om detta för dem betydelsefulla spörsmål.

Jag tror att det är en ganska märklig situation vi har här framför oss och har haft sedan flera år. Man tvingar löntagare att på sin måltidsrast utföra speciella ganska sidoordnade arbetsuppgifter. Även om dessa uppgifter i någon mån är betalda, är de dock tjänsteåligganden enligt statsrådet Persson, det är ju i verkligheten en påtvingad tjänsteplikt för närvarande. Denna fråga som 1946 löstes, som jag får hoppas på ett tillfälligt sätt fastän det nu är många år sedan, har riksdagen möjlighet att ånyo ta ställning till. Jag hoppas att frågan nu får en annan och bättre lösning. Jag skulle emellertid vilja fråga statsrådet, som nu funnit sig i kammarerna, om han har något principiellt emot att ta upp frågan även direkt med de organisationer, som har hand om lärarfrågorna och som säkerligen skulle vara mycket intresserade av att diskutera problemet omedelbart.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! I finansministerns sista anförande fanns en passus om att man i ett visst fall — om vi fick en ny inflationsvåg — skulle ta av företagens vinster. Detta säger han i ett läge när, som metallarbetarförbundets ordförande Arne Geijer nyligen i en artikel understrukit, svenska industrien på vissa områden behöver en rationalisering. För att klara vår konkurrens måste vi ju, som finansministern redan 1952 framhöll, sänka omkostnaderna. Men hur skall en rationalisering kunna ske samtidigt som man vid en ny inflationsvåg skall ta av företagens vinster?

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Det tidigare resonemanget om överbalansering av budgeten ter sig ganska egendomligt.

Det skulle vara intressant att ta upp en diskussion om förhållandet mellan Skölds teser och den väg, som herr Lundberg i Uppsala kommit fram till för att, som han sade, genom direkta skatter styra konjunkturen. Men innan jag med några ord berör herr Lundbergs resonemang, vill jag fråga vilka förslag den Henriksonska kommittén skall komma med, om vi icke skall ha några skattechöjningar under de närmaste två åren.

Det kan ju inte vara nya skattechöjningar. Det är ju, som finansministern redan i januari 1952 erkände i Nationalekonomiska föreningen, ett faktum, att beskattningen nått en gräns, som man inte kan gå utöver utan att det medför fara för minskad produktion. Ändå säger finansminister Sköld att om vi får en ny inflationsvåg, så skall vi ta av företagens vinster. Hur skall man samtidigt kunna uppfylla kravet från Arne Geijer i Metallarbetareförbundet på en rationalisering av den svenska industrien?

I 27-punktsprogrammet står det att man inte bara skulle eftersträva en prissänkning utan också få en rationalisering till stånd. Den skärpta konkurrensen med utlandet kan ju på grund av de höga kostnaderna ställa vårt näringsliv i en besvärlig dager. Herr Svensson i Ljungskile berörde ju detta i en debatt förra året. Jag skall inte vid denna sena tidpunkt ta upp dessa punkter. Det är dock egendomligt att finansministern så lätt tog på frågan — som han gjorde i sitt anförande — då han utgick ifrån att man skulle ta av företagens vinster.

Men innebär icke vinsten ofta ett betydelsefullt sparande?

Herr Lundberg hade en annan metod för att styra konjunkturen. Han sade att man skulle kunna styra dessa genom de direkta skatterna. Detta säger

han samtidigt som finansministern i statsverkspropositionen förklarar att den politiken inte längre går, utan att vi måste utgå ifrån de penningpolitiska medlen. Herr Lundberg! Varför styrde man inte konjunkturen när vi hade en inflationsvåg i samband med Korea-kriget? Skulle det ha varit möjligt att, som herr Lundberg sade, styra konjunkturen bara med de direkta skatterna? Det är ju en ganska farlig linje. Om inte tidpunkten varit så sen skulle det ha varit intressant att något gå in på den egendomliga tolkning han gjorde av uttalandena från hans namne, professor Lundberg i konjunkturinstitutet. Herr Lundberg i Uppsala sade att professor Lundberg i många avseenden företräder de tankegångar som varit hans egna. En av de främsta av LO:s ekonomer, Rehn, har i en recension i Fackföreningsrörelsen av professor Lundbergs bok sagt att den är liberalismens sista skrik. Det framstår verkligen som övermodigt att på detta sätt uttala en dödförklaring över en politisk åskådning. Är det liberalismens sista skrik som professor Lundbergs bok företräder, då förstår jag inte hur herr Lundberg i Uppsala kan ge uttryck åt den meningen, att det finns överensstämmelse mellan åskådningen i denna bok och den åskådning han själv företräder. När herr Lundberg deklarerar att vi skall ha ett starkt näringsliv så säger han samtidigt, att det kanske också finns möjligheter att ta av vinsterna. Jag vet inte efter vilka vägar herr Lundberg vill skapa detta starka näringsliv.

Om den knappa tiden tillåtit skulle det också ha varit intressant att få reda på vad statsmakterna tänker göra om det blir en stor arbetslöshet. Statsverkspropositionen är ju på den punkten mycket kortfattad.

Jag skulle även gärna vilja beröra några punkter i kulturbudgeten. Det är uppenbart att anslagen till folkskolan i längden inte kan medföra någon förbättring av vårt undervis-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningsväsende, om man vill att varje klass skall ha en lokal och om man vill reducera det orimligt höga antalet elever som man för närvarande har i klasserna. Jag kan inte komma ifrån att det här finns stora skönhetsfläckar i den svenska skolan. Jag tror inte att man klarar upp problemen med de nuvarande anslagen.

Under denna remissdebatt har det i denna kammare inte sagts något om utrikespolitiken. Detta kommer kanske hans excellens utrikesministern att göra i morgon. Han har hållit ett anförande i första kammaren i dag. Den svenska riksdagen skulle gärna behöva få en redogörelse över t. ex. hur Unesco använder sina medel. Jag vill erinra om att statsrevisorerna kritiserat det sätt på vilket vi använder pengarna till stöd åt de underutvecklade länderna. När det gäller de utrikespolitiska frågorna har vi egentligen mycket få fakta att diskutera om. På ett av de största områdena, som är av väsentlig betydelse för vårt land, anser man sig från regeringens sida många gånger inte behöva ge lika ingående upplysningar som man ger i de ekonomiska sammanhangen. Jag tycker att detta tyder på en undervärdering av de utrikespolitiska frågorna. Naturligtvis är det en stor och angelägen uppgift för vårt land och folk att hjälpa de underutvecklade länderna. Man skulle gärna vilja få klara bevis för att organisationen på detta område är rationell.

Till slut vill jag endast säga några ord om den svenska idrottens betydelse. Vilken kritik man än kan rikta mot modern idrott — förvisso har den flera avigsidor — är det dock uppenbart, att om man vill främja nykterheten genom en ökad folkupplysning om alkoholens verkningar, har man goda förutsättningar härför just bland den skotsamma svenska ungdom som satt upp idrottens ideal framför sig. Inte minst med hänsyn till de stora inkomster staten får genom tippningen måste

det te sig ytterst egendomligt bland idrottsfolk, att staten på det sätt som sker inte ger ökat stöd åt en rörelse, som rätt bedriven har en utomordentligt stor folkuppfostrande betydelse.

En annan fråga som också skulle förtjäna att diskuteras är civilförsvaret. Vi anslår stora medel för den yttre beredskapen, men i fråga om civilförsvaret hänvisar inrikesministern endast till pågående utredningar. Vi vet inte, när dessa kommer men skulle det inte vara lika välbehövligt att ge den svenska civilbefolkningen en känsla av trygghet som att göra vårt försvar i övrigt så starkt som möjligt? Det vore verkligen ett område, på vilket inrikesministern hade tillfälle att visa sin handlingskraft.

Herr Myrdal sade en gång: »Varför skall vi socialdemokrater tänka ut allting själva? Varför kan inte företagarna tänka ut någonting?» Denna övermodiga förkunnelse har föga relevans till verkligheten. Vi får dagligen exempel härpå. Nu har vi t. ex. fått ett förslag om en öresundsbro, som skall undersökas från objektiva utgångspunkter. Man har visserligen hört griniga röster från vissa myndigheter, men jag hoppas att man kommer att visa förstäelse för vikten av att taga nya initiativ, som underlättar samfärdseln mellan folken.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade i fråga om professor Lundbergs bok, att jag får erkänna, att i fråga om konjunkturförklaringar denna bok enligt min uppfattning inte skilde sig så mycket ifrån den ekonomiska filosofi som vi outhärligt hör i denna riksdag.

Tyvär är tiden för kort för att gå igenom vissa uttalanden i denna förnämliga bok. Jag vill bara säga till herr Braconier, att när jag talar om att samhället måste få möjlighet att genom direkta skatter styra konjunkturen är det därför att jag anser, att punktskatter

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

och indirekta skatter inte kan styra konjunkturen på det sätt som erfordras. Samhället måste vidare på samma sätt som industrien och annan företagsamhet söka få den ekonomiska rörlighet och handlingsfrihet som exempelvis skogsindustrien har fått efter att under några år ha avskrivit praktiskt taget hela sina lager. Där har man en dold reserv att ta till, om tiderna förändras. Samhället måste få inkomster på ett eller annat sätt. Så som lånemarknaden nu är, kan vi inte använda den rörliga räntan som regleringsinstrument, och då måste vi genom direkta skatter försöka finna en form för att få större rörlighet och för att ge industrien och annan företagsamhet möjlighet att i en kritisk situation göra en insats. Det är den politik, som måste tillgripas från samhällets sida. Det är orimligt att från statens sida avhända sig de möjligheter som man vill ha för företagsamheten i övrigt.

Herr BRACONIER (h) kort genmäle:

Herr talman! Om våra företag inte skulle ha reserver för att möta ett försämrat konjunkturläge, skulle den svenska statens möjligheter att möta en arbetslöshetskris vara försämrade.

Det program som herr Lundberg har för att styra konjunkturerna kräver en mycket vittgående socialisering.

På tal om professor Lundbergs bok sade herr Lundberg, att vi här i landet behöver »flera konstruktiva national-ekonomer». Det är förmodligen sådana, som i likhet med herr Rehn säger, att professor Lundbergs bok är liberalisomens sista skrik. Har man den uppfattningen, är man emellertid inne i en dirigeringspolitik beträffande alla samhällets resurser, som socialdemokratien annars ofta påstår att den inte bekänner sig till. Det finns sannerligen ingen brist på konstruktiva ekonomer i den meningen att de söker ge en realistisk bild av verkligheten och analysera förutsättningarna för framåtskri-

dande. Det vore intressant att med herr Lundberg vid en annan tidpunkt få diskutera dessa frågor.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte, om herr Braconier över huvud taget har tänkt sig in i det ekonomiska resonemang som företrädarna för svensk industri och annan företagsamhet måste föra. Lika väl som företagen måste ha reserver att tillgripa i en svår situation måste staten ha vissa fonderade reserver för att kunna reglera det ekonomiska livet. Det är vad jag sagt i mitt anförande, som herr Braconier inte tycks ha fattat.

Det skulle vara roligt att diskutera mera med herr Braconier angående professor Lundbergs bok, ty det finns mycket i denna, som skulle behöva bli citerat i riksdagens protokoll. Professor Lundberg har inte givit oss någon förklaring till hur en konjunktur skall styras, och det anklagar jag honom inte för, ty det möter mycket stora svårigheter. Men när oppositionen här talar om dirigering i vissa fall måste man väl ändå säga, att den rör sig med okända faktorer på områden, där det inte finns några säkerhetsmarginaler.

Som nu tiden var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen till morgondagens plenum kl. 10.00.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 3.

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 20, med förslag till allmän förfogandelag m. m.;

nr 38, angående dispositionen av viss kronoegendom; och

nr 39, angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

nr 33, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*, om förhöjt anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande;

nr 34, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*, angående kostnaderna för polisbevakning vid idrotts-evenemang;

nr 35, av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm, angående utbetalande av en uttrykningspremie till de värnpliktiga;

nr 36, av herr *Persson* i Norrby *m. fl.*, om förhöjd ersättning åt markägare, som tecknat vägrättskontrakt enligt tidigare gällande priser;

nr 37, av fru *Nilsson* och herr *Holmberg*, om förbättrade ekonomiska villkor för ungdomens yrkesutbildning;

nr 38, av herr *Gustafsson* i Stockholm, om ersättning åt K. A. Hillblom för olycksfall i arbete;

nr 39, av fröken *Höjer m. fl.*, angående dagsjukhus för psykiskt sjuka;

nr 40, av fröken *Elmén m. fl.*, om ökat anslag till Ericastiftelsen;

nr 41, av fru *Sjöstrand* och herr *Netzén*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om statsbidrag för anskaffande av litteratur åt blinda;

nr 42, av herr *Lundberg m. fl.*, angående inrättande av en laboratoritjänst i plastikkirurgi vid Uppsala universitet m. m.;

nr 43, av herr *Adolfsson m. fl.*, om upphävande av varuskatten på glass;

nr 44, av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby, om utredning och förslag angående avskaffande av kvarlätenskapsskatten;

nr 45, av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*, om befrielse för idrottsarrangemang från skyldighet att erlægga statlig nöjesskatt;

nr 46, av herr *Senander m. fl.*, angående upphävande av tullen och skatten på kaffe;

nr 47, av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp, om revision av Gattavtalet i trädgårdsodlingens intresse;

nr 48, av herr *Rylander*, om en översyn av gällande konkurslag;

nr 49, av fru *Johansson* i Norrköping *m. fl.*, med förslag till förordning om ändring i familjebidragsförordningen den 29 mars 1946 (nr 99);

nr 50, av herrar *Dickson* och *Nilsson* i Bästekille, om viss komplettering av 48 § 1 mom. vägtrafikförordningen;

nr 51, av herr *Carlsson* i Stockholm, om ändrad ordning för återregistrering av bil i vissa fall;

nr 52, av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Nihlfors*, om visst förtydligande av bestämmelserna rörande återkallande av körkort;

nr 53, av herr *Ericsson* i Näs *m. fl.*, om ändrade bestämmelser beträffande s. k. driftlån åt jordbrukare;

nr 54, av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*, angående viss ändring i bestämmelserna om statsbidrag till kontrollförening;

nr 55, av herr *Andersson* i Björkäng *m. fl.*, om skyndsamt utredning och förslag rörande upprättande av en konjunkturutmättningsfond för gruvhantering; och

nr 56, av herr *Hamrin*, angående utredning om lagskydd åt frikyrkopastors tystnadsplikt.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 0.41.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 20 januari.

Kl. 10.00.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 innevarande januari.

§ 2.

Föredrogs följande till kammaren inkomna skrivelser:

Till Andra kammaren.

Sedan jag av Kungl. Maj:t förordnats att vara ordförande i styrelsen för riksdagsbiblioteket, får jag härmed vördsamtt avsäga mig uppdraget såsom suppleant i styrelsen.

Stockholm 19 januari 1954.

Elis Håstad.

Kammaren godkände för sin del den gjorda avsägelsen och beslöt, att val av suppleant för ledamoten av styrelsen över riksdagsbiblioteket herr Nils Walter Sundström i herr Håstads ställe skulle i vederbörlig ordning verkställas.

§ 3.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m. (Forts.)

Herr talmannen anmälde, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande Kungl. Maj:ts propositioner nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1954/55, och nr 2, angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1953/54, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

Herr KÖNIGSON (fp), som yttrade:

Herr talman! Vid höstens remissdebatt efterlyste statsministern intresse hos oss för de frågor som varit aktuella vid de fackliga kongresserna un-

der sommaren. Jag kan försäkra att om dessa frågor inte togs upp vid höstens remissdebatt, berodde det inte på bristande intresse utan på osäkerhet om vart man verkligen syftade med den uppmärksamhet som ägnades t. ex. frågan om en förkortning av arbetstiden. När man nu sett vilka krav som ställts i årets avtalsrörelse, har emellertid läget klarnat och det finns större möjligheter att bedöma dessa frågor.

Så långt jag har kunnat följa utvecklingen var det speciellt tre frågor som var föremål för uppmärksamhet vid de fackliga kongresserna: arbetarpenioneringen, arbetstidsförkortningen och höjningen av de fackliga avgifterna. Jag kan emellertid inte tänka mig att statsministern menade, att vi skulle ha något större intresse för denna sista fråga — ur politisk synvinkel torde det vara det socialdemokratiska partiet som har det enda intresset för den frågan.

Beträffande frågan om arbetarpenionering har den utredning som arbetar nu meddelat, att den beräknar vara färdig med sitt arbete i höst — den har tagit god tid på sig — och kunna lägga fram resultatet av sitt arbete. Av den anledningen skall jag inte säga mer om denna sak utan skall inskränka mig till att uttrycka en förhoppning, att den kommitté som sysslar med frågan skall finna en väg, på vilken man kan lösa eventuella svårigheter i samband med den anpassning, som kan bli nödvändig för tjänstemännen, utan att de motsättningar mellan arbetare och tjänstemän skärps vilka visat sig kunna uppstå i samband med tjänstemännens anpassning till den nya sjukförsäkringen.

Debatten om en arbetstidsförkortning har nu något stannat av, men när man ser på den livliga debatt som fördes under sommaren och hösten, måste man

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

säga sig att den föreföll vara något villrådig. Den visade att vi saknade kännedom om en hel del av de faktorer som man måste känna för att på ett riktigt sätt kunna bedöma frågan om en ny generell arbetstidsförkortning. Hela debatten rörde sig nästan uteslutande om företagsekonomiska angelägenheter. Man räknade i procent och menade att en arbetstidsförkortning av en viss storlek skulle medföra ett produktionsbortfall av lika stor omfattning. Men det kan ju inte ligga så enkelt till, att en sänkning av arbetstiden från 48 till 40 timmar utan vidare medför ett produktionsbortfall på 16 procent, d. v. s. det procenttal som motsvarar minskningen av arbetstiden. Det är helt andra faktorer som spelar in när man skall bedöma frågan om en generell arbetstidsförkortning, faktorer vilka vi inte känner så väl till som vi bör göra för att på ett riktigt sätt kunna bedöma frågan.

Den arbetstidsutredning som är tillsatt har också meddelat, att den kommer att bli färdig med sitt arbete innevarande år, men det är att märka att denna arbetstidsutredning inte haft att syssla med frågan om en generell arbetstidsförkortning. För att bedöma den frågan skulle vi behöva en utredning av annat slag, till och med av annat slag än den som begärdes i en motion vid värriksdagen förra året. Vad vi här skulle behöva vore en utredning eller undersökning lagd mera på vetenskaplig bog än man tänkte sig, när man begärde denna utredning. En sådan undersökning skulle omfatta de faktorer som bestämmer både psykisk och fysisk trötthetsverkan vid olika arbetsuppgifter. Det är egentligen anmärkningsvärt hur litet man vet om denna sak. Man har visserligen då och då försökt utreda vilka fysiska och psykiska faktorer som här inverkar, men man har inte kommit till något påtagligt resultat. En undersökning, som så långt möjligt från vetenskaplig synpunkt kunde klarlägga hur det ligger till med

förhållandet mellan arbetstid och arbetsprestation, hur trötthetsverkan uppstår o. s. v., skulle ge oss helt andra möjligheter att bedöma frågan om en generell arbetstidsförkortning. Jag skulle därför vilja ge uttryck åt det önskemålet, att det skulle vara av stort värde, om vi kunde få en sådan utredning, ty sedan skulle vi på ett helt annat sätt än hittills kunna diskutera frågan om både behovet av och möjligheterna till en generell arbetstidsförkortning.

Herr talman! Jag skall inte säga mer. Jag har bara velat säga några ord för att ånyo rikta intresset på dessa frågor, som är så betydelsefulla för stora grupper av vårt lands medborgare.

Härefter anförde:

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Jag skall inte ta upp något längre resonemang om den ekonomiska politik, som har förts de senare åren. Det har fällts tillräckligt många ord därom under gårdagens debatt. Jag vill emellertid säga, att om man skall göra ett bokslut nu — det är ju vanligt vid denna tid — så har väl den ekonomiska politiken lyckats bättre än vad vi i allmänhet hade vågat vänta. Vi hoppas bara nu allesammans, att vi skall kunna fortsätta att avveckla de regleringsförordningar som ännu är kvar. Jag vill emellertid genast säga, att jag inte tror att vi kan gå fram i samma takt som man ifrån oppositionshåll har rekommenderat.

När vi avvecklar dessa regleringsanordningar kan det ju inte hjälpas, att vi på samma gång tar bort ett värdefullt vapen i oppositionens agitation och propaganda. Det är kanske på det sättet, att vid bilaccisens, investeringsavgifternas och byggnadsregleringens avskaffande står oppositionspartierna som de närmast sörjande. Man vet bara inte om man skall beklaga eller gratulera till den sorgen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Man får nog också säga att överdrifterna i den kritik, som har riktats mot regeringspolitiken, visar sig nu. Vi minns alla, som var här när vi genomförde bilaccisen, vilket oerhört rabalder den då åstadkom. Bilaccisen har avskaffats, men den har fyllt sin uppgift. Under det första halvåret den fanns till medförde den en sänkning av bilimporten med ungefär 50 procent. Men det anmärkningsvärda är ju, att man trots bilaccisen aldrig har importerat fler bilar i vårt land än under 1953. Det går alltså inte att säga att bilaccisen förhindrat våra bilköp. Det är nog tvärtom så, att ökningen av bilköpen i stället avspeglar ökningen i levnadsstandard och möjligheten att öka levnadsstandarden genom ökade inkomster.

Man kan naturligtvis säga, att om vi inte hade haft denna bilaccis hade vi kunnat köpa ännu fler bilar. Det kan man säga något liknande om beträffande alla regleringsanordningar. Jag tror emellertid att man inte skall beklaga att dessa regleringsanordningar i någon mån har stoppat upp investeringsmöjligheterna. Vi kanske kan komma att ställas inför sådana problem under den kommande tiden, där viljan att öka konsumtionen kan komma att stiga hastigare än vad resurserna tillåter, dvs. att man kanske kan möta tendenser till en så höjd levnadsstandard, att folk lever över sina tillgångar. Det är gärna på det sättet när man har gott om pengar, när inkomsterna ökar, att man vill försöka leva litet högre än vad resurserna egentligen säger att man borde göra. Det är naturligtvis så att investeringsavgiften framför allt har hindrat en ökning av företagsinvesteringarna. Men jag tror att detta har varit riktigt, ty om vi hade haft en fri investeringsmöjlighet hade vi kanske i dag haft många investeringar som varit mer eller mindre oräntabla och kanske i stället varit en belastning för vår företagsverksamhet vid en even-

tuell skärpning av konjunkturläget. Ur den synpunkten är det enligt min mening klokt att tills vidare behålla inskränkningen i den fria avskrivningsrätten. Man kommer inte ifrån, att den fria avskrivningsrätten är en stimulans till ökade investeringar, och den har kanske ibland åstadkommit sådana i större utsträckning än vad som bort förekomma.

Det har i denna debatt talats rätt mycket om bostadsfrågan och om byggnadsreglerings avskaffande. Man har ifrån oppositionshåll krävt att vi helt och hållet skulle släppa bostadsbyggnaderna fritt. Det enda lilla hinder som ännu finns — det vet vi allesammans — är igångsättningstillståndet för flerfamiljsbyggen. Jag vill emellertid för min del säga att jag har den uppfattningen, att det också är klokt att tills vidare behålla igångsättningstillståndet för flerfamiljshus. Skall vi nämligen kunna realisera det program för egnahemsbyggandet som vi har föresatt oss, är det nödvändigt, att vi har denna lilla hake att hålla tillbaka de större byggena med. Det är inte bara så att egnahemmet är den mest önskvärda bebyggelseformen på de orter, där tomtförhållandena medger egnahemsbebyggelse. Det är också den mest önskvärda bebyggelseformen med hänsyn till barnfamiljerna. Dessutom är ju egnahemmet framför allt landsbygds och de mindre tätorternas bebyggelseform. Vill man ge dessa mindre tätorter och landsbygden en chans att hämta igen den eftersläpning i fråga om bostadsförsörjningen, som man där kommit i, så är den inskränkning, som ligger i tillståndgivningen för flerfamiljshusen, nödvändig.

Herr Wedén uttalade i går kväll bekymmer på denna punkt. Han var rädd för att, om man lät egnahemsbyggnaderna svälla så som man hade tänkt, skulle det kunna innebära att flerfamiljsbyggena komme att sättas i efterhand. Jag tror inte man behöver hysa några

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

bekymmer i det fallet. Vad vi kan bygga är begränsat av kapitaltillgången och framför allt av arbetskraftstillgången. Men vill vi att egnahemsbyggandet eller det mindre bostadsbyggandet skall kunna hävda sig vid sidan av det större bostadsbyggandet, är det nödvändigt, att man kan hålla tillbaka detta senare. I annat fall skulle sannolikt bygghusen rätt snart komma att koncentreras till de stora byggena i de större tätorterna. Det är nämligen på det sättet, att byggnadsfirmorna lämnar väsentligt bättre provisioner till de större byggmästarna och de större byggföretagarna. Det lönar sig bättre att göra affärer med dem. Det är nog på samma sätt med arbetskraften. Den söker sig hellre till de stora byggena än till de mindre, ty vid de stora byggena är det lättare att komma upp i bättre ackordsförhållanden och bättre förtjänster över huvud taget.

Det har sagts här att vi inte hinner att bygga ifatt den bostadskö som finns. Det är möjligt att vi inte gör det. Men jag tror att när man bedömer storleken av den bostadskö som finns, skall man vara litet försiktig i sina slutsatser, ty i denna bostadskö döljer sig många icke aktuella fall. Man kan ganska säkert räkna bort i varje fall 20 à 25 procent, som är klart inaktuella fall. Därtill kommer många där inte något trängande bostadsbehov föreligger. Trots detta skall jag gärna erkänna, att visst är de bostadssökande i det här landet tillräckligt många ändå.

En av orsakerna till att vi inte kan bygga så hastigt, att inte bostadskön växer, är ju, som vi alla känna till, de långa byggnadstider vi har i vårt land. Tolv à tretton månader är en orimligt lång byggnadstid, det kommer man inte ifrån. Det läser arbetskraften för lång tid, och byggena fördras genom för mycket vinterbygge.

Vilka botemedel mot detta skulle man kunna tänka sig? Det vore för det första, att vi hade tillräckligt med ar-

betskraft att sätta in, och för det andra en rationalisering genom främst mekanisering av byggena. Man har i det sammanhanget framfört rätt mycken kritik och menat, att man borde bygga mer och billigare. Som vi vet är ju arbetskraftstillgången begränsad, men det är alldeles självklart, att hade vi kunnat öka rationaliseringen genom mekanisering, hade vi kunnat vinna en avsevärd del. De anslag som beviljas av riksdagen varje år till sådan maskinanskaffning är säkert mycket väl använda pengar. De har också rönt en riklig efterfrågan.

Vad man emellertid fäster sig vid, med anledning av kritiken från högerhåll om den minskade byggnadstakten, är att man på det hållet varje år har motsatt sig det anslag som föreslagits till maskinlånafond. Man skulle i stället kunna ta detta ur industrilånafonden. Nu är det emellertid på det sättet, att denna fond, industrilånafonden, inte räcker både till bostadsbyggande och för den uppgift industrilånafonden ju i grund och botten har. Dessutom skulle i så fall bestämmelserna för fonden behöva ändras. Vidare skulle fonden behöva ökas, men något förslag om sådan ökning har inte framförts. När det nu är på det sättet, att den inte tages i bruk för bostadsbyggande och det inte begäres en utökning av fondens användningsområde, kan man kanske förvänta i stället ett förslag om att den bör avskaffas, därför att den inte behövs för industriändamål.

Jag kanske får lov att lägga en litet annan syn på den bostadsbrist som finns framför allt i våra större städer. Jag vill nämligen inom parentes säga, att bostadsbristen och bostadsköerna egentligen är ett problem endast för de större städerna. I de mindre tätorterna och på landsbygden är de intet problem.

Men man kan ju fråga sig, vad grundorsaken är till de växande bostadsköerna i de större städerna. Vad är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

orsaken till att dessa städer ter sig så lockande för människorna som de gör? Man kan fråga sig om det är önskvärt att uppmuntra denna tillströmning av folk till dessa större tätorter?

Jag vill säga att om vi använde en del av den energi, som nu utlöses för att möta detta bostadsbehov i storstäderna, till åtgärder som skulle åstadkomma bättre försörjningsmöjligheter för folket i de mindre tätorterna och på landsbygden, skulle snart bostadsköerna i Stockholm och andra städer försvinna. Det är avsaknaden av försörjningsmöjligheter på landsbygden som gjort, att denna stora folkförflyttning kommit till stånd. Det är framför allt en bristande differentiering av näringslivet, det är dyrortssystemet och en hel del annat.

De problem som man kommer in på, när man diskuterar bostadsköerna, är synnerligen allvarliga. Den folkförflyttning, som nu sker från de mindre tätorterna till de större och från landsbygden till tätorterna, är det mest allvarliga problemet i vår samhällsbild just nu.

Det enligt min mening mest intressanta uttalandet i denna remissdebatt gjordes av högerledaren Hjalmarson i går, när han gav ett bragelöfte att högern skall komma fram med förslag om att sänka de direkta skatterna med 10 procent. Det skall bli ytterligt intressant att se, på vilka grunder högern skall fota denna skattesänkning.

Jag skulle i detta sammanhang vilja rikta en uppmaning till högerpartiet. När man där går att skriva denna motion om skattesänkning, vill jag ge vederbörande en anmodan att noga betänka den maning som i fjol vid denna tid, när 1953 års riksdag började, stod i tidningen Medborgaren. Jag kom att tänka på den saken, när herr Hjalmarson yttrade sig i går. Det är ju vanligt att riksdagen, när den sammanträder, möts i tidningarna med förmodanden och uttalanden av olika slag.

Det heter att det blir en arbetstyngd riksdag, att det blir en de stora socialreformernas riksdag, försvarsfrågornas riksdag etc. etc., men det är mera sällan som man träffar på en sådan uppmaning som den som lästes i Medborgaren vid förra årets riksdag.

Nu vet jag inte om denna uppmaning var riktad närmast till dem som står denna tidning nära eller om den var riktad till folk i allmänhet, men jag får ju säga, att när jag i fjol läste högerns skattesänkingsreservation, så föll det mig i tankarna att de som skrivit den inte hade läst tidningen Medborgarens uppmaning inför riksdagens början. Sedan man diskuterat, vilka frågor som komme att ställas inför 1953 års riksdag, slutade man nämligen med att säga: »Sakligheten borde få sitta i högsätet vid 1953 års riksdag».

Man frågade sig spontant, då man läste detta: Gör den inte det vid alla riksdagar, eller är det på det sättet, att det finns grupper i riksdagen som från början föresätter sig att inte låta sakligheten sitta i högsätet? Den frågan är i varje fall berättigad. Nu har vi tyvärr inte sett någon liknande uppmaning inför denna riksdag vare sig i någon högertidning eller någon annan tidning från oppositionen, och man skall kanske inte heller begära orimligheter. Det är ju på det sättet att vi nu börjar en valårsriksdag, och det är möjligt att vi till nästa år på nytt får läsa en liknande vacker uppmaning i tidningen Medborgaren eller något annat organ ifrån oppositionen.

Jag för min del vill emellertid säga, att när man kräver en skattesänkning, är det viktigaste av allting att man fotar denna på sakliga grunder. Därmed menar jag en skattesänkning som inte innebär, att man som man hittills föreslagit från högerhåll, övervältrar utgifterna på enskilda medborgare i form av högre försäkringsavgifter, i form av högre hyror eller på annat sätt. Detta är enligt min mening

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

inte någon reell skattesänkning, det är ingenting annat än en chimär för en skattesänkning. Jag tror att man på högerhåll får vara vänlig erkänna detta. Det är därför vi hoppas, att när högerpartiet i år skall bygga upp en ny skattesänkingsprognos, den får fotas på sådana grunder att man inte behöver vältra över utgifterna på andra objekt. De automatiska utgiftsstegringar, som vi sett växa fram på olika områden, manar till att man söker efter sådana skattesänkingsobjekt. Detta är särskilt viktigt för oppositionspartiernas vidkommade, då man ju där varit med om grundläggandet av de statsutgifter, som nu förorsakar de automatiska stegringarna, de största ökningarna vi har, det är automatiken i försvarskostnaderna och folkpensionerna och alla de sociala åtgärder, vilka alla varit med om att skapa fram. Det samma gäller vidare det statliga pensionsväsendet, folkundervisningen och bostadsförsörjningen etc. På intet av dessa områden har oppositionen ursprungligen vägrat att vara med i en sådan omfattning, att därmed skulle ha givits en annan bild av automatiken i dag. Inte ens i fråga om bostadsförsörjningen, som högern så skarpt kritiserat, har man på det hållet ursprungligen varit med om förslag med krav, som i dagens läge skulle ha åstadkommit en annan bild. När man alltså ser oppositionspartiernas uppträdande mot denna bakgrund, må det förlåtas mig om jag tycker, att framför allt herrarna som företräder oppositionspartierna, herr Hjalmarson och herr Ohlin, kan liknas vid försumliga familjefäder, som ingenting haft emot att vara med om upphovet, men drar sig undan när det gäller att betala.

I går sades det här, att man skulle kunna åstadkomma en skattesänkning på ungefär 350 miljoner kronor. Om vi skall döma efter den kritik, som regeringspartierna fick 1952 när vi åstadkom en skattesänkning på 360 miljoner,

så är ju summan 350 miljoner något för liten, ty det ansågs då inom oppositionspartierna, att det ingenting var att tala om att man sänkte skatterna med 360 miljoner; det borde ju varit 680 miljoner, vill jag minnas. Jag tror att vi allesammans är besjälade av en önskan att iakttaga så stor sparsamhet som möjligt i statens finanser, en så stor sparsamhet i vart fall, som är möjlig att åstadkomma praktiskt utan att, som jag redan framhållit, utgifterna flyttas över på andra objekt. Ty pengarna är ju precis desamma vare sig man betalar dem i form av skatter eller de betalas i form av högre hyror etc. Det hela spelar ingen roll för vederbörandes ekonomi, det är bara namnet på penningbetalningen som ändras. Jag tror emellertid att vi får ta oss en allvarlig tankeställare innan vi går in för nya statsutgifter, framför allt då sådana statsutgifter, som i fortsättningen kan åstadkomma automatik.

I vad det gäller en fortsatt utbyggnad på det sociala området vill jag för min del stryka under att det är viktigt, att vi ser till att eventuellt nya sociala förbättringar grundas på det sättet, att det kommer alla medborgare till godo till lika del, oavsett om vederbörande bor i en tätort eller på landsbygden.

Jag kan här inte underlåta att ta upp ett uttalande av herr Ohlin i gårdagens debatt. Det är möjligt att herr Ohlin inte finns här nu, men detta bemötande kan ju vilken folkpartist som helst få lov att tänka över. Herr Ohlin stod här och sade, att vi inte skall dra ner den politiska debatten till ett så lågt plan som man gjorde när man citerade en sats, som herr Ohlin råkat skriva litet otydlig. Jag tänkte då för min del, att de, som i denna församling minst av alla skall tala om debattkonstens nivå och därvid framför allt försöka varna för en sänkning av densamma, ingalunda är dessa herrar talare från oppositionspartierna, detta i vart fall inte då det gäller att referera. Vi måste nog

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

säga att i det fallet har herrarna gått före med många exempel, och vi har från regeringspartiernas sida mycket att betala igen innan vi är kvitt på den punkten. Hur har det inte varit här från denna talarstol från och med 1951, hur har man inte här refererat spalt upp och spalt ned vad bondeförbundet sagt tidigare innan det kom med i koalitionsregeringen och vad de nu säger, och vad den och den tidningen inom vårt parti sagt tidigare och vad den säger nu? Det är kanske inte att sänka nivån hos debattkonsten när man uppträder på det sättet? Man är tacksam för de många exempel, som riksdagsprotokollen ger, för belysning av debattkonstens nivå i den svenska riksdagen anno 1950 — och där svarar oppositionspartierna för det mesta och det väsentligaste! Man behöver bara tänka på de äventyr, som professor Ohlin där har fört oss ut i, t. ex. med vådliga bussfärder och kamelritter. Eller tänk på när professor Ohlin serverade oss en plumpudding, som föreställde regeringspolitiken! När man stack hål i den, var den ingenting annat än luft. Inom parentes vill jag säga, att det väl ändå var något mer än bara luft i den puddingen. Ja, det där var kanske ett sätt att höja debattkonsten den gången.

Herr Hjalmarson tycks å sin sida ha tagit som sin uppgift att höja debattkonstens nivå genom att vid varje remissdebatt servera en rolighet om bondeförbundet, vilken sedan cirkulerar i högerpressen i inramade spalter. Herr Hjalmarson försummade inte det i går heller, när han talade om bondeförbundet, som satt i knäet på den där mannen och var rädd för att det skulle frias till den vackra flickan till vänster i korridoren. Herr Hjalmarson sade då, att bondeförbundet nog inte behövde komma hem till mamma för den skull. Men, herr Hjalmarson, att »komma hem till mamma» skulle väl i det sammanhanget betyda, att man skulle komma

tillbaka till det hem, där de bägge ostyriga pojkarne Jarl och Bertil lever rövare och slåss och kivas dagligen. Jag vill då säga, att har man en gång kommit ifrån det hemmet, så är man inte road av att vända åter dit igen.

Det finns många exempel på den Hjalmarsonska debattkonsten vid remissdebatterna. Härom året serverade han sålunda en rulltårta, som skulle föreställa bondeförbundet. I den fanns det ett rött lager och ett i en annan färg samt ett hål i mitten. Den röda färgen skulle symbolisera att bondeförbundet hade blivit socialistiskt. Nu sade emellertid oppositionsbrodern Bertil i går, att det inte finns någon socialism längre i regeringspolitiken. Den har man avskrivit. Herrarna var sålunda inte överens om att leka på det planet heller. Jag har emellertid funderat mycket över vad det där tomma hålet i rulltårtan betyder, och jag kan inte komma till något annat resultat än att det måste vara ett rudiment hos bondeförbundet från den tid, då partiet utkristalliserades från högern och de folkfrisinnade.

När det gäller att höja debattkonstens nivå här i riksdagen, får vi nog vinnlägga oss om att offra litet mindre till publikkonsten och i stället försöka hålla oss litet mera till det sakliga och vederhäftiga. Herrarna får ursäkta, om vi litet enklare personer i ledet, som inte är jämförbara med herrar aspiranter till statsrådposter o. d., följer de exempel, som ni ger.

Vidare har det från folkpartiets sida gjorts allvarliga ansträngningar att tvätta bort den misstanke om jordbruksfientlighet, som kommit att prägla partiet. Man måste emellertid konstatera, att dessa försök har varit ganska matta. Och ändå har väl folkpartiets ledare fått tillfällen, som ingen annan svensk partiledare tidigare fått, att i Jordbrukarnas Föreningsblad försöka rentvätta sig från beskyllningar. Såvitt jag begriper har den rentvättningen inte heller lyckats.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr Ohlin sade i går, att man borde läsa rätt innantill, när man refererar herr Svenssons i Ljungskile ord i remissdebatten. Vi vet att det vid höstens remissdebatt sades, att herr Svensson i Ljungskile hade av sagt sig bekantskapen med jordbrukskalkylen, men herr Svensson själv förnekade absolut sanningsenligheten i detta påstående. Nu var det emellertid så, att herr Svensson i Ljungskile refererade sig själv, men han gjorde det felaktigt. Hur kan man då begära, att andra skall kunna referera honom rätt? Det går emellertid inte att komma ifrån, att herr Svensson i Ljungskile vid förra årets remissdebatt yttrade följande: »Inför den kärvare ekonomiska situation som nu kan befaras, med minskade inkomster för många konsumentgrupper, kommer jag därför för min del inte att i fortsättningen känna mig bunden av denna bristfälliga och missbrukade jordbrukskalkyl.» Där är det rätta citatet, herr Svensson! Det går nog inte att komma ifrån, att detta måste tydas som ett klart avståndstagande från respekten för jordbrukskalkylen.

En fråga som man hoppas blir ordentligt klarlagd till hösten är folkpartiets verkliga ställning till jordbrukspolitiken. Det är önskvärt att denna konkretiseras så, att man vet var man har folkpartiet vid den tiden. När man lyssnar till framstående folkpartister, läser partiets tongivande tidningar eller ser dess agitationsaffischer, kan det inte hjälpas att man får det intrycket, att partiet närmast är negativt inställt till jordbruket i dess helhet. De intresse-motsättningar som man försöker konstruera upp mellan de mindre och de större jordbrukarna förefaller många gånger att vara ett camouflage för en rent negativ inställning. Därigenom vinner man i varje fall en sak och det är framkallandet av en avundsstämning mellan dessa grupper inom yrket, och kanske har man funnit att det är ett ingalunda föraktligt medel i den poli-

10 — *Andra kammarens protokoll 1954, Nr 2.*

tiska propagandan att använda sig av avunden folkgrupper emellan.

Vad vi emellertid nu närmast skulle önska är ett klart utformat folkpartistiskt alternativ till den kritiserade jordbrukspolitiken. Det vore intressant att få ett klart besked huruvida man på det hållet tänker sig en prissättning med en, två eller flera olika prisnivåer i förhållande till egendomarnas storlek liksom att även få klarhet om hur man inom folkpartiet tänker sig kunna förhindra de mycket kritiserade spannmålsodlarna från att övergå till animalieproduktion vid en god prissättning och ändock bibehålla en fri driftplanering inom jordbruket.

Den linje som folkpartiet tycks lansera beträffande svensk jordbrukspolitik leder på lång sikt, såvitt jag kan förstå, bort från en tryggad livsmedelsförsörjning vid en eventuell avspärrning. Att jordbruket skall anpassa sig till en allmän nedpressning i konjunkturerna är självklart, men en sådan anpassning anser vi inte skall gå hastigare och längre inom jordbruket än på andra områden. Gör den det kan detta komma att kompenseras från jordbruksfolkets sida med en hänsynslös rationalisering genom mekanisering och genom friställande av arbetskraft. En sådan hänsynslös rationalisering kan komma att resultera i en rovdrift med den svenska åkerjorden.

Skulle folkpartiet lyckas med en sådan politik undrar jag vem som kommer att drabbas hårdast. Inte blir det de större jordbrukarna, som man nu så häftigt kritiserar, utan det blir de mindre, som inte kan mekanisera och som inte heller har mer än sig själva att rationalisera bort.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få vitsorda att det citat som herr Hansson i Skegrie läste ur mitt anförande om jordbrukskalkylen för ett år sedan var

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

alldeles riktigt. Och det uttalandet står jag för. Men vad jag yttrade i höstas var också riktigt. Jag har nämligen sagt bägge delarna. Vad herr Norup i höstas beskyllde mig för var att jag skulle ha sagt, att jag icke vidare ville befatta mig med jordbrukskalkylen. Jag sade tvärtom, att jag skulle hädanefter som hittills med stort intresse studera denna jordbrukskalkyl, men bad att få förbehålla mig rätten att inte tro på den. Det är väl samma inställning som också bondeförbundet har. Herr Norup har ju satt till en kommitté för att få något annat i stället för denna kalkyl. Dessutom underkände redan 1947 års jordbruksutredning kalkylen i fråga.

Herr Hansson frågade hur man skulle kunna hindra de större spannmålsodlarna från att övergå till animalieproduktion. Det står i 1947 års beslut, att det skall man göra genom att införa en mjölkavgift just på de större jordbruket. Det är 1947 års beslut på den punkten. Det är alltså vi som härvidlag håller mera på 1947 års beslut än herr Hansson och hans meningsfränder.

Bara ett ord till, herr talman. Herr Hansson vitsordade att i det, som skall föreställa bondeförbundet, finns fortfarande ett tomrum och att detta skulle bero på att man lämnade en konservativ eller liberal åskådning en gång i tiden och bildade ett nytt parti. Det var sedan dess man hade tomrummet — som man inte kunnat fylla ut på 35 år.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Jag vill bara slå fast att vad jag nyss berörde genom att läsa upp citatet gick herr Svensson i Ljungskile förbi vid höstens remissdebatt. Den saken tog han inte upp då.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Jag hade inte tid att läsa om hela mitt anförande vid remissdebatten i

höstas. Det kan man inte gärna göra, särskilt inte om man har något nytt att säga.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Jag begriper att herr Svensson i Ljungskile, när han blir uppmanad att bevisa att han inte tagit avstånd från jordbrukskalkylen, föredrar att tala om något annat, ty det är ju så vanligt inom det parti herr Svensson företräder.

Herr EDSTRÖM (h):

Herr talman! Jag skall gå in på något annat än de frågor som nyss diskuterats och tala litet om exporten.

Vi är väl numera överens om att den grundläggande förutsättningen för våra möjligheter att upprätthålla vår jämna sysselsättning och bibehålla en hög levnadsstandard är att vi verkligen lyckas hävda oss när det gäller exporten. Exportens betydelse visar sig ju inte endast i att en nedgång i exporten tvingar till begränsningar av arbetsstyrkan vid exportföretagen själva. Den vinner vida större betydelse därigenom att andra företag och andra industrier är beroende av exportindustrierna, och varje förändring i sysselsättningen vid exportindustrien ger utslag hos andra företag och påverkar deras möjligheter att upprätthålla sysselsättningen. Man kan alltså uttrycka saken så, att exportföretagen helt enkelt är stora kunder hos andra svenska företag, och i den mån exportföretagens försäljningar minskar måste således av naturliga skäl dessas inköp hos andra företag begränsas. Härigenom sprider sig uppkomna svårigheter inom exporten till hela industrien.

Om jag tar som exempel en varvsindustri, så ingår ju i en leverans från varvet en lång rad underleveranser som är utplacerade i andra företag, inte minst hos en mängd småföretag. Ett fartyg består inte bara av ett järnskrov, utan det finns också ett innanmäte av

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

maskiner, möbler, mattor, köksutrustning, elektrisk materiel o. d. Där finns med andra ord nästan allt som man behöver i ett mindre samhälle. Varvsarbetaren gör sitt jobb, men förutsättningen för att han skall kunna göra det är att han har en mängd skiftande materiel att tillgå, levererade från andra företag. Från olika företag kommer också specialarbetare, som anlitas för att fullfölja fartygsbygget.

Mot denna bakgrund är det helt naturligt, att man måste fästa stor vikt vid de prognoser angående exportens utveckling under det kommande året, som finansministern med hjälp av sina ekonomiska specialister har framlagt. Han uttrycker själv sin syn på den närmaste framtiden så, att han är försiktigt optimistisk. Den som emellertid praktiskt sysselsätter sig med dessa problem och som i sin dagliga gärning märker utlandsköparnas svala intresse och konkurrenternas tydliga ansträngningar att tillfredsställa köparna blir i stället vad man skulle kunna kalla, för att inte använda finansministerns egen vokabulär, försiktigt pessimistisk. Det är stor skillnad mellan att göra en prognos, när man ständigt har över sig trycket av att man måste sysselsätta ett större eller mindre antal människor och kämpar en hård kamp med större och mäktigare konkurrenter, och att göra den, när man sitter hemma vid skrivbordet och vetenskapligt och statistiskt söker fastställa hur den ekonomiska utvecklingen kommer att bli. Vi som arbetar i den första stridslinjen kan inte nöja oss med statistik, utan vi måste se till att vi får beställningar.

Om man ser på den redogörelse beträffande orderstockarnas genomsnittliga varaktighet i månader, som är intagen i nationalbudgeten för år 1954 (s. 41), så har man ju anledning att vara optimistisk. Där visas visserligen att orderstockens genomsnittliga varaktighet sjönk från 1952 till 1953, men det framgår att den hållit sig oförändrad under

1953 med undantag för varvsindustrien, som har en ytterst anmärkningsvärd nedgång. Men, herr talman, orderstockens genomsnittliga varaktighet får enligt min mening inte betraktas som ett slags mätare på under vilken tid man kan räkna med säker sysselsättning för arbetarna. Långt innan orderstocken smält ned till noll börjar arbetslösheten sätta in.

Jag menar därför, herr talman, att man inte skall överskatta betydelsen av denna orderstocksberäkning, som bygger på ett rent statistiskt underlag. Man kan visserligen utläsa vissa tendenser, och ser man på varvsindustrien, finner man att dess exportmöjligheter inte är goda. Hänsyn måste också tagas till att det vid en häftig konjunktursvängning finns många sätt för köparna eller beställarna att komma ifrån en order, och är då köparen dessutom inte längre fullt solvent, har den som mottagit beställningen knappast själv något intresse av att utföra den.

Enligt min mening är den bästa mätaren på det ekonomiska läget i stället den s. k. orderingången. Den är en direkt mätare på försäljningsresultatet. Men här finns det inte någon säker statistik att bygga på, utan man blir hänvisad till mera allmänna uttalanden och till personliga erfarenheter, som utbyts kolleger emellan. Det visar sig mycket klart, att klimatet har blivit väsentligt kärvare för verkstadsindustriens möjligheter till försäljning. Svårigheterna att få definitiva beställningar har blivit än mer markerade under det senaste året. Samtidigt har ju hela prisläget blivit sänkt. Mot den bakgrunden tycker jag att det är underligt att regeringen för det kommande budgetåret räknar med oförändrade exportpriser. De nya beställningarnas priser ligger långt under de inneliggande ordernas priser, och marginalen har krympt avsevärt.

Vi måste vara på det klara med att de minskade vinstmarginalerna snabbt kommer att ställa krav på rationalise-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ringar och att man försöker fullfölja tidigare projekterade rationaliseringar inom företagen för att förbilliga tillverkningen. Behovet av rörelsekapital och krediter inom företagen poängteras dessutom alldeles särskilt genom att vi tvingas konkurrera med utländska företag, vilka erbjuder köparna betalningsvillkor som det ur vår synpunkt inte är möjligt att acceptera. Det är därför, herr talman, med glädje jag noterar att regeringen fortfarande räknar med att uppehålla exportkreditgarantierna och eventuellt kommer att utöka desamma.

Det är möjligt just nu, tror jag, att få lån i bank. Finansministern kanske till och med säger att det inte är någon konst att få det just nu, eftersom penningmarknaden är lätt, men när man skall rationalisera är det inte nuläget som intresserar, utan det är de krediter som man måste ha om två eller tre år, när den rationalisering som man har satt i gång måste betalas, och om den krediten vet vi ingenting alls.

Vi vill ju inte och räknar inte alls med att exportindustrien skall vältra över sina kreditrisker på staten — det har vi aldrig tänkt — men vad vi vill är att vi skall ha möjlighet att på vanligt, normalt sätt få rörelse- och rationaliseringskrediter när vi har behov av dem och att vi skall vara säkra på att kunna få dem när behovet sätter in.

Det är därför med oro som vi ser på den våldsamma ökningen av de statliga investeringarna och det sätt på vilket dessa kommer att betalas. Genom dessa statliga investeringar aktualiseras talet om en vidare, skärpt kreditransonering.

När jag nyss talade om varvsindustrien gjorde jag det med särskild avsikt, nämligen just därför att beställningarna inom varvsindustrien har varit så gott som obefintliga under den sista tiden. Nu får man till råga på olyckan höra att det börjar inställa sig svårigheter för varven både i Tyskland och i Amerika. Men de svenska varven är i synnerhet beroende av den svenska sjö-

farten för sin orderingång; den svenska sjöfarten är fortfarande den största beställaren. När jag då talar om varven och varvsindustrien menar jag inte närmast de där tre, fyra eller fem stora varven, utan jag tänker särskilt på de mellanstora och små varven. Det är dessa som har haft de största svårigheterna.

Speciellt på grund av den beroendeställning till sjöfartsnäringen, som den svenska varvsindustrien kan sägas stå i, är det av allra största vikt att sjöfartsnäringen får möjlighet att utvecklas och hävda sig i konkurrensen med utländska företag. Vi vet ju alla att näringen är mycket riskfylld och känslig för ekonomiska påverkningar. Dess anläggningar är dyrbara, nu efter kriget ännu mer än tidigare på grund av de höga fartygspriser som har uppkommit. Om man t. ex. ser på anläggningarnas värde för ett medelstort rederi skall man därför inte jämföra det med ett eller annat industriföretag, utan med flera större industriföretag.

Den svenska handelsflottans storlek uppgår för närvarande till inte mindre än 2,6 miljoner bruttoton. En jämförelse kan göras med motsvarande siffra från år 1939, som var 1,6 miljoner bruttoton. Ökningen med en miljon ton får betraktas som en följd av en förutseende investeringspolitik från den svenska rederinäringens sida.

Det s. k. sjöfartsnettot har också stegrats sedan 1939, men för de senare åren visar det inte lika vackra siffror, utan vi ser en tillbakagång. För år 1952 talade statsverkspropositionen om ett sjöfartsnetto på 1 075 miljoner kronor, men i den sista statsverkspropositionen står det talat om 750 miljoner kronor. Det är således en markant nedgång.

Den nedåtgående tendensen förklaras helt enkelt av att den svenska sjöfarten icke kan stå sig i konkurrensen med utländsk. De konkurrerande rederierna, i synnerhet i Tyskland och nu också i Danmark — jag kanske också kan nämna Holland — har till stor del undan-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

trängt Sverige på östersjöhamnar. De har haft fördelen av en positiv inställning från vederbörande statsmakters sida när det har gällt att vidmakthålla en väl utbyggd sjöfartsnäring, medan däremot rederinäringen här i landet belastas med allehanda pålagor från det allmänna och därigenom har svårigheter i konkurrensen. De högre driftkostnaderna för svenska fartyg har försatt de svenska rederierna i ett sämre konkurrensläge.

Herr talman! Jag skall inte gå djupare in på denna fråga och frågan om vad man eventuellt skall göra för att varaktigt förbättra möjligheterna för de svenska fartygen att hävda sig i konkurrensen. Men jag vill inte underlåta att ge ett konkret exempel på åtminstone ett litet hinder som skulle kunna undanröjas.

Det gäller en fråga som under många år har varit föremål för livlig uppmärksamhet, nämligen att den preliminära skatten även blir slutlig skatt för de ombordanställda. Flera skäl kan åberopas för en sådan reform. En betydande förenkling av uppbörds- och taxeringsförfarandet skulle vinnas. De nuvarande reglerna medför att sjöfolket har svårigheter att i rätt tid avlämna sin deklaration och att skaffa sig uppgifter till ledning för sin deklaration. Att överklaga taxeringsmyndigheternas beslut får de knappast någon möjlighet till, och även i övrigt har de mycket svårt att tillvarata sina intressen i skatteangelägenheter. En definitiv källskatt för sjöfolket har därför för flera år sedan med gott resultat införts i Norge. Behovet av en reform på detta område är både Sjöfolksförbundet och Redarföreningen överens om. Varför, herr talman, kan inte också vi införa en så pass enkel reform, i synnerhet som denna förenkling ligger i linje med tanken bakom talet i finansplanen om önskvärdheten av att »alla möjligheter tillvaratagas i framtiden på en förenkling av skattesystemet»? Den grupp som

sjöfolket representerar i samhället har sådana arbetsförhållanden som enligt min mening även gör anspråk på särbehandling.

Föregående år räknade finansminister Sköld med en viss nedgång i valutareserven. Han tog fel, och det var tur. Vi fick i stället en ökning, vilket glädde oss alla. Även om denna ökning inte har varit så betydande, var det i alla fall en ökning. Särskilt glädjande var att dollarbehållningen steg så pass kraftigt.

Vad som inger oro är naturligtvis valutareservens sammansättning, men härför anser jag icke att vi kan klandra regeringen, utan den beror helt på de speciella förhållanden som råder i Europa. I år räknar emellertid finansministern med oförändrad valutareserv. Nu hoppas jag att han också denna gång har räknat fel åt samma håll, så att vi efter årets utgång i stället kan få notera en förstärkning av reserven.

En sak är emellertid klar, nämligen att vi bör låta exporten — dit räknar jag även jordbruket i det här fallet, även om det har klagats på att jordbruket har inkräktat på den normala exporten — utvecklas och understödjas så kraftigt att vi får möjlighet att hävda oss på våra gamla marknader, d. v. s. att vi med framgång kan slåss för våra anställdas utkomst och för allas vår valutareserv. Om vi inte understöds i denna vår strävan blir det inte någon ökning av de utländska valutorna, vilket är så nödvändigt. Valutareserven är ej större än att den fyller fyra månaders import.

Herr talman! Jag upprepar att det är exporten, som ger levnadsstandardsförbättringar, och exportindustrien behöver statsmakternas fulla förståelse och understöd på det sätt att hindren tas bort så mycket som möjligt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Herr Edström gav mig

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

anledning att säga ett par ord om de speciella avsnitt inom vårt näringsliv, som ofta nog figurerar i debatten, kanske med rätta. Jag har emellertid en stark känsla av att vederbörande talare inte har varit så angelägen att försöka sätta sig in i vad det verkligen är fråga om.

Herr Edström säger, att det föreligger tendenser till avmattnings inom vissa delar av näringslivet och att det lätt kan hända att dessa depressiva tendenser sprider sig till andra områden, så att vi får arbetslöshet och andra besvärigheter. Han pekar på varvsindustrien och säger att där har inga nya order kommit under den senaste tiden, något som inger allvarlig oro. Han sammankopplar detta med den svenska sjöfartens allmänna läge. I förbifarten sade han att även den tyska både varvsindustrien och sjöfarten kämpar med svårigheter.

Jag utgår från att herr Edström i första hand menade att svårigheter finns inom en del av vår handelsflotta, som vi brukar benämna det mindre och medelstora tonnage. Vi har vid åtskilliga tillfällen fått en erinran om att det finns svårigheter för denna del av vår handelsflotta. I april förra året tillkallade jag särskilda sakkunniga, som skulle undersöka vad som eventuellt kunde göras för att lätta på de besvärigheter som man kämpade mot. Vi har ju hört och hörde i dag av herr Edström att statsmakterna i detta land har föga eller intet intresse av att stödja denna näring, medan den däremot i andra länder få all möjlig hjälp. Detta var ett mycket kategoriskt påstående, om vilket herr Edström inte närmare ville ange vad det byggde på. Kommittén i fråga skulle nu se efter hur det låg till med dessa besvärigheter. Vad hade den då i första hand att göra? Jo, den fick försöka utröna vilket resultat som denna del av handelsflottan tidigare hade uppnått under ett antal år. Den gjorde för den skull en statistisk

undersökning av rörelseresultaten från år 1948 till andra kvartalet 1953.

Herr Wehtje framhöll i går i första kammaren på tal om dessa förhållanden att snar hjälp är dubbel hjälp. Jag utgår ifrån att de tillkallade sakkunniga har insett detta. När denna statistik kom på bordet — materialet är visserligen inte helt bearbetat, men tendensen är fullt klar — visade emellertid inte denna del av handelsflottan underskott, märk väl, under åren 1948 fram till 1953. Om de sakkunniga skulle ha varit mycket snabba i vändningarna för att nå resultat, är det alldeles uppenbart att det underlag, som de haft till sitt förfogande, inte skulle ha pekat i den riktningen att deras förslag omedelbart borde föranleda åtgärder från statsmaktens sida. Det är därför naturligt att vederbörande parter inom denna näringsgren, alltså redare och anställda, var tämligen överens om att det inte fanns någon anledning att forcera fram ett ståndpunktstagande, utan att man först borde avvakta resultatet av verksamheten under 1953.

När myndigheternas premisser alltså är sådana, att man inte bara vill ta hänsyn till de fakta som redan föreligger beträffande ett visst antal år, utan man sträcker sig så långt att man före sitt ståndpunktstagande vill ta del av 1953 års resultat, tyder väl detta närmast på mycket stor förståelse för denna del liksom för andra delar av vårt näringsliv. Jag har därför all anledning att tillbakavisa det påståendet att vi från regeringens och myndigheternas sida skulle sakna intresse för de speciella svårigheter som den svenska handelsflottan utan tvekan i vissa avseenden har att kämpa mot.

I vad mån det skall bli möjligt att vidareutveckla, eller vi kanske bör använda uttrycket återhämta den position, som denna del av vår handelsflotta tidigare hade, vill jag inte nu uttala mig om. Så mycket är emellertid klart att det i så fall blir fråga om betydande

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nyinvesteringar, då detta tonnage till sin övervägande del är mycket gammalt. Om man lägger rent kommersiella synpunkter på denna del av handelsflottan, måste det alltså ske en nyan-skaffning av betydande mått, och jag har nu ingen möjlighet att bedöma, huruvida det går att genomföra en sådan och få fartygen att förränta sig. Men det kan ju också läggas andra synpunkter än rent kommersiella på vår handelsflotta, nämligen beredskapssynpunkterna, och då kommer man in på ett nytt område, där statsmakternas ställningstagande blir beroende av helt andra skäl.

Herr Edström framhöll att vi bör akta oss för att fästa alltför stor vikt vid den statistik som finns beträffande orderbeläggningen och i stället mera beakta den orderingång som förekommer. Det kan ju ligga någonting i detta påpekande, men å andra sidan bör man inte, när man t. ex. talar om den svenska varvsindustrien, bortse från de uppenbara olägenheter det ur svensk synpunkt haft att våra varv sedan åtskilliga år tillbaka varit så överhopade med order. Det har gjort att leveranstiderna blivit så långa att eventuella order i många fall gått till utländska varv. Det finns nog också anledning för det enskilda näringslivet, och kanske speciellt varvsindustrien, att ta sig en ordentlig funderare på huruvida den ordning, som har rått inom varvsindustrien och kanhända än i dag råder när det gäller att beräkna anbud och ersättningar för gjorda tjänster, verkligen är sund och riktig i nuvarande konjunktur. Jag skall inte säga mer än att jag erinrar om det s. k. glidskalesystemet. Hur svårt det än är för en utomstående att bedöma detta system, så måste man säga att det får mycket underliga konsekvenser, och jag ifrågasätter därför, om det kan vara ändamålsenligt att i nuvarande konjunktur bibehålla dessa bestämmelser.

I herr Edströms anförande förekom

inte så värst många anvisningar om hur man i praktiken skall råda bot på svårigheterna. Han nöjde sig med att helt allmänt säga att man från statsmakternas sida visade föga eller ingen förståelse för näringslivets synpunkter och dess besvärligheter. Det är klart att det kan finnas olika skäl för herr Edström liksom för andra att göra dylika påståenden. Men när det gäller den speciella del av näringslivet, som herr Edström här talade om, nämligen sjöfarten, har man ju från statsmakternas sida på olika sätt medverkat till att ordna det som herr Edström ansåg väsentligt, nämligen kredit- och finansieringsfrågan. Statsmakterna har vid olika tillfällen sökt animera detta enskilda näringsliv att lösa vissa frågor, som vi ansåg borde lösas på annat sätt än genom statens försorg. Jag erinrar om det särskilda aktiebolag som bildats för att finansiera fartygskrediterna. Detta bolag borde kunna bli sådant att man på den vägen i stort sett kunde klara det större tonnageets kreditproblem.

Helt allmänt sett är samhällets intresse för näringslivet alldeles självfallet. Jag hyser nämligen den bestämda uppfattningen, att om det går illa för det s. k. näringslivet, d. v. s. våra produktiva enheter, är det i första hand inte företagarna som drabbas utan de anställda, arbetare och tjänstemän. En konsekvens av detta är att samhället på alla sätt bör söka stödja, i den mån som stöd behövs, och främja näringslivets utveckling.

Det svenska näringslivet har haft goda konjukturer. Det har kunnat utvecklas och konsolideras, men det är klart att det finns undantag. Alla har inte haft lika gynnsamt, och det är väl ingenting att förvåna sig över. Nyetableringen inom svensk industri och annan verksamhet är också betydande. Så långt jag vet har det inte mött några svårigheter att finansiera dessa nya företag i den mån de har varit välgrundade, trots att vi har tvingats tillgripa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

kreditrestriktioner mot alltför våldsam expansion.

Det har emellertid för speciella delar av vårt lands näringsliv varit nödvändigt att biträda med hjälp i form av s. k. företagarföreningar. Staten beviljar anslag till administrationskostnader och öppnar möjlighet till en viss lånegivning. Denna verksamhet har blivit alltmera uppskattad. Regeringen föreslår därför nu riksdagen att höja både administrationsbidragen och de belopp som skall kunna utlånas under nästa budgetår. Lånebeloppets storlek kanske ändå anses otillfredsställande, men man har inte bara detta belopp att tillgå utan även inkommande amorteringar och räntor. Dessa summor dras inte in till statskassan.

Företagarföreningar finns inte i alla län. De har uppkommit på grund av svårigheter att få till stånd företag, men inom många län har man haft god sysselsättning eller t. o. m. brist på arbetskraft. Problemet har där inte förelagat i samma form som t. ex. i Norrbotens län och en del andra norrlandslän. Men det kan naturligtvis möta svårigheter att bedriva en aktiv lokaliseringsverksamhet även i län vilka sakna företagarföreningar. Man kan fråga sig om det kan vara ändamålsenligt att organisera företagarföreningar inom alla län bara därför att man kanske vid ett fåtal tillfällen har behov av att vidtaga stödåtgärder. Det kanske skulle kunna gå att ordna på annat sätt.

Kommunerna begär nu i vissa fall att få teckna borgen för företag av ena eller andra slaget. Det kan gälla orter med relativt livlig verksamhet, eller det kan vara kommuner som har stort intresse av att bevara nu befintliga företag, som riskerar att få läggas ned, eller av att få till stånd ny verksamhet. I sådana lägen frestas kommunerna att hjälpa till både med själva finansieringen och på annat sätt. Kommunerna börjar kanske då att bevilja större förmåner än som borde vara be-

hövligt. Det uppstår med andra ord en viss konkurrens mellan kommunerna.

Om samhället har intresse av att stödja dylik nyetablering på orter, där man har brist på arbetstillfällen, eller där näringslivet är ensidigt, så kan det kanske finnas andra former härför, som inte har de administrativa olägenheter och medför den omgång som företagarföreningarna innebär och som möjligen skulle kunna hindra denna onunda konkurrens mellan kommunerna att blossa upp på nytt. Inom handelsdepartementet håller man nu på att undersöka frågan, huruvida man genom statens borgensåtagande skulle kunna möjliggöra för de reguljära kreditinstituten att bevilja begärd kredit. Det är klart att man kan säga, att detta kan bli en alltför omfattande verksamhet. Det kan rendera staten förluster o. s. v. Vi har nu emellertid en viss erfarenhet av sådan här lånegivning och av denna hjälp genom borgensgaranti. Jag behöver inte hänvisa till hela jordbrukets låneverksamhet, där, såvitt jag vet, man går upp till 100-procentsgränsen av det värde, som en lantbruksnämnd bestämmer, och dessutom ger pengar till driftslån, men erfarenheten från företagarföreningarnas verksamhet tyder också på att man där inte har gjort några stora förluster. Man har kunnat driva verksamheten på ett sådant sätt, att förluster i stort sett kunnat undvikas. Det vore, tror jag, ur åtskilliga synpunkter av intresse, om man kunde finna en lösning av detta spörsmål, med tanke på samstämmighet, när det gäller att försöka bevara på den svenska landsbygden och i mindre samhällen en möjlighet att bereda utkomst åt människorna där, så att man slipper få en ytterligare uttunning av befolkningen på dessa orter med åtföljande koncentration till städerna. Det är alltså ett spörsmål, som vi håller på att undersöka, och i den mån det går att komma fram till ett positivt resultat är det helt naturligt, att riksdagen får sig förelagt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förslag i den riktningen, att staten åtar sig att ge borgensgaranti i förekommande fall av denna art. Det gäller naturligtvis då den mindre industrien och hantverket. Det går inte att ge statsgaranti åt de större enheter, som man startar på olika håll, och dessa har väl inte heller i allmänhet några besvärigheter beträffande kreditfrågan.

Detta var, herr talman, ett par synpunkter, som jag ville framföra i samband med talet om att vi saknar intresse för näringslivets utveckling. Jag vill påstå, att vi har en uppfattning, som är den raka motsatsen.

I anledning av gårdagens debatt, där herr Ohlin och herr Hjalmarson efterlyste regeringens syn på möjligheterna att ordna transportleder västerut i händelse av avspärrning — de syftade båda på det s. k. Trondheimsprojektet — vill jag svara, att regeringen helt naturligt med den största uppmärksamhet och det största intresse följer denna fråga. Vi har verkställt vissa utredningar, och vi fortsätter med detta utredningsarbete, men det är klart, att hela denna saks karaktär är av den art, att det inte bara blir fråga om vad vi vill och vad som gagnar våra intressen, utan också om vad Norge vill och vad norrmännen har för intressen. Det är alltså en förhandlingsfråga, och det är därför som vi inte har ansett det vara lämpligt att föra upp detta spörsmål i den offentliga debatten, på det sätt som herrar Ohlin och Hjalmarson, förmodar jag, har önskat. Det är naturligt, att man på olika sätt kan ge partierna informationer om hur vi ser på denna fråga, men för närvarande anser vi, att den snarast är en förhandlingsfråga, beträffande vilken det lämpar sig föga att offentligt ange våra ståndpunkter, innan man fört eventuella förhandlingar med Norge.

Herr EDSTRÖM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att handelsministern sade, att jag har yttrat, att

han hade föga eller intet intresse för näringslivet. Detta var väl en tillspetsning av vad jag sade, som var mycket långtgående. Jag talade om det stora intresse, som andra länder hade för just denna sjöfartsnäring, och jag påpekade, att här hos oss fanns många hinder, som var möjliga att ta bort. Därmed har jag i alla fall inte direkt sagt, att handelsministern skulle ha föga eller intet intresse för näringslivet. Detta blev dock en lämplig utgångspunkt för handelsministern att hålla sitt charmanta informatoriska tal, för vilket jag tackar honom.

Nu är kreditmöjligheterna ännu inte tillräckligt ordnade; de kommer kanske att bli det, men det finns fortfarande många kreditbegränsningar och kreditransoneringar, som inverkar på byggandet av båtar, vilket på sitt sätt återverkar på varven. Detta kommer väl att ordnas genom den kommission, som skall se 1953 års resultat, och då hoppas vi, att nyanskaffningar kommer till stånd, som skall ge varven litet mera arbete. Varvens situation är emellertid sådan, att om inga order nu kommer in — och det tycks det inte göra nu — blir förhållandet vid årets slut mycket prekärt. Det är alltså av nöden, att någon åtgärd fortast möjligt vidtages.

Sedan vill jag säga att jag kanske inte direkt vill lägga någon beredskaps-synpunkt på denna fråga. Man kan dock tänka sig att placera beställningar på sådana båtar som är nödvändiga i framtiden. Jag vill här erinra om Sassnitz-färjorna som fortare än man anar kan bli aktuella. Varför kan man inte påbörja byggandet av dessa och på så sätt ge varven någonting att arbeta med?

Vad sedan beträffar den metod för avräkning, som varven hittills haft, så kan de väl inte beräkna att få fortsätta med den på samma sätt som hittills, när det blir köparens marknad.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av handelsministerns senaste upplysning rörande transporter västerut i händelse av en avspärning — eller rättare sagt i anledning av handelsministerns brist på upplysningar i denna fråga — skulle jag vilja göra en reflexion

Handelsministern säger att regeringen en gjort vissa utredningar och att detta är en förhandlingsfråga. Ja, det är självklart, det visste alla här i kammaren förut. Sedan säger handelsministern att regeringen »följer frågan med intresse». Detta är den klassiska formuleringen som man använder när man ingenting vill säga. Det förbinder inte till någonting. Trots frågans karaktär borde det vara möjligt för handelsministern — eller för försvarsministern — att å regeringens vägnar t. ex. tala om, att denna sak verkligen sedan länge förberetts med energi och att man avancerat på förhandlingsvägen samt att utredningar sedan t. ex. ett par år tillbaka var färdiga på viktiga punkter. Så långt *borde* man i varje fall ha kommit. Denna fråga är aktuell sedan 1949, herr statsrådet!

Jag måste konstatera att det intrycket står fast, att regeringen inte har drivit utredningarna och inte heller förhandlingarna med tillräcklig energi. Jag kommer att anhålla att regeringen omedelbart tar upp frågan till diskussion i utrikesnämnden, och sedan kan vi återkomma i en offentlig debatt vid ett senare tillfälle.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta är ju inte främst ett handelsspörsmål, utan det är en central svensk försvarsfråga. Vi vet ju allesammans att möjligheterna till ett uthålligt försvar i vårt land är beroende av att vi har tillfredsställande förbindelser västerut. Eftersom det är handelsministern som har svarat på denna fråga är jag angelägen att stryka under,

att detta för mig inte i första hand är en kommersiell fråga.

Dessutom vill jag erinra handelsministern om att när vi senast diskuterade denna sak i riksdagen — det var för ca ett år sedan — förklarade utrikesministern, att regeringen hade sitt intresse koncentrerat på frågan. För oss, som företrädde oppositionen och även hade tillfälle att under hand ha vissa kontakter med regeringen, stod det då klart, att vi inom kort skulle få vidare upplysningar från regeringen. Sedan har man emellertid helt enkelt dragit ned en ridå, bakom vilken denna fråga dolts. Det har varit totalt omöjligt att över huvud taget få i gång något resonemang om saken. Detta är den enkla sanningen.

Handelsministern säger att detta är en förhandlingsfråga. Jag vet mycket väl att man kan få ålägga sig vissa restriktioner när det gäller att offentligt diskutera förhandlingsfrågor av denna art. Jag kan, herr talman, dock inte underlåta att konstatera att man i Norge tycks kunna diskutera dessa ting mycket friare och öppnare än vi här i Sverige. Över huvud taget har jag en stark känsla av att en hel del av de sekretesspunkter som framträder i dessa sammanhang är ganska meningslösa. Det vore välgörande med en mer öppen debatt på detta område — det gäller ju dock en sak som är av en så vital betydelse för hela vår framtid. Jag hoppas därför, herr talman, att detta lilla älskvärda mellanspel från handelsministerns sida inte skall vara sista ordet från regeringen inom den närmaste tiden, utan att det skall bli tillfälle och möjligheter att på en annan och bredare basis diskutera denna fråga även här i kammaren.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! När herr Hjalmarson säger att detta är en försvarsfråga vill jag endast tillägga, att vi betraktar det-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ta projekt såsom varande en beredskapsfråga. Vi önskar alltså här undersöka möjligheterna för import av livsviktiga förnödenheter under en avspärrning. Detta säger väl ungefär hur regeringen betraktar detta ärende och dess behandling. Mitt meddelande innebar ingalunda att man skall hålla de olika partierna och partiledningarna ovetande om vad som sker. Det var på en direkt fråga från herrar Ohlin och Hjalmarson som vi ville svara att vi betraktar det som en förhandlingsfråga. Jag säger också att vi följer denna fråga med största uppmärksamhet och intresse. Då vet jag inte hur man skall kunna uttrycka det för att kunna tillfredsställa herr Ohlin om man inte skall gå in i en detaljdebatt och tala om att vi ser det så och så.

Här säger herrarna att i Norge diskuterar man dessa ting på ett öppnare sätt än vad vi gör här i Sverige. Kanhända det är så. Men i Norge diskuterar man en mängd olika frågor som gäller Nordnorge och exploatering av naturrikedomar där uppe, och det är ett antal orter som är intresserade liksom vi har intresserade orter på vår sida. Jag nämner intresset från Östersund. Men inte har jag fått den uppfattningen att man exempelvis i Östersund anser att det skulle vara förmånligt att bedöma denna fråga som en försvarsfråga och ställde till med stor offentlig debatt just nu.

Jag har sålunda lämnat besked från regeringens sida: vi betraktar detta som en beredskapsåtgärd. I den mån herrarna vill diskutera det som en ren försvarsfråga får jag väl överlämna till försvarsministern att föra den debatten.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som handelsministern säger, att ett syfte med att trygga våra förbindelseleder västerut är att i händelse av avspärrning skaffa tillgång till livsvik-

tiga förnödenheter. Men varför, herr talman, har vi någon som helst anledning att dölja, inte ens i en offentlig debatt, att huvudsyftet måste vara att göra det möjligt för Sverige, om det blir angripet, att få det bistånd västerifrån, från de stora demokratierna, som vi nödvändigtvis måste ha, om vi skall kunna skapa ett tillfredsställande försvar?

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Jag tänker inte i detta mitt inlägg gå in på de frågor som herr Ohlin framställde till mig i går. Det skall jag vänta med tills jag har hört herr Ståhl, som också kommer att ta upp försvarsfrågan. Jag skall bara säga några ord med anledning av att jag direkt har apostroferats i samband med förbindelsen västerut.

För det första vill jag säga till herr Ohlin att vi har olika sätt att uttrycka oss. Handelsministern säger, när han skall tala om vad regeringen har gjort, att man följer denna fråga med intresse. Om det hade varit herr Ohlin som uttryckt det, om han hade tittit i regeringsställning, hade han sagt: Vi har med energi och framåtanda förberett denna fråga, och vi kommer att göra allt för att detta skall genomföras. Det är således, herr talman, en skillnad i fråga om temperament hur man uttrycker sig.

Till herr Hjalmarson vill jag bara säga, att när han nu excellerar i frimodighet, kan det ändå vara måtta på denna frimodighet. Man får ju också tänka på hur den verkar. Jag vill inte fördölja att förbindelserna västerut, antingen de skall gå över den ena eller andra vägen, kan komma att få stor betydelse, därest någonting allvarligt skulle inträffa i vår världsdal. Men, herr Hjalmarson, jag bortser inte från den kommersiella sidan av detta projekt, och dessutom kan jag inte vara med om att uttrycka det så att förbin-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

delserna just över Trondheim skall vara avgörande för vår förmåga att hålla ut, om vi skulle komma i det läget att vi tvingades försvara oss. Det skulle nämligen enligt min mening vara att lägga en alltför defaitistisk syn på dessa ting, därest exempelvis förbindelsen över Trondheim — om den en gång kommer till stånd — skulle komma att brytas.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nog har väl herr Hjalmarson rätt i att denna gränsdragning mellan en beredskapsfråga och en försvarsfråga, som handelsministern tycktes vilja göra, är litet konstlad, ty även tillförseln av allehanda varor av icke militär art har väl stor betydelse ur försvarssynpunkt. Nog tycker jag det är riktigt, att om allt tas i betraktande är detta i stor utsträckning, av skäl som herr Hjalmarson och jag nu påpekat, en försvarsfråga.

Försvarsministern säger att min diskussion med handelsministern bara är en fråga om uttryckssätt och temperament. Handelsministern som den mera distingerade gentlemannen talar om att »han följer spørsmålet med intresse». Jag måste då beklaga att det inte var försvarsministern som gav svaret, ty då hade hans temperament givit ett litet vältaligare uttryck, kanske litet mera liknande vad jag enligt hans mening skulle ha föredragit. Jag är emellertid inte alldeles säker på, herr försvarsminister, att det skulle ha blivit så mycket expressivare från försvarsministerns sida, och detta av skäl som inte har att göra med temperament utan med något mycket viktigare. Jag överskrider väl inte sekretessens gränser om jag beträffande det som ligger så pass långt tillbaka som ungefär halvtannat år säger, att vid de informationer som just försvarsministern gav kunde ingen få något annat intryck än att de första två åren av denna frågas aktualisering hade regeringen visat ett

mycket lamt intresse för spørsmålet. Det jag nu velat ge regeringen tillfälle till är att i dag visa upp för den svenska allmänheten att man med större intresse och energi har behandlat frågan under den senaste tiden. Denna frågas karaktär gör verkligen att det inte går att bara säga att den får diskuteras inom stängda dörrar. Den har så stort offentligt intresse att det är viktigt att regeringen i den utsträckning som är möjlig tillgodoser allmänhetens krav på att veta var regeringen står. Då räcker upplysningarna i dag inte, herr försvarsminister.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! I temperamentsfrågan skall jag livligt medge, att även om jag hade svarat, hade jag antagligen inte svarat på samma sätt som herr Ohlin skulle ha gjort om han företrätt regeringen eller partiet. Det finns ändå en skillnad i detta avseende mellan socialdemokratien och folkpartiet och mellan folkpartiet och andra partier. Om folkpartiet har gjort någonting, säger man ju att det är över alla mänskliga gränser förträffligt. Jag är därför övertygad om att därest jag hade svarat, hade jag varit mera återhållsam än herr Ohlin skulle ha varit i samma situation.

En sak är alldeles påtaglig: detta är, som handelsministern har förklarat, inte bara en svensk angelägenhet. Det är en fråga om förhandlingar som har olika komponenter, och om vi bortser från det rent partipolitiska spelet, måste vi nog ge handelsministern rätt i att det kan vara befogat att uttrycka sig med en viss återhållsamhet. Med hänsyn till de förhandlingar som skall äga rum är det befogat att man iakttar en viss försiktighet, och det är detta som har fått mig att anse att det inte finns anledning att rikta förebräelser mot handelsministern för det svar han har givit.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:
Herr talman! Jag vill bara säga ett par ord till försvarsministern.

Det har absolut icke förekommit något som helst partipolitiskt spel i denna angelägenhet. Tvärtom har oppositionen på ett lojalt sätt beaktat regeringens intresse av att få tid för överläggningar och utredningar. Men det är väl ändå rimligt, när det nu har gått så lång tid sedan frågan sist togs upp, att vi efterlyser ett närmare besked från regeringen.

Slutligen vill jag också säga till försvarsministern, att jag inte är någon defaitist när det gäller det svenska försvarets möjligheter, tvärtom, men liksom försvarsministern vill också jag vara realist. Den första förutsättningen för att man icke skall behöva vara defaitist är att man på ett realistiskt sätt ser på våra möjligheter att skapa verklig uthållighet i försvaret. Både försvarsministern och jag vet att det avgörande därvidlag är att vi har ordentliga förbindelser västerut. De må gå över Trondheim eller på annat sätt, men de måste bli ordnade, herr talman.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet TORSTEN NILSSON:

Herr talman! Bara en enda kommentar.

Det var i polemik mot herr Ohlin som jag talade om det partipolitiska spelet i detta sammanhang. Jag vet inte vad det beror på att herr Hjalmarson plötsligt tog åt sig. Det kan väl inte bero på att han har dåligt samvete?

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Kammarens ledamöter är säkert eniga om att detta är en central och viktig fråga. Vad väljer nu försvarsministern att göra när han skall svara på oppositionens önskemål om upplysningar som är väl motiverade? Jo, han börjar tala om partipolitiskt spel. Försvarsministern kan inte tänka sig att herr Hjalmarson och jag eller

de partier vi representerar har ett genuint intresse för att det inom de gränser som är naturliga skall lämnas upplysningar åt det svenska folket. För att klara sig ur klämman *upprepar* försvarsministern talet om partipolitiskt spel. Jag tror vi alla inser att sådant tal faller tillbaka på den som kastar ut det — han kan inte försvara sig med skillnader i temperament.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Både herr Hjalmarson och herr Ohlin säger att de icke lägger partipolitiska synpunkter på detta ärende. Jag vill i det sammanhanget erinra om att denna fråga är lik de flesta andra beredskapsfrågor. Jag har haft förmånen att under fem års tid handlägga beredskapsärenden inom regeringen och lagt fram förslag härom till riksdagen. Det har lämnats information till utskott och andra som begärt information. Det finns åtskilliga ting som vi inte vill diskutera offentligt, och det har inte heller blivit gjort. Det kan dock inte sägas att beredskapen blivit lidande på att vi behandlat frågorna på detta sätt, tvärtom tror jag att vi har kunnat ordna en hel del ting i gott samförstånd och nått goda resultat.

Jag har betraktat denna fråga såsom likställd med andra beredskapsfrågor om hur vi skall trygga vår försörjning. Herrar Ohlin och Hjalmarson har sagt att de vill ha en debatt och av annat slag, och det var därför, herr talman, som jag hänvisade till att försvarsministern kanske hade någonting att säga i detta sammanhang. Det var av den anledningen försvarsministern kom in i debatten.

Herr HENRIKSSON (s):

Herr talman! Det har förut under debatten sagts, att den ekonomiska utvecklingen under föregående år har varit gynnsam och att den ekonomiska politik som har förts har lett fram till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

de avsedda resultaten. Jag skall inte för min del göra några upprepningar. Jag noterar bara att den fulla sysselsättningens bevarande, den ökade produktionen och prisernas stabilitet är ting, som är värdefulla för de stora löntagargrupperna, och att den ekonomiska politik som har förts och som nu förs står i överensstämmelse med de intentioner som man på löntagarhåll har.

Om man emellertid kommer fram till att utvecklingen har varit bra, att man också framdeles kan vänta att våra bekymmer inte kommer att bli så stora, kan det ändå vara så, att det som utgör helheten inte alltid är det som svarar mot förhållandena i de olika detaljerna. En god helhetsbild kan i sig inrymma moment, som är mindre bra och där utvecklingen inte varit sådan som man skulle önskat. Till det som är mindre bra hör enligt min mening, att man trots mycket begränsade lönerörelser vid ett par årsskiften inte kunnat komma längre i fråga om levnadskostnaderna än att de sedan ett och ett halvt år tillbaka är stabila. Det hade varit önskvärt att utvecklingen under denna tid med de i stort sett stabila lönerna hade kunnat leda till att den produktionsökning, som skett på grund av rationaliseringen, tagit sig uttryck i sänkta priser.

Om det skulle bli så, att man inte heller under 1954 kan räkna med att vinna mera markanta prissänkningar än de som tidigare inträtt, så har man anledning att befara inte bara att den fulla sysselsättningen inte går att förena med sänkta levnadskostnader, utan man har också anledning att vara orolig för hur det på längre sikt skall vara möjligt att förena den fulla sysselsättningen med stabila priser.

Det är därför av vikt att fortfarande ägna stor uppmärksamhet åt priserna och levnadskostnaderna, och det är anledning för statsmakterna att verkligen ingripa, där de kan ingripa, för att få en fördelaktigare utveckling. Med detta

följer att min inställning är, att man icke bör avveckla priskontrollen. Man bör bibehålla den såsom ett organ, som kan övervaka att inte för höga priser bibehålles utan att priserna sänks där så är möjligt.

Jag skall vid detta tillfälle inte närmare gå in på denna fråga. Vi får anledning att återkomma till den senare under riksdagssessionen.

Lika angeläget är det att man under de förhandlingar, som så småningom kommer att äga rum beträffande pris-sättningen på våra livsmedel, som utgör en stor post i de samlade levnadskostnaderna, ser till att man får möjlighet att utnyttja den fortgående rationaliseringen på jordbrukets område till sänkning av priserna.

Herr talman! Sedan är det en annan sak, som ur mina synpunkter inte förefaller att vara så bra. Det gäller sysselsättningsfrågor på speciella områden.

Om man för en full sysselsättningspolitik kan det väl inte hjälpas, att det till viss del ändå kommer att uppstå arbetslöshet. Den kan uppstå på grund av omställningssvårigheter. Den kan uppstå därför att man inte inom hela näringslivet har möjlighet att driva arbetet oberoende av säsongernas växlingar. Det är en arbetslöshet, som man inte helt kan komma ifrån utan får räkna med också för framtiden. Men under den senare tiden har det funnits en arbetslöshet av annat slag på det statliga området. Man måste ifrågasätta om den verkligen är nödvändig och om det är nödvändigt att för framtiden räkna med en ordning, där arbetslösheten blir större än vad som betingas av att man icke har möjlighet att under vintern utföra alla slag av arbeten. Det har förekommit och förekommer fortfarande en rätt betydande arbetslöshet på vägväsendets område. Det förekommer arbetslöshet inom statens järnvägar, och det ser ut som om det skulle bli arbetslöshet också på televerkets område.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Den största omfattningen har arbetslösheten inom vägväsendet. Man kan ju tycka att det är ganska underligt att det skall vara så, när vi vet att våra vägar behöver byggas ut i en snabbare takt och att det är vägväsendet, som skall svara för en del av de reservarbeten, som skall erbjudas arbetare, som inte har möjlighet att sysselsättas inom sitt normala arbetsområde. Man kan tycka att det då är underligt att det skall behöva bli som det är i dagens läge, en arbetslöshet på mellan 1 500 och 2 000 arbetare, som icke har möjlighet att sysselsättas på något annat håll utan som nu får försörjas genom understöd från arbetslöshetskassan.

Anledningen till att detta läge uppkommit förefaller vara dels att man har fått fortsätta vissa under förra året igångsatta beredskapsarbeten under sommaren 1953 med vägförvaltningarnas ordinarie anslag, dels att man icke har planerat arbetena på detta område så, att de har kunnat räcka över hela året i vanlig utsträckning. Arbetslösheten beror alltså på att man sedan i höst helt enkelt inte har medel till förfogande för att hålla den ordinarie arbetsstyrkan sysselsatt. Jag skulle därför vilja ställa den frågan, om det nu inte kan vara anledning att här ge anslag för sysselsättningsarbete, så att man inte behöver fortsätta med den ordning som nu förekommer: att försörja arbetare, för vilka arbetsuppgifter finns, med understöd från arbetslöshetskassa.

Jag går sedan över till förhållandena på televerkets område. Jag sade att man där hade att vänta under den närmaste tiden en friställning av arbetskraft. Det har aviserats att omkring 400 arbetare skulle komma att avskedas och att detta har sin grund däri att en hemställan från televerkets sida om en ökning av investeringstaket med 12 miljoner kronor inte har kunnat bifallas av Kungl. Maj:t. Halva beloppet skulle sannolikt vara tillräckligt för att trygga sysselsättningen på det egna området. Jag no-

terar här, att det inte i vanliga fall förekommer någon säsongväxling på televerkets område. Man har genomfört en ordning sedan några år tillbaka som innebär, att man sökt begränsa arbetarstammen så, att den inte är större än att den kan sysselsättas hela året. De nu aktuella svårigheterna har uppstått därigenom, att investeringstaket inte kan höjas över det som tidigare är fastställt. Det sägs att det hela inte beror på att man skulle ha planerat fel utan på att man fått ta vissa beställningar från industrien tidigare än beräknat. Det är uppenbart att det inte beror på att man ökat antalet anställda under senare tid. Det har varit anställningsstopp sedan förra året.

Svårigheterna för televerket tycks öka därigenom att man nu får leva i ovissheit om hur stort anslaget kommer att bli under nästa budgetår: om man skall räkna med en investeringsram, som är lika stor som under innevarande budgetår eller om det skall komma att genomföras en nedsättning med de tio procent, som minimalalternativet i kapitalbudgeten innebär.

Jag kan för min del lätt förstå, att det i ett läge, där de samlade resurserna för investering och konsumtion är begränsade, måste ske avvägningar mellan investeringar på olika håll och att det måste leda till att inte alla de investeringar, som i och för sig skulle vara nyttiga att utföra på det statliga området, kan komma till utförande. Men jag har svårt att förstå, att man egentligen vinner något om det leder till att arbetskraft friställes från ett statligt investeringsområde utan att denna arbetskraft kan sugas upp på andra håll. Så är det beträffande vägväsendet, och man har anledning befara, att det kommer att bli så även med de 400, som det är fråga om inom televerkets område. En bättre planering skulle vara önskvärd i de fall, där man konstaterar att det är brister. I övrigt synes önskvärdt, att de olika verken

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

så snart som möjligt kunde få besked om vilka anslag de har att räkna med under det kommande budgetåret. De har svårigheter med sin planering, om de under en längre tid skall leva i ovisshet om vilket alternativ som skall användas av de tre i kapitalbudgeten angivna.

Herr talman! Jag skall sedan gå över till att säga något om det som diskuterats här under gårdagen. Jag skall börja med en fråga, som herr Ohlin i sitt inledningsanförande berörde, nämligen frågan om skatterna på sprit och tobak, och i någon mån också den vidare fråga, som herr Ohlin även var inne på, nämligen det som i övrigt ankommer på 1952 års kommitté för indirekt beskattning att utreda.

På skäl som jag för min del hade ganska svårt att fatta utgick herr Ohlin ifrån att de uttalanden, som finansministern gjorde på tal om visst samband mellan de föreslagna skatterna och sjukförsäkringen, inte skulle överensstämma med det som kommittén eller kommitténs ordförande hade framfört. Jag vill säga att det finns väl inte någon brist i överensstämmelse mellan dessa synpunkter. Inte någon inom kommittén och jag föreställer mig inte heller på något annat håll har väl utgått ifrån, att man skulle ha en ordning med en specialbudget för sjukförsäkringsreformen, där man på inkomstsidan för upp inkomster av sprit och tobak och där man på utgiftssidan tar upp de kostnader, som den obligatoriska sjukförsäkringen för med sig för staten. Som finansministern för övrigt redan framhöll i höstens remissdebatt förhåller det sig ju så med sambandet, att det är begränsat till att sjukförsäkringen är den sista kostnadskrävande reformen. Det är därigenom man har kommit att få en utgiftsökning, som nödvändiggör en ökning av inkomsterna.

Det har ju för alla alltsedan sjukförsäkringen behandlades varit klart, att

statens kostnader för denna skulle komma att uppgå till omkring 160 miljoner kronor. Utredningskommittén har för sin del om detta sagt följande: »Statens samlade årliga inkomstbehov skulle sålunda — därest balans i övrigt skulle råda mellan inkomster och utgifter — enbart genom den obligatoriska sjukförsäkringens ikraftträdande den 1 januari 1955 öka med detta belopp.» Observera alltså: kommittén har sagt, att under förutsättning av balans i övrigt mellan inkomster och utgifter blir detta utgiftsökningen för helt år. Kommittén har därefter anvisat, hur man skulle kunna vinna täckning för en sådan utgiftsökning. Utvecklingen därefter har visat, att det blir ökning av inkomsterna från andra statliga inkomstkällor och att man kan vänta att så kommer att ske också i fortsättningen. Det som behöver fyllas blir därför mindre än de 160 miljonerna. Det beräknas bli endast omkring 100 miljoner kronor. Det är naturligt att det då sker en omräkning av det förslag som har lagts fram, och jag förmodar att det inte varit någon svårighet att göra det med utgångspunkt från det kommittén på olika punkter anfört. Jag kan inte förstå, att man kan finna det märkvärdigt att det härvidlag sker en nedsättning eller — som det förefaller att herr Ohlin var — att man kan vara ledsen över att detta kan inträffa. I stället borde man vara tillfredsställd över att det extra skatteuttaget blir mindre än man tidigare haft anledning förmoda.

Vidare ifrågasatte herr Ohlin, om det verkligen kan finnas anledning att vidare utreda frågan om den indirekta beskattningen, och i ett annat sammanhang uttalade herr Ohlin sin skepsis mot tanken på allmänna konsumtions-skatter. Detta är ingen exklusiv uppfattning hos herr Ohlin. Många ledamöter av denna kammare från olika partier har säkert en lika skeptisk uppfattning om lämpligheten av att införa allmänna varuskatter.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Låt mig emellertid nu, när frågan kommit upp, erinra herr Ohlin och folkpartiet om förspelet till att utredningen om dessa frågor kom till. Förspelet har vi att söka i de överläggningar, som förts i 1949 års skatteutredning, och i det uttalande, som denna utredning gjort. Där var man i stort sett ense om att det med hänsyn till den direkta beskattningens höjd var önskvärt med en utredning i dessa frågor, och man var från ledamöternas sida ense om den skrivning, som är återgiven i nämnda utrednings betänkande, s. 111. En ledamot av kommittén, herr Åkerström, anmälde dock en annan mening än kommittén i övrigt. Kommittén uttalande följande: »Främst bör upptagas till närmare utredning frågan huruvida praktiska möjligheter finnas, att vid en utvidgad användning av den indirekta skatteformen förebygga eller kompensera en icke önskvärd ökning av skattetrycket på vissa mindre bemedlade folkgrupper och hur dessa åtgärder i så fall böra utformas. Vidare böra olika direkta och indirekta skatteformers administrativa kostnader och olägenheter samt riskerna för ofullständig skattebetalning i de olika fallen undersökas och jämföras. Sedan dessa undersökningar utförts, torde det bli möjligt att bättre än nu bedöma avvägningen mellan de olika skatteformerna. Vi föreslå alltså, att dessa undersökningar komma till utförande, för att möjliggöra ett slutligt ställningstagande till frågan om en ökad användning av indirekta skattemetoder. Ett sådant ställningstagande måste anknytas till konkret utformade förslag.»

Detta uttalande har visserligen inte herr Ohlin varit med om att utforma, utan det var herrar Sandberg och Petré, som vid det tillfället representerade folkpartiet. Bland övriga kommittéledamöter rådde det dock ingen tvekan om att herr Ohlins ande svävade över de båda folkpartiledamöterna, när

de var med om att utforma skrivningen på detta sätt.

Nu kan det väl inte sägas, att det har inträtt någon förändring, som skulle kunna innebära ett frångående av vad 1949 års skattekommitté ansåg vara önskvärt att utreda. En skeptisk inställning till allmänna varuskatter behöver ju inte betyda att man inte skall utreda frågan för att klarare kunna bedöma vilka olägenheter och till äventyrs fördelar som kan följa med en ökad indirekt beskattning. Det är ju endast fråga om att utreda.

Sedan vill jag med några ord beröra frågan om den obligatoriska sjukförsäkringen. Mina ord på den punkten är närmast föranledda av vad herr Nihlfors anförde under debatten i går. Herr Nihlfors utgick då ifrån — såvitt jag fattade honom rätt — att det är självklart att de grupper, som vid sjukdom nu åtnjuter en bättre ersättning än vad lagen föreskriver, skulle komma att få vidkännas en försämring, och att den försämringen inträder därför att vi infört en lagstiftning på detta område. Själva lagstiftningen skulle med andra ord utgöra ett hinder för nämnda grupper att bibehålla sina förmåner. Jag måste säga, att det är mycket egendomligt att en tjänstemannarepresentant kan uttrycka sig på det sättet! Lika underligt är det, när högerns tjänstemannarepresentanter i den allmänna debatten liksom utgår ifrån såsom något självklart, att sjukförsäkringen kommer att medföra försämringar för de privatanställda tjänstemännen. De vet ju ändå, att lagstiftningen inte lägger några hinder i vägen för bättre förmåner än vad lagen föreskriver. Den är avsedd att vara en grund. De i lagen angivna ersättningarna får icke underskridas, men det finns ingenting sagt om att de inte får överskridas genom extra insatser av arbetsgivarna.

Vidare har det vid behandlingen av denna fråga i vederbörande utskott uttalats, att man utgår ifrån att det inte

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

annat än i rena undantagsfall skall kunna ske några försämringar av förmånerna. Om man alltså läser vad som står i lagen och de uttalanden som gjorts, när densamma antogs, tycker jag inte det finns någon som helst anledning till den defaitiska inställning, som herr Nihlfors här intog under gårdagens debatt. Inte heller kan det vara till gagn för tjänstemannaorganisationerna att liksom falla över på den linje, som nu är Svenska arbetsgivareföreningens, nämligen att en anpassning nedåt av förmånerna måste ske, därför att det inte får förekomma andra förmåner än vad lagen föreskriver.

Jag vill för min del säga — jag kan ju göra det som företrädare för stora grupper, som nu är i det läget att de har bättre förmåner än lagen anger — att jag tycker att det skulle vara en orimlighet om en lagstiftning, som har kommit till för att skapa förbättringar för grupper, som inte haft det ordnat för sig i detta avseende i sina anställningsvillkor, skulle leda till att man försämrade för dem som har det bättre. Detta är organisationernas inställning till denna fråga, och såvitt jag har mig bekant har inte från dem som företräder staten som arbetsgivare gjorts några uttalanden i den riktningen, att det här skulle komma att ske en försämring. Frågorna är under utredning och det är möjligt att det kan bli anpassning på vissa avsnitt. Genomsnittligt bör det inte inträffa några försämringar.

Till sist, herr talman, skall jag be att få nämna något om en fråga, som behandlades här i riksdagen förra året, nämligen frågan om en utredning om förkortning av arbetstiden. Som kammarens ledamöter väl kommer ihåg, så rådde det ju något delade meningar om hur man skulle förfara med den motion herr Gustafsson i Stockholm och jag väckte i denna kammare, om den skulle avslås eller om man skulle hemställa till Kungl. Maj:t att få en utredning till

stånd. Det var delade meningar i utskottet, och det blev också så vid behandlingen i kamrarna. Andra kammaren stannade för ett positivt beslut med hemställan om utredning, medan där emot första kammaren med mycket knapp majoritet avslög motsvarande yrkande.

Under den tid som gått efter riksdagens behandling av frågan har densamma kommit att bli mycket diskuterad inom arbetarrörelsen. Den har diskuteras på en hel rad av de stora fackliga kongresserna under sommaren — exempelvis vid Svenska metallindustriarbetareföreningens, Svenska järnvägsmanaförbundet och Svenska fabriksindustriarbetareföreningens — varvid man positivt uttalade sig för att en utredning borde komma till stånd. Det har förekommit debatter på andra håll, och man kan väl säga, att det är en tämligen enhetlig opinion för att man nu bör få en utredning i dessa frågor.

Det kan väl också sägas att vi en ganska lång tid haft och fortfarande räknar med att ha stabilitet i vår samhällsekonomi, och då kan det vara möjligt att få fram de uppgifter och vinna de resultat, som man vill försöka uppnå med en utredning om de verkningar på olika områden, som en arbetstidsförkortning skulle komma att föra med sig.

Med hänvisning till den omfattning, som kravet på en utredning om arbetstiden har, och med hänsyn till den inställning denna kammare tog till frågan redan förra riksdagssessionen, skulle jag vilja ställa den frågan till statsministern eller till statsrådet Sträng, om man inom regeringen är beredd att ta ett initiativ till att en utredning av dessa frågor kommer till stånd och när i så fall man kan vänta en sådan utredning.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Henriksson kom något in på det anförande jag höll i natt här i kammaren, där jag var inne på tanken att riksdagen borde ha möjlighet att ändra på den förra året genomförda lagstiftningen om sjukförsäkringen, så att vissa begränsade grupper, som avtalsmässigt kommit fram till likvärdiga sjukförmåner som sjukförsäkringen kan ge, skulle undantagas. Därvidlag sade herr Henriksson, att min uppfattning närmast var defaitistisk gentemot arbetsgivareparten. När jag nämnde något om anpassningen till sjukförsäkringen av dessa förmåner för den händelse riksdagen inte skulle gå med på ett ändringsyrkande som kan tänkas bli väckt motionsvägen, menade jag, att jag hoppades, att arbetsgivareparten i detta sammanhang inte nu skulle vid avtalsförhandlingarna uppträda med krav på att de samlade förmånerna för dessa tjänstemannagrupper bleve sämre. Det var alltså en direkt anmaning i detta läge till arbetsgivaresidan att härvidlag ställa sig förstående för den uppkomna situationen.

Jag kan emellertid inte komma ifrån att en sociallagstiftning, som dock sätter vissa löntagargrupper i ett avtalsmässigt mycket sämre läge än tidigare, är en lagstiftning, som inte borde ha en så helt obligatorisk karaktär. Det borde därför finnas möjligheter till undantag, och jag tänker då givetvis på undantag för de privatanställda, eftersom vi ju enligt lagen har möjlighet till undantag för stats- och kommunalanställda. Jag har den uppfattningen — där är jag givetvis inne på samma linje som herr Henriksson — att de samlade förmånerna för stats- och kommunalanställda om de i framtiden ej heller skulle vara undantagna inte skall bli sämre än för närvarande sedan man förhandlat eller överlagt med statsmakterna om det anpassningssystem, som vi ännu inte sett något förslag om.

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nihlfors har nu uppehållit sig vid en fråga som avgjordes redan under förra riksdagen, nämligen om möjligheterna att göra undantag för olika grupper. Det är alltså en fråga som man redan har behandlat, och herr Nihlfors kan väl inte vara okunnig om de svårigheter, som skulle följa om det bleve så, att man skulle ha undantag för de grupper, som nu har det bättre ordnat än lagen föreskriver. Jag har inte möjlighet att i denna korta replik gå in på de svårigheter som kan förekomma utöver vad som framkommit i tidigare debatter. Men om herr Nihlfors har tillfälle skall jag gärna mera privat nämna något om de svårigheter, som skulle komma att finnas om man skulle följa en sådan väg.

Nu säger herr Nihlfors emellertid, att man genom denna ordning kommit att få ett sämre avtalsmässigt läge för vissa grupper, de nämligen som har bättre förmåner än dem som lagen ger. Det är alldeles omöjligt för mig att förstå hur det avtalsmässiga läget kan bli sämre, om man får en grund att utgå ifrån som täcker en del av de kostnader, som arbetsgivarna tidigare måste täcka direkt i form av lön vid sjukdom åt sina anställda. Om man lägger en grund som utgångsläge för alla, måste väl i stället utsikterna, avtalsmässigt sett, att därefter kunna uppnå och bevara de bättre förmånerna vara större än om man inte hade denna grund.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Jag vill bara säga till herr Henriksson, att även om hans resonemang teoretiskt kan tänkas vara riktigt, kan vi inte bortse från verkligheten sådan den ter sig för de grupper som här är berörda. De har kommit i ett sämre läge genom denna lagstiftnings genomförande. Jag kan ta ett exempel, även om det kanske är groteskt. Om man kunde tänka sig den underligheten, att riksdagen ändrade semesterlagen i den rikt-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ningen, att man minskade den obligatoriska semesteren från tre till två veckor, skulle man inte då kunna hävda, att därigenom infördes en lagstiftning, som skapade sämre förhandlingsunderlag för dem, som tidigare hade avtal om tre veckor, att få behålla denna sin längre semester?

Herr HENRIKSSON (s) kort genmäle:

Detta med semesterlagen var ett utmärkt exempel, herr talman! När semesterlagen infördes stadgades en semester rätt på två veckor. Det fanns då åtskilliga tjänstemannagrupper, som hade längre semester än två veckor. Gick då tjänstemännen med på att sänka den semester de haft tidigare ned till dessa två veckor? Nej, det har de aldrig gjort och det har heller aldrig ifrågasatts att något sådant skulle komma att inträffa. Vad finns det då för anledning för herr Nihlfors att — som tjänstemannarepresentant, observera! — nu ha en annan uppfattning när det gäller denna fråga? Är det därför att man inom folkpartiet liksom inom högern tror mera på Arbetsgivareföreningen än man tror på tjänstemannaorganisationernas möjlighet att tillgodose sina intressen vid förhandlingar?

Hans excellens herr statsministern ERLANDER:

Herr talman! Jag vill svara på den fråga, som herr Henriksson riktade till regeringen, huruvida regeringen var beredd att ta upp frågan om arbetstidens förkortning till en undersökning och i så fall när detta kunde ske. Jag vill liksom socialministern har gjort deklarera, att regeringen är beredd att, sedan en del undersökningar om mer partiella ting har slutförts, ta upp frågan om förutsättningarna för och möjligheten att genomföra en mer generell arbetstidsförkortning och att igångsätta en sådan undersökning under den närmaste tiden.

Mitt huvudanförande i årets remissdebatt har jag förlagt till senaten och där blev man, tycktes det i går, nästan förskräckt över de folkliga maner jag lagt mig till med under mina diskussioner här med herrar Ohlin och Hjalmarson. Högerledaren i första kammaren tyckte att det närmast var ett valmanifest jag presenterade och han frågade mig, varför jag inte hade en hornmusikkår med för att understryka högtidligheten i det hela. Ja, jag tycker för min del det är underligt att man liksom betraktar det såsom något förklenande och mindervärdigt, om man formulerar sina meningar så, att de kan bli inlägg i en valpolitisk diskussion. Allra minst har väl vi, som sitter här folkvalda, anledning att med sådan rysning se på en valrörelses »ruskigheter».

Jag måste säga, att våra valrörelser ligger på ett mycket högt plan. Ibland kanske man till och med tycker att riksdagsdebatterna har smittat av sig, så att även våra inlägg i valdiskussionerna mera påminner om nationalekonomiska kurser. Jag tror inte alls det skadar, om vi här i debatterna tar upp också en del andra ting av mer principiell natur och som väl har förutsättningar att på ett klarare sätt demonstrera skiljelinjerna mellan partierna.

Under många år har jag, herr talman, suttit här i andra kammaren och lyssnat till herr Ohlin vid remissdebatterna. Jag har då fått höra många hårda omdömen om mitt sätt att tala och polemisera men naturligtvis också om min oförmåga att leda detta lands politik. I år hade jag emellertid verklig otur. Under gårdagen blev jag nämligen för första gången inte föremål för kritik från herr Ohlins sida utan fick en mängd lovord och beröm — och då sitter jag i första kammaren och får inte vara vittne till denna ovanliga sensation.

Men om jag varit närvarande hade jag ju, med min kända blygsamhet, måst avböja det mesta av vad herr

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Ohlin, enligt de referat som varit tillgängliga för mig, sade. Min insats är inte så märkvärdig som han ville göra gällande. Herr Ohlin uppehöll sig vid diskussionen om valsystemet och tyckte, att det var mycket duktigt att jag hade lyckats uppnå en överenskommelse mellan partierna. Det är klart att det måste glädja oss alla, om vi kan föra bort frågan om valsystemet ur de politiska diskussionerna. Det var verkligen ingen uppbygglig historia vi upplevde för ett och ett halvt år sedan, då de båda regeringspartierna beskyldes för att genom fiffel och fuffel med valmetoden söka hålla sig kvar vid en politisk makt, som väljarna inte ville ge dem. Naturligtvis måste det betraktas som en vinst, om man kommer bort från diskussioner av den typen. Jag föreställer mig att båda parterna — den som anklagar lika väl som den som anklagas — i själva verket förlorar bland väljarna genom att sådana debatter förs.

Det är därför naturligt, att man vill ha en överensstämmelse i betraktelsesättet av hur folkrepresentationen skall utses. Men låt oss se på vad som kommer att hända. Propositionen ligger ännu inte på riksdagens bord, och det enda som är känt för riksdagen är vad som framgick av det förhandsreferat, som herr Ohlin tjänstvilligt gav i går. Det må vara mig tillåtet att säga några ord om vad propositionen kommer att innehålla.

Det valsystem, som vi från regeringens sida inbjuder riksdagen att besluta om, är precis det valsystem som en sådan strid stod om år 1952: det är uddatalsmetoden, reduceringstalet för partierna vid utscendet av det första mandatet är 1,4 och det är ett provisorium. Det var, ärade kammarledamöter, dessa tre inslag, som gav oppositionen anledning att år 1952 beskylla oss för fiffel med valmetoden. Men i dag säger man, att det är en bra och samlande lösning, som statsministern har heder av att ha genomfört.

En liten episod kanske kan noteras, eftersom denna fråga nu tagits upp här. Det var ju framför allt den omständigheten, att valmetoden var provisorisk, som gav touche åt anklagelserna mot de två regeringspartierna. Det var det som visade att vi var beredda att, allteftersom konjunkturen och maktbehovet växlade, ändra valsystemet. På den punkten var regeringen verkligen villig att gå kritiken till mötes och föreslå en definitiv lagstiftning. Men då vi vill genomföra en definitiv lagstiftning upplever vi nu den överraskningen, att det som gav själva incitamentet till irritationen år 1952 — provisoriekaraktären hos valsystemet — blir ett villkor för de borgerliga partierna att vara med om en överenskommelse. Det är klart, att så behårt håller vi inte på vår rätt att överge tidigare ståndpunkter, att vi inte kan tillmötesgå oppositionens begäran att vi skall vidhålla vår ståndpunkt från år 1952. Visst kan vi göra det, och så blir det då ett provisorium igen — denna gång på förslag av oppositionen!

Men om man tillämpar det år 1952 använda valsystemet direkt på landstingsvalet, så innebär det att det stora partiet, det socialdemokratiska, gör betydande vinster på valmetoden, och det har vi aldrig begärt. Vad vi sade 1952 var, att vi ville ha en valmetod, som vid samma väljarunderlag i allt väsentligt gav samma resultat som den tidigare tillämpade metoden, men vi ville befria de minsta partierna från tvånget att ingå kartell. Det var motivet till 1952 års valreform. Nu skulle som sagt ett direkt överförande till landstingsvalen av 1952 års metod — som gav ett bra resultat vid det årets andrakammarval, vilket väl alla numera erkänner — faktiskt innebära betydande vinster för det större partiet. Varför? Jo, därför att man i så många landstingsvalkretsar utser ett litet antal landstingsmän. Eftersom vi aldrig hade begärt att en ny valmetod skulle införas för att stärka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det socialdemokratiska partiets positioner, sade vi oss att denna konsekvens av 1952 års valmetod, att den skulle leda till en väsentlig förstärkning av antalet mandat för socialdemokratien, är av oss icke avsedd. Därför var vi för vår del i hög grad lyhörda för det resonemanget, att man skulle kunna öka antalet landstingsmän både direkt genom ökning i valkretsarna och genom underlättande av sammanslagning av valkretsar till större valkretsar.

Nu kommer det ju ett förslag ifrån Kungl. Maj:t inom kort på denna punkt, och det är fortfarande min livliga förhoppning att det skall gå att få till stånd en enighet omkring valsystemet av de skäl, som jag tillät mig att skildra här i början av mitt anförande. Men efter den förhandsrecension som lämnades i går har jag ansett det nödvändigt att göra detta tillrättaläggande redan innan propositionen ligger på kammarrens bord.

Det var också en annan sak som togs upp i går som jag gärna skulle vilja göra ett par kommentarer till. Det gäller diskussionen — också med herr Ohlin — om arbetslöshetsprocenten. Det är klart att man aldrig skall driva tolkningar av vad någon har skrivit och sagt alltför långt. Jag brukar för min del säga, att om en person säger, att här har jag begått ett misstag, jag har inte menat det som det ser ut som om jag skulle ha menat, så får man acceptera det. I all synnerhet vi partiledare, som antingen vi vill det eller inte tvingas att ideligen tala och skriva, vi har — det kan jag väl få säga på kollektivets vägnar — behov av ett betydande mått av överseende och välvilja.

Emellertid, herr Ohlin, en dålig formulering kan man göra sig skyldig till, men om en dålig formulering kommer igen gång på gång, i skrift, i TT-referat och i tidningsartiklar, och om den har svävat i hjärnan i månader, då blir det ju inte riktigt detsamma som om man råkar göra en dålig formulering vid ett

enstaka tillfälle. Då måste det väl ändå vara så, att det inte är formuleringen som är dålig, utan det är den tanke som ligger bakom formuleringen som är bristfällig.

Jag tillåter mig att tro, att när herr Ohlin gjorde denna serie av formuleringar omkring nödvändigheten av att ha en ganska hög arbetslöshetsprocent — fem, sex eller sju procent — ansåg herr Ohlin, att om man skulle bekämpa arbetslösheten med generellt verkande metoder måste man ha en betydande rörelsefrihet, då måste man ha vad man skulle kunna kalla en stor reservarbetslöshet. Det kanske inte är så konstigt att man tror detta om man är liberal, och vi får väl medge att herr Ohlin i det längsta åtminstone har försökt att vara liberal.

Om man tänker sig hur man skall komma fram till en full sysselsättning genom generella metoder, så blir tankegången kanske klarare än om man håller sig till ett mera abstrakt teoretiskt resonemang.

Antag att vi här i vårt land råkar ut för en sysselsättningskris. 10 000 man blir arbetslösa eller kan beräknas bli arbetslösa inom en viss industri, låt oss säga textilindustrien. Om man skall bekämpa denna arbetslöshet med generella metoder, t. ex. genom en sänkning av räntan, vad händer då? Ja, man sänker räntan, men ingen nationalekonom i världen skulle vara så lättsinnig att han vågade säga: Det blir 10 000 man anställda genom denna åtgärd. Det kan bli 500 man, men det kan också hända att man stimulerar arbetskraftsbehovet så, att näringslivet vill sysselsätta 100 000 man, varigenom man har framkallat en inflatorisk utveckling. Det finns ingen, inte ens herr Ohlin av åren 1948 och 1949, som skulle våga sig på att säga med säkerhet, vilken arbetslöshetsbekämpande effekt som denna generella metod skulle ha. Men med det direkta samhällsngripandet — genom att öka vägarbetarnas antal eller öka bostads-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

byggandet — kan man ju nästan på hundratalet när beräkna huruvida man ger sysselsättning åt 5 000 man, 10 000 man eller 20 000 man. Om man är liberal i sin åskådning ligger det ju nära till hands att acceptera den generellt verkande metoden, och då behöver man ha ett icke oväsentligt större utrymme än vi behöver, som säger: Vi är inte rädda för att låta samhället genom direkta engagemang och genom konkreta åtgärder befordra den ökade sysselsättnings politik.

Det är givet att det inte är i fråga om målsättningen, som det finns en skillnad emellan herr Ohlin och regeringspartiet. Även han vill givetvis ha en så hög sysselsättning som möjligt. Det är bara fråga om att vi på grund av att vi helhjärtat vågar mobilisera samhällets resurser och icke är bundna av en liberal ideologis fördomar kan sätta målet högre. Vi kan säga att vi med full sysselsättning menar, att flera man är sysselsatta än vad som är möjligt på annat sätt.

En framstående nationalekonom har i dagarna givit ut ett arbete, som tar upp denna fråga till diskussion, nämligen professor Lundberg, som i sin analys av fördelarna av ett fritt ekonomiskt system, jämfört med regleringsekonomi, har hamnat just på den ståndpunkt, som jag tror mer eller mindre dunkelt låg bakom herr Ohlins olyckliga formulering av år 1948 och 1949. Professor Lundberg säger i sitt intressanta arbete, att vad vi har att välja emellan är å ena sidan ett samhälle, som han kallar regleringssamhälle, eller som vi vill kalla ett samhälle där samhället med direkta samhällsinsgripanden styr den ekonomiska utvecklingen, och å andra sidan ett samhälle med fri ekonomi. Man kan välja vilket man vill. Men om man väljer ett samhälle med fri ekonomi, säger herr Lundberg med vetenskapsmannens uppriktighet, måste man ha en ökad arbetslöshet. Man får köpa

de andra fördelarna med denna nackdel.

Nu skulle jag vilja fråga herr Ohlin om inte detta är en riktig skildring. Är det inte så, att herr Ohlins formulering inte bara var olycklig utan även gav uttryck för en tankegång, utifrån vilken han mycket häftigt angrep de socialistiska regeringarna i Europa, som inte förstod att detta var vad man kallar den överfulla sysselsättningen är en olycka. Vi har nu upplevt en förskjutning i tankegången, som beror på erfarenheterna av den politik som har drivits av vår regering, av den norska regeringen, av den engelska arbetarregeringen och som den engelska högerregeringen är nödsakad att i stort sett fullfölja. Herr Ohlin har lärt sig någonting sedan 1948 och 1949, nämligen att man kan sätta målet för den fulla sysselsättningen högre än vad han trodde var möjligt så länge han var ansluten till en liberal föreställningsvärld.

Det är givet, att jag med största glädje skulle hälsa en omvändelse av herr Ohlin i denna riktning. En liten ansats till en sådan omvändelse har jag verkligen sett i ett uttalande, som han har gjort. Han har sagt, att en av anledningarna till att man nu kan komma längre med den fulla sysselsättningen än vad han trodde att man kunde göra 1948 och 1949 är, att den offentliga arbetsförmedlingen har utvecklats så kraftigt, att arbetskraftens rörlighet har befrämjats. Ja, det är ändå roligt att det liberala systemet klarar sig därigenom, att en statlig institution får ett ökat inflytande. Det är ett erkännande som inte är så tokigt.

Slutligen vill jag, herr talman, ta upp ett par frågor, som jag tillät mig att ta upp även i förstakammardebatten men som jag gärna har velat ställa under diskussion, även i denna kammare, där man kanske är mera intresserad av dessa frågor än vad senaten var. Vad jag försökte ta upp till diskussion var pro-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

blemet om demokratin, individen och samhället.

Det första jag då tog upp till kritik var det ofta gjorda påståendet, att det ökade samhällsinflytandet leder till förslavning av den enskilda människan och till minskning av den enskilda människans frihet. Jag frågar här, liksom jag frågade i går i första kammaren, om detta är riktigt. Samhällsinflytandet har vuxit under de sista 20 åren, det är obestridligt. Men låt oss verkligen fundera på om det har inneburit att friheten har minskats. Gör en jämförelse! Vem kan då förneka, att den vanliga enkla människan under dessa 20 år har fått mycket mera av frihet? Hon har fått en verklig vardagsdemokrati, för att använda ett uttryck som åtminstone en av kammarens ledamöter har hört förut, på det sätt att hon nu har en helt annan möjlighet än förut att forma sin livsföring. Vi har fått mycket mera tid över, som vi kan använda efter behag, utöver den tid som fordras för att förtjäna vårt livsuppehälle. Inkomstutjämnningen och den fulla sysselsättningen har gett människorna pengar att röra sig med. De har också fått trygghet för att de inte behöver känna sig bundna vid samma arbetsplats hela sitt liv. De har fått andra variationsmöjligheter, en helt annan valfrihet än vad den föregående generationen hade. Det har för oss alla öppnats andra möjligheter att bestämma över hur vi skall ha det ordnat i vårt vardagsliv. Vanliga människor har också fått ett ord med i laget i allt flera sammanhang, där det förr var ett fåtal som bestämde. Det gäller politiken, arbetsplatserna och genom Kooperationen också det ekonomiska livet.

Detta har skett i en tid, då samhällets inflytande undan för undan har vuxit. Redan det visar att det inte finns något underlag för den abstrakta diskussionen om att individens frihet står i oförenlig motsats till samhällets inflytande. Om samhället använder sitt

ökade inflytande till att åstadkomma mer rättvisa vid fördelningen av inkomsterna och till att engagera sig i det ekonomiska livet, som förut dirigerades av ett fåtal människor, så kan icke detta vara ett hot mot de mångas frihet. Den enskilda individen är inte fri i den meningen att vi kan leva oberoende av varandra. Med den moderna produktionsteknikens utveckling är samverkan — samverkan mellan produktionsfaktorer, mellan olika grupper och mellan människorna själva — nutidens melodi; den som reser sig emot en sådan samverkan mellan människorna intar en ståndpunkt som utvecklingen redan passerat.

Men hur skall denna samverkan komma till stånd? Gammalliberalismen gjorde det lätt för sig genom att säga att det hela ordnas genom den fria utbildningens mekanism; om vi bara släpper näringslivet fritt, finns det en ordnande hand som löser det problem om samverkan, vilket är — det måste man vara blind för att inte observera — det dominerande politiska och ekonomiska problemet i vårt samhälle.

Vi inom socialdemokratien tror inte på att den fria konkurrensen ger möjlighet att åstadkomma den samverkan som är nödvändig, och uppriktigt sagt tror nog inte heller socialliberalismen därpå. Herr Hjalmarson får väl svara för sig, men det är självklart att inte herr Ohlin ansluter sig till en uppfattning, enligt vilken problemet om uppkomsten av den nödvändiga samverkan löses så enkelt som genom att lämna konkurrensen fri. Samhället skall enligt vår uppfattning försöka åstadkomma en botten grund av trygghet. Därmed är jämlikheten skapad, och det är en förutsättning för att människorna skall kunna samverka under någorlunda frihet. Men dessutom fordras en organiserad samverkan inom det ekonomiska livet; utan denna organiserade samverkan uppkommer i varje fall risk för kriser och för arbetslöshet. Socialliberalismens

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

svaghet är inte, att den inte ansluter sig till denna vår uppfattning — det gör den säkert i grund och botten — utan att den råkar ut för en såsom jag tycker förlamande konflikt med sig själv genom att den mot socialdemokratien riktar en principiell kritik, som om den vore riktig skulle slå ihjäl även socialliberalismen.

Så långt om de ekonomiska resone- mängen, jag vill sedan säga några ord om konsekvenserna för den politiska demokratin. Som en övergång vill jag då understryka, att det är ett misstag att tro att människornas frihet, vare sig på det ekonomiska eller det politiska området, skulle bli mindre därför att de beslutar sig för att i samverkan genomföra sådana ting som de inte orkar med var för sig. Vad är, ärade kammarledamöter, huvudparten av vårt politiska handlande annat än försök att organisera en sådan samverkan? Vi vill ha en sjukförsäkring, men ingen kan lösa den frågan på egen hand. Vi måste därför skapa förutsättningar för en gemensam lösning. Likadant är det med våra önsks- ningar att genomföra en folkpensionering, att förbättra vägar, skolor, för- svar o. s. v. Hela vår politiska gärning är fylld med strävanden att försöka under samhällets medverkan lösa sådana uppgifter, som vi kan genomföra i sam- verkan men som vi inte kan lösa var för sig.

För oss socialdemokrater har det gällt att försöka skapa ett samhälle, där medborgarna betraktar samhällsmaski- neriets verksamhet som uttryck för de- ras egna strävanden, och att ge med- borgarna i gemen ett maximum av in- flytande inom ramen för en samhälls- organisation, som fyller kravet på att effektivt kunna förverkliga de målsätt- ningar, som ingen utomstående utan folkflertalet självt ger oss. Om man från dessa utgångspunkter frågar hur den svenska demokratin arbetar, så låt oss konstatera att den arbetar bra. Jag till- låter mig att hävda, att medborgarna

känner sig mycket mer hemma med en demokrati, som i en kritisk situation kan handla och som inte förlamas av exempelvis en partisplittring av den typ, som vi möter i dagens Frankrike och som i Weimarrepublikens Tysk- land malde sönder demokratin. Med- borgarna vill att beslut skall fattas i en sådan riktning, att deras egna intres- sen främjas. De vill icke att deras de- mokrati skall stå handlingsoförmögen. Det är därför som jag och det social- demokratiska partiet icke har kunnat medverka till ett valsystem, som skulle uppmuntra en långtgående partisplitt- ring i detta land. Detta är anledningen till att vi arbetade för 1952 års valsys- tem och att vi nu förordar att detta valsystem i allt väsentligt tillämpas vid landstingsvalen. Men även om det par- lamentariska system vi har arbetar bra, kan det naturligtvis behöva förbättras på vissa punkter. Jag skall ta upp en så- dan punkt.

Det finns en rad frågor som är av den naturen att de icke genomdiskute- ras under en valrörelse. De är inte partiskiljande såsom de ting som partierna under en valrörelse tar upp och diskuterar igenom. Då finns risken att dessa frågor, som ofta kan ha mycket stor betydelse för medborgarna, löses utan en debatt där medborgarna kän- ner sig engagerade, löses liksom över medborgarnas huvuden. Skall demokra- tien fungera, skall den arbeta så, att medborgarna känner att de har ett an- svar för demokratin, att de vet vad som sker och kan påverka besluten. Därför hör diskussionen om stora och små frå- gor till demokratiens liv. Fördens skull tror vi att det kan vara klokt att ta upp frågor, som inte är partiskiljande, och föra ut dem till folkomröstning. Det är frågor som exempelvis nu högertrafi- ken, som i eminent grad är sådan, att medborgarna bör ha möjlighet att säga ett ord därom, ty de allra flesta av oss har väl någon uppfattning om dessa

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

ting. Men det är ingen partiskiljande fråga.

Det är ganska intressant att konstatera att det blir en sådan oro när vi föreslår en konkret fråga till folkomröstning. Då säges medborgarna inte alls vara kompetenta att yttra sig. Det verkar, att döma efter en tidning, nästan som om de i detta sammanhang vore lika okunniga som den slöa hop av valboskap som samma tidning tidigare skildrat väljarna som. Vi skall inte låta oss avskräckas av att just de, som på läpparna för talet om att folket skall få vara med och besluta, blir rädda, när vi för fram ett konkret folkomröstningsförslag.

Men hur viktigt det än är att man engagerar medborgarna i dessa frågor, vill vi icke att det väl arbetande parlamentariska systemet skall sättas ur spel. Det vore i och för sig inte så dumt att beslutanderätten flyttades över, men vi tror att det är oförenligt med vårt parlamentariska system, och då väger funktibiliteten hos det nuvarande systemet över. Då säger vi: Medborgarnas uppfattning skall komma till tals i dessa frågor genom en rådgivande folkomröstning, men beslutanderätten i det parlamentariska systemet måste ligga hos den riksdag som har ansvaret för politiken i landet. Herr Ohlin ställde — fortfarande enligt de referat jag fått av hans anförande — frågan om vi inte var villiga att ta upp dessa problem till diskussion. Det är vi visst. Vi betraktar inte frågan om demokratiens anpassning till det omdanade samhället som slutbehandlad i och med de partiella reformerna i fråga om valsysteem och folkomröstning. Vi vill att den demokratiska principen skall få tillfälle att verka vidare inom samhällslivet. Därför, herr Ohlin, är vi intresserade av att debatten kring samhällets organisationsformer hålls levande. I den debatten, det kan jag försäkra, kommer vi inte att finna det märkvärdigt om man tar upp både de problem som opposi-

tionen tycker är viktiga och dem som vi tror är ännu väsentligare. Vi vill nämligen att en sådan debatt kring demokratiens grundproblem inte skall börja med att man driver fram en spänning och försöker skapa fiendskap mellan individ och samhälle. Det är meningslöst att rikta in debatten på att försöka riva ner det som byggts upp av samhällsinspirationen till individens skydd. Vi vill ta upp följande till förutsättningslös prövning: Hur skall den vanliga, enkla människans möjligheter att påverka politiken utbyggas? Hur skall man skapa en intensivare och intimare kontakt mellan väljare och valda? Hur skall man kunna stegra medborgarens känsla och intresse för de samhällseliga angelägenheterna? Hur skall man i teori och i praktisk handling kunna göra klart, att samhället inte är någon fiende utan att samhället byggs av medborgaren och byggs för medborgaren?

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av förhandlingarna.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Många förhandlingar har jag varit med om, men det sätt varpå statsministern presenterade innebörden av den preliminära uppgörelsen rörande valsättet var dock någonting av det mest egendomliga jag bevittnat. Är det meningen att denna uppgörelse skall utnyttjas till en polemik mot oppositionspartierna? Jag vill, herr talman, inte gå in på de privata resonemang som vi förde vid dessa överläggningar. Jag bara konstaterar, att både statsministern och inrikesminister Hedlund i förhållande till herr Ohlin och mig har framställt regeringens bud som ett uttryck för väsentliga eftergifter från majoritetens sida. Har detta varit i avsikt att inge oss en felaktig föreställning?

Det referat som herr Ohlin gav av vad som skett vid förhandlingarna var

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

enligt min uppfattning fullständigt korrekt och stod i full överensstämmelse med de förutsättningar som legat till grund för den slutliga uppgörelsen. Jag delar helt och hållet statsministerns uppfattning om att vi, som råkat bli utsedda till partiordförande, i hög grad är i behov av våra kollegers välvilja och överseende. Statsministern får utsäkra mig om jag säger, att jag har en känsla av att han har ett visst behov av ett sådant överseende från vår sida om man nu verkligen — vilket jag också hoppas — skall kunna få enighet kring den preliminära uppgörelsen om valsystemet.

Herr talman! Jag skulle vilja begagna de återstående minuterna till att ta upp några principiella synpunkter, som statsministern berörde. Jag är glad över att statsministern nu för över debatten till frågan om vilken meningsriktning det är som mest vill främja en vardagsdemokrati och som mest syftar till att värna folkets frihet. Här skall jag gärna medge, att jag är i behov av statsministerns överseende. Jag har nog inte någon större förmåga att kunna debattera dessa ting, bl. a. av det skälet att jag personligen i så hög grad miss-tror teoretiska debatter. De är i regel synes det mig ingenting att ta på. Jag vill ställa frågorna konkret. Jag säger så här: Vem är det som ökar människornas frihet mest? Är det de partier som arbetar för att människorna på ett direkt sätt skall få delta i avgörandet av lagfrågor och nya anslagsfrågor eller är det de partier, som motarbetar en sådan ordning? Visst är det ett framsteg att svenska folket skall kunna få säga vad det tycker och tänker om högertrafiken, men i motsats till statsministern är jag varken rädd för folkomröstning i än mer centrala frågor eller skrämmd för de många människornas beslut i avgörande sammanhang. Jag tror helt enkelt inte på det myckna talet om folkomröstningen som dynamit för vår parlamentarism. Men jag tror att

en beslutande folkomröstning skulle kunna medverka till att hålla både regering och riksdag i närmare kontakt med människornas uppfattning och önskemål och att den skulle kunna vara en stimulerande faktor i vårt politiska liv.

Vem är det som mest främjar vår frihet, socialdemokratien med sin regleringsekonomi eller den meningsriktning jag företräder, som arbetar för en ekonomisk utveckling som skall göra det möjligt för människorna att på ett mera direkt och personligt sätt få avgöra produktionens inriktning — alltså arbetar för en fri prisbildning och ett fritt kreditväsende? Vem arbetar mest för friheten, herr statsminister, socialdemokratien med sin bundna bostadspolitik eller vi när vi säger, att vi vill få till stånd en sådan avbyråkratisering av vår bostadspolitik — bl. a. innebärande en konkurrens på lika villkor — som är förutsättningen för en förnuftig lösning av bostadsfrågan? Vem arbetar för större frihet åt de många människorna, socialdemokratien med sin skärpta skattepolitik eller högerpartiet, som kämpar för att människorna skall kunna få en större frihet att disponera sina egna inkomster?

Vi är, herr talman, i stort sett överens om de socialpolitiska målsättningarna, även om vi diskuterar i vilken ordning olika frågor skall lösas. Jag tror att socialdemokratien kanske inte riktigt har dragit konsekvensen av det som statsministern själv pekade på, nämligen inkomstutjämningen tack vare standardhöjningen. I viss mån innebär socialistisk politik på senare tid att socialismen skjuter in staten som en skärm mellan människorna och deras levnads-kostnader. En del av kostnaderna »tar staten på sig» som det så vackert heter, men vad håller på att inträffa? Jo, tack vare inkomstutjämningen börjar fler och fler människor upptäcka att detta är en illusion och en illusion med farliga konsekvenser, ty socialismen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

börjar med att kontrollera de materiella tingen men slutar med att kontrollera människorna.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hoppas, att debatten fortsätter i morgon förmiddag, eftersom det torde vara omöjligt att på sex minuter behandla vad statsministern här sagt — ty statsministern ville väl ha ett svar?

Statsministern är inte lätt att göra till lags. Får han kritik blir han inte glad, och får han beröm på en punkt, känner han sig också illa till mods. Men jag får väl finna mig däri och komma med kritik och beröm allt efter som jag finner anledning till.

Vad först beträffar dessa förhandlingar vill jag säga ett par saker. Statsministern talade om förhandsreferat från min sida. Jag vill därför upplysa kammaren om att statsministern själv två gånger har föreslagit, att partiledarna skulle göra ett lämpligt uttalande under remissdebatten. Vid framställandet av det förslaget var det fullt klart, att då på sin höjd ett korrektur kunde föreligga i denna fråga, men att propositionen inte skulle vara avlämnad.

För övrigt kan jag hänvisa till vad jag sade i går. Om statsministern läser mitt anförande i protokollet, skall han finna, att jag var ytterst återhållsam i fråga om förslagets innebörd.

Vidare hänvisar jag till vad herr Hjalmarson sade om det intryck regeringsrepresentanterna gav oss. Att vi på vårt håll inte finner uppgörelsen tillfredsställande — man är ju sällan nöjd i sådana fall — är en sak för sig, men politik är det möjligas konst och kan man få en väsentligt bättre ordning än eljest möjligt har man anledning att ta hänsyn därtill.

Här har också varit en textkritisk diskussion om vad jag sade för fem, sex, sju till åtta år sedan. Att en bättre arbetsförmedling ger högre sysselsätt-

ning är ganska klart. Men när statsministern försökte påstå, att arbetsförmedlingen skulle vara något socialistiskt, är det onekligen förbluffande. Låt mig konstatera: regeringen var mycket nöjd år 1948 med en arbetslöshet på i genomsnitt fyra och en halv procent. Jag har såväl 1947 som 1950 och senare givit uttryck åt den meningen, att man skall eftersträva en sysselsättning som ger största möjliga produktion. Jag har frågat finansministern, om han har någon annan mening, men någon sådan har han inte givit uttryck åt. Därför är vi kanske i och för sig överens på den punkten.

När statsministern säger, att de liberala vill anlita uteslutande räntepolitik och dylika ting som medel mot arbetslöshet, är det väl ändå att avvika alltför mycket från den liberala ståndpunkten. Eftersom vi nu är i färd med textkritik vill jag erinra statsministern om att jag år 1934 skrev en ganska lång utredning — den är tyvärr slutsåld för närvarande, men jag kan låna statsministern ett exemplar — där en hel avdelning handlar om offentliga arbeten som medel mot arbetslöshet; jag har inte förrän i dag fått höra att det skulle vara socialism.

Det gäller emellertid att också tänka på penningvärdet. Vill socialdemokraterna inrikta den ekonomiska politiken på största möjliga sysselsättning med största möjliga produktion och ett stabilt penningvärde, är vi överens om målsättningen. Då tycker jag verkligen inte, herr statsminister, att vi nu behöver ta upp tiden med att diskutera sådant som jag sagt för mer än fem år sedan och som inte under alla dessa år tagits upp till närmare debatt. Om vi är överens om målsättningen, bör diskussionen sedan gälla de vägar, på vilka man kan nå målet.

Statsministern hänvisade till att det blivit större frihet under de sista tjugo åren. Man kan lika väl säga, att det blivit så de sista *femtio* åren. Beror det på

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förstatligande? Beror det på reglerings-ekonomien? Ingalunda. Det beror på höjd levnadsstandard, det beror på organisationerna, det beror på socialförsäkringen och på en klokare konjunkturpolitik o. d. Kan man då dra den slutsatsen, att eftersom vi har fått en socialförsäkring och en bättre konjunkturpolitik m. m. skulle en socialistisk utveckling öka friheten? Jag anser för min del att det är tvärtom. Är det ingenting annat än socialförsäkringen, konjunkturpolitik etc. som statsministern menar med socialism, då verkar det som om man lärt sig ganska mycket och kanske rent av något just av den sociala liberalismen.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte försöka reda ut de problem statsministern här har vidrört, och vad jag säger är tämligen personligt.

Jag vill bekänna, att jag inte tror på gammalliberalismen, och jag tror ändå mindre på marxismen och dess sterilitet. Statsministerns fråga om friheten är större nu än för tjugo år sedan är av den storleksordningen att den ej kan diskuteras med så korta perspektiv. När socialdemokratien övertog makten fick den dock som arvegods från den tidigare regimen dels hela den fond av frihet, som liberalismens genombrott skapat, och dels utrymme för en skattemarginal, vilken medfört att man i 25 år kunnat oavbrutet höja skatterna. Det hade inte gått om man 1932 fått starta med det skattetryck som man har ordnat med till 1954.

Nu säger statsministern att samhället icke är någon fiende. Nej, det får vi hoppas, men det är en distinktion där, som jag tycker alltid saknas. Det går inte utan vidare att sätta likhetstecken mellan stat och samhälle. Samhälle är ett mycket större, mera nyanserat och mera mänskligt begrepp än stat. Den som kunnat uppleva utvecklingen ute i

världen under den människoålder som ligger bakom oss, med alla urspårningar och katastrofer som inträffat, utan att se att i den statliga maktkoncentrationen ligger en av de mest fruktansvärda faror som nutidens människor över huvud taget kan råka ut för, den tycker jag är oförläpigt blind.

Statsministern talar om samhällsmaskineriet. Det är ett utmärkt ord när det gäller staten, just maskineriet, det omänskliga, det opersonliga, detta som till sist i allstatlighetens tecken fångar oss mer och mer. Såvitt jag förstår är det omöjligt att med utgångspunkt i den sammanströmning av liberalism och allstatlighet som vi just nu upplever och med de korta perspektiv som hans excellens statsministern anlägger bevisa någonting i dessa frågor.

Jag skall ej gå djupare in i sakfrågorna. Jag skall försöka göra det i annat sammanhang men inte under denna remissdebatt. Det är inte så mycket i den politiska debatten som jag lägger på sinnet, men statsministerns sätt att tala om ideologi tycker jag är beklämmande.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det är möjligt att jag fått en egendomlig och kanske på några punkter felaktig redogörelse för vad som ytirades här om valsystemet och den överenskommelse som partiledarna har ansett sig kunna rekommendera för sina respektive grupper. Jag fick närmast det intrycket av referatet, att det skulle ha förekommit något av en total självuppgivelse från regeringspartiernas sida, och då ansåg jag för att återställa balansen det vara nödvändigt att framhålla, att det av oss förordade valsystemet är systemet från 1952. Men jag medgav ju, herr Hjalmarson, att vi när det gäller utvecklingen av valkretsarna har varit, som jag uttryckte det i mitt första anförande, i hög grad lyhörda för oppositionens synpunkt, att man inte skulle åt de stora partier-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

na ge en i och för sig oberättigad överrepresentation. Det kan alltså hända att formuleringarna hade blivit andra om jag haft tillfälle att läsa vad som verkligen sades. Mot ett referat av vad som förekommit vid förhandlingarna har jag självfallet inte haft något att invända, men det var skildringen av att vi skulle på alla punkter ha givit efter som gjorde att jag tyckte att det var lika bra att göra klart vad som faktiskt har förekommit.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att herr Hjalmarson i sin polemik icke på någon punkt gendrev en enda av de sakuppgifter jag lämnade, och de kan heller inte gendrivas. Valsystemet är 1952 års valsystem, och vår kompromissvilja har vi visat genom att acceptera ändringar i landstingslagen som jag för min del anser väl motiverade, nämligen sådana som möjliggör att ett större antal landstingsmän väljes från varje valkrets. Nåväl, det får vi se när det kommer i protokollet.

Jag uttrycker än en gång liksom herr Ohlin den förhoppningen, att vi skall kunna lyfta bort denna fråga ur valrörelsen, men då är det nödvändigt att ingen part går omkring och säger, att de vinster som är gjorda är så oerhört stora. En överenskommelse har ju ofta den karaktären, att man håller på det som man anser vara väsentligt, såsom vi har gjort i detta fall, men kan acceptera en viss lyhördhet för andras synpunkter.

Det vore naturligtvis frestande, herr talman, att med utgångspunkt från de mycket knapphändiga repliker som lämnats mig av herrar Hjalmarson, Ohlin och Svensson i Ljungskile återingen upprepa vad jag tidigare många gånger har sagt. Jag skall inte göra det, ty det är ju oegentligt att regeringschefen håller ett nytt långt anförande under det att opponenterna inte har tillgång till annat än korta treminutersrepliker. Det vore inte fair play att nu hålla ett långt anförande. Jag vill därför allenast på-

peka för herr Svensson i Ljungskile att han just gav ett exempel på hur riskabel den liberala ideologien är när man inte följer den i praktisk politik. Han påpekar nämligen att staten är någonting omänskligt, i betydelsen maskinellt, som — det medger nog herr Svensson när han läser sitt yttrande — ter sig som någonting mot den enskilde medborgaren fiendligt, någonting som man skall vara rädd för. Till yttermera visso tog han exempel från de maktkoncentrationer som ägt rum i nazismens Tyskland och kommunismens Ryssland och sade att den skall vara blind som inte ser vilka risker som följer med den statliga maktkoncentrationen.

Ja, herr Svensson i Ljungskile, jag vill hänvisa till vad den socialistiska internationalen sade i den sista programförklaringen, frankfurtdeklarationen 1951. Där klargör man så långt man med mänsklig förmåga kan klargöra någonting, att samverkan är nödvändig, men medborgaren har möjlighet att påverka sättet för hur denna samverkan kommer till stånd. Läger vi armarna i kors, kan det leda till en maktkoncentration av den storfinansiella typen med fascism och nazism som expediter — det är möjligt. Det finns den andra utvägen att man låter det hela glida därhän att samarbetet framtingas av en övermäktig stat i kommunismens gestalt. Båda dessa alternativ finns, om människorna icke i stället vill skapa en stat där man i frihet samverkar, där människorna frivilligt bestämmer sig för att samarbeta. Då finns det, herr Svensson i Ljungskile, intet annat instrument för att skapa denna samverkan än de instrument som för närvarande håller på att arbeta sig fram. Fackföreningsrörelsen bland arbetare, föreningsrörelsen bland bönder och tjänstemän, det är en form, Kooperationen är en annan. Det är ingen maktkoncentration som är idealbilden för denna samhällsutveckling,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utan ett samhälle som försöker leda de produktiva krafterna till en samverkan i frihet. Om människorna säger: Vi vill inte vara med om detta, vi betraktar staten som en övermänsklig maskin som vi inte vill känna oss engagerade för, då kan man hamna i katastrofer av den typ som nazismen, fascismen och kommunismen utgör exempel på. Herr Svensson i Ljungskile lyckades utmärkt på de minuter han hade till buds att belysa ihålligheten hos herrarna Ohlin och Hjalmarson. Herr Svensson i Ljungskile har givit dem repliken, jag avstår själv.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Efter statsministerns uttalande nyss om förhandlingarna rörande valsättet har jag inte någon anledning att ta upp denna fråga mer, utan jag accepterar givetvis statsministerns förklaring att han byggde sin tidigare framställning på ett referat som uppenbarligen måste ha varit felaktigt. Jag skall inte här närmare gå in på frågan om valordningen. Jag skulle bara vilja tillägga att min egen ringa erfarenhet säger, att de bästa uppgörelserna nog är sådana som av parterna själva betecknas som dåliga. Men naturligtvis skall det inte vara på det sättet, för att nu ta det aktuella fallet, att socialdemokraterna säger att högern och folkpartiet gjort en dålig uppgörelse, eller att vi säger att socialdemokraterna gjort en dålig uppgörelse, utan socialdemokraterna skall säga att de själva gjort en dålig uppgörelse, och vi skall säga att vi gjort en dålig uppgörelse. Då finns det utsikter för att det skall bli ett visst samförstånd.

Herr talman! Jag hinner inte gå in närmare på statsministerns resonemang, men när jag hörde statsministern sista replik kunde jag inte underlåta att göra en reflexion. Det finns en typ av vänner som man ibland vill be Gud bevara sig för, och det är dessa som har behov av att lägga sig i all-

ting, som inte tror att man kan klara någonting själv, som alltid skall ge råd och anvisningar till andra, som lider av mani att ordna allting för andra. Dessa människor är nog för all del i regel vänligt inställda, men de är ofta rätt maktsugna och ganska provande för omgivningen. Socialdemokratien har, herr talman, med förlov sagt i någon mån kommit att som parti utveckla sig till en vän av denna provande typ.

Nu gör jag emellertid, herr talman, om jag får sluta med det, en distinktion mellan socialdemokratien som parti och statsministern som människa. Jag får säga att vad statsministern sade inledningsvis om sättet att föra en debatt här i riksdagen uppskattar jag, och jag hoppas också att herr Hansson i Skegrie förstår att vad statsministern yttrade egentligen var en polemik mot honom. Herr Hansson i Skegrie gav nämligen herr Ohlin och mig en fruktansvärd avhylling för vårt sätt att debattera. Han svor dels i detta sammanhang socialdemokratien evig trohet och dels gjorde han, så vitt jag förstår, förberedelser för att väcka en motion om ändring i riksdagens arbetsordning så att allt skämt skall vara förbjudet här i kammaren.

Att min ärade vän herr Ewerlöf i första kammaren reagerade så kraftigt som han gjorde mot statsministerns inlägg där, berodde emellertid sannolikt på att han tyckte att detta inlägg i alltför hög grad bar prägeln av valta redan så här års. Herr Ewerlöf var tydligen rädd för att statsministern hade den uppfattningen, att vi skulle ha val inte tredje söndagen i september utan fjärde söndagen i januari månad. Men, herr talman, den söndagen skall ju både statsministern och jag bjuda våra fruar kaffe på sängen, laga mat och diska.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig bara säga ett par ord. Hans excellens statsministern

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hänvisar till den socialistiska internationalens senaste program. Det skulle ha varit bra mycket verkningsfullare om statsministern kunde ha hänvisat till någon stat på denna jord, som är på en gång socialistisk och demokratisk. Någon sådan finns inte och har aldrig funnits.

Herr OHLIN (fp) kort gemäle:

Herr talman! Efter statsministerns senaste anförande skall jag inte heller förlänga debatten kring uppgörelsen rörande valordningen. Jag skall nämna för statsministern att mitt anförande i går faktiskt gick ganska långt i riktning mot att uppfylla herr Hjalmarsons önskemål i fråga om hur man skall tala om en uppgörelse, ty jag började med att säga att det i flera avseenden inte är tillfredsställande. Jag förklarade att jag ville ha en annan valordning på längre sikt. Att jag ansåg mig böra ge herrar Erlander och Hedlund en blomma var för att detta var så oväntat. Det var inte alls tal om att ni överlämnade er med hull och hår utan att det var oväntat, att ni gjorde en sådan där uppgörelse i en stor politisk fråga. Det var det som gjorde mig så glad. Därför tror jag faktiskt, att det intermezzo som här har förevarit i går och i dag inte behöver på något sätt inverka på frågans senare behandling.

I fråga om statsministerns principiella resonemang vill jag bara konstatera, att det innebär, att om man gillar fri samverkan människorna emellan, blir man mer eller mindre socialist och att, om man inte är socialist, måste man vara emot — jag förmodar, att statsministern menar det — de flesta slag av samverkan. Det är ju ändå en karikatyr av en ideologisk debatt. Jag menar inte, att statsministerns hela anförande förtjänar en sådan karakteristik, men denna del gör det. Ty vi kan väl vara överens om att både liberala och konservativa åskådningar är positiva anhängare av långtgående sam-

verkan i viktiga avseenden. Men när det blir fråga om tvångsregi av regleringsökonomiens typ, då är det klart, att man från liberala utgångspunkter blir ytterst kritisk. Jag har många gånger frågat statsministern och även finansministern på vad sätt de vill öka samhällets inflytande när de inte vill förstatliga, i varje fall inte för närvarande. Är det inte genom något slag av regleringsökonomi? Då kan man emellertid inte komma ifrån att om man vandrar vidare på den vägen — alla reservationer att man inte reglerar i onödan innehåller ingenting — och ökar det samhälleliga inflytandet steg för steg, mer och mer, år från år, så kommer man till en maktkoncentration, som gör människorna mera beroende av staten och därför mera ofria.

Herr förste vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr HAGBERG i Stockholm (k) kort gemäle:

Herr talman! Jag hade hellre velat blanda mig i en tidigare debatt angående högerns och folkpartiets försök att öka trycket för en invasionsled från Trondheim över Sverige. Men när jag har fått ordet i den här debatten, skulle jag ändå vilja göra några erinringar.

Den gör på mig ett något akademiskt intryck, herr statsminister, ty när han gör den mycket riktiga repliken mot folkpartiet om arbetslöshetens storlek, så måste jag fråga: Är det egentligen principen som diskuteras här eller är det sju procent eller två procent eller en och en halv procent, som anses vara det riktiga, ty faktum är ju att från regeringspartiets sida har i princip likvärdiga synpunkter tidigare framförts.

Jag vill positivt registrera, att statsministern i dag har tagit avstånd från det tidigare resonemang, som uttrycktes i en berömd klyscha om en lokal arbetslöshet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Till resonemanget om samverkan skulle jag vilja fråga statministern, om inte tiden är inne att skapa ett nytt partiprogram. Där envisas man fortfarande att tala om klasskampen.

Slutligen vill jag säga, att när statsministern nämner kommunismen såsom exempel på de katastrofer, som skulle inträffa, skulle jag vilja enkelt erinra om att utan kommunismens seger i Sovjetunionen hade vi väl näppeligen kunnat hålla en sådan här akademisk debatt i dag. Herr statsministern utnämnde för två år sedan För-enta staterna till det ledande landet för demokratierna. Tillåt mig här sluta mitt anförande med att citera den motkandidat till Eisenhower, som kandiderade i föregående presidentvalet, nämligen Stevenson. Han säger så här om sitt land: De fyra friheterna, ytt- randefriheten, religionsfriheten, friheten från nöd och friheten från fruk- tan, har ersatts av en fyrfaldig fruktan, fruktan för depression, fruktan för kommunismen, fruktan för oss själva och fruktan för själva friheten». Det är inte många veckor sedan han fällde detta uttryck, och jag tänker, när stats- ministern söker konstruera samhälls- bildningar, som pekar hän på katastrofer, att han skulle titta litet grand bl. a. på ledarlandet.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Hagberg sade att utan kommunismens seger i Sovjetunionen skulle vi inte kunnat föra en sådan här debatt i dag. Hur tror herr Hagberg det skulle se ut, om man försökte föra en sådan här debatt i kommunismens hemland? Hur glad borde inte herr Hagberg känna sig, när han utesluter sex medlemmar i partiet — det är inte något så litet procenttal i hans parti — för att han inte behöver ställa upp dem mot en vägg och skjuta ner dem. Sådant förekommer på andra ställen. Det är ingen akademisk debatt om friheten

som vi för, utan den rör sig om realite- ter som är mer väsentliga än livet, men för herr Hagberg är det en akademisk debatt. Jag antar att han därmed menar, att den saknar intresse. Man brukar ju om ting som saknar intresse säga att de är akademiska.

Jag skall inte pressa min rätt att tala hur länge som helst mot mina opponen- ter. Jag hoppas att vi får tillfälle att återkomma. Men jag vill säga för det första, att det kan ligga mycket i herr Hjalmarsons teori att man skall vara missbelåten med en uppgörelse för att vara nöjd med den. Det var precis vad Truman svarade en gång på en press- konferens på frågan, hur han trodde att amerikanarna kände sig: De måste vara väldigt belåtna, ty de har aldrig varit så kverulanta som nu!

Det är möjligt man skall ha ett visst mått av vantrivsel för att trivas, och jag skall så långt det är möjligt sprida vantrivsel inför valreformen i mitt parti, om herr Ohlin lovar att göra det- samma i sitt parti. Då kan inte den ena parten känna sig såsom den som tagit hem allting, medan den andra parten står såsom slagen.

När herr Hjalmarson började sitt an- förande talade han om att det är så besvärligt med människor som lägger sig i allting. Han talade om att de kommer emellan och stör utvecklingen och skapar därigenom vantrivsel för oss andra. Jag tyckte det var hårt sagt, men jag trodde att han avsåg herr Svensson i Ljungskile, som lagt sig i debatten mellan herr Hjalmarson och mig. Det framgick sedermera att det inte var om honom utan att det var om socialde- mokratien Hjalmarson talade. Det vi- sar hur svårt det är för oss partiledare att uttrycka oss så att inte vi blir miss- förstådda. Även om jag gärna ansluter mig till enhetsfronten mot herr Hans- sons i Skegrie förslag om lagstiftning mot munterhet i kammaren, har det dock visst fog för sig, ty det är just där- igenom att vi försöker att lätta upp de-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

batterna då och då som ett misstag av det slag som vi nyss upplevde råkar inträffa.

Alltnog, jag betraktar fortfarande herr Svenssons i Ljungskile mellankomst såsom olycklig för de två oppositionsledarna och som en vinning för mig, ty han har just illustrerat vad jag sagt, vilka risker det är att driva en politik som ligger socialismen mycket nära när man har en liberal samhällssyn. Många gånger kan vi, när vi kommer till de konkreta förslagen, finna samlande lösningar, men då har man hos folkpartiet en ideologi som liksom bromsar, en ideologi som kräver att man inte skall acceptera mer än motvilligt den samverkan under samhällets ledning som är innehållet i den socialistiska uppfostringen. Det är denna olyckliga spänning, som framför allt gör sig gällande under en valrörelse, som jag har tagit upp till diskussion. Jag vidhåller fortfarande att spänningen illustrerades på ett utomordentligt sätt av herrar Ohlin och Svensson i Ljungskile. Herr Ohlin talade om att visst skall han vara med om samhällsringripanden, visst skall samhället ha inflytande. Omedelbart därefter kommer herr Svensson i Ljungskile och säger att det samhälle, som herr Ohlin vill ge inflytande, är något omänskligt, en maskin, för vilken han inte har något intresse. Det är en mycket intressant och dramatisk replikväxling mellan herrarna, och jag hoppas att diskussionen fortsätter inom folkpartiet.

Herr HANSSON i Skegrie (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag läste en gång, herr Hjalmarson, i en högertidning en artikel, som började på följande sätt: Löggen skall man inte förakta i den politiska agitationen.

Hur vågar herr Hjalmarson säga, att jag förbereder en motion om att förbjuda skämt i kammaren! Det är modigt gjort, herr Hjalmarson!

Det är nämligen på det sättet, att när jag gick härifrån upp till min bänk, så stod herr Hjalmarson där, och i vittnens närvaro säger herr Hjalmarson till mig: »Jag blev så rörd av ditt tal att jag överväger, om man inte skulle motionera om att allt skämt i kammaren förbjudes.»

Dessutom sade herr Hjalmarson, att talmansklubban borde falla vid allt skämt.

Jag svarade då herr Hjalmarson: »Det blir synd om dig. Då kommer du inte att ha mycket att säga i den här kammaren.»

Men, herr Hjalmarson, om det gäller att i denna kammare göra ett intagningsprov för revyteater, låt oss säga China eller vilken som helst, är jag övertygad om att herr Hjalmarson kommer in med detsamma.

Herr HAGBERG i Stockholm (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte sagt att diskussionen om friheten är en akademisk fråga, men jag har sagt att när statsministern diskuterar med folkpartiet om procenten av det lämpliga antalet arbetslösa, gör det på mig intryck av att det är en akademisk diskussion, ty i princip har ni företrätt samma ståndpunkter. Men jag upprepar vad jag sade: Jag tycker det är bra att statsministern genom sitt framträdande i dag har tagit avstånd från de tidigare argumenten för en viss s. k. nödvändig arbetslöshet.

Statsministern ville inte gå in på frågan, huruvida detta tal om samverkan har något med partiprogrammens teser om klasskampens oundviklighet att göra, men det står så i partiprogrammet, och man kan ju närmast bara dra den slutsatsen, att om man har ett sådant partiprogram och argumenterar på detta sätt för en samverkan över alla gränser, är det ju på tiden att man reviderar partiprogrammet.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Sedan till slut några ord om kommunismens styrka. Därvidlag erinrade jag om vad Sovjetunionen betyder och har betytt bl. a. under andra världskriget och att man t. o. m. i högerpressen börjar tala om hur Sovjetunionen tenderar att gå förbi alla andra länder i ekonomiskt avseende. Då kommer statsministern och talar om något helt annat. Är detta annat än att avstå från att fullfölja ett påstående som i verkligheten är fullkomligt ohållbart? Man kan naturligtvis från statsministerns sida säga mycket om kommunismen, för all del, men det lär inte kunna gå att framställa den som en bankrutterad företeelse.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! I anslutning till den mycket stimulerande debatt, som vi ähört under de senaste två timmarna, är det på sin plats att konstatera, att den, när den nu måste avbrytas, visar, att det gamla reformkravet i fråga om vår remissdebatts teknik fortfarande är aktuellt. Här har nu partiledarna umgåtts på ett så både intelligent och muntrande sätt att jag tycker det vara lämpligt, att de fortsätter det umgänget och tar initiativet till en reform av remissdebattstekniken så att man inom olika tidsavsnitt praktiskt taget skulle kunna slutdiskutera vissa delar av sådana ämnen som står i förgrunden för intresset. Jag förutsätter att även då skulle det kunna bli plats för någon muntration, vilket herr Hansson i Skegrie tydligen inte vill vara med om. Men alla är dess bättre inte sådana djupa allvarsmän som han.

Försvarsministern har för en stund sedan aviserat, att han och jag skulle komma att »tala litet försvar» här i kammaren i dag. Jag skulle självfallet vara den siste att göra honom besviken i det avseendet. Jag skall därför efterkomma hans önskan, detta särskilt som han denna slaskvädersdag tycks ha

vaknat på sin soliga sida, vilket alla som känner honom vet inte händer varje dag. Dessförinnan har jag emellertid några reflexioner att komma med beträffande bostadspolitiken.

Jag försökte verkligen i går — jag tänkte därpå när jag talade om remissdebattreformen — när socialministern och herr Wedén diskuterade bostadspolitiken, hänga på ett litet avsnitt för att slippa ta upp detta i dag. Men det visade sig omöjligt. Jag respekterar till fullo fungerande talmannen för att han håller sig strikt till reglerna. Men nog visar väl detta förhållande att det skulle behövas en ändring. Jag måste därför nu få anknyta några bostadspolitiska funderingar, och jag gör det på grund av den mycket stora oro man på många håll ute i kommunerna känner i det aktuella läget.

Jag skulle då från denna plats vilja ge uttryck åt en förhoppning om ett gott samarbete mellan parterna på arbetsmarknaden för den frivilliga uppgörelsen vid upplåtelse av lägenheter. Härtill krävs god vilja från båda parternas sida, från hyresgästerna att förstå fastighetsägarnas svårigheter och att respektera barnfamiljernas situation, och från fastighetsägarna för att öppna sina ledigblivna lägenheter för i första hand barnfamiljerna. På sina håll brister det i denna samarbetsvilja eller samarbetsförmåga. Hyresgästernas organisation har på några håll i landet gått till offensiv mot fastighetsägarna för att få fram ett ökat mått av reparationer. På det svarar fastighetsägarna att de inte har de ekonomiska resurserna härtill. Men samtidigt är det obestridligt att en del fastighetsägare inte visar förståelse för att tillmötesgå barnfamiljerna så som den frivilliga uppgörelsen förutsatt. Man må hoppas och energiskt uttala den förhoppningen, att god vilja och samarbetsförmåga därvidlag skall komma till uttryck. Centralrådet har också ett betydande ansvar, när det nu skall börja handleda vid det nya

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

förfarandet. Det behövs här klara instruktioner, det behövs hjälp och aktivt ingripande.

Därefter vill jag säga några ord om effekten av fjolårets uppsägning till förräntning och amortering av de äldre tilläggslånen. Denna uppsägning har ju vållat en del bekymmer och det inte minst ute i kommunerna, där man råkat i ett något besynnerligt läge. Det är ju så enligt författningen att kommunerna inte kan säga upp sina tilläggs lån — det rör sig därvidlag om ganska betydande belopp — annat än i den mån de överskjuter det angivna hyrestaket, 26 kronor. Ute i kommunerna står man nu på många håll frågande till huruvida dessa lån skall kvarstå i avvaktan på en oviss framtid, eller om de helt enkelt skall avskrivas. Något råd har därvidlag icke givits av finansministern, och inte heller har stadsförbundet velat ta ställning till frågan. Jag vill inte provocera socialministern till något uttalande på denna punkt, men jag tror att kommunerna i regel kommer att låta lånen stå kvar i avvaktan på den kommande hyresutvecklingen. Jag vill emellertid tillägga, att det för kommunerna framstår som något egendomligt, att praktiskt taget hela det statliga tilläggslånet skall kunna återkrävas, om detta kanske får till följd att vad kommunerna satsat helt måste avskrivas.

Härefter skall jag övergå till den grannliga fråga som hyresregleringskommittén har i uppdrag att utreda och som den för närvarande arbetar med, och som gäller att avvärja den fortgående värdeförstöringen av det äldre fastighetsbeståndet. Klart är, att denna värdeförstöring en gång kommer att gå ut över hela folkhushållet. Många fastighetsägare vill ingenting hellre än avhjälpa bristerna, men de kan inte. Vi har kört in i en återvändsgränd, där hyresgästerna kräver reparationer och anser sig betala hyreshöjningar för regeljära sådana, medan fastighetsägarna

å sin sida säger, att de icke har fått några hyreshöjningar för det ändamålet. Hur skall man nu kunna lösa dessa motsättningar parterna emellan? Jag vill där inte uttala mig för någon bestämd metod, och jag tror inte att någon annan kan göra det heller. Faktum är emellertid, att vi har kört fast här, och att vi nu måste hitta på en väg ut ur återvändsgränden. Jag skulle vilja fråga, om inte socialministern borde hjälpa till att dämpa det missnöje och den misstänksamhet, som finns på bostadsmarknaden, på grund av att reparationer icke verkställs i den omfattning många anser att de borde ha.

Socialministern var i går inne på frågan om saneringen av bostadsbeståndet och sade i det sammanhanget, att denna verksamhet kan utvidgas. Men nog måste väl ändå de normala reparationerna av bostadsbeståndet komma i främsta rummet! Först därefter bör man ta itu med de stora och mera kostnadskrävande saneringsuppgifterna.

Under tiden måste emellertid bygandet av nya bostäder fortsätta. Statsrådet Sträng redogjorde i går kväll med siffror för den ungefärliga omfattningen av det nybyggande, som vi kan se fram emot. För många mindre initierade verkade det säkert som en stor lättnad för nybyggandet, när regleringarna för bostadsbyggandet upphävdes vid årsskiftet. Tyvärr kom det emellertid samtidigt till förmedlingsorganen och de större byggnadsföretagen några meddelanden, vilka nästan chockartat dämpade förhoppningarna. Jag syftar här dels på socialdepartementets kommunicé av den 29 november, dels på cirkuläret från bostadsstyrelsen av den 18 december i fjol. Eftersom dessa båda papper för närvarande sysselsätter förmedlingsorganen ute i kommunerna och eftersom de icke har berörts i debatten, anser jag det vara nödvändigt att här ge socialministern tillfälle — som jag hoppas att han kommer att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utnyttja — att om möjligt lugna den nuvarande oron.

Jag skall här inte ingå på socialministerns bedömning av situationen i vad det gäller antalet bostadslösa. Jag har nämligen inte just nu tillgång till resultaten av den nya undersökning, som bostadsstyrelsen gjort på detta område. I går kväll hörde vi emellertid i denna kammare hur socialministern utvecklade sina allmänna intryck av läget. Han sade då, att situationen blivit så mycket gynnsammare, att den egentliga bostadsbristen nu praktiskt taget var lokaliserad till endast ett fåtal av de största städerna. Jag måste då säga, att mitt allmänna intryck av situationen tyvärr är mycket mera pessimistiskt. Det är endast två av städerna med mer än 30 000 invånare, som kan registrera ett minskat antal bostadslösa. Vad vi kan registrera är endast någon minskning i ökningen av antalet bostadssökande, men detta är tyvärr inte tillräcklig anledning för oss att våga minska byggandet av nya bostäder och flytta över arbetskraft från dessa platser till de största städerna, som givetvis har det allra svårast. Jag skall för att belysa vad det är som väckt oro ute i kommunerna citera några rader ur socialdepartementets egen kommuniké — jag höll på att säga socialministerns, och det hade kanske inte varit så fel: »Till dåligt planerade eller utförda bostadsbyggnadsföretag, som blir onormalt dyra, kan statslån icke påräknas. Det är därför angeläget, att byggnadsföretag igångsattes först sedan alla tänkbara åtgärder vidtagits för att pressa ner kostnaderna. Extra fördyringar, som sammanhänger med brister i planeringen eller i utförandet, kommer icke att täckas med statslån.»

Det är klart att detta kan sägas, men när man vet att det står i direkt strid med den praxis som hittills har tillämpats så till vida att det har gått att få statslån även till påbörjade byggnadsföretag, så uppstår det oro och

man undrar: Var skall gränsen gå? Det framgår ju inte av de allmänna formuleringarna i cirkuläret.

Ett ännu allvarligare intryck fick man, när bostadsstyrelsens cirkulär kom ut vid jultiden. Jag skall bara läsa upp sista stycket i cirkuläret, där det heter: »Slutligen vill styrelsen än en gång varna för den fara, som ligger i att sätta i gång ett företag, innan bostadsstyrelsen fullständigt har behandlat ärendet. Sker det efter den 1 januari 1954, kan den för tidiga igångsättningen komma att föranleda avslag av låneansökning utan annan prövning av ärendet.»

Detta är i hög grad avvikande från den praxis, som hittills har tillämpats, och därför har det uppstått oro ute i kommunerna. Jag tror att det ur den synpunkten vore angeläget, att socialministern sade ett par ord om hur han ser på detta. Själv tror jag mig veta, att det inte finns anledning till så stor oro som den som på många håll har uppkommit. Men jag vill understryka att i kommunerna, där man ändå har ansvaret för bostadsförsörjningen, kan man inte liksom resignera inför att bostadsbyggandet stryps ner enbart av den anledningen, att de centrala planeringsorganen vid den mycket besvärliga bedömningen på detta område kan ha gjort sig skyldiga till felplaneringar.

Det var vad jag hade på hjärtat i bostadsfrågan, herr talman. Jag skall nu övergå till att med några ord beröra årets försvarshuvudtitel. Jag gör det därför att den bara helt flyktigt omnämnts hittills i debatten och då jag tycker, att inte minst den allmänna diskussionen under hösten förra året har understrukit, att man i ett demokratiskt land har full anledning att i den offentliga diskussionen genomlysna även försvarsfrågan. Jag är övertygad om att försvarsministern och jag på den punkten har samma mening. Det kan här endast bli fråga om en ganska lätt första genomlysning av den föreliggande bud-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

geten, och man kan givetvis inte i något avseende binda sig vid en bestämd ståndpunkt.

Det är väl naturligt att jag ser den i år föreliggande huvudtiteln mot bakgrunden av den diskussion, som försvarsministern och jag hade här i fjol rörande den då föreliggande försvarsbudgeten. Jag vill från början konstatera, särskilt som jag i fjol i flera avseenden hade anledning att framföra allvarlig kritik, att jag nu på flera punkter anser mig böra uttala tillfredsställelse med förslagen.

Detta gäller för det första den förenkling av förvaltningsapparaten och hela byråkratien inom försvarsorganisationen, som försvarsministern har gripit sig an med. En sådan förenkling har ju länge stått på dagordningen, och det känns som ett stort framsteg att den nu har kommit till ett förverkligande.

För det andra hälsar jag med tillfredsställelse de ansträngningar i övrigt för att försöka åstadkomma besparingar, som försvarsministern utlovar i huvudtiteln. Såvitt jag kan utläsa är det försvarsministerns mening, att det gäller att inte bara i den nu föreliggande huvudtiteln utan också i det fortlöpande arbetet försöka upptäcka möjligheter till besparingar och rationaliseringar.

För det tredje har jag bara gott att säga om försiktigheten i budgetpolitiken i nuvarande läge. Även jag är av den mening, att man måste iaktta återhållsamhet.

För det fjärde har jag speciellt med hänsyn till fjolårsdiskussionen anledning att uttala tillfredsställelse över att flyget i den senaste kostnadsramen verkligen har fått det budgetmässiga utrymme, som jag efterlyste men som förra året inte kunde ställas i utsikt. Där har det skett en radikal förändring och en ny kostnadsavvägning har gjorts.

För det femte är jag tillfredsställd med att försvarsministern aviserar nå-

got som man tidigare hört direkt från staberna, nämligen att man nu är i färd med en mera långsiktig och djupgående undersökning av den framtida avvägningen, både militärpolitiskt och strategiskt men givetvis också ekonomiskt.

På alla dessa punkter är jag principiellt helt med på vad försvarsministern har gjort. Emellertid kan det inte bli enbart blommor ens till försvarsministern på en sådan här för honom solig dag, utan man måste få säga sin mening även när den råkar gå på något andra linjer än hans. Lika tillfredsställd kan jag således inte vara beträffande redovisningen av kostnaderna. Försvarsministern har flera gånger sagt — jag har noterat det med stort intresse — att inte minst fjolårets uppläggning med den stora materielplanen för armén hade till syftmål att visa det verkliga kostnadsläget, dels för tillfället och dels utvecklingen på längre sikt.

När man nu något närmar sig årets försvarshuvudtitel måste man säga att det är uppenbart att om fjolårets förslag med de anskaffningsplaner som då förelåg — flottans sjuåriga, marinens, kalla den sex- eller sjuåriga, och arméns tioåriga anskaffningsplan — hade lagts till grund för de närmaste årens kostnadsutveckling, vilket försvarsministern mycket starkt höll på, skulle vi i årets huvudtitel ha kommit upp till inte bara det belopp på 2 019 miljoner kronor, där försvarsministern nu kan stanna. Därtill skulle vi ha fått — jag skall här specificera uppgifterna — minst de 100 miljoner kronor ytterligare som försvarsministern nu tilldelar flygets materielanskaffning. Den siffran är för låg, men för att vara på den säkra sidan nöjer jag mig med den. Därtill skulle ha kommit de 38 miljoner kronor till marinen, som försvarsministern tar upp på tilläggsstat för nu löpande budgetår och som han mycket väl kände till redan i fjol. Vidare skulle ha tillkommit de 20 miljoner kronor,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som försvarsministern sparar på att skära ner repetitionsövningarna, och slutligen skulle arméns anskaffningsplan i år ha gått upp till ett belopp som varit 35 miljoner kronor högre än de 280 miljoner som tagits upp. Detta gör sammanlagt lågt räknat 195 miljoner kronor mera än de 2 019 miljoner som är upptagna i årets huvudtitel. Vi skulle därmed alltså ha kommit upp i en försvarskostnad på i runt tal 2 215 å 2 220 miljoner kronor.

Detta var bakgrunden till de påpekanden som gjordes från oppositionen vid fjolårets remissdebatt när vi sade, att skall den av försvarsministern framlagda planen för anskaffning följas så noga som försvarsministern själv vill, så måste man välja ettdera av tre alternativ. Antingen måste flyget skäras ned på lång sikt eller också måste vi minska arméns eller flottans eller bådaderas kostnader, eller — för det tredje — måste vi godta en icke oväsentlig ökning av hela kostnadsramen.

Det var alltså en ny kostnadsavvägning mellan försvarsgrenarna som den gången presenterades riksdagen. Därmed tycker jag mig också ha kunnat bekräfta, att det funnits brister i den information som försvarsministern har lämnat rörande kostnadsutvecklingen. Jag tänker bl. a. på höstens remissdebatt, då denna fråga var före i ett replikskifte mellan försvarsministern och herr Ohlin. Det framgick inte då att denna kostnadsansvällning hade blivit följd, om inte en nedskärning hade gjorts. Och jag kan inte underlåta att göra den reflexionen, att det kanske är detta som i viss mån utgör bakgrunden till de mycket temperamentsfulla inlägg försvarsministern gjorde vid detta tillfälle.

När jag nu talar om bristande information och är kritisk mot försvarsministerns sätt att lägga dessa papper på bordet, skulle jag också vilja säga ett par ord om den sex- eller sjuåriga flottplanen, som vi fortfarande arbetar

med. När den presenterades här i kammaren våren 1952 och då antogs mycket hastigt, hade den karaktären av en från flottans håll uppgjord sexårsplan. Senare gjordes den ju om av försvarsministern, om också med vissa modifikationer av riksdagen, till en sjuårsplan. Nu är läget det att, genom att denna plan inte har kunnat fullföljas och anslag icke kunnat beviljas i den takt som var avsedd då planen antogs, är den icke längre vare sig en sex- eller sjuårsplan, utan det riktiga är väl att kalla den en nioårsplan — ungefär så stor har förskjutningen i tid blivit, så vitt jag kan bedöma. Jag har ingenting att invända emot det. Jag är själv medansvarig, eftersom jag i statsutskottet har varit med om att tillstyrka förslaget. Jag tycker bara att det är riktigt, att vi från både riksdagens och departementets sida hjälper till med att upplysa allmänheten om vad som är faktiskt och inte bara vad som är namn på de planer som vi ha gjort upp.

Får jag dessutom tillägga — jag gör det inte på något sätt av försmädlighet, utan bara för att diskutera dagens situation — att om vi beträffande arméns tioåriga materielplan i fjol hade läst oss fast så hårt som försvarsministern då föreslog, så hade vi onekligen nu haft det ganska svårt att göra jämkningar i den framlagda planen. Nu skrev riksdagen på ett så pass modifierat sätt, att det inte finns några svårigheter, vare sig för försvarsministern eller för riksdagen, att göra dessa ganska långtgående jämkningar, uppmjukningar och prutningar, som i år har blivit nödvändiga och som försvarsministern också har gjort. Men det är klart att armén härigenom i viss mån har fått det besvärligare. Herr Hjalmarson har redan deklarerat sin oro för de repetitionsövningar som måste inställas, och det finns även en del andra problem som därvidlag inger oss alla en viss betänksamhet. Men jag tror att man kan dra den slutsat-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sen att då ingen allvarlig kritik be-
träffande kostnadsramen har riktats
mot försvarsministern under den här
debatten, så visar detta, att vi alla i
stort sett är inställda på att det som
är föreslaget är vad som är möjligt
att göra.

Beträffande flygets utökning, som ju
har möjliggjorts just genom de prut-
ningar som är verkställda på andra
punkter, vill jag bestyrka vad jag till-
lät mig framhålla redan i fjol, att det
enligt min mening är ett riktigt grepp
att i varje fall i avvaktan på den grund-
liga avvägningsundersökning, som på-
går, i år göra denna utökning av flygets
andel i totalförsvaret. Därigenom har
kostnadsavvägningen från i fjol över-
givits. Genom årets beslut återgår vi
till en, lät mig säga, mera traditionell
avvägning av försvarsgrenarna, men
jag tror att det är lugnast och riktigast
att göra det, i varje fall tills vi får se
resultatet ifrån de militära staberna.

Det är också klart att jag hälsar
denna militära avvägningsundersökning
med tillfredsställelse. Men vi lever
ändå i en demokrati, och jag måste
verkligen säga, herr talman, att jag har
svårt att tänka mig att denna avväg-
ningsundersökning, som nu pågår,
skulle kunna bli en isolerad uppgörelse
mellan de militära myndigheterna och
kanslihuset. Det är väl ändå nödvän-
digt i ett så demokratiskt land som
vårt, att folkrepresentationen på ett
tidigt stadium sätts i tillfälle att åtmin-
stone bli informerad om detta. Under
den offentliga debatten på denna punkt
har det sagts från några håll, att det
inte är nödvändigt att riksdagen eller
andra civila instanser inkopplas; det
räcker med att man i försvarsdeparte-
mentet gör en överarbetning och att
sedan riksdagen i statsutskottet får ta
hand om saken. Men jag påpekar för
undvikande av varje missförstånd, att
i statsutskottet är det ju så dags, ty i
statsutskottet har ju icke en minoritet
initiativrätt. Statsutskottet sitter därför

utan möjlighet att aktivt påverka en
sådan här avvägning, även om man där
skulle anse att många punkter i den
vore diskutabla. Därför måste jag ganska
enträget hemställa till försvarsminis-
tern att överväga någon form för sam-
verkan mellan riksdagen och regering-
en, kanske också de militära myndig-
heterna, för information och även, möj-
ligen, för aktiv medverkan i det slut-
liga ställningstagandet.

Jag skall icke diskutera vilka former
en sådan samverkan bör ha, men jag
kan inte hjälpa att jag återkommer till
den tanke, som här flera gånger har
framförts av mig tidigare och som i går
har aktualiserats av herr Hjalmarson,
att man borde kunna finna något organ
för en sådan här samverkan och infor-
mation. Det borde såvitt jag förstår inte
finnas några konstitutionella svårig-
heter att skapa ett sådant organ, och
då finge man ändå ett annat system för
uppgörelse av denna avvägningsfråga
än det som försvarsministern tillämpa-
de i fjol, när han redovisade att det
slutliga ställningstagandet hade träffats
i samråd mellan honom och överbefäl-
havaren. Jag tror att det är lyckligt
för försvarets förankring ute hos vårt
folk med en bredare grund för så långt-
gående ekonomiska och även försvars-
politiska ställningstaganden, som det
här är fråga om.

Jag hemställer till försvarsministern,
inte att ge mig något svar på detta i
dag, ty det är en för stor fråga för att
jag skulle kunna begära något sådant,
men att han verkligen allvarligt över-
väger någon dylik beredning för full-
följande av det mera förberedande
arbete, som nu pågår inom de militära
staberna.

Herr talman! Jag skulle bara till sist
vilja påpeka några mindre men därför
icke oväsentliga saker i försvarsbud-
geten. Jag skulle vilja säga, att de her-
rar, som har tillkallats för att utreda
en besparing i den militära verksam-
heten, borde ta sikte på att försöka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

hjälpa förbanden till ytterligare utbildningsmateriel och andra möjligheter för utbildningen. Man hör ideligen underofficerare och subalterner ha mycket besvärligt när det gäller det praktiska utbildningsarbetet. Medlen är alltför knappa.

Jag frågar mig också om det inte vore möjligt att göra inbesparingar på andra poster för att få litet generösare bidrag till den frivilliga utbildningen. Mitt intryck är att det frivilliga försvaret i ett kritiskt läge verkligen kommer att spela en mycket större och viktigare roll än vad vi kanske nu tänker oss och uppmärksammar. Här pågår ett stort arbete helt och hållet i det tysta.

Bland detaljerna vill jag slutligen även fästa uppmärksamheten på skyttet. Jag anser att läget för detta är mycket bekymmersamt. Det blir inte mindre bekymmersamt genom den avvisande hållning, som arméledningen har intagit till de förbättrade anslag som skyttet har begärt. Skjutbanorna är så nedgångna och nedslitna att de inte längre tjänar sitt ändamål, bl. a. vid utbildning av automatskyttarna. Vi måste härvidlag försöka hjälpa skyttet till några förbättringar, även om det måste ske på bekostnad av justeringar på andra punkter.

Herr talman! Jag skall begränsa mig till detta. Jag har velat understryka att en allmän diskussion i försvarsfrågor även i riksdagen torde vara nödvändig liksom den är det ute i den offentliga debatten. Det finns anledning att vara mycket tacksam för att försvarsfrågorna under det senaste året har tilldragit sig så stort intresse. Jag ser i det inte bara ett uttryck för det förhållandet, att försvarsbudgeten upptar en stor del av de samlade statliga utgifterna utan också ett försök att förankra försvarsintresset och försvarsviljan allt djupare hos folket. Jag tror och har också bland annat med de kritiska delarna i detta anförande menat, att man genom en

diskussion, där man genomlyser fakta inte minst beträffande aktuella och förutsebara kostnader, även då det är obehagligt att säga det, gör försvaret en tjänst.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Det har inte ofratts många ord på fjärde huvudtiteln under årets debatt. I den mån så har skett har det enligt mitt förmenande varit ganska modesta omdömen, inte minst om man ser dem i relation till den debatt som har pågått i vissa tidningar. När man gör denna jämförelse tycker man att de inlägg, som har förekommit i riksdagens remissdebatt, har varit ganska avlövade.

Herr Ohlin underströk i gårdagsanförandet farhågorna för en fortsatt stegring av försvarsutgifterna långt över två miljarder, som han uttryckte det. Landet och försvaret är bäst betjänta av att en samling kan ske i försvarsfrågan kring en utgiftsram som folkets stora massa finner rimlig. Det är i själva verket intet annat än ett understrykande av de synpunkter, som jag själv har framfört i statsverkspropositionen.

Herr Hjalmarson inskränkte sig där emot till att i mera högstämnda ordalag understryka betydelsen av kraft och vilja att värna frihet och oberoende. Även han slutade med ett önskemål om att samling skulle kunna ske i försvarsfrågan. Dessa anföranden skulle egentligen inte ha gett mig något stoff att säga någonting, för så vitt man inte därutöver hade ställt direkta frågor till mig.

Herr Ohlin kom därvid in på frågan om de 40 miljonerna i tilläggsanslag. Han förebrådde mig för att ha brustit i vilja till öppen redovisning för riksdagen. Han påpekade att jag under förra årets remissdebatt just hade sagt, att min avsikt var att klarlägga de verkliga försvarsutgifterna med nuvarande organisation. Han antydde vidare att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

det var ett försök från min sida att krypa undan ansvaret. Hans jämförelse med min bortgångne vän Allan Vougt vill jag förbigå med tystnad. Jag är inte besvärad av den jämförelsen. Jag kände Vougt som en man med ansvar och vilja. Men jag skall göra några kommentarer till vad herr Ohlin sade om mig själv.

För det första kan det inte vara herr Ohlin eller någon annan obekant, att de 40 miljonerna huvudsakligen utgör betalningsutfall som resultat av beslut som fattades före de nya planer jag förelagt riksdagen. Vi undgår inte vårt ansvar, inte jag som regeringsmedlem och inte herr Ohlin som medlem av denna riksdag. De beslut som fattades 1947—1951 kom emellertid till innan jag övertagit mitt nuvarande fögderi. Det kan då göras gällande, att jag väl inte var alldeles okunnig om att man här kunde räkna med utgifter vid sidan av kostnaderna för de planer jag framlade. Detta är riktigt, men på grund av att leveranstiderna blev kortare än tidigare beräknats, värkte dessa utbetalningar ut snabbare än man också från de marina myndigheternas sida hade tänkt sig. Låt oss föreställa oss att de 30 miljoner, som vi här närmast har att göra med, hade kommit under loppet av tre år. De hade då inte varit någon väsentlig del av en budget, som rör sig på omkring två miljarder. Jag skulle önska att herr Ohlin i fortsättningen bedömer mig efter vad som sker med de nya planerna. Kommer jag att väsentligt överskrida den utgiftsram för flottans fartygsplan på 110 miljoner kronor, som jag har föreslagit, eller utgiftsramen för marinens vapenmaterielplan, likaledes på 110 miljoner kronor, eller de 310 miljoner, som jag velat att man skulle avsätta för arméns materielplan, då kan han med skäl rikta anklagelser mot mig. Detta får inte fattas så att dessa siffror är heliga tal, men de är en riktpunkt för utgifterna under kommande år. Jag är beredd att

ta det fulla ansvaret för vad som kommer att ske på dessa områden.

Ett annat bevis för att jag i möjligaste mån försöker lämna en så klar och entydig redovisning som möjligt, är den anslagshöjning som flyget skall tilldelas enligt propositionen nästa budgetår. Flygets äskanden var 445 miljoner för nästa budgetår. Detta förslag till anslagsram för året utgör en del av ett större program. Jag har minskat ned programmet och ökat anslaget till 450 miljoner för att vi inte under kommande år plötsligt skall ställas inför nya och överraskande utgifter.

Jag har bara velat understryka dessa ting för herr Ohlin, för att han, vad han än må säga, inte skall kunna göra gällande att jag gjort något försök att krypa undan mitt ansvar. Ansvaret för tidigare beslut har vi alla att gemensamt ta på oss, men de planer, som jag har gjort upp, är jag beredd att personligen stå för.

Herr Hjalmarson uttalade en allmän förhoppning om samling kring de förslag som framlagts beträffande försvaret under innevarande års riksdag och uttryckte därutöver en viss oro, som han uttryckte det, för vad som vidtagits beträffande repetitionsövningarna och för den sänkning av antalet inkallade med 25 000 man, som jag föreslagit. Jag medger att det kan finnas anledning till en viss betänksamhet och att repetitionsövningarna har stor betydelse när det gäller arméns organisation och omskolning av värnpliktiga och deras utbildning på nya vapen. Jag är överens med herr Hjalmarson om att de värnpliktiga skall få en så god utbildning som möjligt, men jag har bara befunnit mig i den belägenheten, att jag skulle hålla kostnaderna så låga som möjligt. Denna beskärning av antalet, som inkallas till repetitionsövningar, gav mig chansen till en besparing på 20 miljoner kronor. Jag har tagit denna chans med tanke på bl. a. kravet från herr Hjalmarsons och den

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

övriga oppositionens sida på lägre skatt, ty i nuvarande läge kan vi inte samtidigt gå in för lägre skatt och högre försvarsutgifter — det är lika omöjligt som att vissla när man har mjöl i munnen. Det är i en tvångssituation som jag tillgripit denna åtgärd.

Vad framtiden beträffar kan jag inte göra något uttalande. Jag har redan framhållit att de växande värnpliktskontingenterna medför att vi nog måste tänka oss att skärpa besiktningbestämmelserna i förhållande till de nu gällande, och det är också möjligt att det finns andra utvägar att på ett lämpligt sätt begränsa organisationen. Jag vill emellertid inte på denna punkt göra några uttalanden förrän jag har en bättre grundval för min bedömning, och en sådan grundval erhåller jag när jag får se resultatet av de utredningar som för närvarande pågår.

Herr Ståhl underströk betydelsen av att även fjärde huvudtiteln blir föremål för en ordentlig offentlig genomlysning. Jag är i det avseendet helt överens med honom. När jag har ställt mig skeptisk till alla förslag om att man skulle ta upp dessa frågor på partiledarkonferenser eller att man i någon annan form skulle så att säga gå händelserna i förväg och träffa överenskommelse som måhända skulle binda riksdagen, så har det varit ett uttryck för min önskan att försvaret skulle bli föremål för en offentlig genomlysning. Riksdagens ledamöter hör inte i förväg bindas, utan de skall ha kvar sin handlingsfrihet. Statsutskottet har ju också, herr Ståhl, initiativmöjligheter på det sättet att det kan korrigera propositionens framställningar om anslag — den möjligheten finns också under innevarande års riksdag.

Men när herr Ståhl därefter säger att planerna inte har hållit och som ett bevis därför bl. a. pekar på de 40 miljonerna på tilläggsstat, var väl detta ett vådaskott. Vi bör, såsom jag förut sagt, komma ihåg att dessa 40 miljoner

hänför sig till beslut, som är fattade långt tidigare och alltså inte har någonting med mina planer att göra. Detta kan inte gärna vara herr Ståhl obekant, allra helst som han är medlem av statsutskottets första avdelning.

Herr Ståhl säger vidare att det är en nödlösning som försvarsministern nu har åstadkommit och pekar därvid på att arméns materielplan har prutats ned med 30 miljoner i förhållande till det tak på 310 miljoner, som föregående riksdag fastställde, medan marinens vapenmaterielplan har minskats med 15 miljoner kronor i förhållande till de 110 miljoner, som man då tänkte sig, och att jag åstadkommit en besparing på 20 miljoner kronor genom att repetitionsövningarna har begränsats. Men även om jag i dessa fall hade hållit mig vid taket, skulle det inte, hur jag än räknar, kunna bli fråga om ett större sammanlagt belopp än 2 084 miljoner. Årets statsverksproposition slutar på 2 019 miljoner, och med dessa nedprutningar på 30 + 15 + 20 miljoner kommer jag upp till 2 084 miljoner. När herr Ståhl sedan vill lägga till 40 miljoner, är det som sagt inte någon riktig matematik, eftersom dessa 40 miljoner inte hör till de planer som lagts upp av den nuvarande försvarsministern.

Jag vill i dessa sammanhang understryka att vad som i år skett inte utgör någon ny avvägning. Jag har inte haft material för en sådan ny avvägning. Det som nu har gjorts innebär i själva verket bara att jag inom den nuvarande organisationens ram har vidtagit vissa omdispositioner.

Det är inte heller riktigt som herr Ståhl gör gällande, att det nu kommer att ske en utökning av flyget. Det är helt enkelt fråga om en modernisering av flyget, något som jag varit anhängare av alltsedan jag blev försvarsminister. Flygvapnets ledning har tidigare velat utöka organisationen, varvid jag ständigt har svarat, att flyget kan få de belopp som man begärt men att peng-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

arna i första hand måste användas för en modernisering av materielen i stället för en utökning av organisationen.

Herr Ståhl hävdar vidare att anledningen till de prutningar, som jag nu har verkställt, skulle vara den attack som herr Ohlin vid höstriksdagen riktade mot mig. Ja, det är så likt folkpartiets representanter att de ständigt försöker ta åt sig äran av allting; jag får kanske vara herr Ståhl tacksam för att han inte sade att det var herr Ohlin som hade prutat på de militära myndigheternas anslagsäskanden.

Herr Ståhl försökte också framställa det som om vi hade herr Ståhl att tacka för den skrivning som statsutskottet i fjol gjorde i anledning av förslagen under fjärde huvudtiteln och som nu skulle ge oss större handlingsfrihet. Det må vara hänt. Jag unnar honom gärna detta tack. Jag har ett intryck av att han avprovar helgonglorian på samma sätt som man provar en ny vårhatt, och eftersom jag, som herr Ståhl uttryckte det, är på mitt soliga humör i dag, skall jag gärna låta vårsolen lysa över denna.

Herr Ståhl kom slutligen in på en fråga, som han inte begärde något svar på, nämligen om hur folkrepresentationen skall informeras om de utredningar och förslag som de militära myndigheterna nu håller på med. Jag medger, att detta kan bli ett problem. Vi skall försöka finna utvägar, så att riksdagen i god tid kan ta ställning till de slutsatser man kommer fram till. Jag förstår, att herr Ståhl inte önskar någon ny större utredning. Jag är ense med honom om att vi får söka oss fram på andra vägar, och jag är inte främmande för en medverkan till detta.

Herr talman! Med dessa randanmärkningar till vad som sagts beträffande fjärde huvudtiteln vill jag endast ge uttryck åt den tillfredsställelse jag känner inför det relativt goda mottagande resultatet av min möda erhåll-

lit även från oppositionspartierna i riksdagen.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ohlin och försvarsministern diskuterade bl. a. dessa 40 miljoner kronor, tog finansministern dem åt sidan och sade att de tillhörde inte de nya planerna utan den gamla fartygsbyggnadsplanen, varför han inte var ansvarig för dem. Eftersom jag nu fört dem på tal, vill jag säga ännu ett par ord till försvarsministern därom. I den kostnadsplan på längre sikt, som efterlystes av försvarsministern, ingår även dessa 40 miljoner. De har varit kända inte bara för försvarsministern utan även för andra från hösten 1952. Varför upplyste då inte försvarsministern om dem vid diskussionen i november 1953? Det är på den punkten kritik har framställts, och den lär försvarsministern inte kunna avvärja genom att säga, att han inte skall ha ansvaret för den del av hans fögderi, som ligger före den tidpunkt, då han tillträdde detta. En minister är väl ansvarig för hela huvudtiteln och inte bara för vad som härrör från en viss tidpunkt.

Parentetiskt vill jag säga, att jag aldrig har talat om min motion. Jag har talat om att det finns utrymme för rörlighet genom statsutskottets skrivning. Jag har inte tid att läsa upp det nu, men jag hänvisar kammarens ledamöter till vad som i fjol skrevs i fråga om tygmaterielplanen.

Jag vill också säga ett par ord om statsutskottets möjligheter på denna punkt. Naturligtvis kan statsutskottet göra ändringar, men för reservanter finns möjligheter endast på grundval av föreliggande propositioner eller motioner. Om det emellertid kommer en ny och stor avväggningsplan till utskottet, som enskilda riksdagsledamöter inte har tid att tränga igenom på tio eller ens tjugodagar för att kunna motionera, då har utskottet inte någon

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

egen initiativrätt på samma sätt som exempelvis konstitutionsutskottet. Jag har just i dag försäkrat mig om skilljaktigheterna på den punkten. Eftersom försvarsministern i dag ställt i utsikt att ett samråd sådant som vi har efterlyst kan komma att äga rum på ett tidigt stadium, skall jag emellertid inte ta upp någon ytterligare diskussion om detta.

Försvarsministern sade också, att man kan inte komma upp till ett högre belopp än 2 084 miljoner kronor, om man nämligen lägger 30, 20 och 15 miljoner kronor till de 2 019 miljonerna. Om man utgår från fjolårets ram och frågar sig om dessa planer ryms inom en kostnadsram på i stort sett 2 000 miljoner kronor, måste man väl också ta hänsyn till det som då kunde förutses, nämligen att det var omöjligt att inom ramen för det anvisade anslaget ge flyget vad det behövde. Då kommer även dessa 40 miljonerna upp, eftersom de ingår i försvarets totala kostnadsram, och det var den vi diskuterade. Då kommer man, herr statsråd, snarare till 210 miljoner. Jag skall gärna repetera kostnaderna. Först är det 35 miljoner, 20 miljoner och 15 miljoner. Därtill kommer de 40 miljoner — eller exakt 38 miljoner — som herr Ohlin och försvarsministern diskuterade samt slutligen de 100 miljoner som flyget i år lyckligtvis har fått. Detta måste väl vara den riktiga redovisningen när vi håller oss till försvarets totala kostnadsram på längre sikt och när vi utgår från de planer, som lades upp i fjolårets huvudtitel.

Ja, herr talman, jag tror att jag kan nöja mig med detta. Jag vill bara till sist säga att vi först i år har fått en överblick över innehålllet i kostnadsramen under den planerade tiden. Därmed har vi också fått våra förväntningar på ett realistiskt sätt begränsade till vad som är möjligt. Denna ram är betydligt snävare än vad försvarsministern i fjol ville inse. Följaktligen

har verkligheten själv under det gångna året härvidlag utfört ett mycket gott arbete.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall i detta sammanhang inte ta upp frågan om dessa långtidsplaner, herr försvarsminister, av vilka den ena godkändes i våras. Deras syfte var att få till stånd en regelbundenhet i materielanskaffningen, inte sant? Nu har vi redan året efter det första året en betydande oregelbundenhet vad det nu kan bero på. Detta skall jag i dag lämna därhän.

Däremot vill jag ta upp de 40 miljoner kronorna, som åtminstone för mig varit okända till dess jag såg tilläggsstaten. När jag i höstas frågade försvarsministern om kostnadsramen för försvaret håller så svarade försvarsministern, att det väl är för tidigt att tala om nästa år. Herr Ohlin är — sade han — som en kvällstidning, som kommer ut på morgonen. Låt oss i stället tala om innevarande år, 1953/54. Där är allting som jag har sagt, och det finns ingenting mer att tillägga. Nu har vi emellertid fått veta, att det på innevarande budgetår kommer en utgiftspost på 40 miljoner kronor. Kunde då inte försvarsministern ha upplyst om detta i höstas? Detta har ingalunda kunnat vara obekant för experterna. Visste försvarsministern i november inte någonting om denna post? I så fall skulle han verkligen ha begärt preciserade upplysningar om vad man väntade i fråga om leveranstider och priser. Visste han om det, då borde han naturligtvis ha talat om det. Nu försöker försvarsministern att ställa sig vid sidan om detta och antyder, att ansvaret lika mycket vilar på andra. Detta kan jag inte acceptera. Försvarsministern har ansvaret för att så klart som möjligt för riksdagen redovisa innebörden av de beslut som fattas och konsekvenserna av de beslut som tidigare fattats, så att riksdagen vid sina ställningstaganden

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

så fullständigt som möjligt har klart för sig dessa konsekvenser och kan med ledning därav fatta sina avgöranden. Jag tror inte att någon här i kammaren vill godkänna ett sådant resonemang, att det som tidigare beslutats det anser statsrådet sig inte behöva nämna någonting om, även om det kommer att belasta budgeten med betydande summor.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Det är märkvärdigt att herr Ståhl, trots att han är med i statsutskottets första avdelning, inte förstår, att när jag lägger fram kostnadsuppgifterna för vad materielplanerna skall komma att belöpa sig till under de år som kommer, då rör det sig om just dessa planer och ingenting annat. Jag har inte uttalat mig om det som riksdagen tidigare har beslutat. Jag har heller inte kunnat veta om när dessa betalningsutfall skulle komma, eftersom detta i hög grad var beroende på hur snabbt leveranserna skulle infrias. Skillnaden mellan den metod som man tidigare använt och den som jag nu introducerat är ju emellertid den, att man skall få klarhet på dessa punkter, så att man inte plötsligt ett år står inför några extra 40 miljoner, som vi gjort just nu.

Härmed vill jag inte — det vill jag ännu en gång ha sagt — löpa undan mitt ansvar, ty jag säger, att vi alla är ansvariga för de beslut som förut fattats — jag som regeringsledamot och riksdagsman, herr Ohlin som riksdagsman och inte minst herr Ståhl i egenkap av ledamot i statsutskottets första avdelning. Det kan väl ändå inte vara så, att herrarna nu försöker lägga över ansvarsbördan på mig för att ni vill smita ifrån den. Man skulle nästan kunna tro detta när ni nu vill blåsa upp denna sak till så stora dimensioner.

Beträffande initiativrätten vill jag sedan säga till herr Ståhl att det kan vara riktigt att statsutskottets initiativrätt på

sitt sätt är begränsad i jämförelse med vissa andra institutioners. Men visst har statsutskottet möjligheter att göra nedprutningar och föreslå förhöjningar på anslagen samt göra omredigeringar. Den initiativmöjligheten finns, och därför tycker jag att det bör ligga i herr Ståhls och i statsutskottets eget intresse att inte nu söka avvärpa utskottet. Detta är inte heller ur riksdagens synpunkt önskvärt.

Sedan vill jag säga några ord till herr Ohlin. Herr Ohlin har fäst sig vid att jag gjorde en liknelse mellan honom och en kvällstidning som kommer ut på morgonen för att vara först. Jag gjorde detta därför att herr Ohlin inte ville diskutera den budget som föregående års riksdag tagit ställning till. Herr Ohlin frågade ungefär så: »Håller dessa planer framöver inom ett utgiftstak på 2 000 miljoner?» Jag svarade för det första att de materielplaner som lagts fram inte skulle komma att överskridas och för det andra att jag inte ville binda mig vid siffran 2 000 miljoner. Jag har aldrig lovat någonting i det avseendet, eftersom det finns så många omständigheter som spelar in, varöver jag då ej hade överblick. Tänk bara på de löpande kostnaderna, tänk på värnpliktskontingenternas ökade storlek och andra ting som kan tillkomma. Jag ville därför inte försvara mig åt att hålla mig vid de 2 000 miljonerna.

Jag anser emellertid, att det var materielplanerna som frågan gällde. Herr Ohlin ifrågasatte nämligen om vi möjligen hade träffat de riktiga besluten med tanke på vad som skulle ske i framtiden. Det måste väl innebära att han ifrågasatte, huruvida de beräkningar jag hade gjort beträffande materielplanerna skulle komma att hålla. Det var ungefär så diskussionen gick, herr Ohlin.

Prutningen på arméplanen belöper sig inte på 35 miljoner, herr Ståhl, utan på 30 miljoner kronor. Vi har räknat med årliga belopp på 310 miljoner för framtiden, förslaget i år är på 280 miljoner. Då kan man naturligtvis fråga,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som herr Ohlin gjorde nyss, om dessa planer håller och om vi inte i viss mån har kommit ifrån den regelbundenhet som jag strävat efter. Men en uppmärksam iakttagare skall finna — och herr Ohlin borde själv ha lagt märke till det — att det för arméns materiellplan står 30 miljoner kronor i reservationsmedel till Kungl. Maj:ts förfogande och dessutom 240 miljoner för bemyndiganden. Om jag till de 280 miljonerna lägger de 30, får jag, som herr Ohlin skall finna, 310 miljoner kronor. Nå, kan herr Ohlin fråga, vad beror detta på? Jo, det beror på den smidighet som jag vill att materiellplanerna skall besitta. När de militära myndigheterna har kommit till delade meningar beträffande vissa vapen har jag velat avvakta och inte göra beställningar förrän diskussionen slutförts och vi kommit till klarhet om vilka vapen som skall köpas. Det är sålunda ett uttryck för den smidighet som herr Ståhl inte trodde fanns vid planläggningen men som han trodde sig ha skänkt den. Nå, jag skall inte vara småsnål, och jag skall gärna erkänna att herr Ståhl har hjälpt till att skänka denna smidighet. Vi kan väl i alla händelser vara ense om att anpassningsförmåga skall präglade de planer som läggs upp på lång sikt.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag frågade försvarsministern i höstas framför allt om vi fått sådana informationer att vi exakt kände innebörden av de beslut som fattats och fattas. Det var en fråga om information. Då ville försvarsministern tala om det löpande budgetåret 1953/54 och sade att det inte fanns någonting att tillägga. Nu har jag frågat försvarsministern, varför han inte ville upplysa om konsekvenserna av tidigare beslut, för vilka alla som varit med har svaret. Dessa konsekvenser blir nu att det kommer ytterligare utgifter under detta år, och det får man tänka på när man studerar fjärde huvudtiteln,

men det sade inte försvarsministern. Antingen visste han det inte — men det borde han ha vetat — eller också visste han det och talade inte om det. Det måste väl ändå göras en distinktion, som försvarsministern mycket väl är i stånd att göra, mellan ansvaret för ett beslut om ett beställningsbemyndigande, som vi har varit med om, och ansvaret för att konsekvenserna av detta och andra beslut så snart som möjligt meddelas riksdagen, så att riksdagen får fullständiga informationer om försvarskostnaderna, såvitt de kan bedömas, vare sig de är beroende av tidigare eller färskare beslut.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frågan om den rätta siffran skall vara 315 eller 310 tycker jag är för liten för att vi skall diskutera den här. Jag bara konstaterar, att man i flerårsuppställningen i fjolårets huvudtitel rörde sig med siffran 315, men på andra ställen står det 310 miljoner. Vad som är anslag och vad som är reservationsmedelsförbrukning kan jag inte exakt avgöra, men vi kan lämna den frågan öppen.

Jag vill också säga att statsutskottets initiativrätt, såsom jag tror alla ledamöter av alla avdelningar kan intyga, innebär att vi kan göra justeringar och ändringar om det finns en motion som ligger till grund för dem, men reservanter kan såvitt jag vet och har kunnat kontrollera icke vidta ändringar där det icke föreligger avvikande yrkanden. Det är därför mycket svårt att tänka sig att en så stor fråga som en kostnadsavvägning på längre sikt bör behandlas enbart i statsutskottet, utan det bör ske i annat sammanhang.

Men jag återkommer till huvudsaken, nämligen de 40 miljonerna. Jag överdriver det inte på något sätt, men jag håller med herr Ohlin om att när man talar om en kostnadsredovisning skall naturligtvis även 40 miljoner vara med. Om det gällde en annan huvudtitel,

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

vore det inte något obetydligt belopp. Då säger försvarsministern att vi inte visste när betalningarna skulle utfalla så att en redovisning blev aktuell. Men dessa 38—40 miljoner var kända redan hösten 1952. Jag har antecknat i förväg — jag har haft en liten fördel framför försvarsministern eftersom jag visste att jag skulle ta upp frågan — att redan i november 1952 begärde marinförvaltningen 45 miljoner för att täcka gamla kostnader. Av detta beviljades genom Kungl. Maj:t och riksdagen för budgetåret 1952/53 15 miljoner. Sedan återkom marinförvaltningen på hösten 1953 och begärde de återstående 35 miljonerna. Då hade man lagt på ytterligare 5 miljoner för vissa ubåtsundersökningar. Så tidigt var det alltså känt, att betalningsutfallet hade börjat på hösten 1952. Så mycket större anledning fanns det då också för försvarsministern att känna till och uppge denna post bland de övriga kostnaderna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **TORSTEN NILSSON**:

Herr talman! Om vi skall tvista om summor vill jag be herr Ståhl att han läser på sin läxa. I den flerårsuppställning som finns är 310 miljoner upptagna. Det skall inte herr Ståhl försöka bestrida. I fjol hade vi däremot ett anslag för arméns materielanskaffning på 315 miljoner. Det är det misstaget herr Ståhl begår, och jag tycker inte att han skall framhärda, ty vi kan gå till urkunderna och klara upp det.

Beträffande herr Ohlins fråga till mig vill jag ännu en gång understryka, att vad jag begärde av herr Ohlin i höstens remissdebatt var ingenting annat än att han skulle ge sig till tåls och diskutera dessa ting när statsverkspropositionen kom. Då hade han ju haft säkra utgångspunkter för att påvisa huruvida beräkningarna för föregående år eller innevarande år enligt hans förmenande inte höll streck. Jag kan öppet medge för honom att vid den tidpunkten visste jag

inte vad jag skulle komma att lägga fram i tilläggsanslag.

Jag vill ytterligare till herr Ståhl säga, att om man utan vidare skulle godkänna allt vad som kommer från olika militära och andra myndigheter och säga att det här skall vi bevilja, det skall anslås nu, då vet jag inte riktigt var man skulle hamna. Jag har förbehållit mig rätten att pröva vad som kan behöva anslås under det ena eller andra året och vad som möjligen kan skjutas över till ett kommande år. Så går man till väga vid en budgetbehandling. Vid remissdebatten i höstas önskade jag bara att herr Ohlin skulle vila på hanen till dess att han fick se mina beräkningar, att han med andra ord väntade till dess han hade en mera säker utgångspunkt för sitt bedömande än vad han hade vid den tidpunkten.

Herr **GUSTAFSSON** i Borås (fp):

Herr talman! Att de ekonomiska problemen i alldeles särskilt hög grad behärskar den politiska debatten vet vi alla, och det är väl ingenting annat än gott att säga om det. Jag skall här likväl inte ens försöka att ge något bidrag till denna ekonomiska diskussion, men det är i stället några andra saker som jag skulle vilja dröja inför en liten stund.

Allra först vill jag passa på att ge en om än liten så dock blomma till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet för hans lyckliga sätt att lösa frågan om kristendomsämnets plats på den högre skolans schema. Jag tror att många i detta land är honom djupt tacksamma för detta och för att ämnet inte ännu en gång fick maka åt sig. Jag vill alltså här i remissdebatten tacka statsrådet för denna sak, och jag är övertygad om att många här i landet vill instämma i det.

Jag skall heller inte, herr talman, ta upp frågan om abortproblemet i dess helhet, som enligt min mening alltfört är utomordentligt allvarligt, men jag skulle gärna ha sett att inrikesministern

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

på grund av abortkommitténs utredning i år för riksdagen hade föreslagit en revision av den nuvarande lagstiftningen. Även om de verkställda legala aborterna de senaste åren har visat en tendens till avmattning, är ändå siffran cirka 5 000 för 1953 skrämmande hög, inte minst i förhållande till det sjunkande födelsetalet.

Sverige är, som vi alla vet, berömt för sin låga spädbarnsdödlighet men är i alla fall ett av de länder som har det procentuellt största antalet legala fosterfördrivningar i världen.

Nu är ärendet ute på remiss, och det kommer så småningom tillbaka till departementet. Jag hoppas att en proposition skall komma så fort som möjligt.

Rådgivningsbyråer inom varje sjukvårdsområde, raden av åtgärder för att underlätta de pressade mödrarnas ställning, inte minst de ogifta mödrarnas tunga börda, bör vinna allas stöd. Samhället får inte dra sig för att här ta på sig de kostnader som kan bli nödvändiga inom rimliga gränser, om man på den vägen kan hindra fosterdöden. Dock fruktar jag att genom alla de åtgärder som kan tänkas bli vidtagna man likväl icke kommer till rätta med problemet, om inte ansvars känslan mer ställs i förgrunden och om inte sexuallivets fysiska och etiska sida ges den plats som dem tillkommer. Jag ser i den socialmedicinska indikationen för abort en av de allvarligaste moralupplösande faktorer som just nu verkar i vårt samhälle. Jag vet, att den tillkom som en tänkbar väg för att komma åt de kriminella aborterna. Har man lyckats? Ingen vet det och kommer väl aldrig att få veta det, ty någon statistik är inte möjlig att få fram. Framstående gynekologer hävdar, att de kriminella aborterna ökat jämsides med de legala. Jag hänvisar till docent Axel Ingelman-Sundberg. Det vore tacknämligt om inrikesministern och justitieministern i en kommande proposition toge in i blickfältet och ägnade speciellt intresse åt

den socialmedicinska indikationens verkningar. Personligen har jag den uppfattningen, att aborter på socialmedicinsk indikation är något av det mest vanskliga lagstiftningen gett sig in på och strider mot respekt och aktning för livet och mot kristen människosyn, i varje fall som jag uppfattar den.

Jag lämnar denna allvarliga fråga med den förhoppningen att regeringen då Kungl. Maj:ts proposition i ärendet framlägges funnit lösningar som åtminstone i någon mån för oss närmare målet: bekämpande av de illegala aborterna och minskning av det totala antalet aborter.

Anledningen till att jag, herr talman, begärt ordet i denna debatt är den, att jag känt det som ett tvingande måste att få säga några ord om den störtflod av böcker, tidskrifter och tecknade serier, som inte minst ungdomen håller på att dränkas i. Spörsmålet har flera gånger förts på tal i denna kammare motionsvägen, senast förra året. Ingen människa vill väl påstå att en hel del av de tidskrifter, som saluhålles på gata och torg och som appellerar särskilt till ungdomen, skapar den människo-kvalitet, som skolan och vi alla önskar att få fram. Jag har ingen lust att ställa mig i raden av dem som ständigt klan-kar på och vojar sig över ungdomen. Ungdomen är väl i och för sig varken bättre eller sämre nu än förr. Barn och ungdom är ju människor i vardande, och går deras väg nedåt så står de äldre och samhället mer skyldiga än de unga själva, även om de inte kan fritas från ansvar. För att i någon mån komma till rätta med ungdomsproblemen och då inte minst ungdomsbrottsligheten tillsattes 1939 den s. k. ungdomsvårds-kommittén. Den framlade sju betänkanden som varit värda ett bättre öde än det de fått röna, Undantar man propositionen år 1945 om den psykiska barna- och ungdomsvården, har betänkandena inte föranlett några åtgärder. På sistone har det likväl börjat röra sig i

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

departementen. Jag ber att med glädje få konstatera detta, inte minst sedan finansministern kommit de andra departementen till hjälp. Om den tillsatta s. k. Lundska kommittén kan mata fram realiserbara förslag, vill jag säga att många skall glädja sig.

Om en hel del ungdom rutschat neråt, så har detta sina givna orsaker. Barn och ungdom utlämnas åt de nedrivande krafter som skrupelfritt utnyttjar ungdomens upptäckaranda på ett sätt som inte kan annat än leda till katastrof för många.

Vi är alla överens om att press och tryckfrihet hör till våra omistliga värden. Den friheten har våra föregångare slagits hårt för, och vi vill inte iumma på den. Den är en god sak i lugna och idylliska förhållanden, och i stormtider är det fria ordets rätt en fråga på liv och död. Sedan detta är sagt med all tydlighet bör det lika mycket sägas, att om friheten inte nyttjas med ansvar, kan friheten bli sin egen fördärvare. Jag skall ge ett konkret exempel för att inte hamna i allmänna talesätt.

I berättelsemagasinet *All världens berättare*, årgång 1952 nr 11, fanns en berättelse betitlad »Skinnknutten», som är en den råaste skildring av väl överlagd våldtäkt. Det vore frestande att till kammarens protokoll foga vad som i Sverige anno 1952 ansågs vara lämpligt att sätta på pränt speciellt tillagat för ungdomen. Jag visade berättelsen för en ledamot av denna kammare, som absolut inte delar vare sig min politiska eller min personligt kristna livssyn. Jag nästan ångrade mitt tilltag efteråt, ty hans reaktion var våldsam. Jag tycker inte om svärord, men jag tycker om folk som kan uppröras, och han gav väl på sitt sätt uttryck för vad han kände med kraftuttryck, som gjorde att jag tyckte att värmegraderna steg. Vill någon av kammarledamöterna läsa novellen, så finns den i min bänk. Är det fantasteri att sätta dessa tryckalster i samband med t. ex. otuktshärvan i en

mellansvensk stad förra året i oktober, då sex flickor mellan 13 och 15 år »in natura», som det heter i polisrapporten, fått betala för utfärderna med knutarna till stadens omgivningar. 17 pojkar hade sexuellt utnyttjat flickornas våldsamma intresse för motorutfärder. Jag och många med mig står häpna över att ett stort och förnämligt bokförlag i vår huvudstad kan tillåta sig att ge tryck åt sådant genuint snusk, typisk pornografi, som en berättelse av »Skinnknuttens» karaktär såväl som berättelsen *Mara* i samma häfte är. Det är omöjligt att i citat belysa den utmaning mot allmän anständighet, som här presteras. Skildringen av skinnknuttens våldtäktsbrott är så rå, så fruktansvärt tarvlig och ett så ohöjlt ockrande på urspårade, hämningslösa sexualinstinkter, att man saknar ord för att betygsätta vidrigheten.

Den i sitt hemland portförbjudne amerikanen Henry Miller, som skrivit boken *Mara*, ur vilken man brutit loss det ruggigaste avsnittet, presenteras i häftet som en sexuallitteratör »som skaffat sig ett grundmurat rykte som pornograf».

Kap. 18 § 13 i strafflagen stadgar: »Sprider någon ut eller håller till salu eller utbjuder skrift, målning, teckning eller bild som tukt och sedlighet sårar, straffes med böter eller fängelse. Sak samma vare, om man genom annan gärning sårar tukt och sedlighet, så att allmän förargelse eller fara för andras förförelse därav kommer.»

Man kan här inte undgå att fråga: Gäller inte denna lag längre? Om innehållet i dylik litteratur icke anses sedlighetssårande, hur såras då tukt och sedlighet i Sverige 1954? Var går gränsen enligt lag, eller finns det ingen gräns? Är lagrummen att betrakta som reminiscenser från mörka tider då man ännu höll på att det fanns svart och vitt, friskt och ruttet? Landets rättsvärdande myndigheter, som haft de av mig här påtalade och andra tryckalster un-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

der ögonen, går gärna med på att ungdomen måste skyddas mot litteratur av sådant innehåll, då den utgör en stor fara »för andras förförelse». Jag skulle gärna, jag försäkrar det, i allra bästa uppsåt och med all tillbörlig respekt vilja rikta den frågan till statsrådet och chefen för justitiedepartementet, huruvida man inte just på detta område visar en alltför stor tolerans, så stor att Sveriges rikets lag sättes ur funktion. Vilken positiv samhällsfunktion fyller t. ex. förlag sådana som det, vars närmaste adress i medsända kuvert och program anges till Stockholm 5, och ett annat där likaledes gatuadress saknas men adressen anges till Stockholm 15. Öppet säger man i reklamen ifrån att man bjuder på tju-siga glamour girls i USA-version och sextigt raffinemang, som bör tillfredsställa långt gående anspråk. Ger svensk lag intet skydd mot profithungriga livsskändare, som förmodligen gör sig stora vinster på smakförskämning och allmän dekadens? Jag anser att det är långt ifrån ett uttryck för obskuran-tism att fråga så. »Var fågel värjer sin egen bur, så göra ock skogens vilda djur», heter det i annat sammanhang. Varje samhälle som vill bestå, måste sätta hemmet och familjelivet högt. Så har det varit, och så kommer det att förbli. Om hemmets och familjelivets band frätes och troheten i äktenskapet blir något som man bara nojsar med, så ligger skördedagen inte fjärran. Vi har i vårt land utländska tidningar som det är en skam att ha innanför våra gränser. Jag nämner bara en: Top Hat. Ett enda citat skall jag ge för att mitt tal skall få en realistisk relief: »Snarkningar från det angränsande rummet förkunnade att maken verkligen sov och att natten således var vår...» Jag skall här inte fortsätta citatet för att inte smutsa kammarens protokoll med skändligheter.

Detta är det sätt på vilket kiosker och tidskrifter av denna typ hjälper till

med ett positivt samhällsbyggande i allvarstider! Här förlöjligas äktenskapet och förhärligas äktenskapsbrottet. Vi säger kanske, att det är skumt, men världen är nu en gång sådan. Så låter vi det hela gå, vojar oss litet över ungdomsbrottslighet, desavouerar lagar och låter profitörer knyta handen om en stinn penningpåse.

En kännare på litteraturens område skrev för inte länge sedan i en tidning: Den dunst av sutenörsmentalitet och sjaskig lesbisk kärlek som står kring många av dessa tidningar borde räcka till för att alla ansvariga myndigheter borde ta sig en titt på hela genren. Kan man männe förvänta sig det?

Herr talman! Innan jag slutar vill jag säga några ord om de snart sagt tallösa seriemagasinen.

Problemet bör inte överdimensioneras. Det är klokt att behålla måtta och sans i allt. Det bör även sägas att det finns serier som väl försvarar sig både som konst och till sin syftning. Det finns ett otal harmlösa, komiska serier, som kan förieda både barn och vuxna till något så positivt som leenden och spontana skratt. Från vår egen skandinaviska horisont finns det några små konstnärliga mästerverk, och det finns de som ger något av äkta dramatik, sannfärdiga person- och miljöskildringar. Serien ingår i vår kulturbild, vi har bara att konstatera detta. Men de moderna serierna av det slag som slukas mest är långt ifrån harmlösa små blommor i kulturens örtagård. En mängd serier måste betecknas som pest eller gift för de omogna intellekt de mest vänder sig till. Det räcker om jag erinrar om fenomen sådana som Mandrake, Stålmannen, Fantomen och diverse kriminal- och cowboyserier för att bara nämna några. Hur många direkta seriemagasin det finns vet jag inte; ett 20-tal lär finnas med en upplaga på så där 1½ miljon. Det borde finnas viktigare saker att utbyta den svenska kronan mot än detta färgstarka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

elände. Sker denna tidskriftsimport med de ansvariga myndigheternas goda minne? De psykiskt och andligt skadliga verkningarna av serieslukandet är påtagliga. Kan annat än bestialitet och antihumana impulser väckas hos serieslukande barn, för vilka Stålmannen är hjälten över alla, Tarzan det absoluta fysiska idealet med muskeldyrkan och Fantomen ett slags underlig metafysisk-apokalyptisk auktoritet? Tidningen Vi talar om att en folkopinion borde väckas mot seriemagasinen. Lärare och barnpsykologer är eniga om att dessa seriemagasin är högst vådliga och förmenar att den ökade aggressiviteten bland skolbarnen till en del kan hänföras till seriemagasinen. Hur skall den ungdom som, skolan till trots, får sin livsbild influerad av, eller än mer bestämd av kriminalfilmer, den romantiska filmens verklighetsförfalskning, seriemagasinet råhet och veckotidskrifters heta flämtkärlek kunna bilda hem och familj med ideal och helgd över det de vill bygga och skapa. Att det i ungdomsvärlden inte är värre än det är synes mig tala starkt för livets naturliga benägenhet att värja sig. Beträffande serierna hoppas jag på att myndigheterna skall finna det möjligt att genom importbegränsning bespara oss från det värsta eländet och att, om den vägen är framkomlig, genom lagstiftning komma till rätta med frågan. I lärarkretsar har man talat om möjligheten av ett råd bestående av pedagoger och psykologer. Konstnärer borde stödjas och inspireras till att skapa bra saker. Man vinner mer genom att söka få fram en god tecknad serie än att förbjuda fem dåliga.

Principiellt kan jag inte inse att man måste hesitera inför att tänka sig en granskningsnämnd på tidskriftsflorans område sammansatt av t. ex. ledamöter från Publicistklubben, Författarföreningen, ungdomsvårdsorganisationerna och flera som kan komma i fråga. Vi har ju förut en filmcensur och en radionämnd.

Kanske man även vågar hoppas på att bokutredningens betänkande (SOU 1952:23) snart kan få som följd en Kungl. Maj:ts proposition, som åtminstone söker finna en lösning på de problem som jag här bara snuddat vid.

Herr talman! Jag lyssnade för inte länge sedan till en socialdemokratisk chefredaktör som höll ett anförande i radio. Minns jag rätt var det i juli förra året. Han yttrade bland annat: »Det är en stor tillgång för en nation att äga en kristen kultur. Denna kultur föräklar nationen med de högsta livsmakterna. Den anvisar människorna att ställa sina liv i sanningens och rättfärdighetens tjänst. Den hänvisar till människovärde, människokärlek och broderskap. En kristen nation som nedskriver den kristna kulturens värden, försvagar sambandet med livsmakterna och utlämnar sig åt okända och okontrollerbara makter. Man får hoppas på att detta aldrig skall hända i vår nation.»

Det är mycket i detta yttrande som jag utan vidare vill säga ja till.

En gång stod krig och örlig och stampade vid våra portar. Då fann man samling i en sats: »Den svenska linjen är den kristna linjen.» Var detta bara ett ångstpsykosens krigsfödda barn utan livsmöjlighet, eller vill vi alltfört samla oss på den linjen? I senare fallet borde vi även kunna enas i att avlägsna det som hämmar livet och främja det som främjar livet.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDQVIST (s):

Herr talman! En hel del talare har i denna debatt talat för befrielse från regleringar o. d. I det sammanhanget vill jag nämna, att jag har varit med om att underteckna en motion, varigenom jag har kommit på samma våglängd som folkpartisten herr Nihlfors. Motionen i fråga rör den konflikt, som f. n. pågår mellan Vänerens seglations-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

styrelse och Vänern-lotsarna. Vänerens seglationsstyrelse är som organisation 140 år gammal. Den har ansvaret för vissa åtgärder, som sammanhänger med sjöfarten på Vänern, och i samband därmed har öppen konflikt utbrutit, vilken nu har pågått några månader och möjligen kommer att pågå hela vintern. På grund av nämnda konflikt har — för att ta ett exempel ur herr Nihlfors' motion — ett mindre tankfartyg vid passage genom Vänern åsamkats en utgift på 900 kronor. Om fartyget i fråga hade kunnat anlita lots, hade detta kostat endast 400 kronor, varför nämnda fartyg sålunda har fått vidkännas en merutgift på 500 kronor. Med anförande av bl. a. detta exempel har herr Nihlfors motionerat om att staten måtte ta hand om den verksamhet, som nu bedrivs av Vänerens seglationsstyrelse, och jag instämmer med herr Nihlfors häri, eftersom jag som sagt har undertecknat en liknande motion.

Innan nämnda motion remitteras till något utskott, vill jag dock till protokollet anföra, att det nog går att ordna denna fråga i samråd med Trollhätte kanalverk, som redan förut har hand om lotsningen från Göteborg till Vänersborg, och som också beordrar viss lotsning på Vänern, även om det inte svarar för personalens avlöning o. d. Kanalverket sorterar under kungl. vattenfallsstyrelsen. Jag finner det nödvändigt att åvägabringa en ordning i här nämnda förhållanden. När nu näringslivets män begär att Trollhätte kanal skall göras djupare, och när statsmakterna har anslagit stora summor för utvidgning av Säffle kanal, måste ju detta innebära, att man räknar med en ökad trafik på dessa kanaler. Därmed följer ju också ökade krav på trafiksäkerhet, och då bör det inte få vara så, att tre—fyra man ser sig nödsakade tillgripa en strejk, som åsamkar sjöfarten merkostnader och medför

ökad risk för olyckor för sjöfarten från och till de stora hamnarna i Väneren.

Sedan är det en annan fråga, som har ett ganska intimt samband med samhällets ingripanden i produktionen, och som man även sysslat med på Kooperativa förbundet och diskuterat i andra sammanhang även i jordbrukets organisationer, nämligen frågan om möjligheterna att utvinna kvävegödning i samband med verksamheten i Kvarntorp.

Det är ju Svenska skifferoljeaktiebolaget, ett statsägt företag, som nu driver denna verksamhet, och de som jag har talat med har haft en uppfattning, att om man kunde utvidga verksamheten så att den komme att omfatta även denna produktion, skulle det bli mera lönande för skifferoljeverket, och att det även med hänsyn till landets försörjning med gödningsmedel skulle vara en fördel. Därför har jag den uppfattningen att Kungl. Maj:t bör i en proposition till riksdagen se till att riksdagen får pröva i vad mån kvarntorpsgasen i fortsättningen skall kunna utnyttjas för kvävetillverkning, vare sig detta nu skall ske i statlig regi eller eventuellt i samarbete med andra näringsgrenar.

En annan fråga som för tillfället är aktuell och som jag kommer tillbaka till är den konflikt, som vi förra året hade vid de privata kraftverken. Man beklagade från samhällets sida, att man inte kunde tillråda en konflikt därför att den berörde en fjärdedel av hela elkraftproduktionen. Följaktligen blev dessa befattningshavare, som var underbetalda i jämförelse med statens befattningshavare, fråntagna möjligheten att med arbetsnedläggelse stödja sina krav för att nå jämställdhet med de statliga befattningshavarna. Jag tror att elkraftutredningen, som sysslar med en hel del problem för vårt lands elkraftsförsörjning, borde syna denna sak i sömmarna. Ty elkraftens betydelse för vårt näringsliv, för hushållen och

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

för våra kommunikationer är av den storleksordning att den kanske kan behöva bli föremål för samma åtgärd, som den staten vidtog då den övertog de privata järnvägarna.

Av de sociala frågorna som jag vill beröra är det en som särskilt diskuteras i tidningarna, nämligen mödrahjälpsnämndernas verksamhet. Man hävdar den uppfattningen att mödrahjälpen nu lämnas endast till dem som är berättigade till fattigvård och att detta icke från början var avsikten med mödrahjälpen. Jag erkänner att detta är sanning och står i överensstämmelse med tankegången när man införde mödrahjälpen. Men nu har det utvecklats sig därhän att socialstyrelsen utfärdar tabeller och normer för hur denna mödrahjälpen skall utdelas, och jag skulle väl förmoda att flertalet mödrahjälpsnämnder överskrider de tabeller som härvidlag är uppgjorda. Ändå är det stora flertalet medborgare — jag nämner t. ex. industriarbetarna — i dagens läge utestängda från möjligheten att få mödrahjälpen. Jag finner det alltså nödvändigt att göra en översyn även på denna punkt.

Under riksdagsresan hade vi tillfälle att göra en del studiebesök. Vi besökte sålunda bl. a. sjukstugan i Stensele, där man hade bara en ung läkare. Det var en relativt bra utrustning på den sjukstugan, där fanns 20 vårdplatser och 9 BB-platser, men denne läkare var ensam i sin dagliga gärning. Dessutom hade han ett arbetsområde som provinssiäläkare med en radie av 16 mil att svara för. Fritiden för denne man blev nog ganska minimal.

Men hur belönas dessa i egenskap av sjukstugeläkare, om de sedermera söker en annan tjänst? Jo, de är inte ens jämställda med en underläkare på ett lasarett. Jag skulle önska att inrikesministern hade tillfälle att i kontakt med medicinalstyrelsen göra en översyn över denna ordning. Vi har av finansministern fått meddelande om

att ute i kommuner och landsting måste vi bereda oss på en stramare linje. Vi har alltså inte möjlighet att bygga ut våra lasarett och sjukvårdsinrättningar i den takt som man ute i kommunerna skulle önska. Men då är det också nödvändigt att vi ser till att vi kan få befattningshavare vid de mindre sjukvårdsanstalterna och ordnar så, att de icke, på grund av möjligheten att förlora ett antal tjänstår, avstår från att söka tjänst vid dessa nödvändiga inrättningar.

En annan fråga som jag gärna skulle velat diskutera med inrikesministern — också på den punkten pågår en utredning — gäller vårt civilt försvar. Här talas om att man skall försöka förbilliga byggnadsverksamheten, man skall förklara den. Men fortfarande får man åläggande att anordna s. k. normal-skyddsrum. Jag är ingen expert på området men jag hoppas att civilt försvarsutredningen granskar detta problem.

Jag har haft tillfälle att göra ett besök i Tyskland och fick då den uppfattningen, att i industriområden eller inom stora befolkningscentra över huvud taget, där bombräderna går fram, lär det inte vara många som klarar livhanken om de söker sig ned i en källare även om den kallas för normal-skyddsrum. Man frågar sig, om sådana lokaler har någon uppgift att fylla när eldstormen ryker fram eller när syrebristen kväver människor i dessa skyddsrum. Nog bör civilt försvarsutredningen granska även denna sak med ledning av erfarenheterna utomlands. Jag vill i varje fall ha påtalat detta förhållande.

Vi har under dagen fått redogörelser för våra försvarsanordningar. Vi uppskattar helt naturligt de besparingsåtgärder, som försvarsministern har vidtagit. Jag tror att vi också skulle uppskatta, om statsutskottet hade möjlighet att föreslå ytterligare besparingar utöver dem försvarsministern har gjort. Det är väl ändå på det sättet, att när

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

man i dag diskuterar en höjd tobaks- och spritskatt för att därmed åstadkomma en utfyllnad i budgeten, så frågar sig svenska folket och kanske främst arbetarna: Finns ingen annan post som man skulle kunna spara på? Kunde man inte beskära försvarskostnaderna ytterligare för att kunna täcka dessa utgifter? Ja, i nuvarande läge kan man inte uttala sig närmare om saken. Ett sakkunnigt utskott skall ju granska problemet och man får väl väga det ena mot det andra.

Ett yttrande som fälldes under förmiddagen gjorde att jag ställde mig frågan: Är vår försvarsapparat så effektiv, att vi har möjlighet att känna oss hur säkra som helst? I debatten om förbindelserna västerut över Trondheim angrep man handelsministern för att han inte var nog öppen hjärtig beträffande en förhandlingsfråga på området. Jag ser saken närmast så, att handelsministern visade att han har bra mycket större förhandlingsvana än de herrar som uppträdde emot honom.

När herr Hjalmarson, som dock är ledamot av utrikesutskottet, står här och bröstar sig och talar om att vi genom åtgärden i fråga skulle få bättre förbindelser västerut, därmed inbegripet även försvarsstöd, då förstår jag honom delvis. Jag förstår också när man framhåller att vi i händelse av en avspärrning skulle kunna få in varor västerifrån den vägen. Men jag tycker inte det är lämpligt att begagna sådana bröstitoner som hördes i den debatten. Ännu har vi väl inte släppt neutralitetslinjen; vår försvarsapparat är avsedd att bevara vår neutralitet. Därför anser jag inte att det är lämpligt att man i denna församling använder sådana tonfall som kan missförstås utomlands, där man ändå räknar med en viss avspänning. Som ett bevis på denna avspänning räknar jag försvarsministerns åtgärd att slopa repetitionsövningarna för 25 000 man. Jag tycker det är beklagligt om man inte lärt sig att

ge ett mer behärskat uttryck åt sina tankegångar i debatten. Särskilt om man har sådana förtroendeuppdrag som ledamotskap i ett utrikesutskott, då borde man knappast fälla yttranden som kan komma att misstolkas.

Det har vidare under debatten talats om den frihet, som fanns tidigare, och om det stora arv, som vi socialdemokrater har fått överta från de borgerliga partierna. Den som under ett trettio-tal år deltagit i den politiska debatten med motståndare från det borgerliga lägret kan konstatera, att diskussionerna och de åtgärder, som har vidtagits av de socialdemokratiska regeringarna under årens lopp, har lett till att vi i dag kan glädja oss åt att en stor omvändelse skett inom motståndarlägret. Det kan tänkas, att den omvändelsen kommer att fortgå.

Och när herr Svensson i Ljungskile med skärpa framhöll, att det ännu inte har funnits någon stat med ett verkligt socialdemokratiskt regeringsskick, som jag fattade att han menade, så vill jag understryka, att i den mån socialdemokratien har kunnat sätta sin prägel på landets regeringar kan man i varje fall inte påstå, att den förda politiken varit till nackdel för medborgarna. Den har inte medfört någon fara för freden, och vi får väl alla innerst inne, om vi träffas man och man emellan, erkänna att den regering som för närvarande sitter och även de tidigare rent socialdemokratiska regeringarna har vidtagit åtgärder, som varit till välsignelse för land och folk.

Herr JANSSON i Aspeboda (bf):

Herr talman! Under årets remissdebatt lika väl som under tidigare års remissdebatter har skattefrågorna varit ett kärt ämne. Men inte bara i remissdebatterna utan i tidningarna och ute i bygderna behandlar man ibland skattefrågorna på ett sätt, som jag här i dag i viss mån vill reagera mot. Herr Hjalmarson snuddade vid saken i går. Han

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

framhöll, att indexfamiljen här i landet har en skatteutgift på 30 procent av den samlade inkomsten. Indexfamiljens inkomst ligger ju vid 11 400 kronor och familjen skulle alltså betala i direkta och indirekta skatter 3 420 kronor.

Kastar man fram ett sådant påstående utan att göra några som helst kommentarer, är det självfallet att man bidrar till att skapa en skattepsykos av stora mått. Jag undrar, herr Hjalmarsson — jag vet inte om han är inne i kammaren — ifall det inte vore på sin plats att nämna för det svenska folket, hur staten använder den del av inkomsten, som den får hand om.

På de 11 400 kronorna uppgår den direkta statliga skatten till ungefär 800 kronor, kanske något mindre. Men skulle vi inte i det sammanhanget kunna säga ett enda ord om vad som skett i detta land under de senaste åren? Vi kan erinra familjen med två barn om att den får ett barnbidrag kontant i handen på 520 kronor. Vi kan erinra den om att den för sina två barn om de är skolpliktiga får ett bidrag på ungefär 400 kronor i form av skolmåltider. Bara dessa två poster uppgår till ett belopp, som med mer än 100 kronor överstiger vad familjen betalar i direkt skatt.

Herr Ohlin och hans parti har under många år i propagandan för att värva röster försökt skapa en skattepsykos. Jag måste säga, att man blir en smula förvånad när de tar just barnfamiljerna och talar om att det för dem behövs skattesänkningar. Många av barnfamiljerna i de inkomstlägen, dit omkring 93½ procent av samtliga deklareranter hör enligt 1951 års lönestatistik — högst 12 000 kronors inkomst — drabbas ju i själva verket inte alls av någon statlig inkomstskatt. Vi kan erinra om skolstipendierna, om bostadsbidragen, om tandvården. Jag känner till fall, där familjer ur statens hand får mer än dubbla det belopp, som de levererar in i direkt skatt.

Vi får komma ihåg, att vi har inte

endast barnfamiljerna att ta hänsyn till utan även andra grupper. Vi har de ensamstående och vi har makar utan barn. Börjar vi resonera om skattefrågorna för dessa får vi fram helt andra förhållanden och helt andra siffror.

Jag vill med det sagda inte säga, att den skatt vi har är lagom. Vi har ju tidigare, med finansministern i spetsen, kommit överens om att vi har en för hög skatt och att det vore lyckligt om den kunde sänkas. Men så länge man för en sådan skattepropaganda som nu förs — speciellt gäller detta högern och folkpartiet, oppositionspartierna — bidrar man inte till att skapa ett skatteunderlag, som gör det möjligt för oss att få större inkomster både till kommunerna och till staten.

I förra veckan träffade jag en affärsman här i Stockholm, som berättade för mig att han under en tidigare del av året hade haft ett kvinnligt affärsbiträde anställt. Hon hade sedan ingått äktenskap och slutat sin anställning, och inför julrushen frågade han henne om hon ville hjälpa honom en månad med julaffärerna. Kvinnan svarade: Det skall jag mer än gärna göra, så hygglig som Ni har varit. Hon ville inte ha någon betalning. Men jag är tacksam om jag får en fruktkorg som julklapp, sade hon. Varför det? frågade handelsmannen. Jo, det tjänar väl ingenting till att jag skaffar mig större inkomster. Jag får bara ge ut dem i skatt.

Detta är ett av de otaliga exempel jag kan ge, som jag har kommit i kontakt med när det gäller en skattepsykos, som skadar individen och som därmed också skadar samhället.

Jag tror, herr talman, att det finns ett annat område som oppositionen borde inrikta sig på, men det kanske är mindre lönsamt. Jag har nyss handlagt ett ärende för en person, som har en förmögenhet överstigande miljonen. Han hade en inkomst av 16 500 kronor. Mannen i fråga har en mycket hög utbildning. Han hade fått ett erbjudande att

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

utföra ett kvalificerat arbete. När arbetet var färdigt blev han erbjuden en, som han själv tyckte, mycket god betalning, nämligen 20 000 kronor. Men han var försiktig och förständig. Han vände sig till en skattejurist och frågade: Om jag nu tar ut dessa 20 000 kronor och lägger dem till de 16 500 kronor jag har tidigare, hur kommer då min skattsedel att se ut? Svaret ifrån juristen blev: Ni kommer att få en skatt på 21 000 kronor på dessa 20 000 kronor. Detta sammanhänger naturligtvis med den stora förmögenheten. I det förra fallet gäller reduktionsregeln, så att miljonären — en professor — inte betalar förmögenhetsskatt för mer än 50 procent av förmögenheten. I det senare fallet, med en inkomst på 36 500 kronor, alltså 16 500 plus 20 000 kronor, drabbas han av full verkan av förmögenhetsskatten. Efter många resonemanger slutade saken på det sättet, att vederbörande arbetsgivare gav mannen 40 000 kronor. Undersök vad mannen fick kvar, så skall ni finna, att det rör sig om en summa kring 10 000 kronor. Han skattar för 40 000 kronor och får omkring 10 000 kronor!

På den punkten tycker jag nog att man kunde ta upp ett sakligt resonemang. Men det lönar sig kanske inte ur partitaktiskt synpunkt, om man vill vinna röster vid valen, ty såvitt jag har kunnat finna i Statistisk årsbok finns det inte mer än 14 sådana personer, som har mellan 15 000 och 20 000 kronor i inkomst och som dessutom har en miljon eller mer i förmögenhet. Det är kanhända ingen idé att kosta så mycket krut på 14 röster som det är om man kan vinna röster i tusental genom att framställa skatteförordningen på sätt som har gjorts från högerns och folkpartiets sida under den gångna tiden. Jag hoppas och uttalar min varma önskan, att vi måtte försöka lägga band på oss i kampen om själarna, så att vi inte ställer riksdagen och regeringen i skott-

gluggen för mera än de verkligen har att stå till svars för.

Tala vidare om, att den statliga förmögenhetsskatten är den mindre delen på de allra flesta skattedragares slutskattensedlar. Vi har någonting som heter kommunalskatt också. Rikta då kritiken mot kommunalfullmäktigeledamöterna, rikta den mot landstingsmännen! Jag blir litet besviken när jag vet att det finns riksdagsmän här, som i fjol röstade för skattesänkningen men som, när de kommer hem och sitter i förvaltningsutskottet i landstingen och skall besluta, inte drar sig för att ta ut en skatt som de anser svara emot tidsläget och behovet. Då framträder inte skattetankarna så hårt som när man följer sin partiledare.

Det må vara nog sagt om skatterna. Jag skall be att få påtala en annan sak också, nämligen den agitation som har bedrivits när det gäller livsmedelspriserna. Dagen före valdagen år 1952 slungade Dagens Nyheter ut en artikel med rubriken: Husmödrarna ser vad det kostar. I dag står husmödrarna i kö för att göra lördagsuppköpen, säger tidningen, och i morgon går de till valurnorna. I livsmedelsaffärerna får de det bästa beskedet om hur regeringen Erlander har lyckats med sin politik sedan hösten 1948. Kött- och fläskpriserna har stigit nästan till det dubbla, och andra livsmedel följer tätt efter. En arbetare eller tjänsteman måste jobba längre tid i dag — den 20 september 1952 — än för några år sedan för att kunna köpa samma kvantitet. Så fortsätter man i den stilen hela den långa artikeln igenom, och så slutar man med att säga, att här syns det vad herrar Norup och Hedlund har förmått socialdemokraterna till. Tidningen uttrycker den förhoppningen, att husmödrarna vid den följande dagens val skall ge ett ärligt svar till denna regering. Detta är en propaganda som, om den bedrivs med folkpartiets och folkpartichefens goda minne, är att beklaga, och så länge

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

som inget offentligt avståndstagande har ägt rum från sådana artiklar som Dagens Nyheter då serverade, så länge kan jag inte frigöra mig från tanken, att här gäller det att sätta till alla klutar för att få så mycket som möjligt med av rösterna.

Jag betecknar dessa påståenden från Dagens Nyheter som fullständigt felaktiga, för att inte säga lögnaktiga, ty de tre utredningar som gjordes på sommaren 1952 talar sitt tydliga språk. De visar hur arbetstiden för att tjäna in inköpskostnaden för ett kilogram av en viss vara har sjunkit betydligt för varje år som har gått. År 1950 spred man från oppositionens sida ut andra siffror, där man talade om att under det liberalkapitalistiska skedet från 1900—1950 hade vi här i Sverige fått det så väldigt bra. Det må vara sant. Broschyren är väl redigerad och belyses med bilder och på annat sätt. Man kommer då till det resultatet, att priset för ett kg smör 1950 motsvarade ersättningen för 2 timmar och 14 minuters arbete för en svensk industriarbetare. Den gången var det bra med 2 timmar och 14 minuter. Två år senare motsvaras ett kg smör av ersättningen för 2 timmar och 3 minuters arbete. År 1952 sätter oppositionen in en våldsamt agitation, varvid den gör gällande att livsmedlen har fördyrats. Arbetstidsåtgången har samtidigt sjunkit från 1950 till 1952 med 11 minuter. När vi en vacker dag får fram de senaste lönesiffrorna kommer de säkert att visa, att vi i dag köper ett kg smör räknat efter medellönen för svensk industriarbetare för ett pris, som är ännu lägre än ersättningen för två timmars arbete. Hur mycket lägre vill jag inte på rak arm uttala mig om.

Det glädde mig mycket att herr Ohlin uttryckte förhoppningen, att måtte den svala komma till sommaren som förhållanden att vi kanske kan ordna våra samhällsangelägenheter på en betydligt bredare basis än som nu sker. En av förutsättningarna för att denna svala

skall visa sig är att propagandan läggs om så, att man inte ute i bygderna vanställer vad vi beslutar här i riksdagen, utan att man gör det svenska folket underkunnigt om hur både skattelagar och andra lagar ser ut.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall mycket kortfattat be att få kommentera några uttalanden, som gjorts på sista tiden av tre statsråd. Det första har anknytning till det meddelande, som statsminister Erlander lämnade under höstriksdagen, nämligen att regeringen skulle försöka leverera propositionerna till riksdagen i så god tid, att riksdagens arbete kunde planeras på ett bättre sätt än tidigare. Jag antar att han menade dels att vårsessionen skulle planeras bättre, dels också att vi inte permanent skulle behöva räkna med en höstriksdag.

Nu har statsrådet Lingman i statsverkspropositionen redan grusat denna förhoppning. Han säger nämligen klart ifrån, att det skall bli höstriksdag i år. Han meddelar att de propositioner, som kommer med anledning av den obligatoriska sjukförsäkringslagens inverkan på de statsanställda, inte kan bli färdiga under vårriksdagen, varför det måste bli en höstriksdag. Det är med verkligt beklagande som jag konstaterar detta uttalande från statsrådets sida. Jag tycker att statsrådet själv borde ha kunnat kosta på sig ett beklagande över att så blir fallet, men det finns intet sådant. Nu har kanske inte civildepartementet på senare år utmärkt sig för så diplomatiska formuleringar, varför det väl inte är så mycket att vänta i den vägen.

Jag skulle emellertid vilja uttala den förhoppningen, att regeringen för sin del icke borde acceptera höstriksdagen såsom en naturlig institution. Det borde ligga i statsministerns intresse att undersöka, om det verkligen inte finns möjligheter att i detta fall få fram propositionerna i tid till vårsessionen.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Kan vi slippa räkna med en höstsession, så kan ju vårsessionen hålla på in i juni. Jag är fullt medveten om att den fråga, som statsrådet Lingman kommer med till hösten, nämligen om de statsanställdas sjukförmåner, blir en viktig fråga. Något hastverk är ingen betjänt av. Jag förutsätter att det ändå finns vissa möjligheter att ordna det. Om det går vet jag inte, men jag vill rikta en vädjan, att vi ännu icke ger upp hoppet att höstriksdagarna skall vara en tillfällighet och inte en regel.

Det andra statsrådsuttalandet gäller kommunikationsministerns direktiv till utredningen om högertrafik. Kommunikationsministern framhåller därvid, att eftersom det i första hand är i motorismens intresse som vi inför högertrafik, får motorismen räkna med att huvudsakligen betala kostnaderna. Skall detta vara ett principuttalande, är det ganska farligt. Om lagstiftarna beslutar sig för en ändrad lag, skall de som i första hand mest intimt berörs därav betala vad ändringen kostar. Så resonerar statsrådet. Det kanske inte är menat så; jag hoppas att det inte är det. Man kan dessutom tillägga att högertrafiken väl inte är någonting som i första hand skulle intressera motorismen. Vi är ju alla i mer eller mindre utsträckning trafikanter, och alla bör därför få räkna med att betala dessa kostnader, det är väl relativt rimligt. En hel del av dessa kostnader måste väl för övrigt anses vara kapitalutgifter och betalas som sådana.

Jag skulle därför vilja rikta den uppmärksningen till kommunikationsministern, att han, om han anser att utredningen är bunden av hans direktiv att större delen av kostnaderna för högertrafikens införande skall läggas på motorismen, ändrar direktiven så att kommittén kan göra en förutsättningslös utredning på den punkten.

Beträffande det tredje statsrådsuttalandet vill jag i första hand uttala tillfredsställelse över vad statsrådet

Hedlund kan meddela i sin huvudtitel. Det var en diskussion förra vårriksdagen om tandvårdsexperimenten på Vipeholm. Nu kan statsrådet meddela, att man kan skönja slutet på denna historia. Det är ju ur motionärernas synpunkt mycket tillfredsställande.

Det kvarstår dock ett par frågetecken, som jag här skulle vilja något beröra. Statsutskottet begärde från medicinalstyrelsen ett utlåtande med anledning av dessa experiment med patienterna på Vipeholm, och under rubriken »Resultat» skrev medicinalstyrelsen följande: »Härtill kommer, att dödligheten, från att tidigare ha varit hög i detta material, sjunkit till hälften i samband med de företagna standardförbättringarna. En markant nedgång i tuberkulosfrekvensen har också konstaterats.» Under debatten i kammaren betecknade jag detta uttalande såsom mycket sensationellt; genom en förändring i kosten m. m. skulle alltså dödligheten bland dessa patienter ha kunnat nedbringas till hälften och tuberkulosfrekvensen märkbart reduceras. Jag frågade statsrådet Hedlund, om han hade några kommentarer att göra till dessa siffror, men han svarade att han inte hunnit sätta sig in i materialet, som kommit honom till handa ett par dagar tidigare, och att han därför inte kunde göra något uttalande.

Två dagar efter debatten i kammaren gjorde en tidning en intervju med generaldirektören för medicinalstyrelsen, vilken preciserade sin ståndpunkt på följande sätt. För det första hade dödligheten bland patienterna på Vipeholmsanstalten gått ned från 4,7 procent år 1947 till 2,85 procent år 1951, alltså en reduktion med hälften. Detta skulle bekräfta riktigheten av uttalandet i medicinalstyrelsens PM om att dödligheten sjunkit med 50 procent. För det andra fick man inte dra den slutsatsen, att den sämre kosten på andra anstalter ledde till större död-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lighet. Det var många andra saker som inverkade härvidlag, såsom mortalitetsstatistikens utformning, omsättningen av patienter, deras ålder m. m.

Med reservation för att vederbörande tidning missuppfattat generaldirektören — jag har emellertid inte sett någon dementi — skulle jag vilja göra några kommentarer till detta uttalande.

Punkt nr 2 i uttalandet, nämligen att man inte fick dra den slutsatsen att den sämre kosten på andra anstalter ledde till högre dödlighet, ter sig något egendomlig med tanke på att statsutskottet ju fick den uppgiften, att det var just förändringen i kosten — någon annan påtaglig standardförbättring hänvisades det inte till — som hade medfört att dödligheten gick ned. Här står med andra ord påstående mot påstående.

Den första punkten i generaldirektörens tidningsuttalande innebär, att han på nytt framhåller att dödligheten har gått ned från år 1947, då dessa experiment började, till år 1951. Doktor Axel Wersén har emellertid senare i en artikel i Svensk Läkartidning framlagt helt andra siffror. Han har granskat sjukhusets årsberättelser och visar med ledning därav, att nedgången rör sig inte om 50 procent utan om 5 procent och att nedgången i allt väsentligt skett före experimentens igångsättande. Jag utgår ifrån att dessa uppgifter är riktiga.

Min första kommentar blir, att om man som gjorts i meddelandet till statsutskottet jämför siffror från olika år kan man få alldeles orimliga resultat. Gör man en riktigare bedömning, t. ex. med en kedjetjämföring med glidande medeltal, visar sig Werséns uppfattning nog riktig.

Summan av det hela blir, att det icke varit berättigat att påstå att dödligheten bland patienterna i samband med experimenten gått ned på det sätt som medicinalstyrelsen har sagt. Det

är möjligt att det också finns andra faktorer, men dem skall jag inte gå in på. Dödligheten gick ned innan — och det är det väsentliga — dessa experiment började. Att då skulle finnas något samband mellan förhållandena i samband med experimenten och nedgången i dödlighet är absolut orimligt. Dödligheten har gått ned bara en obetydlighet, sedan dessa experiment började.

Vad beträffar tuberkulosdödligheten har den mycket riktigt minskat under åren 1945—1952 med en tredjedel, men denna nedgång beror enligt Wersén bl. a. på att man för första gången verkligen börjat angripa tuberkulosen bland patienterna. Man har vaccinerat och skärmbildsфотоgraferat patienter och tillsatt en speciell medicinsk konsulent. Detta redovisas icke till statsutskottet. Dessutom har just tuberkulosdödligheten hos svenska folket i allmänhet under samma tid gått ned med just en tredjedel.

Allt detta gör att det meddelande, som statsutskottet fick från medicinalstyrelsen på denna punkt, ter sig mycket egendomligt. Det förefaller mig som om statsrådet, som har ansvar för denna verksamhet, borde begagna något tillfälle — jag begär inte att han skall göra det nu — att klargöra hur det ligger till. Statsutskottets tredje avdelning, som satte så stor tillit till de siffror som medicinalstyrelsen meddelade, har också ett mycket berättigat intresse att undersöka om den redovisning som lämnades var riktig eller missvisande.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Vi har vid denna riksdag ställt frågan om tryggad sysselsättning i förgrunden. Denna fråga har fått en allt större aktualitet för hela vårt folk. Den s. k. överfulla sysselsättningen har avlösts av en begynnande arbetslöshet, korttidsarbetet ökar, och tendenserna till en konjunkturförsämring

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

är oroande. Frågan om tryggandet av sysselsättningen är därför i dagens situation en kärnfråga.

Det är givet att vissa delar av landet är mer utsatta än andra i en krissituation, beroende på speciella förhållanden. Ett sådant exempel utgör Bohuslän med dess ensidigt inriktade produktion. Redan nu existerar det stora svårigheter för stenindustrin, som drar sig fram huvudsakligast med hjälp av statsbeställningar. Jag skall emellertid inte nu syssla med Bohuslän och dess speciella problem. Det torde bli möjligt att göra detta i annat sammanhang.

Ett exempel av väsentligt större betydelse för hela landet är Norrland, som i händelse av en kris kan bli utsatt för förödande verkningar. Det är en överloppsgärning att inför riksdagen närmare klargöra Norrlands betydelse för den svenska ekonomin. Det bör räcka med att fastslå, att utan Norrlands skogar, malmgruvor och vattenkraft skulle vi inte kunna, såsom vi nu med skäl kan göra, om vårt land junga: »ett guldland dock det är». Att hålla i gång och ständigt utveckla den norrländska produktionen är därför av vital betydelse inte bara för Norrland och dess befolkning utan för hela landet. En kris för Norrlands exportindustri skakar hela landets ekonomi och har arbetslöshet och sänkt standard i släptåg. Då det gäller att förhindra en sådan situation får inte vare sig inhemska kapitalistiska spekulationer eller utländska maktens påtryckningar beträffande vår handelspolitik stå hindrande i vägen.

Det har på sina håll bestridits att det existerar speciella norrlandsproblem. T. o. m. en stadsfullmäktigordförande i en norrlandsstad förklarade vid ett tillfälle under riksdagens norrlandsresa, att »den som uppfann begreppet norrlandsproblem» var en idiot. Efter det givande besöket i våra två nordligaste län under förra sommaren bör emellertid de deltagande riksdagsleda-

möterna ha kunnat övertyga sig om att det för Norrland existerar speciella problem, som i de flesta fall måste lösas efter andra linjer och delvis även med andra metoder än de vanliga. I främsta rummet är det naturen själv, som skapar säregenheter och säregna problem. De långa avstånden, den ibland nästan arktiska kylan, den förlamande isoleringen av landsbygds- och skogsbefolkningen, det långa vintermörkret och svårigheterna för jordbruksbefolkningen att vinna bärgning på sina små och hårdarbetade jordbruk ställer speciellt övre Norrlands befolkning i ett svårare läge än vad som är fallet med folket i de sydligare delarna av landet.

Men det finns också specialproblem som har sin grund i den styvmoderliga behandling, för vilken Norrland utsatts genom tiderna. Påståendet att Norrland av de maktägande behandlats som en koloni ligger rätt nära sanningen. Norrland har fått tjänstgöra som råvaruleverantör till det övriga landet. Malm, rundvirke och elkraft har i oförädlad skick lämnat landsändan, och den industriella utvecklingen har hållits tillbaka.

Intresset för Norrland har även haft kolonial anstrykning när det gäller något så vitalt som kommunikationerna. Vagnätet är i högsta grad otillräckligt, och många vägar befinner sig i ett mycket dåligt skick.

Förbindelserna över vattendragen är ofta miserabla. Det finns broar så smala att inte två fordon kan passera varandra. Där trafiken upprätthålles på det gammalmodiga sättet med färjor består ofta rent primitiva förhållanden. Deltagarna i riksdagsresan bör ha i färskt minne den ynkliga färjan vid Sorsele, som illustrerade sitt förfall och sin efterblivenhet genom att »vika sig» och sätta fast riksdagsbussen i smörjan framför färjeläget.

Bristen på goda järnvägsförbindelser är markant. Sträckningen av norra

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

stambanan bestämdes på sin tid av militära skäl. Därvidlag spelade statsfinansiella betänkligheter icke någon större roll. Men förlängningen av ostkustbanan och andra viktiga järnvägsbyggen, som skulle avsevärt nedbringa de höga transportkostnaderna och stimulera handeln och industriens utveckling, har hittills inte ens påbörjats. Frågan har rests av en enhällig opinion är efter år men är fortfarande lika olöst.

Även i kulturellt avseende är Norrland eftersatt. De statliga kulturella anslagen går i ringa utsträckning till norrländska behov. Den gamla frågan om ett norrlandsuniversitet har inte avancerat mot sin lösning, trots att det är en av de viktigaste kulturfrågorna för landsdelen, och vissa krafter tycks vara i farten med att söka skrinlägga eller fuska bort frågan.

Det kan följaktligen inte med sakskalet bestridas, att Norrland är en missgynnad landsdel. Norrland har i gångna tider inte bara behandlats, utan också betraktats som en koloni. Under senare tid har förhållandena förbättrats tack vare befolkningens energiska kamp för jämställdhet med resten av landet. Men även en relativt ytlig bekantskap med Norrland och dess problem visar, att statsmakterna ännu inte insett hela vikten och betydelsen av att främja en tidsenlig utveckling i det på naturtillgångar så rika Norrland. Det ligger i hela landets intresse att statsmakterna tillägnar sig en annan inställning till norrlandsfrågorna och vidtar snabba åtgärder för att åstadkomma jämställdhet mellan Norrland och riket i övrigt på alla de områden där detta är möjligt.

I främsta rummet anmäler sig då frågan om den norrländska industriens framtid. Industrien är ensidigt inriktad och därför ytterst känslig för konjunkturväxlingarna. Det finns inga utsikter att åstadkomma full sysselsättning och trygghet i anställningen om inte in-

dustrien får en större differentiering. Detta är kanske den väsentligaste frågan i målsättningen för den framtida norrlandspolitiken.

Den dominerande industrien i Norrland är sågverks- och massaindustri samt bergsindustri. Den arbetar i huvudsak för export, vilket är den främsta anledningen till dess känslighet för konjunkturerna. Varje omslag i konjunkturerna på världsmarknaden får omedelbart återverkningar på industrien, med arbetslöshet som följd. Uttagen ur skogarna skiftar i takt med konjunkturerna. Säsongen 1943—1944 avverkades exempelvis i Norrbotten 28 miljoner kubikfot, medan siffran för säsongen 1948—1949 sprang upp till 87 miljoner.

Vad detta betyder för arbetstillgången är lätt att förstå. För Norrbottens del beräknas arbetskraftsbehovet för skogshanteringen variera mellan 17 000 och 9 000 man. Arbetslösheten är därför ett ständigt hot för den del av befolkningen, som är beroende av skogen och skogsförädlingen för sin utkomst.

Exportindustrien måste därför kompletteras med en industri, som arbetar för hemmamarknaden. Det finns inga skäl att låta det gamla tillståndet bestå. I första hand kan förädlingsindustrien utvecklas på grundval av de båda stora råvarubaserna skogen och malmen. Läget är ju sådant, att av mekaniska verkstäder i landet endast sex procent kommer på norrlandslänen, av skeppsvarv och båtbyggerier något över en procent och av elektroteknisk industri knappt en procent. Denna disproportion är inte försvarlig, så mycket mera som det finns utrymme för en väsentlig ökning.

Det förekommer alltjämt en betydande import av produkter, som med fördel skulle kunna framställas inom landet och i synnerhet inom norrlandslänen. År 1952 uppgick importen av tackjärn till 118 000 ton, av rör och rördelar samt icke smidbart gjutgods till

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

36 000 ton, av varmvalsat järn och stål till 224 000 ton, av kallvalsat järn och stål till 19 000 ton, av tråd, band och fasonjärn till 47 000 ton, av järnplåt till 382 000 ton o. s. v.

Samma år importerades traktorer till ett värde av 89,8 miljoner kronor, metallbearbetningsmaskiner för 87,7 miljoner, generatorer, elektriska motorer m. m. för 105,4 miljoner, apparater för trådlös telegrafi och telefoni för 34,8 miljoner samt bilar och bildelar för 237,7 miljoner. Importen av fartyg och båtar uppgick år 1951 till ett värde av 108,3 miljoner.

Norrlandskommittén har i sitt principbetänkande uttalat, att staten som ägare av betydande naturtillgångar i Norrland borde anses ha förpliktelse att ej undandra sig ett visst risktagande i den mån detta betingas av en exploatering och förädling av naturtillgångar. Kommittén fann det önskvärt att »den utvidgning av den industriella verksamheten i Norrland, som genom statens medverkan kan komma till stånd, sker på sådant sätt, att icke industrien i övrigt lider obehörigt intrång därigenom. Detta önskemål tillgodoses genom främjandet av en ökad industriell produktion av sådana varor, som landet eljest måste importera.»

Bland järn- och metallprodukter, som skulle kunna framställas i Norrland, nämnde kommittén bland annat järntråd, järnnät och järnduk, spik, smidesvaror och verktyg, kranar, ventiler o. d., radiatorer, pumpar, ångmaskiner, motorer, kompressorer, verktygsmaskiner, lyftblock, traktorer, cyklar, grävmaskiner o. s. v.

Det är uppenbart, att förutsättningarna för skapandet av en betydande metallindustri i Norrland är för handen utan att denna inkräktar på redan befintlig industri i landet. Våra malmtillgångar, förekomsten av de stora företagen Norrbottens Järnverk och Bolidenbolaget plus intresset av att minska landets beroende av import utgör

det givna underlaget för en national-ekonomiskt lönande utveckling av en differentierad industri inom branschen.

Även förädlingsindustrien för skogens produkter har givna förutsättningar för en betydande utvidgning. Norrlandskommittén pekar bland annat på behovet av snickeri- och möbelindustrier. Enligt uppgifter, som lämnats av 1946 års möbelutredning, fanns endast 7,3 procent av landets möbelfabriker i Norrland med endast 6,9 procent av inom hela landets möbelindustri anställda. Som jämförelse kan nämnas, att Norrland har 17 procent av landets befolkning inom sina gränser.

Snickerier för bland annat byggnadsändamål och för produktion av monteringsbara trähus har säkert naturliga förutsättningar. Så är också fallet med den kemiska industrien, som kan utvecklas i samband med cellulosaproduktionen. Den kan få en utomordentlig betydelse för hela Norrland. Vid riksdagsledamöternas besök vid Statens skogsindustriens anläggning vid Karlsborg kunde man se vilka möjligheter en kemisk-teknisk produktion, baserad på skogstillgångarna, har i Norrland.

Jag har här med stöd bland annat av vad norrlandskommittén anfört påvisat vad som bör kunna uppnås genom en utveckling av förädlingsindustrien på basis av Norrlands främsta råvarubaser, skogen och bergsbruket. Det finns emellertid också grund för skapandet av andra industrier. Norrlandsläna inför från det övriga landet varor till ett sammanlagt värde av betydligt över en miljard om året. På grund av de långa transportererna blir dessa varor givetvis avsevärt fördyrade.

Åtskilliga av de sålunda »importerade» varorna kan med fördel tillverkas i Norrland. Bland dessa är textilier och beklädnadsvaror. Enligt uppgifter för år 1950 finns det endast 50 företag inom textil- och beklädnadsindustrien i de fem norrlandsläna med samman-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

lagt 3 289 arbetare. Det är då att märka, att Jämtland har endast två företag med 233 arbetare, Västerbotten tre företag med 127 arbetare och Norrbotten tre företag med 33 arbetare! Lämpliga förutsättningar bör också finnas för päls- och skinnvaruindustrier. Livsmedelsindustrien är av relativt ringa omfattning, och det finns förutsättningar för en icke obetydlig konservindustri.

En utveckling av småindustrien och hantverket över huvud taget är av vikt för att övervinna ensidigheten i det norrländska näringslivet. Norrlandskommittén har uttalat, att »en livskraftig småindustri och ett väl utvecklat hantverk är en förutsättning för ett välbalanserat näringsliv. För att uppnå detta mål synes staten på olika sätt böra söka främja en intensifiering av ifrågasvarande verksamhet. Detta kan ske bl. a. genom att underlätta de redan på området verkande hantverks- och småindustriorganisationernas verksamhet.»

I den bok om Norrbotten, som utdelades till riksdagsresenärerna, betonades att frånvaron av ett differentierat näringsliv drar med sig stora ekonomiska svårigheter för kommunerna. Dessa svårigheter framgår kanske bäst av fördelningen av de statliga bidragen för skattelindring. För år 1951 utbetalades till norrbottenskommunerna 7 891 000 kronor. För hela landet utbetalades 8 483 000 kronor. Det betyder sålunda, att 90 procent av hela beloppet gick till Norrbottens kommuner!

I anslutning härtill uttalas i boken om Norrbotten: »Frikostigare statliga lån, rikare fantasi och djärvare initiativ för att bygga ut länets småindustrier är därför, det är vår bestämda uppfattning, kanske den enda möjlighet som finns att inom rimlig tid ge den norrbottniska befolkningen ett bättre försörjningsunderlag.» Säkerligen är dessa slutsatser alltigenom riktiga.

Utbyggnaden av industrien till en större mångsidighet är av avgörande betydelse för att åstadkomma större trygg-

het i anställningen för Norrlands befolkning. Det skulle också verksamt bidra till att lösa frågan om sysselsättningsproblemen för kvinnorna.

Den ensidiga inriktningen av industrien har nämligen skapat speciella problem genom att kvinnan därigenom praktiskt taget utestängs från förvärvsarbete. Häri ligger troligen en av förklaringarna till att antalet kvinnor understiger antalet män i samtliga norrlandslän. Antalet kvinnor per tusen män utgjorde år 1952 i Gävleborgs län 980, i Västernorrlands län 977, i Jämtlands län 939, i Västerbottens län också 939 och i Norrbottens län 942. Att Norrlands kvinnor i sin inställning till förvärvsarbetet inte skiljer sig från landets kvinnor i övrigt finns det färskt exempel på. En genom länsarbetsnämnden gjord specialutredning visade, att det enbart inom Kramfors visade omkring 600 kvinnor, som var i behov av eller önskade sysselsättning — hel eller halvtidssysselsättning — men som inte kunde beredas arbete. Det är uppenbart att förhållandena är likartade på andra områden i Norrland. Särskilt i sådana områden där skogs- och gruvindustrier är placerade bör startas kompletterande industrier för utnyttjande av kvinnlig arbetskraft.

Kommunikationsfrågorna är självfallet av allra största betydelse för utvecklingen av Norrland och dess produktion. Vagnätet är synnerligen gles. Cirka 7 000 människor i Västerbotten lever ännu i väglösa byar. I Norrbotten råder liknande förhållanden. Man beräknar att cirka 4 000 människor där bor i områden som saknar vägar. På en plats måste befolkningen i en by göra en omväg på 20 mil för att komma fram till den kyrkliga förvaltningen och sjukstugan. En vägsträcka på endast två mil skulle helt onödiggöra denna omväg. Många klungor av gårdar saknar helt vägförbindelser. Det finns vägbehov som stått på befolkningens önskelista sedan 1930-talet men ännu inte är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

tillfredsställda. Det har till och med förekommit skolstrejk på grund av eländiga vägförhållanden. En tredjedel av Arjeplogs befolkning saknar behövliga vägar.

Behovet av skogsvägar växer upphörligt, särskilt som flottlederna i allt större utsträckning ersättes av biltransporter. Skogsvägarna tjänar även syftet att bli förbindelseleder mellan glesbebyggelsen och tätorterna.

Underhållet av vägarna är ofta dåligt, beroende på för små anslag. Under tjällossningstiden måste en del vägar avstängas. I Norrbotten avstänges årligen helt eller delvis cirka 90 mindre vägar. Under våren 1953 var även en del huvudvägar satta är funktion. En vardag var 114 vägar avstängda!

Takten i vägbyggandet är för långsam. För Norrbotten innebär den, att det numera byggs cirka tio mil om året. Det är givetvis svårt att beräkna hela behovet, men tio mil nybyggda vägar om året förefaller ändå vara långt ifrån tillräckligt i ett län, som utgör en fjärdedel av hela landet. För Västerbotten upptar närmaste femårsplan en nybyggnadstakt av fem mil om året. Redan beslutade vägar utgör en sammanlagd sträcka av 120 mil. Vägförvaltningen har därutöver angivit ett aktuellt behov av vägar på sammanlagt 80 mil. Med den nuvarande takten i vägbyggandet dröjer det följaktligen till inemot år 2 000, innan det vägnät som beslutats eller eljest är aktuellt blivit utbyggt.

Av vital betydelse är utbyggnaden av järnvägarna. Det måste betecknas som anmärkningsvärt att förlängningen av ostkustbanan inte ens påbörjats. Norrlandskommittén, som år 1945 fick regeringens uppdrag att tillsammans med järnvägsstyrelsen utreda frågan, föreslog att regeringen redan till 1947 års riksdag skulle inkomma med förslag om anläggande av järnväg dels utefter kusten mellan Örnsköldsvik och Umeå, dels mellan Örnsköldsvik och Köpmanholmen. Kommittén hade en

synnerligen stark motivering för förslaget. Den anförde:

»Avsaknaden av järnvägsförbindelser längs norrlandskusten har lett till att näringslivet därstädes i allmänhet, trots goda utvecklingsbetingelser i övrigt, kommit att i industriellt avseende behålla sin ensidiga inriktning på export av trävaror — där sjötransport kunnat komma till användning — och icke kunnat ernå en sådan differentierad produktion för hemmamarknaden, som förekommer särskilt inom andra landsdelar och som skulle vara önskvärd även i norra Sverige. Denna ensidighet i industriellt avseende har bland annat lett till att arbetsmarknaden på industriorterna kommit att präglas av mycket stor konjunkturkänslighet.»

Kommittén framhöll vidare att ordnandet av järnvägsförbindelser »skulle vara ägnat att öka stabiliteten inom näringslivet».

Frågan befinner sig ännu i dag i samma läge. De verkliga orsakerna till förhållandet av denna viktiga frågas lösning är naturligtvis svåra att uttröna. Skulle det till äventyrs vara så, som har antytts, att man vill reservera arbetet som beredskapsarbete under en arbetslöshetskris, bör det erinras om att motiveringen för banans förlängning är att skapa sådana förhållanden att arbetslöshet om möjligt skall kunna undvikas i de onråden järnvägen skall genomlöpa.

Samma betydelse ur sysselsättnings-synpunkt har det av den kommunistiska riksdagsgruppen vid flera tillfällen aktualiserade kravet på utbyggnad av ostkustbanan på sträckan Luleå—Karlsborg. För befolkningen i Härjedalen och nordvästra Hälsingland är anläggandet av en järnväg mellan Ljusdal och Sveg den stora kommunikationsfrågan. Den skulle skapa arbetstillfällen och verksamt stimulera uppkomsten av småindustrier.

Behovet av nya broar jämte förstärkning och breddning av gamla broar är

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

påtagligt. I Norrbotten finns det 29 färjeleder, med alla deras olägenheter, i stället för broar. Frågan om broförbindelse till Seskarö restes av den kommunistiska riksdagsgruppen så sent som vid höstriksdagen. Så var även fallet med den synnerligen aktuella frågan om en bro till Alnön. Många broar har blivit verkliga flaskhalsar genom att de är för svaga eller för smala för den tunga biltrafiken. Ofta måste därför inskränkningar i den tillåtna belastningen tillämpas.

En upprustning av brobeståndet har skett under senare år. Men här kan gälla detsamma som beträffande vägbyggnad: takten måste ökas om jämna steg skall kunna hållas med trafikens utveckling.

En fråga som intimt sammanhänger med kommunikationerna är transportkostnaderna. Långa avstånd och ofta oekonomiska färdmedel verkar fördyrande på levnadskostnaderna. Priserna på bensin och andra drivmedel är högre än i andra delar av landet. Bristen på järnvägsförbindelser orsakar också fördyringar. Frakterna för t. ex. paketgodis blir ofta lika höga för en transport 10 mil från en järnväg som frakten för godset från Stockholm till Morjärv eller Övertorneå.

Norrlandsbefolkningen har länge krävt sådana taxelättnader, att frakt- och resekostnader inte blir högre för Norrland än för det övriga landet. Vi anser att dessa taxelättnader kan genomföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad norrlandskommittén föreslagit.

Beskattningen av den norrländska biltrafiken — en beskattning som ju är densamma som för det övriga landet — bör mildras. Bilen är mera en nyttovara i Norrland än i det övriga landet. De höjda bilskatter, som signaleras och som hårdast kommer att drabba nyttotrafiken, skulle försäkra norrlandslänen miljoner i ökade utgifter. Samma är fallet med de planerade höjningarna av

drivmedelsskatterna. För en lastbil i yrkesmässig trafik, vars tjänstevikt uppgår till 4 700 kg, är fordonsskatten nu 1 506 kronor. Genom den signalerade höjningen skulle skatten bli 4 056 kronor. Ännu hårdare kommer en höjning av brännoljeskatten att verka. Höjningen från 23 till 40 öre per liter skulle omedelbart föranleda höjda transportkostnader.

Naturligtvis är det orimligt, att statsmakterna i stället för att mildra de höga transportkostnaderna skärper dem. Taxorna måste sänkas och planerna på ökad beskattning av trafiken inställas.

Ett bekymmer som ständigt mötte riksdagsresenärerna var den stora bristen på lärare samt läkare och annan sjukvårdspersonal. Problemet har sin givna förklaring. Klart är, att lärare, läkare och sjukvårdspersonal, om de skall söka sig till det långa vintermörkrets, de stora avståndens och den arktiska kylans landsändar, inte gör detta utan att bjudas särskilda förmåner som kompensation. Denna fråga måste lösas på det sätt jag antytt. Bättre betalning är det främsta medlet. Det räcker inte bara med kallortstillägg. Det behövs också ett bra tilltaget enslighetstillägg.

Därutöver erfordras bättre utbildningsmöjligheter för Norrlands egna söner och döttrar. Om de finge resurser att utbilda sig till lärare och läkare, i sin egen landsända, skulle inte lusten att flytta söderut bli så stor som när utbildningen måste ske långväga från hembygden. Ett eget universitet för Norrland skulle säkerligen i hög grad bidra till att även den tryckande bristen på lärare och läkare elimineras.

Herr talman! De norrlandsfrågor jag här berört bör inte vara några nyheter för kammaren. De är av gammalt datum och är kända i riksdagen. Förra sommarens riksdagsresa bör också ha bidragit till att skapa större förståelse för Norrlands speciella problem.

Inte heller är de riktlinjer för en

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

framtida norrlandspolitik som jag här angivit några revolutionerande nyheter. Vad den kommunistiska gruppen genom detta mitt anförande velat understryka är den vikt och betydelse en snabb och rationell lösning av Norrlands problem har för den alltmer aktuella frågan om tryggandet av selsättningen för folket i dess helhet i vårt land.

Under sin resa mötte riksdagsledamöterna ett folk som trots den hårda kampen mot naturen för att pressa av den dess gåvor inte resignerat inför svårigheterna. Det är ett hårdfört släkte som danats i de karga bygderna. Riksdagsledamöterna fick se många prov på befolkningens beslutsamhet och framåtanda. Jordbruket, som huvudsakligast består av småbruk, kämpar hårt för att ur den övervägande magra jorden få fram så mycket som står att få.

Vi fick se försöksgårdar som så småningom skall förses med forskningsinstitutioner. Vi besökte en kooperativ svingård med cirka 900 djur, vilken var så modern att den kunde skötas av en enda man. Grönsaker och jordgubbar odlas alldeles intill polcirkeln. 25 handelsträdgårdar i Norrbotten kämpar en ofta ojämn kamp mot naturen för att trygga behovet av färska grönsaker för Norrbottens folk.

Hembygdskänslan är stark och djupt rotad hos befolkningen. Folket är stolt över sin bygd och besitter ett starkt frihetspatos. Dessa egenskaper har reaktionära krafter sökt exploatera för sina syften, framför allt i Norrbotten, men det har grundligt misslyckats. Norrlandsbefolkningens hembygdskänsla och frihetskärlek är av ett slag som inte kan utnyttjas för reaktionära syften.

Jag vill sluta med att säga, att Norrlands folk måste beredas rättvisa och en med landets befolkning i övrigt likvärdig ställning. Jag vill hoppas att riksdagsresan i Norrland skall ha över-

lygat de deltagande riksdagsledamöterna om det förnuftiga i att Norrlands halvt koloniala ställning med det snaraste bringas att upphöra.

Herr talmannen tillsporde kammaren, huruvida denna ville fortsätta förhandlingarna utan avbrott för middagsrast; och svarades härtill ja.

Herr CHRISTENSON i Malmö (fp):

Herr talman! I den allmänna debatten men även under riksdagsdebatten har det framskyttat betänkligheter mot den ökade statliga verksamheten. Det ekonomiska utbytet av denna har inte varit lysande, snarare tvärtom, och allteftersom den statliga expansionen utvecklats har servicen till allmänheten avsevärt försämrats. Vid de statsmonopolistiska företagen kan skönjas en tilltagande byråkratisering från statens arbetsgivarens sida gentemot anställda befattningshavare. Enligt vad som framgår av riksräkenskapsverkets årsbok 1953 är antalet statstjänstemän, arbetare och städningpersonal, om man räknar personal vars avlöning till huvudsaklig del utgår av statsmedel, totalt 340 000 avlönade statsfunktionärer mot 330 000 år 1948.

Denna utveckling har skapat ofantligt många förordningar, tillämpningsbestämmelser, anvisningar o. s. v. För att tolka dessa komplicerade föreskrifter och detaljbestämmelser måste ett omfattande improduktivt arbete nedläggas av löneexperter och redogörare.

Vid flerfaldiga tillfällen har man framhållit vikten av att i möjligaste mån förenkla förvaltningsbestyren, men föga har utträttats. Med paragrafväldets utveckling försvinner också trevnad och trivsel samtidigt som effektiviteten inom förvaltningen minskas. I släptåg till den ökade statsaktiviteten har nya ämbetsverk tillkommit under senare år. Antalet general- och överdirektörer uppgår till över 100, och jag tror att om en riksdagsledamot skulle uppmä-

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

nas ge svar på vad han anser att en fjärdedel av dessas arbetsuppgifter är, skulle han säkerligen gå bet på uppgiften. Det bör i detta sammanhang med tillfredsställelse noteras, att krigsmaterielverket skall avvecklas, varigenom det blir en generaldirektör mindre inom centralförvaltningen. Arrangemanget innebär en besparing, och enligt militärens uppfattning bör de i krigsmaterielverket anställda kunna få positiva uppgifter inom respektive försvarsgrenar. Liknande rationaliseringar och besparingar torde eftersträvas på andra håll, till exempel inom kontrollstyrelsen, för den händelse motboken avskaffas. Statens priskontrollnämnd är ett annat uppslag. Genom den nya kartellagen och genom näringsfrihetsrådets tillkomst torde priskontrollnämndens arbetsuppgifter ha blivit avsevärt begränsade och överflyttade på andra organ. När handelsministern i årets budget begär förnyat anslag till statens priskontrollnämnd, så tycks han inte vara övertygad om de kooperativa och privata affärsföretagens förmåga i konkurrenshänseende. Men jag anser, att konkurrensen mellan de olika företagsformerna är den bästa prisregulatorn. Liberaliseringen av utrikeshandeln har också satt sin prägel på prispolitiken, men å andra sidan har priskontrollnämnden ett blygsamt arbetsfält, när det gäller utländska prisstegringar, vilket bl. a. bekräftas av de våldsamt stegrade kaffepriserna.

På ett annat område har handelsministern emellertid varit småsnål. Vad jag syftar på är att departementschefen avstyrkt kommerskollegiets förslag att öka anslaget till skrivhjälp vid rektors-expeditionerna för sjöbefälsskolorna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Kalmar och Härnösand med kostnaden för fem halvtidsanställda skrivbiträden. Som bekant beslöt 1953 års riksdag en omorganisation av sjöbefälsskolorna, och man kan befara en stark ökning av arbetsuppgifterna. Det är ju inte mening-

en att rektorerna skall tjänstgöra som kontorister. Pappersexercisen är ganska omfattande på landets rektorsexpeditioner.

Den viktigaste materialistiska förutsättningen för den enskilde individen är, att han skall kunna äta sig mätt och få tak över huvudet. Detta är de främsta betingelserna för att en människa skall vara en nöjd samhällsmedlem och på ett tillfredsställande sätt kunna utöva sin dagliga gärning. Flertalet av kristidens restriktioner har hävts, men fortfarande lever vi under en fruktansvärd bostadskris. Denna bostadsnöd drabbar särskilt hårt befattningshavare, som genom statliga dirigeringar och omplaceringar får sin tjänstgöring förlagd till annan ort. Vid den nya kommunindelningen blev många polismän kommenderade till nya platser. På ett annat område kan jag lämna ett konkret exempel. Statsmakterna beslöt att K 2 i Hälsingborg skulle dras in den 1 juli 1952, och en del av den civilanställda personalen dirigerades till Ljungbyhed. Trots att 18 månader förflutit är det ett 15-tal av personalen, som inte fått bostad i Ljungbyhed. Enligt bestämmelserna må omplaceringsdagtraktamente inte utgå längre tid än 12 månader. Varje befattningshavare har belastats med kännbara omkostnader och merutgifter under sista halvåret 1953. För de kollektivt anställda, som inte orkat resa mellan hemorten och arbetsplatsen varje dag, har man måst hyra tillfälliga inackorderingsbostäder under söckendagarna. För en familjefader med 144 kronor i veckan, av vilket minst 50 å 60 kronor åtgår till extra kostnader, är det ekonomiskt påfrestande, helst som herr Sköld också skall ha en slant. Det är ingen överdrift att säga, att många knorrar.

Att staten inte är någon mänsklig och personlig arbetsgivare är allmänt bekant. Det blir i längden svårare för staten som arbetsgivare att föra en liberal personalpolitik, ju mer den statliga

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

expansionen växer. I remissdebatten har det bl. a. sagts av statsministern, att friheten ökats under de senaste 20 åren, men samtidigt har vi fått tusentals paragrafer, kontrollåtgärder och förordningar, vilka nu karakteriserar vardagsdemokratien i Sverige.

Hur har detta kunnat vara möjligt? Man kommer kanske sanningen närmast, om man säger, att paragraffloran smugit sig över oss. Riksdagen bör vara på sin vakt. Enligt min mening är det en av riksdagens huvuduppgifter att hejda en fortsatt antifrihetsvänlig paragrafinflation.

Förutvarande statsrådet Danielson gjorde ett svagt försök att bekämpa byråkratidraken, men han gav upp. Man hade däremot väntat att finansminister Per Edvin Sköld skulle ha iklätt sig en modern Sven Duvas roll. En förenkling av statsförvaltningen skulle otvivelaktigt vara en väg mot skattesänkning.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det har under den tidigare debatten fällts en hel del yttranden, som jag skall be att mycket kortfattat få kommentera. En del av dessa yttranden har varit förbluffande, en del har varit glädjande och en del har ingivit i varje fall mig en viss oro och ett visst bekymmer.

Jag skall börja med det krav som herr Ohlin ställde redan vid debattens början i går, att priskontrollen skulle slopas. Det är flera talare från höger- och folkpartihåll som efteråt varit inne på samma sak, och man tycks ha gjort detta till ett mycket väsentligt krav i denna remissdebatt.

Jag vill då erinra om vad LO och TCO uttalat i denna fråga. LO har för sin del krävt att staten skall ha möjlighet att ingripa med skärpt priskontroll. TCO har utformat sitt uttalande litet

försiktigare men är ändå inne på tankegången att statsmakterna skall ägna nödig uppmärksamhet åt prisutvecklingen. Det är enligt mitt sätt att se förvånansvärt att i varje fall folkpartiet på detta hårda sätt binder sig för ett upphävande av priskontrollen, då ju partiet ändå här i riksdagen har en del företrädare för tjänstemannarörelsen och dessa i egenskap av sådana representanter intagit en annan ställning till samma fråga.

Från min utgångspunkt vore det önskvärt att man finge ett klarläggande av frågan om den statliga priskontrollens fortsatta bestånd. Jag utgår ifrån att så länge som vi befinner oss i ett samhälle med full sysselsättning, så länge är det nödvändigt att man också har någon form av statlig prisövervakning. Det kan gärna ske i form av en samordning med näringsfrihetsrådet, men jag tror inte att näringsfrihetsrådet ensamt är någon tillräcklig ersättning för den statliga priskontrollen.

Nästa uttalande som fälldes och som förvånade mig gjorde herr Königson. Han började med att säga, att på de fackliga kongresserna var det tre huvudfrågor som diskuterades: arbetarpensioneringen, arbetstidens förkortning och avgifterna. Så fortsatte herr Königson att den sistnämnda frågan, nämligen om avgifterna, hade inte något intresse »för oss i folkpartiet», men det vore möjligt att socialdemokraterna hade intresse för den.

Detta är ett ganska märkligt resonemang. Ty varför höjdes dessa fackliga avgifter på kongresserna i fjol? Jo, därför att man skulle få möjlighet att öka arbetslöshetsunderstöden och konfliktunderstöden. Det är alltså inte något intresse för de eventuella folkpartister, som nu finns inom fackföreningsrörelsen, att det blir möjligt att öka dessa understöd!

Sedan har det sagts en hel del. Jag skall gå förbi frågorna om arbetstidens förkortning och arbetarpensioneringen. Där kan jag ansluta mig till vad som

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

sagts av andra talare från det parti jag representerar. Men jag vill säga några ord i en annan sak, som varit mycket livligt diskuterad, och det är skatterna.

Herr Braconier riktade i går kväll anmärkningar mot finansministern för att han skulle ha yttrat, att vid en inflation fanns det möjlighet att hårdare beskatta företagsvinsterna. Detta ställde herr Braconier i motsatsställning till ett yttrande av Metallindustriarbetareförbundets ordförande Arne Geijer, där han säger att det är nödvändigt att rationalisera industrien. Men dessa två saker står inte i något motsatsförhållande till varandra. Om jag fattade saken rätt menade herr Sköld, att om vi kommer in i en ny inflationsutveckling, blir företagsvinsterna av sådan storleksordning, att man då kan gå på en hårdare beskattning.

Herr Sköld fällde ett yttrande i samband med detta, där han sade att han hoppades att till nästa års riksdag kunna framlägga förslag om en förenkling av taxeringarna. Jag skulle i detta sammanhang vilja efterhöra, hur långt man har kommit med de utredningar, som är verksamma på detta område, inte bara vad det gäller en förenkling av taxeringarna utan kanske i ännu högre grad hur långt man har kommit med en effektivisering. Jag tror att man där skulle ha mycket att hämta. Jag tror att man skulle kunna komma ifrån den nuvarande stora knappheten i budgeten, om man kunde få en bättre kontroll och en bättre effektivitet i taxeringsarbetet. Man kanske t. o. m. på det sättet skulle kunna undgå en höjning av sprit- och tobaksskatterna.

I anslutning till detta vill jag här utan vidare deklarerar, att jag och många med mig inom den fackliga rörelsen har den uppfattningen, att det är en mycket olycklig konstruktion på denna höjning av sprit- och tobaksskatterna. För det första fördyrar man konsumtionsvaror, som endast förbrukas av vissa grupper i samhället. De skall alltså här bära

denna skattebördan ovanpå den mycket höga skatt som redan finns på dessa varor. Är det inte då anmärkningsvärt att ett par månader efter det man tagit bort en annan skatt, bilaccisen, inför man höjda skatter på sprit och tobak? Det verkar på många att vara något av ett hoppande skattesystem. Ett bibehållande av bilaccisen skulle väl givit ungefär samma inkomster åt staten som vad de föreslagna höjningarna av de nu aktuella konsumtionsskatterna kommer att ge. Dessutom skulle ju ett bibehållande där ha tjänat det andra syftet att utgöra en broms på en kanske alltför häftig utökning av bilbeståndet, en utökning som den svenska samhällsmagen kanhända inte tål utan att det uppstår magknip.

Sedan några ord i den fråga, som herr Nihlfors bland annat har tagit upp, nämligen den obligatoriska sjukförsäkringens inverkan på tjänstemännens nu avtalsgaranterade sjuklöneförmåner. Herr Nihlfors talade sig varm, när han förklarade, att det därvidlag icke får ske någon försämring. Jag är fullt överens med honom på den punkten. Men det vore ändå tacknämligt att någon gång få höra från tjänstemannahåll, att det kan vara befogat att även den stora grupp i samhället, som nu inte har några förmåner av detta slag, erhåller sådana. Men i stället får vi från visst tjänstemannahåll, när arbetarna kräver samma sociala förmåner som tjänstemännen, höra att arbetarna och staten är tjänstemännens sabotörer. Detta är mycket anmärkningsvärt. Vad är det nämligen vi begär? Ja, vi begär inga försämringar för någon. Vi har bara sagt, att om det skall vara skillnad i värderingen av insatserna i produktion och samhälle, så skall den skillnaden ta sig uttryck i lönerna men inte i de sociala förmånerna. Jag tycker att det för tjänstemännens representanter skulle ligga en ära i att säga till oss, som representerar den andra gruppen: »Vi är medvetna om att ni har det sämre än vi, och därför

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

skall vi försöka påverka utvecklingen, så att ni kan komma i samma läge som vi har lyckats komma i.»

Herr talman! Jag skall inte uppta tiden längre, även om det kunde vara mycket att tillägga. Jag slutar med att endast uttrycka den förhoppningen, att vi här skall få positiva förslag från folkpartiets sida, då det gäller realiserandet av önskemålen om förkortning av arbetstiden och pension åt arbetarna, och att folkpartiet kommer med sådana förslag inte minst då det gäller finansieringen av dessa reformer.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Gustafsson i Stockholm var litet förvånad över att jag på tal om de frågor som behandlats på de fackliga kongresserna i somras sade, att frågan om höjningen av fackföreningsavgifterna knappast politiskt kan intressera något annat parti än socialdemokraterna. Jag betonade just ordet »politiskt».

Och detta gjorde jag därför, att vi nog har den uppfattningen, att om man använt fackliga medel enbart för fackliga ändamål, så kunde man ha sluppit att höja fackföreningsavgifterna vid kongresserna. I varje fall vill jag sträcka mig så långt, att jag säger att man inte då skulle ha behövt vidtaga så kraftiga höjningar som fallet blev. Det var detta jag menade, när jag talade om att frågan om avgiftshöjningarna från politisk synpunkt främst intresserar det socialdemokratiska partiet.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Efter att ha blivit direkt apostroferad av herr Gustafsson i Stockholm vill jag gärna förklara, att jag tar avstånd från de överord, som från tjänstemannahåll kan ha fällt i debatten om de sociala förmånerna. Jag hoppas därvid, att herr Gustafsson i Stockholm i sin tur tar avstånd från de överord, som i detta sammanhang förekommit från arbetarhåll.

Sedan vill jag även ha sagt, att jag delar herr Gustafssons i Stockholm uppfattning att sjukförsäkringsreformen är mycket betydelsefull, när det gäller att åstadkomma en utjämning av klassmotsättningarna i samhället. Denna reform är ett led i ett stort socialt reformarbete, och jag vill erinra om att folkpartiet här i riksdagen ju har accepterat förslaget om sjukförsäkringens genomförande från och med 1 januari 1955. Vad jag däremot har uppehållit mig vid — och det skall jag inte upprepa nu — är att svårigheter tydligen kommer att uppstå för vissa grupper av anställda som redan har likvärdiga förmåner, när det gäller att anpassa sig till denna sjukförsäkring.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Nihlfors, att i den mån det har fällt överord från vår sida i denna fråga, står inte jag bakom dessa. Jag har inte märkt att sådant har förekommit i något sammanhang. Jag har följt frågan i fackföreningsorganet Metallarbetaren, som kanske mest sysslat med dessa frågor, och jag vågar påstå, att där inte har fällt överord vid något tillfälle.

Sedan vill jag bara säga till herr Königson: Tror herr Königson, att vi exempelvis inom »Metall», det förbund som både han och jag tillhör, skulle kunna höja arbetslöshetsunderstöden med mer än 100 procent och konfliktunderstöden med ungefär 50 procent utan att ha genomfört denna avgiftshöjning? Herr Königson insinuerar sedan, att om fackföreningsavgifterna användes bara till fackliga ändamål skulle avgifterna inte behöva höjas. Ja, jag förstår mycket väl detta. Herr Königson menar, att det lämnas anslag till det socialdemokratiska partiet ifrån fackföreningsrörelsen. Det är riktigt och det är naturligt för oss, inte minst

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

därför att vi inte har exempelvis Boliden att få någonting ifrån.

Herr KÖNIGSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag sade inte så där kategoriskt i min replik till herr Gustafsson i Stockholm, att man inte skulle ha behövt höja avgifterna, om man använt fackliga medel endast till fackliga ändamål. Jag yttrade, att man i varje fall kan säga, att höjningen av avgifterna inte skulle ha behövt bli så stor.

För övrigt skulle jag gärna tillsammans med herr Gustafsson vilja verka för att det över huvud taget inte från kollektiver, alltså från föreningar eller sammanslutningar av något slag, skulle ges pengar till politiska partier. Om herr Gustafsson är överens med mig, skall vi arbeta gemensamt för att inga pengar skall ges av kollektiver till politisk verksamhet.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Av Kungl. Maj:ts proposition nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1954—55 har jag denna gång fäst mig vid åttonde huvudtiteln. Mer eller mindre förstucken kritik har ofta riktats mot de bestämmande instanserna för att de visat en allmän snålhet mot denna huvudtitel. Den har icke fått växa i samma takt som det allmänna väståndet, vid statlig penningnöd har kulturanslagen ofta blivit strykpojke o. s. v.

Så mycket angenämare är det förden skull för mig att här konstatera, att åttonde huvudtiteln i årets statsverksproposition blivit relativt väl tillgodosedd. Slutsumman, 983,5 miljoner kronor, innebär en ökning mot i fjol på 12—14 miljoner kronor, och därom är i och för sig ingenting annat än gott att säga. Dock får vi icke glömma, att medan stats totala budget i år slår ett nytt rekord, minskar likväl kulturens relativa andel däri. Den strama behandlingen av utgifterna — jag lånar här ett uttryck av finansministern

i gårdagens debatt — har emellertid åstadkommit vissa skönhetsfläckar på propositionen. Utan att fördjupa mig i detaljer vill jag påpeka några av dessa.

Anslaget till naturastipendier för studerande vid universitet och högskolor föreslås höjt med 957 000 kronor till drygt 1,9 miljoner kronor. Härigenom beräknas stipendieunderlaget ökas från mindre än 4 procent av antalet studerande till ungefär 12 procent. Höjningen är i alla avseenden välmotiverad och tacknämlig. Vi får dock inte glömma bort, att Sveriges förenade studentkårer begärt 4,8 miljoner kronor. Större akademiska konsistoriet i Uppsala hade understrukit vikten av att den 1946 och 1947 beslutade upprustningen av universitetet inte längre uppskjutes samt i anledning därav framlagt åtskilliga anslagsäskanden. Detsamma gäller också större akademiska konsistoriet i Lund. Endast i begränsad omfattning har ecklesiastikministern ansett sig kunna biträda dessa äskanden. Samma sak gäller i tillämpliga delar karolinska institutet och tekniska högskolan i Stockholm. Vad tekniska högskolan beträffar, innebär statsverkspropositionens förslag om endast 2,5 miljoner kronor för nybyggen och 2 miljoner kronor för inredning och utrustning av nya lokaler inte bara att dess egen hela utbyggnad förskjutes, utan det kommer även att ha menlig inverkan på Stockholms högskola, anser professor Ragnar Woxén. Däremot gläder sig riksbibliotekarien över anslaget till K. B. »Det väsentligaste med Kungl. Maj:ts förslag är», säger Uno Willers, »att det tydligt och klart visar, att myndigheterna är ense med styresmännen om att nationalbiblioteket behöver upprustas nu och så fort som möjligt.» Här har ecklesiastikministern tydligen en blomma att hämta.

På ett par punkter tillåter jag mig emellertid att ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för ett par allvarigare erinringar. Det gäller understödet

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

åt folkbiblioteksväsendet och anslaget till folkskolornas byggnadsarbeten m.m.

Skolöverstyrelsen har för budgetåret föreslagit en ytterligare höjning av statsbidragen med cirka 8,6 miljoner kronor, därav över 7,2 miljoner kronor på en omläggning av skolbibliotekens finansiering i huvudsaklig överensstämmelse med år 1949 av folkbiblioteks-sakkunniga föreslagna grunder. Ecklesiastikministern förordar en höjning på 619 000 kronor.

Beträffande anslagen till skolbiblioteken är det dock fråga om icke ecklesiastikministern gått för hårdhänt fram. Skolöverstyrelsens argumentation för höjda anslag till skolbiblioteken synes mig vara ovedersäglich. Enligt de sakkunnigas förslag var en upprustning av skolbiblioteken en av de mest angelägna pedagogiska reformerna. Under det gångna året säger sig överstyrelsen vid upprepade tillfällen ha kunnat konstatera, huru illa rustade skolbiblioteken i genomsnitt är för sina uppgifter i skolans undervisning. Detta gäller till icke ringa del om städerna men framför allt om landsbygden, som endast i undantagsfall kunde uppvisa en tillfredsställande lösning av sin skolbiblioteksfråga. Det är skolöverstyrelsen jag här citerat.

Av uttalandet framgår klart och tydligt, att det här gäller en kulturfråga och därtill en landsbygdkulturfråga av allra första ordningen. Nog tycker jag att ecklesiastikministern kunnat ta litet större hänsyn till den och varit generösare. Nu invändes, att det ekonomiska läget icke tillåter någon ökning på denna punkt. Väl kan man säga: »Så ska vi ha't», men oundgängligen följes önskan av frågan: »Var ska vi ta't?» Jag är visst inte oemottaglig för invändningen. Och dock menar jag att det finns plats för en ökning av dessa skolbiblioteksanslag inom den givna utgiftsramen.

Anslagen till folkskolornas byggnadsarbeten är en fråga av om möjligt ännu

angelägnare art. För att ge kammaren en information om vad saken gäller tillåter jag mig först nämna några budgetår, därefter av skolöverstyrelsen begärt anslag och sist anvisat anslag. Budgetåret 1947/48 begärde överstyrelsen 12 miljoner kronor och fick också 12 miljoner kronor i anslag. År 1948/49 begärdes 18 miljoner kronor, anslaget blev 16 miljoner. 1949/50 begärde överstyrelsen 30 miljoner kronor, anslaget blev 22 miljoner. År 1950/51 var siffrorna respektive 45 miljoner och 34 miljoner kronor. 1951/52 begärdes 60 miljoner kronor, och det blev 34 miljoner, alltså samma belopp som året förut. 1952/53 begärde överstyrelsen 78 miljoner kronor och fick 50 miljoner. 1953/54 begärdes 92 miljoner kronor, man fick 53 miljoner. Och nu, 1954/55, har överstyrelsen begärt 99 miljoner kronor, medan Kungl. Maj:ts förslag går ut på 59 300 000 kronor.

Det är stora pengar, som skolöverstyrelsen äskat, men det är också stora skolbyggnadsföretag, det är fråga om — och utomordentligt viktiga, kanske jag får tillägga. De dokumenterade byggnadsbehoven uppgår till omkring en miljard, alltså vida mer än det av överstyrelsen äskade beloppet. Denna summa kan självfallet ingalunda undandröja skolans lokalproblem, men trycket lättas givetvis. Genom att ecklesiastikministern endast ökar med en sjundedel av vad skolöverstyrelsen begärt, föreligger faran av att lokalbristen permanentas.

Låt mig få citera litet ur skolöverstyrelsens motivering för fjolårets äskanden: »De utrymmen, om vilka här är fråga, ha på många håll medfört snart sagt oöverstigliga svårigheter vid undervisningens och de skolsociala anordningarnas upprätthållande. Sedan dess har situationen ytterligare förvärrats, och såväl från kommunalt håll som från lärarnas, skolläkarnas och målsmännens sida har både i skriftlig form och muntligen framförts starka

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

krav på att få dessa byggnadsföretag i gång. Vad särskilt gymnastikbyggnaderna angår vill överstyrelsen nämna, att överstyrelsen under behandling har bl. a. tre till överstyrelsen remitterade underdåniga framställningar från olika lärarorganisationer.» — »Den under en lång följd av år rådande hårda begränsningen av skolbyggnadsverksamheten har» — understryker överstyrelsen i fortsättningen — »varit till stort hinder för skolans arbetsmöjligheter. Detta gäller såväl orter, där planerade anläggningar ej alls fått igångsättas, som orter, där byggnadsföretagen beskurits och anläggningarna därigenom blivit mindre funktionsdugliga.»

Såvitt jag kan förstå är denna motivering ännu både bindande och bärande. Nu invänder man kanske att någon märkbar skada knappast åstadkommits av denna nedskärning av utgifterna. Trärtom! Och, vad värre är: verkningarna framträder alltmer ju längre tiden går och blir då så mycket allvarligare.

Åttonde huvudtiteln har under de sista åtta, nio åren kunnat tillgodoräkna sig inte obetydliga anslagshöjningar. Anslagen 1946/47 uppgick, diverse utgifter inte inräknade, till totalt 317 500 500 kronor eller omräknat i nuvarande penningvärde (plus 40 procent) till 444 500 700 kronor. Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1954/55 utgör 968 619 700 kronor, även här utan att diverse utgifter medräknas.

Ökningen utgör således uppemot 118 procent, och det är ju inte dåligt. Ser man närmare på siffrorna finner man, att den största procentuella ökningen av anslagen ägde rum före 1950/51. Anslagen under åttonde huvudtiteln uppgick det året till totalt 557 418 200 kronor eller omräknat i nuvarande penningvärde (plus 30 procent) till 724 643 660 kronor. Den kungl. propositionens förslag för 1954/55 stannar vid, som jag nyss sade, 968 619 700 kronor. Det betyder en ökning med 33,7 procent efter 1950/51 mot 66,3 procent

från och med 1946/47 och fram till angivna budgetår.

Av dessa siffror kan man, synes det mig, åtminstone dra den slutsatsen, att upprustningen av kulturtiteln framför allt skett under förra delen av den period jag här redovisat. Det var en vittomfattande reformplanering, som 1946/47 inleddes av nuvarande statsministern i egenskap av ecklesiastikminister, och hans arbete fullföljdes med all kraft av Josef Weijne. Vågar vi ställa samma förhoppningar om kraft och framsynthet på vår nuvarande ecklesiastikminister?

Herr talman! Detta är några av de reflexioner jag skulle vilja knyta till Kungl. Maj:ts proposition med tanke närmast på åttonde huvudtiteln. Det är en gammal sanning, att vi inte helt kan utnyttja de materiella framstegen, om vi inte samtidigt söker täcka de nya kulturella behoven. En eftersläpning på detta område hämnar sig alltid, i varje fall på längre sikt, och verkningarna blir då så mycket allvarligare. Alltför länge har åttonde huvudtiteln dvalts under knapphetens kalla stjärna. Vår så högt utbasunerade kulturella standard håller på att urholkas, i många fall hotar rena katastrofläget. Skolöverstyrelsen har år efter år redovisat som man tyckt självklara och klart dokumenterade behov, ibland med en skärpa i ordvalet, som torde vara sällsynt för ett statligt ämbetsverk.

På sin tid höll hans excellens statsministern ett anförande vid ett nordiskt skolmöte i Oslo i anslutning till problemet »Begränsade resurser — viktiga behov». Morgon-Tidningen skrev med anledning härav följande: »Även om skolans folk måste ha förståelse för detta, har de dock goda argument för att få sina önskemål högt angelägenhetsgraderade.» Tidningen förklarade också, att skolans representanter »har större anledning än de flesta andra att göra anspråk på herrar finansministerrars välvilja».

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Är nu detta till intet förpliktande allmänna fraser? Visst är det klart, att man i nuvarande beträngda budgetläge inte får ställa för stora krav på statskassan. Och dock — man kan inte freda sig för den tanken, att om viljan är för handen, så nog finns det rum för en upprustning av den art jag här skisserat och det utan att gå utöver den totala utgiftsramen. Gärna ville jag se herr ecklesiastikministerns ofta påtalade välvilja manifesterad i den verkliga handling, som ensam kan övertyga om att det ligger mening bakom orden. Ju längre vi dröjer, desto svårare blir det att bota skadorna. Att svältföda ett lands kulturbudget kan aldrig i längden vara bra.

Under detta anförande återtog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KYLING (h):

Herr talman! När denna debatt började i går var jag inställd på att inte delta i den. Emellertid är det några anföranden som hållits här som givit mig anledning att begära ordet. Det anförande jag närmast tänker på är inte hållet i denna kammare utan i första kammaren, och det är hållet av statsministern själv. I detta anförande, som har apostroferats här i dag av andra talare, försökte statsministern göra en del tillvitelser emot högerpartiet för dess syn på sjukförsäkringen och frågor som hänger samman med denna försäkring.

Statsministern ville göra gällande, att kritiken mot sjukförsäkringen skulle vara ett bevis för en missunnsamhet emot de grupper som ännu inte har fått den trygghet, som sjukförsäkringen givetvis bl. a. utgör. När diskussionen om försäkringen fördes här i maj månad gällde det även ekonomiska sidan av saken. Det är lätt att säga att så och så vill vi ha det, men varifrån skall vi ta de pengar som skulle behövas? Vi

har i dag hört hur meningarna varit delade när det gällt finansieringen av denna sjukförsäkring. Herr Gustafsson i Stockholm ansåg för en stund sedan för sin del, att spriten inte bör beläggas med någon högre skatt för att därmed finansiera den stora sjukförsäkringen.

Det är ganska naturligt, herr talman, att när diskussionen kommer in på finansieringen av en reform som sjukförsäkringen, så finns det grupper i samhället, som ställer sig frågande. Skall vi nu vara med om och få betala denna sjukförsäkringsreform? undrar man. Dit hör de grupper, som bildar vad vi kallar för mellanskikten i samhället. Det beror inte på någon missunnsamhet från dessa gruppers sida, men det måste ändå göras klart, att från något håll skall pengarna för att täcka kostnaderna tas. Det är väl alldeles klart för den som ärligt vill sätta sig in i problemet, att de grupper jag talar om — det gäller stora tjänstemannagrupper — har fått förhandla sig till sådana fördelar som sjuklön och pension. Ingen inbillar sig väl, att fördelarna har kommit flygande på dessa grupper, utan vi har helt enkelt vid förhandlingsbordet fått avstå en viss del av den kontanta lön, som vi annars skulle ha fått, och i gengäld har vi erhållit förmåner av detta slag.

Vi har, och det råder ingen tvekan om att detta bör framhållas också här i dag, fått bevittna att det sker en nivellering, som i ganska stor utsträckning går ut över de grupper, som jag här talat för. Man har också från den motsatta sidan erkänt, att denna nivellering kommer att fortsätta, och frågan är bara hur långt den skall gå.

Jag skall sedan övergå till att i korthet, herr talman, göra några randmärkningar till den diskussion, som har förts angående sjukförsäkringen både i denna kammare och, efter vad jag har läst i tidningarna, också i första kammaren. Om vi, herr talman, först och främst ser på själva uppläggnigen

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

av sjukförsäkringen, finner vi att de grupper som jag här har berört redan har skaffat sig en sjuklön, som är vida bättre än den obligatoriska sjukförsäkringens. Det gjordes förra riksdagen vissa framstötningar från folkpartistiskt håll för att undanta dessa grupper. I från högerhåll hade vi motionerat om att sjukförsäkringslagen inte skulle genomföras nu, utan att man först skulle söka klarlägga på vilket sätt den skulle ekonomiseras. Det kom en reservation från utskottet med begäran om att de grupper av tjänstemän, som nu skulle tvingas in under den nya lagen, skulle undantagas. Själv röstade jag för den, även om jag vid det tillfället inte talade för den, på grund av den tidsnöd som debatten även då utsattes för.

Nu läser man i dagens tidningar följande: generaldirektör Nevrell, som har fått Kungl. Maj:ts uppdrag att utforma anpassningen av den obligatoriska sjukförsäkringen till statstjänstemännens sjukvårdsförmåner, säger sig vara färdig att avlämna sitt betänkande redan i februari månad. Däremot har den andra utredningskommittén, som arbetar under byråchefen Broomé, också den en anpassningskommitté, meddelat att problemen är så besvärliga, att kommittén inte kan tänka sig bli färdig under förra delen av året. Den beräknar att eventuellt kunna vara klar vid sådan tidpunkt, att proposition kan föreläggas höstriksdagen. Samme utredningsman säger samtidigt att det finns anledning befara, att kommittén inte blir färdig under 1954, varför det kan bli nödvändigt att begära uppskov med sjukförsäkringslagens genomförande för statstjänstemännens del till 1956 års början. Av detta förstår vi vilka problem som man har att brottas med när det gäller att under den allmänna sjukförsäkringen inordna de tjänstemän, som har sjuklön.

Jag vet mycket väl att man både i första kammaren och i den allmänna debatten vid olika tillfällen har sagt,

att det inte är meningen att tjänstemännen skall drabbas av någon försämring. Jag är väl medveten om att Svenska arbetsgivareföreningen i sitt remissvar angående sjukförsäkringslagen för en tid sedan till finansdepartementet yttrade, att när nu riksdagen har fattat ett beslut om hur den allmänna sjukförsäkringen skall verka och vilka förmåner den skall ge, bör denna trygghetsform också vara tillräcklig för de tjänstemän och grupper av arbetstagar, som vid förhandlingsbordet har skaffat sig bättre fördelar. Från min sida vill jag endast klart deklarerat, att remissvaret kommer att från tjänstemännens sida besvaras vid förhandlingsbordet. Att tjänstemännen därvid inte kommer att göra avkall på tidigare vid förhandlingsbordet uppnådda villkor står utanför all diskussion.

Eftersom det i första kammaren bl. a. talades om att högern skulle driva något spel tillsammans med arbetsgivarna i denna fråga, vill jag i detta sammanhang meddela, att högerpartiets ordförande, herr Hjalmarson, har offentligt i tal givit uttryck åt exakt samma synpunkter som jag i dag, herr talman, har gjort mig till talesman för.

Det är uppenbart att anpassningssvårigheter finns inte bara då det gäller statstjänstemän, utan de dyker också upp för oss som skall förhandla inom den privata sektorn på arbetsmarknaden. Jag kan bara nämna att jag inte vet hur det skall bli en gång med anpassningen till sjukförsäkringen, då sjukpenningen en gång i framtiden skall bli skattefri. Det måste ju för var och en framstå som en ganska besvärlig historia att inordna detta system under sjukförsäkringen, alldenstund verkan av skattefriheten för sjukpenningen ju blir beroende på den inkomst som vederbörande inkomsttagare har på grund av marginalsikten. Genomförandet av ett sådant system kan därför bli en ganska byråkratisk historia med en oerhörd pappersexercis.

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

Säkert skall det emellertid på ett eller annat sätt till slut lyckas att genomföra den saken.

Vad jag här i dag, herr talman, vill framhålla är, att när statsministern så klart har givit sin mening till känna i debatten i första kammaren och sagt att det är givet, att någon försämring inte skall ske för dem som redan har fått bättre förmåner och fördelar än vad den allmänna sjukförsäkringen kan erbjuda, så är det väl, herr talman, att betrakta som ett bragelöfte från den störste arbetsgivaren i samhället, nämligen staten, varför hädanefter statens tjänstemän kan känna sig ganska lugna inför vad som kan komma att ske. Själv måste jag, herr talman, erkänna att alldeles tvärsäkert lugn känner jag mig inte förrän jag får se hur anpassningsproblemet kommer att lösas. Där- om kanske vi får diskutera någon gång framöver.

Jag skulle även ha gått in på några andra problem, men jag har lovat herr talmannen att inte belasta protokollet med mera än vad jag enligt min uppfattning har funnit behövt i detta sammanhang.

Jag skulle därför i detta avsnitt bara till dem som har försökt att här göra gällande, att de som har varit kritiskt inställda och tveksamma därmed har visat att de håller klasskampen levande, säga: Nej, det är ingenting av missunnsamhet. Själv skulle jag hälsa med tillfredsställelse om sådana saker kunde genomföras utan att vi fördenskull ytterligare behöfde belasta de grupper i samhället, som redan har fått en ganska kraftig belastning genom nivelleringen. Det är inte missunnsamhet som har avgjort vårt ställningstagande. Det är desto mer fråga om hur långt nivelleringen skall gå innan den är slutförd, och det, herr talman, är en frågeställning som i dag rör sig inom stora grupper bland de människor som går under beteckningen mellanskikten i samhället.

Om jag sedan får tre minuter på

mig, herr talman, skall jag avsluta mitt anförande med att ta upp ett enda litet problem, som av radantalet i statsverkspropositionen verkar litet men som kan ha en ganska stor betydelse.

Vi kommer här att få ta ställning till vakttjänstgöringen vid skolmåltiderna vid våra skolor. Jag skall bara i kort- het säga: Det är icke riktigt att lägga detta såsom en obligatorisk uppgift på lärarpersonalen. I stora bespisningsen- heter går det helt enkelt inte att skicka vilken som helst att sköta den vakten. Det kan vara många olika saker som där spelar in. Därigenom kommer må- hända ett fåtal att bli skyldiga att ut- föra vakttjänstgöringen utan ersättning. Jag tycker att det vore olyckligt om riksdagen här skulle komma med ett diktat. Jag tycker att arbetsgivaren- staten i detta fall liksom i övriga fall borde låta parterna förhandla om sa- ken, och när förhandlingsresultatet är klart, då kan det presenteras för riks- dagen. Riksdagen kan då godkänna det eller avslå det, och som bekant är det i regel så, att riksdagen följer vad parter- na har gjort upp. Jag vill uttala den förhoppningen, att riksdagen, när frå- gan kommer upp, verkligen tar sig en funderare på huruvida det inte vore lämpligt, att parterna förhandlingsvä- gen finge försöka lösa denna fråga så- som sker i ett otal andra frågor mellan arbetsmarknadens andra parter.

Herr von SETH (h):

Herr talman! Med hänsyn till att flera talare har strukit sig vill jag inte be- gagna tillfället att hålla något längre anförande, utan jag skall fatta mig kort.

I den ekonomiska debatt, som här har förts, är det en synpunkt som jag inte anser har blivit tillräckligt starkt understruken, nämligen statens möjlig- heter att *öka sina inkomster genom att sänka skatterna*.

Högerledaren herr Hjalmarson har ju klart och tydligt deklarerat, att hö- gern tänker sätta in en hård framstöt

Vid remiss av statsverkspropositionen m. m.

på att söka ernå en skattesänkning. Han har därvid också utlovat, att han skall komma med konkreta förslag till sänkning av utgifter på olika huvudtitlar. Men det är ett annat högerönskemål, som inte i praktiken har blivit prövat ännu. Vi säger inom högern, att om man sänker skatterna blir människornas arbetsvilja större, de arbetar mera, och det kommer in mera pengar till statskassan via skatterna. Det har varit ganska svårt att bevisa detta, ty skattekurvan har stigit år från år, men nu har jag ett klart och tydligt exempel att komma med, nämligen från Kanada. När man där gick att besluta om budgeten för budgetåret 1953/54 tog man helt resolut och sänkte skattesatserna, för bolag med 9 procent och för inkomsttagare med 11 procent. Nu har inte detta budgetår ännu helt gått till ända, men under de första sex månaderna har det visat sig, att det har flutit in 90 miljoner kanadensiska dollar mera i skatter än under samma tidsperiod föregående budgetår. Detta visar ju mer än något, att högerns tal om att en skattesänkning kommer att öka statsinkomsterna ingalunda är fel, om inte det svenska folket är annorlunda beskaffat än andra folk. Jag tror att svenskarna är så beskaffade, att de är alldeles särskilt känsliga för de höga skatterna. Vi har ju bevis på hur man vägrar övertidsarbete och inte tar extrajobb, bara därför att man inte vill vara med om de ökade skatterna. Det är en sak som finansministern aldrig velat beakta.

Nu sade finansminister Sköld i går — han använde just det uttrycket — att man faktiskt har skrapat köttet av benen för att komma med besparingar. Jag vill för min del — och det har även andra gjort — ge finansministern det erkännandet, att han på flera områden har skrapat köttet av benen, men han har inte gjort det på sådana områden, där han skulle ha kunnat spara de stora pengarna. Där har han gått

fram som förut, under det att han har skrapat köttet av benen när det gällt de små anslagen.

Här har nyss vittnats om, t. ex. av herr Hammar, hur kulturbudgeten har blivit lidande. När jag lade upp mitt anförande tänkte jag ta upp denna sak, men jag skall inte upprepa vad herr Hammar här har sagt, utan jag vill bara till protokollet få uttalat, att kanske inte minst de kulturella anslagen har blivit hårt lidande av den knapphetens kalla stjärna, under vilken vi nu har att besluta om statens utgifter. När det gällt mindre, enstaka anslag som dessa på 500 eller 1 000 kronor, har man gått hårt fram, medan man på andra områden låtit miljonrullningen — jag använder, herr talman, med flit detta uttryck — fortsätta. Detta har gjort att vi i dag befinner oss i ett läge, där det enligt regeringen inte finns någon möjlighet att sänka skatterna för att kunna möta de automatiska utgiftstegringarna på en del områden.

Jag skulle, herr talman, i detta sammanhang vilja berätta en liten historia, som visar hur det går när man sparar för mycket. Åtminstone vi inom smålandslänen har hårt drabbats av den besparing som åstadkommits genom att man dragit in postutdelningen på söndagarna. Svenska postverket är ganska gammalt, och enligt postförordningen av 1636 fick den löpande postdrängen använda högst två timmar för varje mil; om han under sin tjänstelöpning uppehöll sig med onödigt prat och därför försinkade sig, kunde han få fyra veckors fängelse på vatten och bröd. Nu har en elak smålänning räknat ut att på grund av de restriktioner, som införts i fråga om postutdelningen på söndagarna, tar det i nådens år 1954 längre tid att vidarebefordra ett brev exempelvis från Markaryd, därest detta brev lägges på posten där lördag kväll, till Halmstad än det gjorde år 1636, under drottning Kristinas regering.

Jag vill, herr talman, sluta med att

Ändrad lydelse av kammarens ordningsstadga.

uttala en förhoppning om att vi inte skall bli alltför lidande genom den finanspolitik som regeringen nu för. Om regeringen hade velat sänka skatterna och över huvud taget föra en sund finanspolitik, skulle utvecklingen ha kunnat gå framåt och inte i den kräftgång, såsom jag här påvisat i fråga om ett område. Tyvärr finns tydliga tecken, som varslar om att så också kommer att bli fallet på andra viktiga områden.

Härmed var överläggningen slutad.

De föredragna propositionerna hänvisades till statsutskottet, varjämte de i nedan angivna delar remitterades till följande utskott, nämligen

propositionen nr 1, i vad propositionen rörde riksdags- och revisionskostnader ävensom kostnader för riksdagens hus och riksdagens verk, till bankoutskottet, såvitt propositionen angick det promillelät, varmed skogs-vårdsavgiften för år 1954 skulle utgå, till bevillningsutskottet och, i vad propositionen avsåg jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt

propositionen nr 2, såvitt den angick jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionerna inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 4.

Föredrogs var efter annan följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 14, med förslag till förordning om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 26, med förslag till lag om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna;

till statsutskottet propositionen nr 27, angående avlösning av malmfältspolisorganisationen;

till behandling av lagutskott propositionen nr 29, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen nr 33, angående utövändet av statens tobaksmonopol.

§ 5.

Ändrad lydelse av kammarens ordningsstadga.

Föredrogs en av herrar *Lindholm* och *Sjölin* avgiven motion, nr 28, angående ändrad lydelse av § 7 mom. 1 och § 11 i andra kammarens ordningsstadga.

Efter föredragning av motionen yttrade:

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Herr talman! Denna motion avser endast ett par smärre, rent redaktionella ändringar i kammarens ordningsstadga. Ändringarna är en följd av att kamrarnas allmänna beredningsutskott ersatts av ett för båda kamrarna gemensamt beredningsutskott av ständigt utskotts natur.

Om denna motion skulle remitteras till utskott, bleve det nödvändigt att för ändamålet tillsätta ett enskilt utskott. Saken synes mig dock alltför obetydlig för en sådan åtgärd, utan jag anser, att kammaren bör begagna den möjlighet som i detta fall finnes att avgöra motionen utan remiss till utskott.

Jag kan tillägga att ändringsförslagen sammanfaller med ett utkast, som uppgjorts av konstitutionsutskottet och som finnes såsom bilaga fogat vid utskottets memorial nr 11 vid 1953 års riksdag.

Jag hemställer således, herr talman, att kammaren måtte redan i dag bifalla motionen.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll denna hemställan.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 29 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 30 av herr *Dickson* och

nr 31 av herr *Jansson* i Aspeboda *m. fl.*; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 32 av herr *Utbutt* *m. fl.*

§ 7.

Föredrogs den av herr *Jansson* i Benestad vid kammarens sammanträde den 15 innevarande januari gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet i anledning av höjningarna av priset på kaffe.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner. Därvid hänvisades

till behandling av lagutskott propositionen nr 20, med förslag till allmän förfogandelag *m. m.*; samt

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 38, angående dispositionen av viss kronoegendom; och

nr 39, angående försäljning av vissa kronoegendomar *m. m.*

§ 9.

Föredrogos var efter annan följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 33 och 34 av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*;

nr 35 av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm;

nr 36 av herr *Persson* i Norrby *m. fl.*;

nr 37 av fru *Nilsson* och herr *Holmberg*;

nr 38 av herr *Gustafsson* i Stockholm;

nr 39 av fröken *Höjer m. fl.*;

nr 40 av fröken *Elmén m. fl.*;

nr 41 av fru *Sjöstrand* och herr *Netzén*; samt

nr 42 av herr *Lundberg m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 43 av herr *Adolfsson m. fl.*;

nr 44 av herrar *Johansson* i Norrfors och *Persson* i Norrby;

nr 45 av herrar *Johansson* i Stockholm och *Senander*;

nr 46 av herr *Senander m. fl.*;

nr 47 av herrar *Hansson* i Skegrie och *Hansson* i Önnarp;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 48 av herr *Rylander*;

nr 49 av fru *Johansson* i Norrköping *m. fl.*;

nr 50 av herrar *Dickson* och *Nilsson* i Bästekille;

nr 51 av herr *Carlsson* i Stockholm och

nr 52 av herrar *Carlsson* i Stockholm och *Nihlfors*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 53 av herr *Ericsson* i Näs *m. fl.*; och

nr 54 av herr *Hansson* i Önnarp *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionen:

nr 55 av herr *Andersson* i Björkäng *m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 56 av herr *Hamrin*.

§ 10.

Föredrogos, men bordlades åter bankoutskottets memorial nr 1 och 2.

§ 11.

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen, nämligen

nr 57 av herr *Spångberg m. fl.*, an-

gående begränsning av försvarskostnaderna under fredstid;

nr 58 av herr *Spångberg m. fl.*, angående redovisning å skattsedlarna av försvarskostnadernas beräknade andel av inkomst- och förmögenhetsskatten;

nr 59 av herr *Johnsson* i Kastanjegården *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inrättandet av en särskild fjäderfäskötarskola;

nr 60 av herr *Schmidt m. fl.*, angående ökat anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

nr 61 av herr *Andersson* i Mölndal, om befrielse för Mölndals stad från skyldighet att erlägga pensionsavgifter för lärare vid flygmekanikerskolan i staden;

nr 62 av herr *Lundqvist m. fl.*, om ökat statsbidrag till Textilinstitutet i Borås;

nr 63 av herrar *Åkerström* och *Karlsson* i Olofström, om vissa direktiv för utredningarna angående avvägningen mellan olika försvarsgrenar;

nr 64 av herr *Gavelin m. fl.*, om ökat statsbidrag till kursverksamhet bland samerna;

nr 65 av herr *Svensson* i Göteborg *m. fl.*, om ökade statsbidrag till Svenska sjömansbiblioteket;

nr 66 av herr *Lundberg m. fl.*, om inrättande av en befattning som laborator i barnpsykiatri vid universitetet i Uppsala;

nr 67 av herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*, om anslag för utförande av skydds- och reparationsarbeten på Mälsåkers slott;

nr 68 av herrar *Senander* och *Holmberg*, angående ändring av bestämmelserna om statsbidrag till skolmåltider;

nr 69 av herrar *Senander* och *Holmberg*, angående upphävande av beslut om införande av s. k. pensioneringsperioder för personal i civil statstjänst;

nr 70 av herr *Senander*, angående utredning av frågan om ledarhundar till de blindade;

nr 71 av herrar *Svensson* i Vä och *Pettersson* i Norregård, om rätt till fast förvärvsavdrag vid den kommunala beskattningen för gifta kvinnor, som deltagit i mannens jordbruk eller rörelse;

nr 72 av fröken *Vinge m. fl.*, om införande av reglerad pensionsrätt för hos riksdagen anställda tjänstemän;

nr 73 av herr *Lindberg m. fl.*, om inrättande av en stiftsadjunktur för sjömansvård i Stockholms stift;

nr 74 av herr *Andersson* i Löbbo *m. fl.*, om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Taberg knutna naturskyddsintressena;

nr 75 av fru *Nilsson* och herr *Hagberg* i Stockholm, angående lika lön för män och kvinnor; och

nr 76 av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till karantänanstalten i Haparanda för husdjur.

Dessa motioner bordlades.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.26.

In fidem
Gunnar Britth.